

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
VAKGROEP NIEUWSTE GESCHIEDENIS
ACADEMIEJAAR 2006-2007

BIJLAGEN

**MIGRATIE VAN LANDBOUWERS UIT HET KANTON OOSTERZELE (OOST-
VLAANDEREN) NAAR HET KANTON RIBÉCOURT (OISE)
TIJDENS HET INTERBELLUM**

Promotor: Prof. Dr. Eric VANHAUTE

Evelien VERSCHOORIS

Licentiaatsverhandeling ingediend tot
het behalen van de graad licentiaat in
de geschiedenis.
Richting Nieuwste Tijden.

OVERZICHT BIJLAGEN:

Bijlage 1	<p>Samengesteld uit het onderzoek van de dossiers Mp 4402-4451 (Beauvais) – 20 % afgewerkt: Mp 4402 tot en met 4410/2.</p> <p><i>Aanvraag identiteitskaarten voor vreemdelingen (Belgen): L'obtention d'une carte d'identité d'étranger.</i></p> <p>Alle verzamelde gegevens per persoon werden gevonden in: aanwervingscontracten, arbeidscontracten, inlichtingenbladen, ontvangstbewijzen, doktersattesten. 892 dossiers werden bestudeerd (654 mannen en 238 vrouwen).</p> <p>Via een arcering werd een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de Belgische arbeiders en de Belgen als <i>cultivateurs-agriculteurs</i> (5 %). Tenslotte werden ook de Vlamingen uit het kanton Oosterzele van een arcering (10 %) voorzien.</p>
Bijlage 2	<p>Samengesteld uit het onderzoek van de dossiers Mp 4402-4451 (Beauvais) – 20 % afgewerkt: Mp 4402 tot en met 4410/2.</p> <p><i>Arbeidscontracten (contrat de travail – contrat d'embauchage) afgesloten tussen Franse hofeigenaars of industriëlen en Belgische arbeiders/werknemers.</i></p> <p>In deze bijlage spitste mijn onderzoek zich vooral toe op de Belgische boeren die als <i>chef d'exploitation</i> ook andere Belgen waaronder Vlamingen tewerkstellen.</p>
Bijlage 3	<p>Samengesteld uit het onderzoek van de dossiers Mp 4402-4451 (Beauvais) – 20 % afgewerkt: Mp 4402 tot en met 4410/2.</p> <p><i>Overzicht van de bedrijven die zich rond 1935 in de Oise situeren en (vooral) werk verschaffen aan Belgen. In deze lijst zijn enkele grote Franse hofeigenaars opgenomen.</i></p> <p>Verder was het mogelijk te controleren (op een totaal van 892 dossiers) waar de Belgen - buiten de landbouw – tewerkgesteld waren. Via een arcering werd hier de rol van de Belgische (Vlaamse) bemiddelaar beklemtoont.</p>
Bijlage 4	<p>Samengesteld uit het onderzoek van het dossier Mp 1715 (Beauvais)</p> <p><i>De Belgische eigenaars in het arrondissement Compiègne met speciale aandacht (arcering 10 %) voor het kanton Ribécourt (Etats des immeubles possédées par des étrangers en 1924).</i></p>
Bijlage 5	<p>Samengesteld uit het onderzoek van de dossiers Mp 5009/1 (A-L), 5009/2 (V) en 5010 (M-T) te Beauvais</p> <p><i>De lijsten van alle ingeschreven vreemdelingen in de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt per eind 1929-begin 1930 (cartes établies en 1929 et en 1930).</i></p>
Bijlage 6	Foto's en documenten uit het familiearchief Verschooris.
Bijlage 7	Enkele voorbeelden van een <i>sauf-conduit</i> .
Bijlage 8	Foto's uit familiearchieven met betrekking tot Vlaamse families in Pimprez

Bijlage 1:

L'OBTENTION D'UNE CARTE D'IDENTITÉ FRANÇAISE PAR LES BELGES
pour une durée de deux ans
zie ook bijlage 18 (Wet 1929)

ARCHIVES DEPARTEMENTALES DE L'OISE A BEAUVAIS
Periode 1933-1938

Een overzicht van de bewaarde documenten (niet bij elke kandidaat gevoegd):

Certificat d'embauchage (certificaat van aanwerving)

Certificat de travail

(à faire viser par la Mairie de la commune de l'employeur):
(la période ne peut être inférieure à 3 mois ni supérieure à 12 mois)
(bien indiquer la spécialité même s'il s'agit d'un ouvrier agricole)

Renseignements à fournir

(à l'appui d'une demande de carte d'identité de «travailleur»)

Sauf-conduit

(application des prescriptions du décret du 10.07.1929)

Solliciter l'obtention d'une carte d'identité française par les Belges

(ouvriers agricoles et ouvriers industriels). Zie bijlage 1

Récépissé

(Ce récépissé ne saurait, en aucun cas, tenir lieu de pièce d'identité).

Laissez-Passer du Bureau Départemental de Main d'œuvre agricole de l'Oise

à Compiègne, 23 rue d'Amiens (in Frans en Russisch opgesteld)

Op de documenten is een stempel aangebracht van het **Ministère du Travail: Office Départemental de Placement de l'Oise à Creil**

De personen werden opgenomen naargelang de opvraging van het dossier. Ik heb ervoor gekozen ze niet alfabetisch te plaatsen omwille van de gezinssamenstelling (alle personen uit één gezin bij elkaar).

Arcering 5% = Vlamingen als cultivateurs - agriculteurs (chef d'exploitation) in Oise

Arcering 10% = Vlamingen (eigen bedrijf of tewerkgesteld) uit kanton Oosterzele

NAAM	AFKOMST BELGIË	BEROEP	WERKGEVER OISE	WERKPLAATS	AFGELEVERD
De Braeckelaere Sylvain	St-Martens-Lierde 31.05.1904	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Presles (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Visé 5.10.1936
Brohaert Lucien	Grootenberg 20.07.1909	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Beaurain (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing +foto. Visé 30.09.1936
Brandt Marcel	Beernem 14.09.1919	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Longueil St Marie (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Visé 8.10.1937
Broways Ernest		Ouvrier industriel	Saint Leu Desserent (Oise)	Sucrierie	Brief 26.11.1933 à Prefect de l'Oise, Service des Etrangers, Beauvais
Brossié Achille	Munckzwalm 21.04.1900 of 21.03.1900	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Barbery		Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Visé 20.09.1935. Inclus : récépissé de demande de carte d'identité 30.09.1935. Zie Georges Cosijns.
Brouillard François	Moustier (Hainaut) 05.05.1874	Ouvrier industriel Durée 3 mois	La Neuville-Roy	Sucrierie - agricole	Demande obtention d'une carte d'identité le 30.09.1937. Permis de travail visé le 30.08.1937.
Browaays Albert	Sint-Denijs 18.07.1915	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Saint Leu Desserent (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Visé 8.10.1937
Brugge Albert	Nat. belge	-	La-Lande-En-Son	-	Lettre du Prefet de l'Oise à Monsieur le Maire de La-Lande-en-son que le sujet belge (Brugge) a déclaré avoir versé sa taxe de renouvellement (20 francs) à la Mairie de La-Lande-en-Son en juin 1935.
Brunin Charles	Sujet belge	-	Lachelle	Agricole	Lettre du 12.06.1935 du Maire de Lachelle à M le Prefet de l'Oise que le sujet belge (Brunin) est pensionné belge et fait de l'élevage (fokken) lui permettant de vivre...
Bournin Léon	Tourpes 29.09.1917	Ouvrier industriel Durée 3 mois	Villeroy (Seine & Marne)	Sucrierie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Visé 30.09.1936.
Brunin Léon	Tournai	Ouvrier de sucrierie	Chevrières (Oise)	Sucrierie	Récépissé de demande de carte d'identité le

	24.09.1875				31.03.1936. Ajouté:... <i>le présent récépissé tenant lieu de permis de séjour, sera valable jusqu'au délivrance de la carte (un mois au maximum....</i> Stempel : Naturalisé par décret le 3.12.1956.
Brunin Louis	Tourpes 05.01.1920	Ouvrier de sucrerie Durée 4 mois	Villeroy (Nogéon)	Sucrerie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies dd. 27.09.1935 + foto.
Bruteyn Georges Aloïs	De Pinte 29.06.1898	Ouvrier saisonnier (travailleur agricole)	Bouconvillers (Oise) chez l'agriculteur Charles Degallaix	Agricole	Demande 1 ^{re} carte d'identité dd. 26.09.1935. Avis favorable par le Maire le 6.10.1935.
De Bruyne André	Sint-Denijs- Westrem 27.02.1903	CULTIVATEUR à Bucamp	Bucamp (Oise)	Agricole	Demande de renouvellement de carte d'identité (nr. 34 A.A. 9090 H) dd. 21.03.1936. Vu pour légalisation de la signature par le Maire le 21.03.1936.
De Bruyne Bernard en Zulma De Pauw	Nat. belge	CULTIVATEUR à Cuvilly	Cuvilly (Oise - canton de Ressons-sur-Matz)	Agricole	Demande de renouvellement de carte d'identité. Le Maire de Cuvilly confirme le 07.01.1936 que les époux sont fermiers cultivant pour eux-mêmes et <i>...n'employant habituellement et en dehors des travaux saisonniers aucune main d'œuvre étrangère. Tous les travaux de la ferme sont effectués par eux-mêmes...</i>
De Bruyne Irma ép. De Waele	Nat. belge	CULTIVATEUR à Cuise-la-Motte	Cuise-la-Motte	Agricole	Irma demande au Préfet de Beauvais l'avis favorable nécessaire à l'obtention de la carte de non travailleur (cultivatrice). Vu pour légalisation de la signature par le Maire le 16.04.1935.
Bintein Maurice	Werken 30.05.1908	Ouvrier saisonnier agricole	Sarcus (Oise) Ferme du Wallez	Agricole	Le 30.06.1938, demande délivrance d'une carte d'identité d'étranger. Ajoute 2 fiches : un contrat collectif de travail et le récépissé n° 586 de la poste constatant le versement de 50 francs de taxe plus 10 francs de pénalité. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Sarcus.
Blancke Marie Prudence ép. Birbaux	Thielt 11.03.1901	Cultivatrice	Ansauvillers	Agricole	Sollicite le 26.03.1935 le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 A.A. 73628. Avis favorable par le Maire adjoint le 28.03.1935.
Buffet Florimond	Nat. belge	Travailleur agricole	Glaignes	Agricole	Demande une carte d'identité de travailleur agricole le 27.05.1935.
De Blander Philémon	Aeltre 13.06.1896	Manœuvre/Ouvrier agricole	Courpalay	Agricole	Récépissé de demande de carte d'identité du 30.05.1934 + foto. En 1936 De Blander habite à Fresnes l'Eguillon et le 15.07.1936 il demande une

					carte d'identité d'ouvrier agricole étranger.
Brys Remi	1900	Travailleur agricole	Rully bij Albert Plasmans	Agricole	Remi Brys demande de renouveler sa carte d'identité de travailleur agricole N° 33 A.A. 46705 le 30.03.1935.
De Bruyne Gustave	Zie bijlage 2		Chevreville		Zie bijlage 2
Buffet Joseph Paul	Nat. belge	Ouvrier agricole	Baboeuf bij Maurice Maréchal	Agricole	Sollicite le 05.06.1936 la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrier agricole en renouvellement de la carte N° 33 A.A. 45037
Bomon Jeanne ép. Joseph Paul Buffet	Nat. belge	Ouvrière agricole	Baboeuf bij Gabriel Carron	Agricole	Sollicite (le 05.06.1936) la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrière agricole en renouvellement de la carte N° 33 A.A. 45036. Légalisation de la signature de l'employé le 05.06.1936.
Goffinet Maria Céline ép. Octave Buffin	Léglise (Luxembourg) le 07.07.1870	Travailleur industriel	Creil (Montataire, Nogent-sur-Oise)	Industrie	La ressortissante belge est (selon le commissaire de police) ... <i>complètement a charge de ses enfants; les époux Vallet-Buffin de nationalité française résidant à Creil, rue Tumerelle. Bien que titulaire de la carte de travailleur industriel N° 33 CE 18952 elle ne peut plus travailler par suite de son grand-âge...</i> Signé comm. de police le 16.03.1935.
Blancquaert Alphons	Berlaere 04.12.1902	-	-	-	<i>...je certifie avoir examiné Monsieur Blancquaert. Cet homme m'a paru actuellement en bonne santé et en particulier n'être atteint lors de mon examen d'aucune maladie contagieuse....</i> Signé docteur Schliksser le 30.05.1935.
Bulcke Odriel Cyriel	Merckem 12.06.1911	Charretier - Travailleur agricole	Etouy	Agricole	Demande le renouvellement de la carte d'identité, Etouy le 28.03.1935. Légalisation de la signature de Bulcke et donné avis favorable par le Maire le 28.03.1935.
Gorenflot Charlotte ép. Bulliard	Nat. belge		Bacy-le-Grand	-	Demande le renouvellement de la carte d'identité N° 34 CA 53846 (tarif réduit). Bacy-le-Grand le 08.03.1935.
Blerot Nelly	Zie bijlage 2				
Bulté Jeanne	Nat. Belge Zie bijlage 2	Femme de chambre	Plessis-Belleville, arrondissement de Senlis, canton Nanteuil-le-Haudouin	Agricole	Demande le renouvellement de la carte d'identité N° AA 02370, Plessis-Belleville le.16.06.1936. Ajouté: nationalisée française par mariage en date du 28.08.1937.
De Block Florent	Stekene 06.10.1900	-	-	Ouvrier agricole saisonnier	Demande l'obtention d'une carte d'identité (renouvellement). Vu pour légalisation le

					30.07.1935.
Bultinck Alice Maria	14.08.1920 Zie ook bijlage 2	Occupée chez ses parents	Ully-Saint-Georges, arrondissement de Senlis, canton de Neuilly-en-Thelle	Agricole	Le Maire d'Ully-Saint-Georges certifie que Alice Maria est la fille des époux Bultinck-Devos (le 24.08.1935). Alice Marie demande l'obtention d'une carte d'identité ayant atteint 15 ans le 14 août dernier, signé Alice le 22.08.1935. Le Maire certifie de nouveau que Alice est la fille des époux le 20.08.1937. Le 20.08.1937 Alice demande de prolonger pour 3 ans la durée de validité de sa carte d'identité.
Bultinck Agnès	Boeschepe (Nord) 16.10.1922 Zie ook bijlage 2.	Occupée chez ses parents	Ully-Saint-Georges, arrondissement de Senlis, canton de Neuilly-en-Thelle	Agricole	Le Maire d'Ully certifie le 22.10.1937 que Agnès est la fille des époux Bultinck-Devos, fermiers et titulaires de carte d'identité à taxe réduite. Agnès demande l'obtention d'une carte d'identité ayant atteint 15 ans le 16 octobre dernier, signé Agnès le 22.10.1937.
Moreels René	Nederbrakel	Ouvrier agricole saisonnier	Remerangles, chez J. Delalul, canton de Clermont, arr. Clermont	Agricole	Zie bijlage 2 en 15 (arbeidscontract).
Blauwaert Leopold	-	Ouvrier agricole saisonnier	Remerangles, chez J. Delalul, canton de Clermont, arr. Clermont	Agricole	Zie bijlage 2 en 15 (arbeidscontract).
Blontrock René Camille	-	Ouvrier agricole	Rouvroy-les-Merles chez Alphonse Dewaele	Agricole	Zie ook bijlage 2.
Blontrock Camille	Eernegem 08.03.1919	Cultivateur	Villers-Saint-Barthelemy chez ses parents	Agricole	Blontrock sollicite de renouveler sa carte de non salarié N° 34 AA 62879 qui l'a été délivré le 5 novembre 1934. Dans sa lettre du 02.05.1936 il ajoute un certificat du maire de Villers-Saint-Barthelemy établissant qu'il ne travaille qu'avec ses parents qui bénéficient de la taxe réduite. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Villers-Saint-Barthelemy le 02.05.1936.
Blontrock Esther	15.09.1921	Cultivatrice	Laboissière (Oise) chez ses parents	Agricole	Sollicite une carte d'identité d'étranger: <i>...je suis cultivatrice à Laboissière où j'habite chez mes parents. J'ai eu 15 ans le 15.09.1936...</i> Signé le 18.11.1936.
Blontrock Lazarie	Aertrijke 25.01.1907	Cultivatrice	Laboissière (Oise) komende van Juvincourt (Aisne)	Agricole	Récépissé délivré en échange de celle de Juvincourt (Aisne) du 04.03.1935. Le 17.03.1936 elle demande

					une carte d'identité. Le présent récépissé, tenant lieu de séjour, sera valable jusqu'à la réception de la carte.
Blontrock Médard	Aertrijke 28.05.1886	Cultivateur	Villers-Saint-Barthelemy komende van dép. Aisne	Agricole	Carte d'identité N° 2481478 valable pour les années 1927-1928 reçu par le Prefet de l'Aisne le 10.11.1927. Ils exploitent leur ferme avec concours exclusif de leurs enfants. Ils ne possèdent aucun immeuble dans la commune.
Blontrock Rachel	-	Cultivateur	Villers-Saint-Barthelemy	Agricole	Le Maire de Villers-Saint-Barthelemy (par Ons-en-Bray) certifie en 1936 que Rachel travaille chez ses parents qui exploite leur ferme avec concours exclusif de leurs enfants. L'intéressé comme ses parents ne possèdent aucun immeuble dans la commune.
Blondeel Albert	-	Ouvrier saisonnier belge	Bouconvillers chez Charles Degallaix	Agricole	Le 3 juin 1935, il demande renouvellement de sa carte d'identité N° 33 AA 45625. Vu pour légalisation le 03.06.1935. Zie ook bijlage 2.
Dewaels Blanche, veuve Bury	Nationalité belge	Sans profession	Longueil-Annel	-	Demande renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 86825. Vu pour légalisation par le Maire.
Bury Joseph	Nationalité belge	Pilote	Longueil-Annel en service de Debacker	-	Debacker certifie avoir employé Joseph Bury ...pour conduire mon bateau comme pilote de Longueil-Annel (Oise) à destination de Saint-Denis (Seine). La durée du voyage a duré 5 jours pour le prix de trois cents francs... Signé Longueil-Annel le 20.03.1935. Vu pour légalisation de la signature le 23 mars et avis favorable par le Ministère du Travail. Le 28.03.1935, Joseph Bury demande de renouveler sa carte d'identité N° 33 AE 99111.
Buyck Cyriel	Exaerde 27.06.1901	Ouvrier industriel	Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Buyck demande une carte d'identité d'étranger.
Buysse ép. Bobelyn Edmond	Selzaete 13.02.1893	Ouvrière agricole	Nointel	Agricole	Récépissé de demande de carte d'identité ou de renouvellement de la carte N° 33 AA 45633 + foto, Nointel le 12.03.1935. Ajouté: <i>naturalisé par décret du 24 mai 1935...</i>
Bobelyn Edmond (zie ook echtgenote Buysse)	Bassevelde 07.11.1890	Ouvrier agricole chez Emile Verhaege à Nointel, Route	Nointel	Agricole	Récépissé de demande de carte d'identité ou de renouvellement de la carte N° 33 AA 45631 + foto, Nointel le 12.03.1935. Ajouté: <i>naturalisé par décret</i>

		Nationale			<i>du 24 mai 1935.... Zie ook Verhaege (bijlage 2).</i>
Buyl Frans Xavier	Meldert 22.02.1914	Travailleur agricole	Baugy (canton Ressons-sur-Matz) chez Monsieur Lesguillons à La Féculerie (aardappelmeelfabriek)	Agricole	Sauf-conduit 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Baugy chez M. Lesguillons en qualité de saisonnier. Durée: trois mois et demi et remplacé par: saisonnier. Le 28.09.1935 Buyl demande au Prefet une carte d'identité ... <i>en qualité de travailleur agricole saisonnier chez M Lesguillons à La Féculerie par Remy (Oise)</i>Il ajoute une photo et un sauf-conduit.
Buyl Raymond	Baevegem 28.04.1908	Travailleur agricole	Baugy (canton Ressons-sur-Matz) chez Monsieur Lesguillons à La Féculerie (aardappelmeelfabriek)	Agricole	Sauf-conduit 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Baugy chez M. Lesguillons en qualité de saisonnier. Durée: trois mois et demi et remplacé par: saisonnier. Le 28.09.1935 Buyl demande au Prefet une carte d'identité ... <i>en qualité de travailleur agricole saisonnier chez M Lesguillons à La Féculerie par Remy (Oise)</i>....Il ajoute une photo et un sauf-conduit.
Buyle Philemon	Berlaere 07.09.1904	-	Ressons-sur-Matz	-	Doktersattest waaruit blijkt dat Philemon ... <i>est en bonne santé et qu'il n'y a aucune maladie contagieuse</i> ... Dokter (onleesbaar), 92 Grande Rue à Ressons-sur-Matz le 30.05.1935.
Buyle Remi	Melsen 09.12.1895	Ouvrier industriel Durée: 4 mois	Longueil-Sainte-Marie	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie. Visé par le Ministère de Travail le 7 octobre 1937.
Buyle Léon (zie ook Zulma Marie François)	Nederzwalm-Hermelgem 20.01.1906	Cultivateur travaillant par ses propres moyens	Mortefontaine	Agricole	Marié le 18.05.1935 à Montgeroult (Seine et Oise). Le Maire de Mortefontaine retourne le dossier des époux Buyle: ... <i>Ils déclarent n'employant aucune main d'œuvre et ils n'avaient pas à verser la taxe de 100 francs. Ils m'ont dit aller voir le consul et se soumettront à ce qu'il aura dit. Notez qu'ils ne refusent pas de payer. Laissez leurs quelques jours et je vous tiendrai au courant</i> ... Maire de Mortefontaine, le 16.11.1935. Le 13.12.1935 le Maire de Mortefontaine certifie que ... <i>les époux Buyle n'occupent habituellement pas d'ouvriers pour leur exploitation et ne se</i>

					<i>servent qu'accidentellement de tâcherons. En foi de quoi le présent a été déclaré à Mortefontaine le 13.12.1935....</i>
François Zulma Marie (zie ook echtgenoot Léon Buyle)	Scheldewindeke 29.10.1905	Cultivateur	Mortefontaine	Agricole	Marié le 18.05.1935 à Montgeroult (Seine et Oise). Le Maire de Mortefontaine retourne le dossier des époux Buyle: ... Ils déclarent n'employant aucune main d'œuvre et ils n'avaient pas à verser la taxe de 100 francs. Ils m'ont dit aller voir le consul et se soumettront à ce qu'il aura dit. Notez qu'ils ne refusent pas de payer. Laissez leurs quelques jours et je vous tiendrai au courant... Maire de Mortefontaine, le 16.11.1935. Le 13.12.1935 le Maire de Mortefontaine certifie que ...les époux Buyle n'occupent habituellement pas d'ouvriers pour leur exploitation et ne se servent qu'accidentellement de tâcherons. En foi de quoi le présent a été déclaré à Mortefontaine le 13.12.1935.... Le 13 juin 1935 Zulma demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 33 CA 56898 ...travaillant avec son mari cultivateur artisan....
Buyse Pierre	-	Porteur de sacs	Breuil-le-Vert par Clermont (Oise) chez Brialix.	-	Zie ook bijlage 2: Brialix.
Buyse Raymond	Zelzaete 7.10.1901		Bucamps, canton de Froissy, arr. de Clermont	-	Sollicite une carte d'identité à tarif plein: ...je joins à la présente demandé: ...2 fiches, un reçu de 100 francs n° en date du 27 août 1937 à 385 et une photographie... Signé Buyse le 28.08.1937. Vu pour légalisation le 28.08.1937. Lettre du 02.09.1937 du Maire au Conseiller Général: ...Je me permets de vous adresser le dossier Buyse, neveu de Monsieur De Bruyne. Le frère de Monsieur De Bruyne, horticulteur a épousé la veuve Buyse et Raymond avait alors 2 ans. Il s'est marié à une femme exaltée. Elle s'est tiré un coup de revolver, a accusé la belle-mère, et est restée aveugle. Elle est dans une maison de santé. Une fillette de 8 ans reste avec le père et les grands

					<i>parents paternels. M. De Bruyne veut vendre son exploitation et faire «ses affaires». Un avoué a conseillé un fils Buysse, de séjourner en France et d'inviter sa femme à l'y.....</i>
Bytebier Gaston	Mooregem 20.01.1921	Ouvrier agricole résidant à Thieux (Oise)	Grand-Mesnil, commune de Camprenny et en service de Charles Plessier à Grand-Mesnil	Agricole	Sollicite l'octroi d'une carte d'identité, Thieux le 07.03.1936. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Thieux. Demande (début 1937) renouvellement de sa carte d'identité 34 CC 58392 délivré le 07.04.1936 par la Préfecture de l'Oise.
Van der Haeghen Marie Rosalie, echtgenote Bytebier	Neder Eename 29.11.1878	Sans profession à Thieux	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CC 77536 délivré le 13.04.1935 par le Préfet de l'Oise. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Thieux.
Bytebier Marguerite	Mooregem 30.07.1916	Ouvrière agricole à Thieux	Ouvrière agricole chez Gabriel Grégoire à Thieux	Agricole	Marguerite Bytebier sollicite à renouveler sa carte d'identité N° AA 46775. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Thieux.
De Boever Emma Pauline	Belge	Cultivatrice à Saintines, canton de Crépy-en-Valois, arrondissement Senlis.		Agricole	Le 1r mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Saintines.
De Boever Georges	Belge	Cultivateur à Saintines, canton de Crépy-en-Valois, arrondissement Senlis.		Agricole	Le 1r mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Saintines.
De Boever Julia Bertha	Belge	Cultivatrice à Saintines, canton de Crépy-en-Valois, arrondissement Senlis.		Agricole	Le 27 mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Saintines.
De Boever Laure Justine	Belge	Cultivatrice à Cambronne-les-Clermont		Agricole	Le 23.02.1935, demande de renouveler sa carte d'identité d'étrangère non salariée N° 34 AA 73652. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Cambronne-les-Clermont.
Berlingen Hector	Belge	Demeurant à Bresles (Oise)			En 1935, Berlingen demande au Directeur de l'Office Départemental de placement de l'Oise, de vouloir bien viser favorablement ma demande ci-

					jointe de renouvellement de ma carte d'identité. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Bresles.
Bernaert Gaston	Belge	Cultivateur à Neuville-Bosc		Agricole	Le 27 mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité d'étranger N° 34 CA 86292: ... <i>ci-joint ma carte périmée, les 2 fiches, 1 photo et le reçu du mandat de cent francs...</i> Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Neuville-Bosc.
Bernaert Irma	Belge	Cultivatrice à Neuville-Bosc		Agricole	Le 27 mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité d'étranger N° 34 CA 86291: ... <i>ci-joint ma carte périmée, les 2 fiches, 1 photo et le reçu du mandat de cent francs...</i> Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Neuville-Bosc
Bernaert Léon Emile	Belge	Cultivateur à Neuville-Bosc		Agricole	Le 27 mars 1935, demande de renouveler sa carte d'identité d'étranger N° 34 CA 86293: ... <i>ci-joint ma carte périmée, les 2 fiches, 1 photo et le reçu du mandat de cent francs...</i> Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Neuville-Bosc
Beel Constant	Wynghem 17.11.1862	Journalier/Ouvrier agricole à la commune La Rue-Saint-Pierre, canton Clermont, arrondissement Clermont.	Divers patrons	Agricole	Demande de renouveler sa carte d'identité d'étranger N° 33 CA 72990. En mai 1936, le Maire de La Rue-Saint-Pierre certifie que ... <i>Beel Constant, belge, âgé de 73 ans, ne peut plus, en raison de son grand âge, faire l'objet d'un contrat d'embauchage régulier; toutefois il est de notoriété publique que Monsieur Beel Constant est occupé par divers patrons comme journalier. En fai de quoi, il lui a été délivré le présent certificat pour valoir et servir ce que de droit...</i> Signé Maire. Avis favorable le 16.05.1936.
Bernaert Léopold	Belge	Ouvrier industriel résidant à Vez, canton Crépy-en-Valois, arr. Senlis	-	Industrie	Sollicite une carte d'identité de travailleur industriel. Vez, le 22.09.1936.
Himpe Maria Yvonne, épouse Bazin	Waereghem 23.07.1904	Teilleuse de lins à Breteuil-sur-Noye, canton Breteuil, arr. Clermont	-	Industrie	Demande au Prefet du département de l'Oise la délivrance d'une carte d'identité. Avis favorable par le Maire de Breteuil-sur-Noye le 20.08.1938. NOTE: lin teillé = gezwingeld vlas
Pecquereau Léon	Leuze 04.01.1900	Ouvrier/Chef	Sucrierie agricole à La-	Sucrierie	Zie bijlage 2 (Sucrierie agricole).

		turbineur résidant à Montreuil-au-Bois	Neuville-Roy (Oise)		
Schouteeten Camille	-	Cultivateur à Marest-sur-Matz, canton de Ribécourt (Oise)		Agricole	Le Maire de Marest-sur-Matz certifie le 10 août 1935 que ... <i>Camille exploite une culture de 25 hectares appartenant à plusieurs personnes. Cette culture lui a été cédée le 5 octobre 1933 par Monsieur De Gavre René ainsi que l'atteste l'acte de cession ci joint...</i>
Bert Henri	Belge	Ouvrier saisonnier à Nivillers, canton Nivillers, arrondissement Beauvais		-	Demande une carte d'identité d'ouvrier saisonnier étranger le 9 juillet 1936.
Bertrand Alphonse	Bressine 04.02.1874	Cultivateur à Chevincourt pas salarié, canton Ribécourt, arrondissement de Compiègne			Demande (le 29 mars 1935) au Prefet du département de l'Oise le renouvellement de la carte d'identité N° 34 AA 73605 et déclare n'être pas salarié..
Rossomme Maria épouse Alphonse Bertrand	Fosses 04.01.1882	Chevenincourt pas salariée	-	-	Demande (le 29 mars 1935) au Prefet du département de l'Oise le renouvellement de la carte d'identité N° 34 AA 73606 et déclare n'être pas salarié.
Bervoet Théophile	Belge	Cultivateur à Coudray-Saint-Germer (canton Coudray, arr. Beauvais) et exploite, en locataire une ferme d'environ 30 hectares avec le concours de sa famille			Le 9 mars 1935, le Maire de Coudray-St-Germer certifie que Théophile n'emploi aucun salarié. Le 27.02.1935, Theophile sollicite à renouveler sa carte d'identité délivré au titre de chef d'exploitation d'une ferme de 30 hectares. Le Maire a transmis la demande au Préfet le 9 mars 1935. Le 05.02.1937 Théophile demande de nouveau de renouveler sa carte d'identité et le Maire certifie: ... <i>que les époux Bervoet exploitent leur ferme eux-mêmes avec le concours de leurs enfants et n'occupent aucun salarié...</i> Signé par le Maire et donné avis favorable le 13.02.1937.
Bervoet Maria Julia	Belge	Zie vader Théophile Bervoet à Coudray-Saint-Germer	-	-	Le 12.08.1935 première demande de carte d'identité et vérifié et constaté par le Maire le 27.04.1935 qu'elle travaille et habite chez ses parents. Le 06.10.1937, Maria demande le

					renouvellement de sa carte d'identité d'étrangère délivrée au titre de travailleur agricole. Le Maire ajoute <i>...que l'intéressée habite et travaille chez ses parents, cultivateurs en cette commune...</i> Avis favorable à la demande de renouvellement de la carte d'identité le 7 octobre 1937.
De Beul Frans	Wichelen 07.02.1886	Travailleur agricole résidant à Bazicourt, canton de Liancourt, arr. de Clermont	Bij Jules Van Lancker, agriculteur in Sacy-le-Petit (zie ook bijlage 2)	Agricole	Le 07.03.1936 sollicite le renouvellement de sa carte d'identité N° 33 AA 65569 étant travailleur agricole. Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Bazicourt.
Beerens Thijs Emile	Belge	Ouvrier agricole saisonnier	Chez Dumont-Légrand à Bray-Rully (Oise)	Agricole	Zie bijlage 2: Dumont-Légrand
Beeuwsaert Albert	Herseaux 19.11.1910	Cultivateur à Etouy			Demande le 19.06.1935 le changement de la carte de travailleur en celle de non salarié. Avis favorable par le Maire. Zie ook bij vader Camille.
Beeuwsaert Camille	Cachtem (nu: Kachtem-Izegem) 18.12.1870	Cultivateur à Etouy depuis 16 ans	-	Agricole	Demande le 6 mars 1935 de renouveler sa carte d'identité N° 34 AA 62165 et il demande également que les cartes de sa famille qui travaillent avec lui soient renouvelées en même temps. Le Maire donne un avis favorable le même jour et ajoute: <i>...l'attitude au point de vue national n'a jamais donné lieu à aucune observation...3 de ses fils ont épousés des françaises, un quatrième marié également à une française et s'est fait naturaliser l'an dernier....</i>
Vandenaweele Elvire, ép. Maurice Bekaert	Thourout 19.10.1900	Herbagère à Boutavent-la-Grange (NOTE: culture herbagère = graslandcultuur. Hier: weidebedrijf als exploitation herbagère)	-	Agricole	Demande le 1 mars 1935 de renouveler sa carte d'identité N° AA 53760 délivré le 08.10.1934.
Bekaert Maurice	Audenarde 04.07.1904	Fermier à Boutavent-la-Grange	-	Agricole	Demande le 1 mars 1935 de renouveler sa carte d'identité N° AA 62172 délivré le 26.09.1934.
Berckx Petrus Léopold	Belge	Fermier à Beaugies-sous-Bois	-	Agricole	Le Maire de Beaugies-sous-Bois certifie le 21.01.1934 <i>...que les époux Berckx-Wouters, par convention enregistré, ont repris le 01.02.1933 la</i>

					<p>suite de bail passé le 01.10.1927 entre les frères Cyriel Syrin et Jules Syrin comme fermiers et Monsieur Georges Marlu propriétaire à Beaugies-sous-Bois, lequel bail doit prendre fin par la récolte de 1936 (20 octobre). Un nouveau bail d'une durée de 9 nouvelles années à compter du 01.10.1936 jusque y compris la récolte de 1945 a été passé entre M et Mme Berckx-Wouters et Monsieur Marlu susnommé d'autre part le 31.05.1935. J'ai pris connaissance entière de ces deux baux précités et certifie leur authenticité....</p> <p>Le Maire de Beaugies certifie le 21.01.1936 : ...informé par la Gendarmerie de Guiscard et par les intéressés eux-mêmes que procès-verbal a été dressé contre chacun des époux Berckx-Wouters pour cartes d'identité périmées, j'ai l'honneur d'exposer à l'autorité compétente que les susnommés méritent toute l'indulgence de l'administration ayant été tous deux induits en erreur par les inscriptions sur les dites cartes qui portent d'une façon trop apparente la date de la délivrance de la carte à laquelle ils se sont fiés sans bien se rendre compte de leur durée de validité portée au dessus en caractères manuscrits moins visibles. J'ai la certitude morale de leur bonne foi et qu'aucun calcul pécuniaire ne les a guidés...</p> <p>Le 20.01.1936 Leopold demande le renouvellement de sa carte N° 34 AA62182. Le 01.02.1936 le Maire de Beaugies certifie que ...les époux Berckx-Wouters en instance de renouvellement de carte d'identité, demeurant en la dite commune, sont fermiers cultivant par eux-mêmes et n'emploient pas habituellement en dehors des travaux saisonniers une main d'œuvre autre que celle qui est fournie par eux-mêmes, leurs ascendants résidant en Belgique et n'ayant pas de descendants en âge de les aider. En foi de quoi il leur a été délivré la présente attestation pour être jointe à leur requête...</p>
--	--	--	--	--	---

<p>Wouters Mathildis Philomène, épouse Leopold Berckx</p>	<p>Belge</p>	<p>Fermier à Beaugies- sous-Bois</p>	<p>-</p>	<p>Agricole</p>	<p>Le Maire de Beaugies-sous-Bois certifie le 21.01.1934 ...<i>que les époux Berckx-Wouters, par convention enregistré, ont repris le 01.02.1933 la suite de bail passé le 01.10.1927 entre les frères Cyriel Syrin et Jules Syrin comme fermiers et Monsieur Georges Marlu propriétaire à Beaugies-sous-Bois, lequel bail doit prendre fin par la récolte de 1936 (20 octobre). Un nouveau bail d'une durée de 9 nouvelles années à compter du 01.10.1936 jusque y compris la récolte de 1945 a été passé entre M et Mme Berckx-Wouters et Monsieur Marlu susnommé d'autre part le 31.05.1935. J'ai pris connaissance entière de ces deux baux précités et certifie leur authenticité...</i> Le Maire de Beaugies certifie le 21.01.1936: <i>...informé par la Gendarmerie de Guiscard et par les intéressés eux-mêmes que procès-verbal a été dressé contre chacun des époux Berckx-Wouters pour cartes d'identité périmées, j'ai l'honneur d'exposer à l'autorité compétente que les susnommés méritent toute l'indulgence de l'administration ayant été toux deux induits en erreur par les inscriptions sur les dites cartes qui portent d'une façon trop apparente la date de la délivrance de la carte à laquelle ils se sont fiés sans bien se rendre compte de leur durée de validité portée au dessus en caractères manuscrits moins visibles. J'ai la certitude morale de leur bonne foi et qu'aucun calcul pécuniaire ne les a guidés. ...</i> Le 20.01.1936 Mathildis demande le renouvellement de sa carte N° 34 AA62180. Le 01.02.1936 le Maire de Beaugies certifie que ...<i>les époux Berckx-Wouters en instance de renouvellement de carte d'identité, demeurant en la dite commune, sont fermiers cultivant par eux-mêmes et n'emploient pas habituellement en dehors des travaux saisonniers une main d'œuvre autre que celle qui est fournie par eux-mêmes, leurs ascendants résidant en Belgique et n'ayant pas de</i></p>
---	--------------	--	----------	------------------------	--

					<i>descendants en âge de les aider. En foi de quoi il leur a été délivré la présente attestation pour être jointe à leur requête ...</i>
Bellemans Oswald	belge	manoeuvre	Etablissements Saxby, ingénieurs-constructeurs à Creil (Oise)		Fait à Creil le 24.12.1937. Zie ook bijlage 2.
Matthys Florimond	Oordeghem 15.08.1903	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Matthys réside à Russy-Bemont	Sucrierie à Russy (canton de Crépy-en-Valois)	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Russy. Visé par le Ministère de Travail. Florimond demande une carte d'identité de travailleur industriel le 20.10.1935.
Matthijs Frans	Wichelen 05.03.1916	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Visé par le Ministère de Travail. Frans demande une carte d'identité de travailleur industriel le 29.09.1935. Avis favorable par le Maire de Vauciennes.
Matthys Gustave	Aygem 09.06.1880	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 29.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain. Visé par le Ministère de Travail. Gustave demande une carte d'identité de travailleur industriel.
Matthys Henri	Velsicques 18.01.1905	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Henri demande une carte d'identité de travailleur industriel saisonnier le 29.09.1935. Avis favorable par le Maire de Vauciennes.
Matthys Maurice	Beerlegem 10.03.1920	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Réside à Néry.	Beaurains	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain. Maurice demande une carte d'identité de travailleur industriel saisonnier le 28.09.1937. Avis favorable par le Maire de Néry.
Matthys Valère	Velsicques 13.06.1904	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Valère demande une carte d'identité de travailleur industriel saisonnier le 05.10.1937. Avis favorable par le Maire de Vauciennes.
Matthys V.	belge	Cultivateur à St-		Agricole	Demande le 18.02.1935 de renouveler la carte

		Vaast-les-Mello			d'identité. Zie ook Emma Minnaert.
Minnaert Emma, épouse V. Matthys	De nationalité hollandaise	Cultivatrice à St-Vaast-les-Mello		Agricole	Demande le 18.02.1935 de renouveler la carte d'identité. Le 13.03.1937 sollicite à renouveler sa carte d'identité de non salarié N° 34 AA 88084.
Matthys Victor	Ooteghem 05.10.1891	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Victor réside à Russy-Bemont	Sucrerie à Russy (canton de Crépy-en-Valois)	Sucrerie	Sauf-conduit 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Russy. Victor demande une carte d'identité de travailleur industriel saisonnier le 02.10.1935. Avis favorable par le Maire de Russy.
Matthys Camille	Oordegem 06.09.1901	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Camille réside à Russy-Bemont	Sucrerie à Russy (canton de Crépy-en-Valois)	Sucrerie	Sauf-conduit 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Russy. Camille demande une carte d'identité de travailleur industriel saisonnier le 02.10.1935. Avis favorable par le Maire de Russy.
Matthys Prosper	Sint-Lievens-Houtem 19.04.1891 +Chiry 26.02.1970	Ouvrier agricole / cultivateur		Agricole	Prosper is de oom van mijn grootvader. Hij vertrok op 09.03.1910 uit Sint-Lievens-Houtem naar Sint-Gillis. Op 06.12.1919 huwde hij te Courbevoie nabij Parijs met Charlotte Richard. Zij komen samen naar België (Brussel) terug. Een zus van Prosper, Céline (°1894) woonde met haar echtgenoot De Bruyne in Rouvroy (Oise) maar zij komen in de jaren 20 naar België terug. Het staat vast dat een andere zus, Marie Matthijs (°1897) met de gehele familie Verschooris in 1929 naar Pimprez vertrekt (en er blijven tot 1934). Waarschijnlijk is Prosper iets later in Pimprez aangekomen. Volgens de familie werkte Prosper in Pimprez eerst als paardeknecht bij Jérôme Bremersch, een landbouwer afkomstig uit Leffinge. Van de familie Verschooris zijn geen identiteitskaarten bewaard. Met de documenten die van Prosper in Beauvais bewaard worden, komt wat meer duidelijkheid: Requête: <i>Je soussigné Prosper Matthys, sujet belge, ai l'honneur de solliciter, en échange de ma carte d'ouvrier agricole AA 65676 périmée depuis le 10</i>

					<p><i>Mai 1935</i> une carte de petit cultivateur exploitant sans main d'œuvre étrangère. Pimprez le 25.06.1936.</p> <p>Avis du Maire: <i>Le Maire de Pimprez émet un avis favorable à l'obtention de la carte. Pimprez, le 25.06.1936</i></p> <p><i>Nous soussigné, Lessertisseur Octave, Maire de Pimprez, certifie que Matthys Prosper, sujet belge, petit cultivateur à Pimprez n'utilise pour son exploitation aucune main d'œuvre étrangère. Fait à Pimprez, le 25.06.1936</i> (ajoute: arrivée à la Préfecture de l'Oise le 28.06.1936)</p> <p><i>Matthys Prosper, sujet belge, dont la carte a été renouvelée en juin 36 a fourni ainsi que l'atteste cette note du 23.06.1936 un bail de fermage sur feuille de papier timbre à 4^x. Cette feuille a été conservée par vous, dans vos dossiers. Elle lui serait très utile pour défendre ses droits. Il serait très heureux de rentrer en sa possession: il n'en a pas été fait de duplicata. Signé: le secrétaire.....</i> (ajoute: remis à l'intéressé le 28.12.1936)</p>
Dankier Léon	24.10.1909 (?)	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Réside à Berneuil-sur-Aisne	Sucrierie	Sucrierie	Sollicite une carte de travailleur industriel le 06.10.1937.
Daniels (?)	?				? zie echtgenote Léonie Vandekerkhove.
Vandekerkhove Léonie, ép. Daniels	53 ans en 1935	Concierge bij SA des Mines et Fonderies de Zinc de la Veille Montagne à Creil. Durée d'engagement: un an		Industrie	Zie ook bijlage 2:
Dams Joseph	46 ans en 1937	Fondeur de zinc bij SA des Mines et Fonderies de Zinc de		Industrie	Zie ook bijlage 2.

		la Veille Montagne à Creil. Durée d'engagement: un an			
Dams Petrus	46 ans en 1937	Fondeur de zinc bij SA des Mines et Fonderies de Zinc de la Veille Montagne à Creil. Durée d'engagement: un an		Industrie	Zie ook bijlage 2.
De Rouck Gentille	Scheldewindeke 26.11.1907	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Francières (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières.
De Backer Frank	Belge	Frointier (pilonnier). Pilonner = vaststampen		Industrie	Sauf-conduit 03.01.1937. Peut se rendre à Beauvais.
Danneels Raymond	Asper 08.07.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Villeroy (S & M)	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villeroy.
Daloze Octave	?	Ouvrier résidant à Precy-sur-Oise			Demande carte d'identité le 11.04.1935. Zie echtgenote Mariette Copeau.
Copeau Mariette, épouse Octave Daloze	?	Résidant à Precy-sur-Oise			Zie Octave Daloze.
Danneels Marguérite	Meghem 21.02.1910	Fille de salle de clinique à Compiègne depuis décembre 1928. Habite à Compiègne.		Etablissements hospitaliers	Travaille toujours à la clinique en septembre 1935. Zie bijlage 2.
Danneel Henri	?	Habite à Creil et en chômage total en 1935.			
Danckaerts François	belge	Ouvrier agricole. Habite à Crepy-en-Valois, avenue Levallois Perret et travaille à Dury chez Roland Pieux, agriculteur		Agriculture	Zie bijlage 2.

Dauchy Pierre Joseph	Le Kimmel, 15.08.1864	Concierge à l'Institution Saint- Vincent à Senlis		Ecole	Zie bijlage 2.
Doren François Van	Belge	Agriculteur à Autheuil-en-valois		Agriculture	
Danau Frantz	Maffles (Belgique) le 07.03.1918	Etudiant au Collège de Garçons à Clermont (Oise)		Ecole	Attestation du Collège le 16.04.1937 qu'il suit les cours.
Danau Gustave	Grootenberghe 05.01.1877	Arracheur de betteraves chez l'agriculteur André Lewy à Amblainville		Agriculture	Demande carte d'identité le 06.10.1936. Zie werkgever bijlage 2.
Dauvagne Jules Joseph	Belge	Habite à Angicourt et est en chômage total le 08.03.1935		-	Signé par Maire le 08.03.1935.
David Silveer	Zevelghem 29.02.1906	Ouvrier agricole chez Monsieur Edouard Legros à Bouconvillers		Agriculture	Demande le 27.05.1935. Zie ook bijlage 2.
David Auguste	Couckelaere 05.04.1903	Ouvrier agricole/Betteravier chez Edouard Cochevin cultivateur à Menevillers		Agriculture	Zie ook bijlage 2.
Dauwe Anna	Belge	Cultivatrice à Laigneville, canton de Liancourt		Agriculture	
Daussin Edouard	Homtrouge (?) 14.08.1899	Ouvrier industriel résidant à Pierrefonds en 1937.		Industrie	
Dani Léopold Hubert	Moustier 18.07.1915	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Demande une carte d'identité pour la campagne 1935-36. Est autorisé à se rendre à Chevières (Oise)
Dale Albert	42 ans	Garçon d'écurie, résidant à Gouvieux, 11 rue du Tertre		Chevaux	Demande le renouvellement de la carte d'identité. Zie ook echtgenote Madeleine Haustrate.
Haustrate Madeleine épouse Albert Dale	-	Résidant à Gouvieux, 11 rue du Tertre -	-	-	Demande renouvellement de la carte d'identité.

Kicq Mariette, épouse Fructueux Dagnelies	Thuin le 12.04.1902	-	-	-	Le 04.08.1938, demande renouvellement de la carte d'identité.
Daelemans François	Belge	Cultivateur avec ses beaux-parents au hameau de Châteaurouge à Cauvigny, canton de Noailles		Agriculture	Attestation du Maire de Cauvigny du 01.05.1936 qu'ils n'occupent actuellement pas d'emploi salarié.
Marchal Rosalie épouse Joseph Debauche	Belge	Fermière à Flavy-Le-Meldeux		Agriculture	<i>...aide son mari qui n'emploie pas une main d'œuvre autre que celle qui lui est fournie par la famille...</i> le 26.03.1935. Zie ook echtgenoot Joseph Debauche.
Debauche Joseph	Belge	Fermier à Flavy-Le-Meldeux		Agriculture	<i>...qui n'emploie pas une main d'œuvre autre que celle qui lui est fourni par sa femme et ses enfants...</i> le 26.03.1935. Zie ook echtgenote Rosalie Marchal.
De Backer Maurice	Swynaerde 17.11.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Coudun (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun.
De Backer Michel	Vurste 14.09.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Coudun (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun. Zie Henri De Bruycker.
De Backer Joseph	Elst 09.03.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Bresles (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 06.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
Deblaker Jean Baptiste	Belge né à Rouen 09.10.1918.	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Pierrefonds (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds.
De Backer Albert	Leeuwergem 17.09.1918	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Beauvais (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 29.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beauvais.
De Blecker Petrus	Belge 04.02.1901	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Beauvais (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beauvais.
Deblaere mademoiselle	Brugge 29.11.1914	Etudiante <i>...pour suivre les cours de la Faculté des Lettres...</i>		Ecole	Attestation, Paris le 09.11.1937.
Debies Remi	Syngem 15.10.1889	Ouvrier industriel pour une durée de 4	Sucrierie à Antilly (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à

		mois.			Antilly.
Debel Charles	Belge	Manouvrier chez André Renaux (belge) cultivateur à Laversines (Oise)		Agriculture	Attestation le 21.07.1935 à Laversines. Zie ook bijlage 2.
Duvinter Mathilde, épouse Maurice Debay	Hautegein 16.06.1895	Ouvrière industrielle pour une durée de 4 mois	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 14.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Debay Maurice	Belge - époux de Mathilde Duvinter	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 14.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Bock Leon Joseph	Vurste 19.07.1904	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Coudun (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun.
De Bock Helvin	Semmersake 04.07.1885	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie	Sucrerie	Sauf-conduit 27.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Bock Léopold	Maeter 14.04.1909	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Beauvais (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Deteliquet Emile	Mainvault 10.08.1919	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Bebigny Jean Baptiste	Bury 04.12.1906	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Villenoy (Seine et Marne)	Sucrerie	Sauf-conduit 05.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Lemaire Sylvie Eugénie	Belge	filie de Louis Emile (manouvrier) et Marie Ernestine Piedtrequin (ouvrier en gants) rés. à Wacquemoulin	-	-	Sauf-conduit 09.03.1937.
De Brauwer Joseph	Oost Roobeke 06.09.1910	réside à Montjavoult, précédement de Chaumont (les 2 communes dans les conton Chaumont-en-Vexin)			Déclaration de 07.01.1929 de soussigné Henri Fossey, résidence de Vigny, formé par le ressortissant belge Joseph De Brauwer (?)
De Brauwer Alice Elza	Oost Roobeke	réside à Montjavoult,			

	08.12.1911	précédement de Chaumont (les 2 communes dans les conton Chaumont-en-Vexin)			
De Brouwer Robert	Heurne 03.03.1917	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Beauvais	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Brabandere Marie	Zillebeke 01.11.1899	Cultivateur à Avrigny			Demande renouvellement de la carte d'identité le 12.03.1937.
De Brabandere Madeleine	Zillebeke 25.03.1903	Cultivateur à Avrigny			Demande renouvellement de la carte d'identité le 12.03.1937.
Calmeijn Louise, echtgenote (weduwe) De Brabandere	Langemarck 14.07.1869	Cultivateur à Avrigny	moeder van Marie, Madeleine en Henri De Brabandere		Demande renouvellement de la carte d'identité le 12.03.1937.
De Brabandere Henri Remi	Zillebeke 07.12.1901	Cultivateur à Avrigny			Demande renouvellement de la carte d'identité le 12.03.1937.
Debouserie Camiel	Waereghem 18.08.1883	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
De Bosschere Oscar	Rechtegem 25.12.1898	Ouvrier agricole saisonnier habite	-	-	-
Deboodt Camille	Belge	employé chez Monsieur Ballin	-	-	Demande renouvellement de la carte d'identité le 17.07.1936.
De Bolle Gaston	Baardegem 10.01.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Pierrefonds (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 05.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds.
De Boek Joseph Zenion	Vurste 24.06.1906	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie	Sucrerie	Sauf-conduit 26.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Decker Gustave	-	Ouvrier agricole. Habite Cuvergnon, canton de Betz.	-	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité.
Deckens, Marcel René	Nazareth 24.06.1913	Ouvrier agricole (arracheur de betteraves durée 3 mois) chez Albert Sjoen à Fumechon.		Agriculture	Le 06.01.1936, sollicite la délivrance de la carte d'identité: ...j'ajoute toutes les pièces demandées - et en particulier mon contrat d'introduction. J'avais envoyé mon dossier au Bureau de Placement de Compiègne qui me l'a retourné en

		Domicilié à Fumechon (= Catillon-Fumechon canton de St-Just-en-Chaussée)			<i>m'indiquant que je devais l'envoyer à la Préfecture.... Vu pour légalisation de la signature par le Maire de Fumechon. Le docteur Yves Déliguou de la Faculté de Lille, 23 rue d'Amiens à St-Just-en-Chaussée certifie avoir examiné René le 08.10.1935 et déclare qu'il ne présente actuellement aucun signe de maladie aigüe ou chronique en cours. Vu pour légalisation par le Maire de St-Just-en-Chaussée le 12.10.1935. Le 01.06.1937 René, marié à une française et domicilié à Catillon demande la délivrance d'une carte d'identité d'étranger.</i>
De Decker Joseph	Steenhuysse 02.02.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Baron	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Baron (Oise).
De Clerck	Belge	Agriculteur à St-Thibault (canton de Grandvilliers arr. de Beauvais).	-	-	Le Maire de St-Thibault certifie qu'ils travaillent dans la ferme qu'ils exploitent à l'exclusion de toute autre main d'œuvre. Le 14.03.1936.
Huyghebaert Emerence, épouse De Clerck	Belge	Agriculteur à St-Thibault (canton de Grandvilliers arr. de Beauvais).	-	-	Le Maire de St-Thibault certifie qu'ils travaillent dans la ferme qu'ils exploitent à l'exclusion de toute autre main d'œuvre. Le 14.03.1936.
De Clercq Achille	Belge	Livreur chez Louis Paul Mauger, cultivateur à Saint-Martin-le-Nœud.	-	Agriculture	Demande le renouvellement de sa carte d'identité le 28.03.1935. Zie ook bijlage 2 (werkgever Mauger).
De Clercq Albert Gentil	Asper 25.06.1915	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Wavignies	Sucrierie	Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 05.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
Heindryckx Aleidia, épouse Declercq Léon	Belge 36 ans en 1935	Ouvrière agricole chez André Roland, agriculteur à Montepilloy	-	Agriculture	Certificat de travail. Zie ook bijlage 2.
Declercq Léon Désiré	Belge 33 ans en	Ouvrier agricole chez	-	Agriculture	Certificat de travail. Zie ook bijlage 2.

	1935	André Roland, agriculteur à Montepillyoy			
De Clercq Alphonse	Nazareth 07.09.1915	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à St-Just-en- Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St- Just.
De Clercq André	Meylegem 16.02.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Coudun	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Peut se rendre à Coudun.
Declercq Auguste	Belge 47 ans en 1935	Charpentier, demeurant 48 rue des Nations à Montataire et en service des Lepage Frères, entrepreneurs à Creil	-	Industrie	Certificat de travail 07.03.1935. Zie ook bijlage 2.
De Clercq Camille	Aspelaere 24.08.1892	Travailleur agricole domicilié à Serans	-	Agriculture	Le 29.06.1935, demande l'obtention d'une carte d'identité et ajoute: une fiche blanche une photographie reçu de la poste - taxe de 20 fr un contrat de travail prolongé jusqu'au 15.11.1935.
De Clercq Emiel	Meirelbeke 30.12.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 24.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères.
De Clercq Georges	Belge	Travailleur domicilié à Saint-Martin-le- Nœud. Travaille comme charretier agricole chez Louis Mauger à Saint- Martin-le-Nœud (juin 1935).	-	Agriculture	Demande le renouvellement de sa carte d'identité de travailleur, le 07.06.1935. Op 20.06.1935 schrijft het <i>Office Départemental & Municipal de Placement Gratuit</i> (Préfecture de l'Oise - direction 3 rue Feutrier te Beauvais) ... <i>que le directeur de l'Office de placement a l'honneur de transmettre à monsieur le Préfet la carte d'identité ci-jointe pour annulation. Ce jeune belge est allé accomplir son service militaire dans son pays d'origine. Il en est revenu sans contrat de travail visé préalablement par le Ministère et simplement muni de la carte d'identité ci-jointe devenue sans valeur. Il fait</i>

					<i>l'objet actuellement d'une demande de régularisation... Signé le directeur. Zie ook werkgever Mauger.</i>
Cotart Omer	Ogy (situé en Wallonie dans la province de Hainaut au Pays des Collines) le 02.11.1902	Cultivateur à Pimprez/Manœuvre spécialiste et chauffeur domicilié à Noyon, Cité Carkomel 19		Agriculture/Industrie	Renseignements à fournir (1937) à l'appui d'une demande de carte d'identité de «travailleur»: op dit vragenblad worden de gegevens van de <i>livret de famille</i> (huwelijksboekje) weergegeven: Pimprez le 9.12.1924: Cotart Omer né à Ogy Belgique le 2.11.1902 et Bonnet Claire née le 12.08.1906 à Evricourt. Enfants: Claude Cotart né le 15.05.1930 à Pimprez et Irène Cotart né le 19.10.1933 à Pimprez (l'épouse a gardé sa nationalité française). Bij <i>Raisons pour lesquelles l'intéressé n'a pas fait connaître, à ce moment, son intention de travailler?</i> schrijft Omer: <i>était cultivateur</i> . Parents résidant déjà en France? Père et mère cultivateurs à Pimprez Oise. Frère naturalisé chef d'équipe usine sucre Ribécourt. Le 20.03.1937 Omer Cotart sollicite le renouvellement de sa carte d'identité comme travailleur industriel et inclus le contrat de travail visé favorablement: de werkgever is Alfred Laplante van de entrepôt Carnot te Noyon waar Omer werkt als chauffeur .
Cotart Jules	Belge	Cultivateur à Pimprez - Ferme Saint-Marc	Agriculture	Agriculture	Demande de renouveler sa carte le 30.03.1935. Le 31.01.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte N° 62.293.
Cambier Alphonsine, épouse Jules Cotart	Belge	Cultivatrice à Pimprez - Ferme Saint-Marc	Agriculture	Agriculture	Demande de renouveler sa carte le 30.03.1935. Le 31.01.1937 elle sollicite le renouvellement de sa carte N° 62.294.
Demeulemeester Léonie, épouse Denys	Belge	Sans profession, domiciliée à Guiscard			Demande renouvellement de sa carte d'identité le 17.06.1935.
Denys Hubert	Belge 10.09.1910	Ouvrier de sucrerie, domicilié à Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 24.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil. Demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 06.10.1937. Vu pour légalisation le 06.10.1937.
Denoyette Jules	Dickelvenne	Ouvrier de sucrerie	Sucrerie de St-Just-en-	Sucrerie	Sauf-conduit 08.10.1936 afgeleverd Commissariat

	21.06.1907		Chaussée		Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just.
Denne Léonie Geneviève, épouse Oscar Leroy	Belge	Cultivateur/Non salarié demeurant à Heilles, canton Mouy	-	-	Le 31.03.1935 sollicite le renouvellement de sa carte d'identité de non salariée N° 34 - AA 62 240. Le Maire ajoute: ... <i>le ménage Leroy a quitté la ferme qu'il exploitait à Mouy et habite en ce moment Heilles. Madame Leroy n'exerce plus aucune profession. C'est une personne très honnête et très sérieuse....</i> Ook bijgevoegd geboorteakte van Lucette Leroy née à Gires-les-Mello le 06.03.1925 (fille d'Oscar et de Léonie) et délivré le 16.04.1935.
Denolf Richard	Belge 67 ans en 1935	Jardiniste à Fresnoy- le-Luat chez Hélène Jacquin, épicerie	-	Epicerie	Certificat de travail du 08.03.1935. Zie bijlage 2.
Weber Marie, épouse Olivier Denis	Belge	non salariée, résidant à Beauvais, jg Saint- Jean 161	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité de non salariée (34 CA 64720).
Denis Olivier	Belge	régleur de métier à tisser, résidant à Beauvais et en service de la Manufacture Française de Tapis & Couvertures (précédemment Ed. LAINE et Cie)	-	Industrie	Certificat de travail du 25.02.1935. La Manufacture ... <i>certifie pouvoir embaucher Olivier Denis pour un an pour remplir l'emploi de regleur de métier à tisser zie bijlage 2.</i>
Denis Roger	Belge	Coloriste demeurant à Creil, 20 rue Jean Jaurès. En service des Etablissements Kuhlmann à Villers St-Paul.	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 01.03.1935.
Coton Marcel	Pipaix 25.11.1912	travailleur industriel résidant à la Ferme de de Sucrierie à Montiers	Sucrierie à Montiers	Sucrierie	Récépissé de demande de carte d'identité du 02.10.1935.
Denys Médard	Belge	ouvrier agricole	-	Agriculture	Certificat de travail du 01.06.1935. Sollicite le

		résidant à Monneville et travaille chez Gaston Courtois à Monneville.			renouvellement de sa carte d'identité d'étranger.
De Landsheere Oscar	Oosterzele 13.04.1887	travailleur industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Francières	Sucrierie	Sauf-conduit 10.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières. Demande l'obtention d'une carte d'identité de travailleur industriel à taxe réduite. Avis favorable le 29.10.1937.
Delamotte Marie-Thérèse épouse Versluys	Belge	Cultivateur à Thieux	Agriculture	Agriculture	Sollicite renouvellement de sa carte d'identité.
Moulin Charlotte Pauline, épouse Descamps Robert	Ellignies 05.01.1920	Travailleur industriel demeurant à Crépy-en-Valois, hameau de Mermont	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Demande l'obtention d'une carte d'identité de travailleur industriel le 08.10.1938.
Descamps Robert	Sirault 22.03.1914	Travailleur industriel demeurant à Crépy-en-Valois, hameau de Mermont	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Demande l'obtention d'une carte d'identité de travailleur industriel le 08.10.1938.
Descamps Gentil	Laethem 04.09.1909	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Antilly	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Antilly. Demande l'obtention d'une carte d'identité.
Cotton Robert	Flobecq 07.12.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Omdat Port Salut niet is opgenomen in de index vd gemeenten vd Oise ben ik via Google op het spoor gekomen van een oude postkaart met een foto van een fabriek en de vermelding: Verberie (Oise) Port-Salut. Usine E. Chauvet: Amidonerie - féculerie - glucoserie.
Landrieux Mathilde, épouse Descamps Philippe	Sirault 16.12.1898	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Demeurant à Crépy-en-Valois, hameau de Mermont	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 14.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Sollicite la carte d'identité d'étranger de travailleur industriel le 21.09.1936.
Descamps Philippe	St. Gilles 12.04.1895	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 14.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Descamps Roberte	Sirault 17.07.1921	Ouvrier industriel	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 14.09.1936 afgeleverd Commissariat

		pour une durée de 4 mois.			Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Dochter van Philippe & Mathilde Landrieux (?). Waarschijnlijk.
Deschampeleire Hilaire	Sint-Denijs-Boekel 21.09.1886	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Francières	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières.
De Schnacker Karel	Heldergem 17.01.1903	Ouvrier saisonnier chez l'agriculteur De Meur à Nery	Agricole	Agriculture	Sauf-conduit 08.05.1934 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Sloover Alice	Zulte 14.10.1911	Ouvrière industrielle domicilié à Bouconvillers et travaille (4 mois) chez Monsieur Corbier, industriel à Us (Seine et Oise)	Industrie	Industrie	Sauf-conduit 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Le 06.10.1937 elle demande l'obtention d'une carte d'identité d'étranger. Avis favorable le 18.10.1937.
De Schrijver Albéric	Wacken 28.01.1892	Ouvrier industriel (4 mois) demeurant à Marckeghem (België). Engagé à la Sucrierie d'Us (Seine et Oise) <i>en qualité d'ouvrier Bascule de la Villetertre</i>	Industrie	Industrie	Contrat de travail (certificat d'embauchage n° 23) entre la Sucrierie d'US et l'ouvrier belge De Schrijver (05.09.1935). Sauf-conduit 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Demande l'établissement d'une carte de travailleur étranger et joint à sa demande le sauf-conduit délivré à Tourcoing et son contrat d'embauchage. Signé le 12.10.1935. Sauf-conduit 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Sollicite la délivrance d'une carte d'identité, Lavilletertre 26.10.1937.
Coucke Camille	Belge	Cultivateur à Le Vauroux	Agricole	Agriculture	Titulaire de la carte d'identité n° 34 AA 02909 sollicite l'obtention d'une carte de non travailleur le 19.01.1936. Vu pour légalisation de la signature et avis favorable le 24.01.1936.
De Schrijver Albert	Velsique 06.09.1915	Ouvrier industriel (4 mois) demeurant à Vauciennes.	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Sollicite la délivrance d'une carte d'identité, Lavilletertre 05.10.1937.
Deschryver Elise	Belge	Domicilié à Sarnois,	Industrie	Industrie	Titulaire de la carte n° 84.624 sollicite le

		canton de Grandvilliers			renouvellement de sa carte le 25.03.1935. Zie ook veuve Deschryver, Vandenberghe Marie.
Deschrijver Gabriëlle	Denterghem 08.07.1910	Ouvrière industrielle (4 mois) demeurant à Lavilletterte.	Sucrierie	Sucrierie	Sauf-conduit 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à US. Sollicite la délivrance d'une carte d'identité de travailleur étranger, Lavilletterte le 25.10.1937.
Deschryver Gilbert Omer	Beveren-Ijzer 04.09.1906	Cultivateur à Avrigny (canton de Clermont)	Agricole	Agriculture	Demande le renouvellement de sa carte d'identité de non-salarié n° 34 AA 84 630. Avrigny le 12.03.1935. Avis favorable le 15.03.1935. Stempel aangebracht: <i>complément payé au tarif de 1933</i> . Demande le renouvellement de sa carte d'identité de non-salarié n° 34 AA 84 630 le 17.03.1937. Avis favorable le 18 mars 1937.
Debrabandere Julia, ép. Gilbert Deschryver	Zillebeke 02.02.1907	Cultivateur à Avrigny (canton de Clermont)	Agricole	Agriculture	Demande le renouvellement de sa carte d'identité de non-salarié n° 34 AA 84 633. Avrigny le 12.03.1935. Avis favorable le 15.03.1935. Stempel aangebracht: <i>complément payé au tarif de 1933</i> . Demande le renouvellement de sa carte d'identité de non-salarié n° 34 AA 84 633 le 17.03.1937. Avis favorable le 18 mars 1937.
Deschrijver Germain Marcel	Leijsele 22.02.1894	Cultivateur à Marest-sur-Matz	Agricole	Agriculture	Marcel Chobeaux, notaire à Machment confirme le 19.12.1936 au Maire de Marest que le même jour Monsieur Bequet et sa fille ont inscrits un bail de leur ferme leur appartenant à Germain Deschrijver et son épouse Maria Julia Vershelde ... <i>les formalités d'enregistrement et d'expéditions vont être prêts le plus rapidement possible....</i> Le 21.11.1936 Germain sollicite une carte d'identité. Le 10.12.1936 le Maire de Marest écrit au Prefet et ajoute que les époux sont dans l'impossibilité de joindre à leurs demande de carte d'étranger leurs cartes anciennes, venant pour la première fois habiter en France. Le 10.12.1936 le Maire certifie que Germain n'emploie pas habituellement et en dehors des travaux saisonniers une main d'œuvre autre que celle qui lui est fournie par son conjoint.
Vershelde Maria Julia, épouse Germain Deschrijver	Les Moëres 19.03.1904	Cultivateur à Marest-sur-Matz	Agricole	Agriculture	Marcel Chobeaux, notaire à Machment confirme le 19.12.1936 au Maire de Marest que le même jour Monsieur Bequet et sa fille ont inscrits un bail de

					<p>leur ferme leur appartenant à Germain Deschrijver et son épouse Maria Julia Verschelde ... <i>les formalités d'enregistrement et d'expéditions vont être prêts le plus rapidement possible....</i> Le 28.11.1936 Maria Julia sollicite une carte d'identité. Le 10.12.1936 le Maire de Marest écrit au Prefet et ajoute que les époux sont dans l'impossibilité de joindre à leurs demande de carte d'étranger leurs cartes anciennes, venant pour la première fois habiter en France. Le 10.12.1936 le Maire certifie que Maria Julia, cultivatrice, n'emploie pas habituellement et en dehors des travaux saisonniers une main d'œuvre autre que celui qui lui est fourni par son conjoint.</p>
Vandenberghe Marie, veuve Deschryver	Belge	Domicilié à Sarnois, canton de Grandvilliers	Industrie	Industrie	Titulaire de la carte n° 84.628 sollicite le renouvellement de sa carte le 25.03.1935. Zie ook Deschryver Elise.
Deschryver René	Wacken 08.08.1909	Ouvrier industriel (4 mois) demeurant à Wacken (België).	Sucrierie	Sucrierie	Contrat de travail (certificat d'embauchage n° 23) entre la Sucrierie d'US et l'ouvrier belge De Schrijver (05.09.1935). Sauf-conduit 26.09.0935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Sauf-conduit 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us.
De Schutter Frans	Nieuwerkerken 15.07.1903	Ouvrier industriel (4 mois).	Sucrierie	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy (Seine et Marne).
Descotte Willy	Chapelle-lez-Herlaimont 15.02.1914	Ouvrier - mécanicien résidant à Blacourt, canton de Coudray-Saint-Germer	Industrie	Industrie	Récépissé de demande de carte d'identité du 19.05.1933. Lettre du Maire du 12.02.1935: ... <i>en réponse à votre note du 8 février 1935 j'ai l'honneur de vous transmettre les pièces figurant actuellement au dossier du nommé Descotte Willy domicilié à Blacourt. J'ai l'honneur de vous prier de ne plus considérer désormais Descotte Willy comme sujet étranger, une note de votre service, en date du 3 janvier 1935, m'ayant averti qu'il était sujet français de par sa filiation, sa mère ayant déclaré vouloir acquérir la nationalité française du fait de son mariage avec Collard Gaston le 16 août</i>

					<i>1933. De plus Descotte Willy est inscrit sur les tableaux de recensement de la classe 1934 A et qu'il a été reconnu bon service armé....</i>
Desender Alice	Belge	Cultivatrice à Croissy-sur-Celle	Agricole	Agriculture	<p><i>Lettre du Maire de Croissy-s-Celle du 17.11.1935 au Préfet à Beauvais: ...J'ai l'honneur de vous prier de bien vouloir m'indiquer quelles formalités je dois remplir pour que Melle Desender Alice obtienne le remboursement de la différence entre la taxe de 100 fr qu'elle a versée et celle de 35 fr dont elle bénéficiera. Quand Melle Desender Alice est venue demander le renouvellement de sa carte d'identité elle n'a pas déclaré que ses parents n'avaient plus de main d'œuvre étrangère à la famille. J'ai donc fait verser la taxe de 100 francs. Plusieurs jours après, alors que les formalités étaient remplies, elle en fait la déclaration (voir ma lettre du 2.11.1935)...</i></p> <p><i>Lettre du 20 novembre 1935 signé le chef de division délégué pour le Préfet: ...Monsieur le Maire de Croissy-sur-Celle est informé comme suite à sa lettre du 17 novembre courant qu'il a été pris bonne note des renseignements qu'elle comportait concernant Melle Desender Alice. Puisque les parents de cette personne établis cultivateurs ne sont astreints désormais qu'à la taxe réduite, le remboursement de la somme de 65 Francs qu'elle a versée en trop à l'occasion du renouvellement de sa carte d'identité sera envisagé lors de l'établissement de ce titre de séjour. Le mandat lui permettant de percevoir cette somme lui sera transmis par l'intermédiaire de la Mairie de Croissy-sur-Celle....</i></p> <p><i>Le 24.09.1937, Ernest Carpentier, maire de Croissy-sur-Celle, certifie que Mademoiselle Desender travaille chez ses parents, fermiers lesquels exploitent leur ferme avec leur famille sans aucune main d'œuvre étrangère.</i></p>
Desender Marcel	Belge	Cultivateur à Croissy-sur-Celle	Agricole	Agriculture	<i>Le 09.03.1936, Ernest Carpentier, maire de Croissy-sur-Celle, certifie que les fils Marcel et</i>

					Maurice Desender travaillent chez leurs parents, fermiers à Croissy; ces derniers exploitent leur culture avec l'aide de leurs enfants.
Desender Maurice	Belge	Cultivateur à Croissy-sur-Celle	Agricole	Agriculture	Le 09.03.1936, Ernest Carpentier, maire de Croissy-sur-Celle, certifie que les fils Marcel et Maurice Desender travaillent chez leurs parents, fermiers à Croissy; ces derniers exploitent leur culture avec l'aide de leurs enfants.
Desender Maria	Belge	Cultivatrice à Croissy-sur-Celle	Agricole	Agriculture	Le 05.08.1936, Maria Desender, cultivatrice à Croissy, sollicite le renouvellement de sa carte d'identité.
De Smet Andreas	Nazareth 10.02.1914	Ouvrier industriel (4 mois).	Sucrierie à Sint-Juste-en-Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Sint-Juste-en-Chaussée.
De Sloovere Jérôme	Hasselt 22.02.1920	Ouvrier industriel (4 mois) demeurant à Crépy-en-Valois, hameau de Mermont.	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Sollicite la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 08.10.1938.
De Sloovert Léonard	Cruyshautem 23.07.1892	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Desmedt Octave Jules	Belge	Cultivateur à Noailles (canton Noailles, arr. Beauvais)	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité le 22.03.1935.
Vandeputte Rachel Elise, épouse Desmedt Octave	Belge	Cultivatrice à Noailles (canton Noailles, arr. Beauvais)	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité le 22.03.1935.
Desmet Arthur	Sint-Lievens 20.09.1903	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Beaurain-les-Noyon	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Smet Hector	19.04.1904	Beroep: steenbakker. Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Desmet Henri Gentil	Belge	Ouvrier agricole saisonnier à La Chapelle-en-Serval,	Industrie	Industrie	Prie de lui vouloir délivrer une carte d'identité le 03.07.1936. Avis favorable par le Maire de la Chapelle le 04.07.1936.

		canton de Senlis			
De Smet Ivan	Belge	Ouvrier agricole domicilié à Villeneuve-sur-Verberie	Agricole	Agriculture	Le 16 juillet 1937, sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 33 CA 69614 délivré le 26.03.1934.
Degroote Pauline, épouse De Smet Ivan	Belge	Ouvrière agricole domicilié à Villeneuve-sur-Verberie	Agricole	Agriculture	Le 16 juillet 1937, sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 33 CA 69615 délivré le 26.03.1934.
Desmet Jérôme	Dikkelvenne 28.06.1916	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie de Froyères	Sauf-conduit 30.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères. Sollicite une carte d'identité de travailleur industriel le 09.10.1937.
Desmet Joseph	Belge, 29 ans en 1936	Ouvrier agricole domicilié à Le Quesnel-Aubry et en service d'Achille Sadones à Nourard-le-Franc	Agricole	Agriculture	Voir aussi le contrat d'embauchage. Sollicite le renouvellement de sa carte N° 34 AA 02398 et joint les pièces demandées: une demande sur timbre, une fiche bulle avec photo collée, une fiche blanche, une photo et son reçu constatant son versement.
Desmet Maurice	Zedelghem 14.11.1901	Ouvrier agricole domicilié à Royaucourt	Agricole	Agriculture	Récépissé de demande de carte d'identité du 26.05.1934.
Desmet Maurice	Meulebeke 29.01.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
De Smet Omer	Laethem 18.09.1918	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Smet Oscar	Cruyshautem 24.12.1882	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Saint-Juste-en-Chaussée	Sucrerie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Sint-Juste-en-Chaussée.
De Smet Petrus	Kerksken 07.03.1893	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Villenoy (Seine et Marne)	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy.
Briet Raymonde Claire, épouse Desmet	09.03.1911	Sans profession résidant à Othis (Seine et Marne), Hameau de	-	-	Récépissé du 06.11.1934. Lettre de la Préfecture de l'Oise du 28.08.1936 au Maire de Vez <i>en lui faisant connaître que le dossier de l'étranger Desmet née Briet Raymonde établi dans le département S & M</i>

		Beaumarçais			<p>à Othis le 6.11.1934 a été adressé au Ministère de l'Intérieur pour annulation, revêtu du timbre représentant le montant de la taxe versés par l'intéressé. Prière, en conséquence, de vouloir bien constituer le dossier réglementaire de cette étrangère qui devra:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) formuler une demande sur timbre; 2) verser au ccp du Régisseur des Recettes du Service des Etrangers le montant de la taxe à laquelle elle est astreint; 3) Produire, si elle occupe un emploi salarié, un contrat d'embauchage visé favorablement par les Services du Ministère compétent (s'adresser à l'office départemental de placement, sis, à Beauvais, 3, rue Feutrier.
Desmet Remy	Welden 20.01.1876	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Nery	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery.
De Smet René	Laethem 19.07.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Smet Robert	Laethem 03.05.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 22.07.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Smet Sidonie Marie	Olsene 24.03.1871 fille de Jean-Baptiste et Virginie Van Hove	Cultivatrice à Valescourt, rue de Beauvais	Agricole	Agriculture	Sollicite l'obtention de renouvellement de sa carte d'identité: ...ci-joint 2 feuilles avec photos collées, une photo, la copie de mon bail et le récépissé du mandat poste et ma carte.... Avis favorable le 22.01.1937.
Desmyter Germaine Irma Cornelia	Steenkerque 21.01.1913	Cultivatrice à Canny-sur-Thérain	Agricole	Agriculture	Le 05.02.1936 le Maire de Canny certifie que Germaine exerce la profession de cultivatrice chez les parents qui, avec leurs enfants et sans l'aide d'aucune autre main étrangère exploitent en cette commune une ferme dont ils ne sont pas les propriétaires et qui sont eux-mêmes possesseurs de la carte d'identité des étrangers réglementaires.
Desmyter Jeanne Louise Maria Godelieve Cornelia	Le Troncq (Eure) 09.07.1920	Cultivatrice à Canny-sur-Thérain	Agricole	Agriculture	Le 11.07.1935 le Maire de Canny certifie que Jeanne exerce la profession de cultivatrice chez les parents qui, avec leurs enfants et sans l'aide

					d'aucune autre main étrangère exploitent en cette commune une ferme dont ils ne sont pas les propriétaires et qui sont eux-mêmes possesseurs de la carte d'identité des étrangers réglementaires.
Desmyter Julia Gérarda Cornelia	Belge	Cultivatrice à Canny-sur-Thérain	Agricole	Agriculture	Le 27.03.1935 Julia demande le renouvellement de sa carte d'identité n° 35 AA 64763 ...dont la validité est arrivé à expiration le 31 décembre 1934....
Desnouck Bertha	Staden 15.12.1905	Cuisinière en service de Cornois & Cie	Sucrierie de Vauciennes	Sucrierie	Contrat d'embauchage n° 313 du 05.08.1937. Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Pandelaere Urbain	Maarke-Kerkhem 30.07.1891	Cultivateur à Trie-Château	Agricole	Agriculteur	Le 06.03.1937, sollicite le renouvellement de sa carte d'identité 34 CC 76621.
Depasse Emile Léon	Belge	Gardien de propriété à Bulles (Moulin de Monceaux) chez l'industriel Paul Corbier depuis 14 ans	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 12.12.1935. Le 27.02.1935 Emile demande le renouvellement de sa carte d'identité n° 33 AC 80 329.
De Paepe Valère	Velsiques 23.09.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Beaurains-les-Noyon	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurains.
Depauld Charles	Graty 22.06.1901	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Mont-L'Eveque	Sucrierie de Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 08.10.1938 Charles sollicite la délivrance d'une carte d'ouvrier de sucrierie.
Lesoignies Florentine, épouse Lepauld Charles	Sirault 27.10.1904	Ouvrière industrielle (4 mois) résidant à Mont-L'Eveque	Sucrierie de Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 08.10.1938 elle sollicite la délivrance d'une carte d'ouvrière de sucrierie.
De Pauw Arthur	Belge 22 ans en 1935	Travailleur agricole demeurant à Remy	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte de travailleur agricole n° 34 AA 31031. Remy, le 20.10.1937. Bulletin médical de docteur Jean Hermet à Remy du 06.09.1935: ...ne présente aucun symptôme de maladie aigue ou chronique. Il porte au bras gauche des cicatrices de vaccination et rien ne s'opposera au point de vue sanitaire à son séjour en France....

De Pauw Valère	Bayegem 05.06.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en- Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint- Juste-en-Chaussée.
De Pauw Omer	Baeygem 03.09.1908	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en- Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint- Juste-en-Chaussée.
Depelchère Sylva	Arc-Ainières 23.09.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie. Zie ook Defromont.
Depessemier Albert	Nederbrakel 18.10.1920	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Pessemier René	Belge	Ouvrier industriel	Industrie - Fonderie & Atelier de Nogent près Creil (L. Lafeuille)	Industrie	Certificat de travail du 02.09.1935. Avis favorable (Office de Placement de l'Oise) le 17.09.1935. Zie bijlage 2 & 12.
De Pestel Jules	Astene 27.12.1909	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en- Chaussée (Sucrierie SAY)	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint- Juste-en-Chaussée.
Deplanque Marcel	Callenelle 03.06.1904	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Longueil-Sainte- Marie	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Depoorter Jeanne (zie moeder Van Pelt)	Brussel 26.02.1920	Ouvrière industrielle - apprentie de teinture et coloriste	Etablissements Kuhlmann à Villers-St-Paul	Industrie	Certificats de travail du 27.01.1936 et 13.02.1937. Zie bijlages 11 en 12. Le 27.02.1936 Jeanne sollicite carte de travailleur industriel ou prolongation de la carte 34 CA 64861 délivrée le 05.10.1935 par Préf. de l'Oise.
Van Pelt Constance, épouse De Poorter Corneille	Rumst 01.11.1900	Ouvrière industrielle - coloriste en 1937	Etablissements Kuhlmann à Villers-St-Paul	Industrie	Had een kaart n° 34 AA 64235 als non-salariée délivrée le 05.11.1934 (volgens: Renseignements à fournir à l'appui d'une demande de carte d'identité. Le 18.10.1937, après décès de son mari, Constance sollicite la délivrance d'une carte d'identité de travailleur industriel (de non salariée à salariée). Haar gezin telt de volgende kinderen: Jeanne (geboren in Brussel - zie hierboven), Auguste °Villers 31.08.1929 en Liliane °Villers 09.08.1934. De tweeling Constance en Andrée, geboren te Villers op 17.02.1931 overleefden niet. Zij stierven te Villers resp. op 19.03.1931 en 29.03.1931. Het gezin was in Frankrijk sinds 1925 (bureay

					Feignies). In Villers leefden volgens Constance: sœurs, beaux-frères et neveux.
De Poorter Corneille	Brussel 30.06.1887	Ouvrier industriel	Etablissements Kuhlmann à Villers-St-Paul	Industrie	Le 30.03.1936 demande renouvellement de sa carte 33 CE 17909 délivrée le 20.06.1934. Décédé à Villers-St-Paul en septembre 1937. Zie samenstelling gezin bij echtgenote Van Pelt.
Depoorter Gérard Médard	Kortrijk 10.07.1907	Travailleur agricole demeurant à Milly-sur-Thérain	-	Agriculture	Le 25.01.1937 demande renouvellement de sa carte d'identité 33 CA 69174 délivré le 30.03.1934.
De Poorter Henri	42 ans en 1935	Ouvrier agricole	Chez le cultivateur Maurice Nuyttens à Bouillancy	Agriculture	Certificat de travail du 09.03.1935. Avis favorable du 07.08.1935.
Dobbelaere Maria, épouse Henri De Poorter	36 ans en 1935	Ouvrière agricole	Chez le cultivateur Maurice Nuyttens à Bouillancy	Agriculture	Certificat de travail du 09.03.1935. Avis favorable du 07.08.1935.
De Poorter Maurice	Heurne 25.06.1909	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Nery	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery.
De Poorter Pierre	Rijsel 07.07.1895	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Nery	Sucrerie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery.
Depoorter Gérard-Médard	Belge	Charretier	Chez le cultivateur Camille Soetaert à Esches (canton Meru)	Agriculture	Certificat de travail du 27.03.1935.
Beun Irma, épouse Depoorter	Belge	Ouvrière agricole	Chez le cultivateur Adelard Veys à Esquennoy	Agriculture	Certificat de travail du 20.03.1935 et du 15.10.1935. Le 05.03.1935, Irma demande renouvellement de sa carte n° 33 AA 61974.
Depoorter Roger	Belge	Ouvrier agricole demeurant à Bonlier (canton de Nivillers)	-	Agriculture	Demande la délivrance de la carte d'identité d'étranger le 26.07.1935.
Depoorter Maurice	Belge	Ouvrier agricole demeurant à Bonlier (canton de Nivillers)	-	Agriculture	Demande la délivrance de la carte d'identité d'étranger le 26.07.1935.
Adam Adèle, épouse Depoortere	Fontenoy-le-Château dép. Vosges. De nationalité Française, puis Belge	Demeurant à Montataire, 23 rue de la Gare en 1935.	-	-	Lettre du 31.08.1935 au Prefet: ...j'étais en possession de la carte 33 AE 10348 délivrée à Montataire le 11.03.1934 venant de l'Oise. Je me rendais le 30.07.1935 au Commissariat de Police pour demander le renouvellement et je m'aperçu que je n'avais que la carte de mon mari, j'avais donc perdu la mienne. Veuillez (...) pour que je puisse être en possession d'une carte à mon nom...
De Poortere Alois	Ooike 22.04.1906	Ouvrier industriel (4	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 15.09.1936 afgeleverd Commissariat

		mois)			Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Potter Albert	Belge	Jeune ouvrier (menuiserie)	Etablissements Brissonneau & Lotz à Creil-Montataire	Industrie	Certificat de travail du 7.10.1936 et avis favorable (maire) du même jour. Zie ook bijlagen 11 & 12.
De Potter Alphonse	Rooborst 08.07.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevrières	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrières.
De Pooter Alphonse	Belge 17 ans en 1935	Tourneur	Marinoni, Machines et Matériel pour l'Imprimerie à Montataire	Industrie	Certificat d'embauchage du 12.12.1935. Zie ook bijlagen 11 & 12.
De Potter Edmond	Revelles (Somme) 09.03.1922, nationalité belge	Etudiant à Lille et demeurant à Le Mesnil-Conteville (canton Grandvilliers)	-	-	Certificat de présence du directeur de l'Ecole Saint-Joseph, 92 rue Solférino à Lille qui, le 14.09.1937, certifie qu'Edmond De Potter est entré en son établissement le 25.04.1935 et suit les cours de la quatrième classe en qualité de pensionnaire. Edmond demande une carte d'identité d'étranger au Maire de Mesnil-Conteville.
De Potter Augustin Alphonse	Belge, 37 ans en 1935	Chauffeur pour fours continus	Etablissements Parvillée Frères et Cie S.A., usines de Cramoisy	Industrie	Certificat de travail du 08.03.1935 (avis favorable du 18.04.1905) et du 29.11.1935 (avis favorable le 12.12.1935). Zie ook bijlagen 11 & 12.
Depotter Auguste	Belge	Manœuvre	Scieries mécaniques à Cramoisy	Industrie	Certificat de travail du 13.03.1935. Vu par le Maire H. Grinschpoun de Cramoisy. Avis favorable du 22.03.1935.
Depourquoy Marguérite Marie	Belge, née en France, Laigle (Orne) le 26.01.1921	Journalière demeurant à Beaudéduit et en service de l'instituteur Emile Védrines à Beaudéduit (canton de Grandvilliers)	-	-	Marguérite demande l'obtention de sa première carte le 05.05.1937. L'intéressée déclare avoir fréquentée régulièrement l'école à Moyvillers et avoir obtenu son certificat d'études. Certificat de travail pour renouvellement de la carte d'identité d'un travailleur étranger du 13.05.1938. Selon les documents le père est berger chez Mr Desmet à Croissy-sur-Celle et la mère ne travaille pas. Les parents ont fait une demande de naturalisation.
Deprez Dominique	Espelette (?) 25.03.1916	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Deprez Gustave	Aertrycke 26.11.1905	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Brasseuse	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Brasseuse.

Deprez Jean	Belge 32 ans en 1935	Ouvrier agricole	Chez l'entrepreneur de battages François Bady à Plessis-Belleville	Agriculture	Certificat de travail du 27.05.1935. Zie ook bijlage 2.
Deprez Léopold	Ichteghem 19.02.1911	Manœuvre maçon, habite rue de la Chapelle à Orry-la-ville	Chez l'entrepreneur de maçonnerie Gaston Lemaître à Orry-la-Ville	Industrie	Certificat de travail du 08.06.1937. Zie ook bijlage 2. Habite en France depuis 1923. A demandé de passage de l'agriculture dans l'industrie (demande le changement le 19.07.1937). Carte travailleur agricole 34 AA 18988 délivrée le 09.03.1937 (valable du 1.1.1937 au 31.12.1939. A résidé à Banthelu (S & O) du 04.01.1923 à sept. 1925 et à Goussainville (S & O) de sept. 1925 à février 1937. Réside à Orry-la-ville depuis février 1937. Mariage à Goussainville le 31.03.1934 à Suzanne Delbergue née à Orry-la-ville le 01.02.1913 (française).
Deprez Marcel	Belge	-	-	-	Le 02.08.1935 le Maire de Ribécourt confirme que Marcel a bien résidé en Belgique de mai 1934 au 02.08.1935. Le même jour il demande renouvellement de sa carte d'identité de travailleur étranger.
De Pryck Eugène	Belge	Manœuvre spécialisé (machines)	CIMA-WALLUT - Machines agricoles McCormick & Deering à Montataire	Industrie	Certificat de travail du 07.02.1937. Zie ook bijlage 2 en 12.
Deraedt Jérôme	Belge en France depuis le 19.02.1915	Contremaître de culture	A la ferme du Fayel chez André Lévesque à Boubiers	Agriculture	Certificat de travail du 21.03.1935. Demande renouvellement de sa carte d'identité le 03.05.1935.
Malle, Louise Blanche, épouse Jérôme Deraedt	Française et puis Belge par mariage	à Boubiers	Agriculture	Agriculture	Demande renouvellement de sa carte d'identité le 29.03.1935
Derauw Emile Victor	Moustier 06.04.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevières (Oise)	Sucrierie/Industrie	Sauf-conduit du 30.09.1936 et du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Derauw Marcel	Molenbeek 11.11.1900	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevières (Oise)	Sucrierie/Industrie	Sauf-conduit du 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Derauw Maurice	Molenbeek 25.02.1898	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevières (Oise)	Sucrierie/Industrie	Sauf-conduit du 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

					rendre à Chevières.
Derbaix, Mme veuve	Belge	Cultivatrice à Angy, canton de Mouy	Agriculture	Agriculture	Le 20.04.1935 le Maire d'Angy confirme que veuve Derbaix cultive par elle-même et n'emploie jamais aucune main-d'œuvre....
De Reycke Raymond	Asper 13.08.1890	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Wavignies	Sucrierie	Sauf-conduit du 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Le 20.10.1937, Raymond demande au Préfet de vouloir bien viser favorablement sa demande ci-jointe de carte d'identité.
De Ridder Jérôme	Zottegem 29.07.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevières	Sucrierie/Industrie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Deriemaeker Richard	Zwevezele	Ouvrier agricole résidant à Lafraye, Oise	Engagé par Nicolas Morel Louis René à Lafraye	Agriculture	Le 04.08.1935, il sollicite une carte d'identité d'étranger. Zie ook bijlage 2. Richard est engagé pour le démariage et binage des betteraves, fenaison et moisson. Il a 50 hectares 50 ares à travailler, 2 façons à exécuter (démariage et reprisage), nombre de betteraves à laisser au décimètre: 30 pieds. Entre les lignes, l'intervalle est de 43 cm. Les travaux commenceront vers mi Mai. Autres travaux: travaux de fenaison, moisson et arrachages des betteraves. Le 17.08.1936, le directeur de l'Office départemental de placement certifie avoir le 25.07.1936 donné avis favorable à la prolongation jusqu'au 15.11.1936 au contrat de saisonnier agricole belge passé entre Nicolas et Deriemaeker.
De Witte Léontine, épouse Dernau	Belge	Résidant à Ercuis.	-	-	Le 22.03.1935 demande le renouvellement de sa carte AA 35784.
Dernoncourt Edmond	Wodecq 09.10.1897	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Longueil-Sainte Marie	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit du 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie. Sollicite carte de travailleur agricole.
Derijther Jérôme	Staden 16.06.1902	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vez (de Cornois et Cie)	Sucrierie	Sauf-conduit du 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vez.
De Rocker François	Belge	Coloriste demeurant à Verneuil, place de	Pour Etablissements Kuhlmann à Villers-St-Paul	Industrie	Certificat de travail du 05.03.1935. Le 17.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité.

		l'église.	depuis le 15.11.1929.		
Deroissart Jules	Montreuil 15.02.1913	Travailleur industriel	Montiers - Ferme de la Sucrierie	Sucrierie	Récépissé de demande de carte d'identité du 02.10.1935.
Deroo Pauline	Belge	Sans profession résidant à Precy-sur- Oise	-	-	Le 29.01.1937, demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 64742 délivrée le 26.09.1934, renouvelée le 16.09.1935 et périmée à la date du 31.12.1936.
Degrieck Marie-Louise épouse Maurice Deroo	Belge	Résidant à Villers- Saint-Sepulcre	-	-	Demande le renouvellement de sa carte d'identité soumise à la taxe de 20 francs, le 08.03.1935. Vu pour légalisation et avis favorable le 08.03.1935.
Deroo Maurice	Belge	Résidant à Villers- Saint-Sepulcre	Engagé par la Société d'électro-chimie et d'électro- métallurgie à Villers-Saint- Sepulcre		Certificat de travail du 09.03.1935. Zie ook bijlage 2 en 12. Demande le renouvellement de sa carte d'identité soumise à la taxe de 20 francs, le 08.03.1935.
Deroo Edmond	Belge	Résidant à Barbery	-	-	Demande le renouvellement de sa carte d'identité le 03.06.1937.
De Mil Louis	Beerlegem 20.03.1909	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Deroubaix Adeline	Belge	Ouvrière agricole	Hameau de la Housoye à Crevecoeur-Le-Grand	Agriculture	Certificat de travail du 15.03.1935. Zie ook bijlage 2 (Hubert Joly)
Deroubaix Arthur	Bruyelle 07.09.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Monchy-Humières	Sucrierie	Sauf-conduit non-daté afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Monchy-Humières.
Deroubaix Henri Joseph	Ormeignies 20.09.1893	Cultivateur à Croissy- sur-Celle	Agriculture	Agriculture	Récépissé de demande de renouvellement de la carte 34 AA 84612 du 31.03.1935. Naturalisés décret du 28.03.1935.
Portois Léone Yvonne Maria, épouse Henri Joseph Deroubaix	Ormeignies 08.02.1899	Cultivatrice à Croissy-sur-Celle	Agriculture	Agriculture	Récépissé de demande de renouvellement de la carte 34 AA 84613 du 31.03.1935. Naturalisés décret du 28.03.1935.
De Rouck Abel	Belge	Charretier	Chez Lucien Crépy, cultivateur à Bresles	Agriculture	Certificat de travail du 28.02.1935. Le 10.07.1935 Abel demande le renouvellement de sa carte N° CA 89953.
De Rouck Léo	Neder (?) 04.09.1895	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit du 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
De Rouck Aloïs	Scheldewindeke 03.05.1903	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Francières	Sucrierie	Sauf-conduit du 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

					rendre à Francières. Le 28.10.1937 demande l'obtention d'une carte d'identité de travailleur industriel à taxe réduite.
De Rouck Germaine	Belge	Résidant à La Rue Saint-Pierre	-	-	Le 06.03.1935, demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 89952
De Rouck Julien	27.11.1897	Ouvrier agricole saisonnier. Résidant à Maimbeville	-	-	Récépissé de demande de carte d'identité du 23.07.1934.
Derouks Hector	Roosbeke 12.04.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Antilly	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Antilly.
Derudder Camille	Belge	Charretier pour une période de 3 mois	chez cultivateur Achille De Brabander à Noyon	Agriculture	Certificat de travail du 07.03.1935. Le 04.06.1935 Camille demande le renouvellement de sa carte AA 64995 délivrée le 30.03.1934.
Derudder Henri	Belge	Ouvrier agricole et demeurant à Francières	au Sucrierie et Distillerie de Francières	Industrie agricole	Certificat de travail du 03.04.1936. Le 03.04.1936 Henri sollicite le renouvellement de sa carte d'identité N° 33 CA 71.355.
Hostyn Pauline, épouse Henri Derudder	Belge	Non-salarié et demeurant à Francières	-	-	Le 08.04.1936 Pauline sollicite le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 65153 expirée le 31.12.1935 dans la catégorie de non-salarié. Avis du Maire très favorable.
De Ruyver Odo	Schoorisse 14.08.1901	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères. Le 03.10.1935 Odo sollicite obtention d'une carte de travailleur industriel.
De Ruytter Camille	Belge	Cultivateur à Le Coudray-Saint-Germer	Agricole	Agriculture	Le 27.02.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité délivrée au titre de chef d'exploitation d'une ferme à 10 hectares. Le Maire certifie que les époux exploitent en location une ferme d'environ 10 hectares eux-mêmes et sans aide d'aucun salarié et il transmis la demande ci-dessus avec avis favorable.
De Ruytter Irma (épouse ou fille de Camille De Ruytter?)	Belge	à Le Coudray-Saint-Germer	Agricole	Agriculture	Le 25.02.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité au titre de chef d'exploitation d'une ferme à 10 hectares (zie doorgehaalde tekst).
Deruytter Martha	-	résidant à Jouy-sous-Thelle	-	-	Le 18.03.1935 Martha demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 33 AE 10175.
De Ruyver Victor	Nederbrakel	Ouvrier industriel (4	Sucrierie de Coudun	Sucrierie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd

	09.09.1876	mois)			Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun. Il sollicite l'obtention d'une première carte d'identité d'étranger le même jour.
De Weirdt Georges	Bachte 04.03.1904	Ouvrier industriel saisonnier (4 mois) domicilié à Bouconvillers	Engagé à la Sucrierie d'Us (Seine et Oise) <i>en qualité d'ouvrier Bascule de la Villeterte</i>	Industrie	Sauf-conduit du 08.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Le 09.11.1936 il demande le renouvellement de sa carte d'identité ... <i>car elle en a été retenue à la frontière à Tourcoing.</i>
Verleye Maria Alphonsina, épouse Georges De Weirdt	Bachte 27.09.1904	Ouvrière industrielle saisonnière (4 mois) domiciliée à Bouconvillers)	Engagé à la Sucrierie d'Us (Seine et Oise) <i>en qualité d'ouvrier Bascule de la Villeterte</i>	Industrie	Sauf-conduit du 08.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Us. Le 09.11.1936 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité ... <i>car elle en a été retenue à la frontière à Tourcoing.</i>
Derwa Georgette	Belge	Demeurant à Noyon, 7 rue des Boucheries	-	-	Le 24.08.1935 elle sollicite l'obtention d'une première carte d'identité de non-salarié.
Derweduwen Albert	Asper 19.01.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en-Chaussée (Sucrierie SAY)	Industrie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint-Juste-en-Chausée.
Derweduwen Julien	Asper 17.10.1905	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Wavignies	Industrie	Sauf-conduit du 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
Derweduwen Marcel	Asper 31.08.1908	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en-Chaussée (Sucrierie SAY)	Industrie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint-Juste-en-Chausée.
Coucke Hippolyte	Handzame 11.03.1875	Ouvrier agricole en France depuis avril 1914. Habite à Larbroye en 1936.	Engagé par le cultivateur Frédéric Caron à Larbroye (1936)	Agriculture	Le 22.12.1934 Hippolyte déclare qu'il réside en France depuis avril 1914: à Cressonsacq de 1914-1923, à Carlepont de 1923-1925 et à Larbroye depuis 1925. Certificat de travail (Caron) le 10.01.1936 et Hippolyte demande le renouvellement de sa carte 33 AE 43.663 le 21.12.1936.
Provost Elisa, épouse Coucke	Belge	Demeurant Le Vauroux	-	-	Sollicite, le 19.01.1936, le renouvellement de sa carte N° 34 AA 02908 de non travailleur. Avis favorable le 24.01.1936.
Coupleur Auguste	Ligne 04.09.1874	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie.
Coupleur Emile	Ligne 15.01.1885	Ouvrier industriel (4	Sucrierie à Port Salut	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat

		mois)	Verberie		Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie.
Courselle François	Montroeuil 07.08.1914 (zie ook vader Gustave) (Montroeuil-au-Bois en Herquegies hebben nu dezelfde postcode)	Travailleur industriel domicilié à Cuise-la-Motte	Sucrerie de Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil-sur-Aisne. Le 20.10.1936 il demande l'obtention de la carte d'identité pour la période sucrière 1936-37. Il joint à sa demande le sauf-conduit de Tourcoing ainsi que le reçu de poste constatant le versement de la taxe.
Courselle Gustave	Herquegies 07.06.1877 (zie ook zoon François) (Montroeuil-au-Bois en Herquegies hebben nu dezelfde postcode)	Travailleur industriel domicilié à Cuise-la-Motte	Sucrerie de Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil-sur-Aisne. Le 20.10.1936 il demande l'obtention de la carte d'identité pour la période sucrière 1936-37. Il joint à sa demande le sauf-conduit de Tourcoing ainsi que le reçu de poste constatant le versement de la taxe.
Courselle Jean	Montroeuil 04.03.1914	Travailleur industriel	Sucrerie de Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil-sur-Aisne.
Cousin Céline	Huissignies 17.12.1848	-	-	-	Certificat du Maire de Montataire du 04.04.1935 qui certifie que Céline habitant à Montataire, rue Jean Jaurès 79 en raison de son grand âge ne peut se livrer à aucun travail.
Cousserier Benjamin	Elene 30.10.1873	Manœuvre spécialisé de fabrication	Sucrerie agricole de Beaurain	Sucrerie	Certificat d'embauche du 10.08.1935. Sauf-conduit (1) du 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain. Sauf-conduit (2) du 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Coussement Cyriel	Cruysauthem 01.06.1905	Travailleur industriel	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères.
Cousserier Omer	Strijpen 07.09.1910	Travailleur industriel	Sucrerie à Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit du 02.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

					rendre à Chevières. Le 10.10.1936 Omer sollicite la délivrance d'une carte de travailleur industriel saisonnier.
Couturier Alice	Belge	Travailleur non agricole demeurant à Vineuil-Saint-Firmin	Engagé par Numa Taillefert à Breuil-le-Sec	-	Engagé par Numa Taillefert le 12.05.1936. Le 09.01.1937 Alice demande le renouvellement de sa carte d'identité de travailleur non agricole renouvelée le 10.06.1936. Zie bijlage 2.
De Couvreur Gaston	Nederbrakel 20.09.1901	Travailleur industriel	Sucrierie à Bresles	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
De Couvreur Jean	Nederbrakel 04.09.1915	Travailleur industriel	Sucrierie à Bresles	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles. Sollicite l'obtention d'une carte d'identité en qualité de travailleur.
Couvent Léonce	Nazareth 03.05.1894		Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 26.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Couvreur Ulysse	Maffle 05.03.1908	Travailleur industriel	Sucrierie à La Neuville-Roy	Sucrierie	Certificat de travail visé le 30.08.1937. Le 30.09.1937 Ulysse demande l'obtention d'une carte d'identité.
Craeyeveld Aloïs	Machelen 28.10.1895	Travailleur industriel	Sucrierie à Nery (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery. Le 01.10.1936 sollicite la carte de travailleur industriel. Avis favorable le 05.11.1936.
Craeyeveld Arthur	Machelen 06.03.1916	Travailleur industriel	Sucrierie à Pierrefonds (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 17.12.1936 sollicite l'obtention d'une carte.
Cras Roger	17.09.1905	Houtzager/Travailleur industriel	Sucrierie à Nery (Oise)		Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery.
Craeyeveld René	Machelen 25.02.1894	Travailleur industriel	Sucrierie à Nery (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Nery.
Crève Anna	Belge	Demeurant à Lavacquerie	-	-	Sollicite, le 02.12.1935, le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 AA 70372.
Barbier, épouse Cravellon	Belge	Demeurant à Precy-sur-Oise	-	-	Sollicite, le 29.05.1935, le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 AA 63405 périmée au 31.12.1934.
Crévits Maria Paula	Belge	Demeurant à Sacy-le-	-	-	Sollicite, le 01.03.1935, le renouvellement de sa

		Grand			carte d'identité n° 34 AA 63410 (à tarif réduit). Avis favorable le 08.03.1935.
Crévits Julia	Belge	Demeurant à Sacy-le-Grand	-	-	Sollicite, le 01.03.1935, le renouvellement de sa carte d'identité n° 4.095.158 (à tarif réduit). Avis favorable le 08.03.1935.
Crève Elza Maria, épouse Buysse	Belge	Demeurant au Cardonelles (Cardonettes?) à Milly-sur-Thérain	-	-	Sollicite, le 16.03.1935, le renouvellement de sa carte d'identité n° AA 86829 délivrée le 26.09.1934..
Crevits Richard	Belge né le 15.03.1902	Travailleur saisonnier	Chez l'agriculteur Alvoët à Le Ployron du 24.05 au 31.12.1935	Agriculture	Sauf-conduit 24.05.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Le Ployron. Le 26.05.1935 Richard sollicite l'obtention d'une carte de 6 mois.
De Troch	Meldert 16.12.1889	Travailleur saisonnier	Baugy (canton Ressons-sur-Matz) chez Maurice Lesguillons à La Féculerie (aardappelmeelfabriek) du 12.09 au 31.12.1936	Agriculture	Sauf-conduit du 12.09.1936. Le 23.09.1936 il demande une carte d'identité de travailleur saisonnier.
Croibien Alzire	Gerin (B.) 06.02.1878	Comptable et agent d'assurances demeurant à Fère-en-Tardenois (Aisne) en 1933 et ensuite à Compiègne, le Féron n° 26 en 1935	Chanteur etc. à l'église Saint-Jacques de Compiègne	-	En France depuis 1880. Récipissé du 24.02.1935. Certificat de travail du chanoine, archiprêtre Deloigne de Compiègne du 02.03.1935. Le 22.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte n° 3754567 en qualité de travailleur industriel. Il a une enfant française par mariage qui habite en France.
Borlée Irma, épouse Alzire Croibien	Saint Gervais 24.12.1878	Sans profession			En France depuis 1921. Le 22.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte n° 34 CC 22830 expirée en qualité de non travailleuse. Elle a une enfant française par mariage qui habite en France.
Crombé Jérôme	Eename 17.12.1913	Travailleur industriel résidant à Nery	Sucrierie de Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain. Récipissé du 02.12.1935. Validité prolongée pour la campagne 1936-1937 le 28.09.1936. Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain. Sollicite une carte d'identité le 01.10.1937.

Crombez Jules	Langemarck 09.04.1891	Cultivateur à Méry-la-Bataille (canton de Maignelay)	Agricole	Agriculture	Certificat du Maire de Méry-la-Bataille qui, le 05.03.1935, certifie que Jules est fermier et n'emploie pas ordinairement une main d'œuvre autre que celle qui lui est fournie par leurs conjoints descendants ou ascendants.
Onraet Maria, épouse Jules Crombez	-	Non-salarié à Méry-la-Bataille (canton de Maignelay)	Agricole	Agriculture	Sollicite, le 10.02.1936, une carte d'identité de non salarié.
Crombie Eugénie	Houtaing 22.07.1882	Travailleur industriel résidant à la Ferme de la Sucrierie à Montiers	Sucrierie	Sucrierie	Récépissé du 02.10.1935.
Crommelinck Georges	Moortzeele 26.06.1900	Ouvrier de sucrierie	Sucrierie à Coudun	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun. Le 06.10.1937 il sollicite une carte d'identité.
Crucke Frans	Dickelvenne 02.01.1919	Ouvrier de sucrierie	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Crunelle Lucien Alfred	Tourpes 20.08.1916	Ouvrier de sucrierie	Sucrierie à Villenoy (Nogéon)	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Peut se rendre à Villenoy.
De Cubber Henri	Segelsem 30.11.1901	Travailleur agricole saisonnier résidant à Boran-sur-Oise	-	-	Récépissé du 28.06.1935 en attendant renouvellement de sa carte N° 34 AA 09029. Le 04.08.1936 il sollicite une carte de travailleur agricole saisonnier.
De Cubber Albert	Nederbrakel 24.05.1903	Ouvrier de sucrierie (4 mois)	Sucrierie à Lierville	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Lierville. Sauf-conduit du 02.10.1937.
De Cubber Frans	Nederbrakel 24.05.1903	Ouvrier de sucrierie (4 mois)	Sucrierie à Lierville	Sucrierie	Sauf-conduit 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Lierville.
De Cubber Albert	Elene 01.05.1916	Ouvrier de sucrierie (4 mois)	Sucrierie de Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 29.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Crucke (mademoiselle)	Montataire 24.06.1897 fille du belge Louis (né 06.05.1871) et de	Résidant à Montataire.	-	-	Lettre du maire de Montataire au Préfet de l'Oise du 08.12.1939: <i>...il semble que mademoiselle est devenue française à l'âge de 22 ans conformément à la loi, puisque n'ayant jamais fait aucune</i>

	Marie Lévêque (née Montataire le 20.03.1870) et devenue belge par mariage				<i>demande de répudiation (het afwijzen) de nationalité française. La délivrance d'une carte d'identité lui a sans nul doute été faite par erreur à l'âge précité. Je vous prie de me faire connaître si je dis opérer le retrait de sa carte d'identité N° 34 AA 63422 délivrée le 22.06.1937...</i>
Culot Georges	Belge	Tailleur spécialisé en granit belge. Résidant à Cires-les-Mello	Chez Marcellus Firon, entrepreneur de monuments funéraires.	Industrie	Certificat de travail du 19.03.1936. Le 17.06.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte N° 33 CC 1323.
Cultiaux Félix	Grammont 07.09.1891	Charretier résidant à Clairoux et en service d'	André Demouy & Cie à Compiègne, rue de Clamart 3 depuis de longues années	Industrie	Certificat de travail du 21.12.1935 dans lequel: <i>... nous prévoyons pouvoir lui assurer un travail continu pendant l'année 1936...</i> Sollicite le renouvellement de sa carte 33 AA 3691 à partir du 01.06.1935.
Curez Emile	Belge	Travailleur industriel. Résidant à Beauvais, 22 rue Neuilly d'Hécourt	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte N° 34 AA 20249 délivrée le 08.10.1934.
Curez Rémy	Belge	Terrassier en service de	Charles Bouchenoir, entrepreneur de travaux publics et particuliers à Beauvais, 5 rue du Pré-Martinet	Industrie	Certificat de travail du 27.03.1935.
Curto Jean	Belge	Ouvrier résidant à Breteuil	-	-	Le 14.05.1936, sollicite le renouvellement de sa carte 33 CC 83865 délivrée le 10.06.1934.
Cuvelier Elise, épouse Callewaert	Belge	Cultivatrice à Maimbeville	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité 34 BA 53884 pour 1935-1936.
Cuvelier Vincent	Thumaide 03.04.1881	Travailleur industriel	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 22.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères. Zie ook Georges Bacq.
De Cuyper Achille	Leupegem 31.10.1882	Ouvrier saisonnier résidant à Bussy	-	-	En août 1935 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité. Le 24.07.1936 il sollicite de nouveau la carte. Volgens het <i>Extrait du registre d'immatriculation</i> van 21.05.1936 te Bussy opgemaakt kwam hij op 18.05.1936 als <i>ouvrier saisonnier</i> naar Bussy in het bezit van een <i>carte d'identité belge en un contrat collectif de 2 mois</i> .
De Cuyper Hector	Baevegem	Ouvrier saisonnier (4	Sucrerie à Russy	Sucrerie	Sauf-conduit du 01.10.1935 afgeleverd

	14.03.1903	mois)			Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Russy.
De Cuyper Placide	Baevegem 04.07.1901	Ouvrier saisonnier (4 mois)	Sucrerie à Russy	Sucrerie	Sauf-conduit du 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Russy.
Cygan Jean	Belge	Ouvrier agricole	La Sucrerie de Francières et des Exploitations Agricoles	Sucrerie	Certificat de travail. Le 11.09.1935 Jean sollicite le renouvellement de sa carte N° 33 AA 64026 valable du 01.01.1933 au 31.12.1934 qui a été prorogée le 18.06.1935 du 01.01.1935 au 30.09.1935.
Cyte Zoë	Cuesmes 05.04.1884	Femme de ménage résidant à Noyon	Chez Madame Ribeyer, marchande de légumes à Noyon	-	Le 20.02.1935 Madame Ribeyer certifie pouvoir embaucher Zoë pour une période illimitée comme femme de ménage. Zoë est entrée en France à Baisieux le 15.12.1920. Selon un lettre au Ministre de Travail du 26.02.1935: <i>...ma carte d'identité de travailleur (...) je suis de nationalité belge de Cuesmes près Mons. Rentrée en France en 1929 à Paris Plage, Le Touquet, la ayant travailler comme cuisinière, je me suis mise en ménage avec Jean Lebedeff, nous sommes venus à Noyon en 1933. Madame Ribeyer ayant été opérée j'ai fait son travail au salaire de 7 francs par jour et avec nourriture car ce n'est aussi qu'une femme d'un ouvrier avec 4 petits enfants, je joins le contrat de travail. Je ne sais la raison du refus de la carte des travailleurs. Si je pourrais obtenir une carte de non travailleur car cela est une grande désolation de quitter ma maison et toutes les cultures de mes jardins... .</i> Le 18.04.1935 le Maire de Noyon donne un avis favorable pour le renouvellement de sa carte attendu qu'elle sollicite une carte de non travailleur.
Robaey Lievin	Belge	Ouvrier agricole résidant à Apremont	-	-	Sollicite le 16.07.1936 la délivrance d'une carte d'identité. Le 28.07.1936, le Maire d'Apremont atteste que, venu pour le binage des betteraves, il a obtenu une prolongation de séjour jusqu'au 15.11.1936.
Rosseel Hilda, épouse Lievin Robaey	Belge	Ouvrière agricole résidant à Apremont	-	-	Sollicite le 16.07.1936 la délivrance d'une carte d'identité. Le 28.07.1936, le Maire d'Apremont atteste que, venu pour le binage des betteraves, il a obtenu une

					prolongation de séjour jusqu'au 15.11.1936.
Vanoverbeke Médard	Belge	Ouvrier agricole résidant à Apremont	-	-	Le 28.07.1936, le Maire d'Apremont atteste que, venu pour le binage des betteraves, il a obtenu une prolongation de séjour jusqu'au 15.11.1936.
Vanoverbeke Eduard	Belge	Ouvrier agricole résidant à Apremont	-	-	Le 28.07.1936, le Maire d'Apremont atteste que, venu pour le binage des betteraves, il a obtenu une prolongation de séjour jusqu'au 15.11.1936.
Baekeland Raymond	Schoorisse 10.12.1892	Ouvrier agricole	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 13.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Backaert Dominique	Belge	Ouvrier saisonnier à la commune d'Eve (canton de Nanteuil-le-Haudouin)	Chez André Chartier, cultivateur à Eve	Agriculture	Sollicite, le 20.07.1938, la délivrance d'une carte d'identité de travailleur agricole. Certificat de travail du 03.05.1938.
Baekelandt Arsène	Morangles 13.10.1921	Etudiant à Saint-Joseph de Pont-Saint-Maxence	-	-	Le 04.12.1936, le Service des Etrangers rapporte au Maire de Morangles que l'intéressé pourra obtenir le bénéfice de la taxe réduite en qualité d'étudiant sur production d'un certificat de scolarité délivré par le directeur de l'établissement d'enseignement où il est inscrit. Le 15.12.1936, Eugène Grouselle, directeur de l'Ecole secondaire Saint-Joseph certifie que Arsène Baekelandt et dont les parents habitent à Morangles, est actuellement élève de ladite école où il a l'intention de poursuivre ses études... Suite de ça, Arsène sollicite une carte d'étudiant...
De Backer Frans	Wanzele 23.11.1901	Ouvrier agricole résidant à Ivry-le-Temple	-	-	Récépissé du 13.12.1935.
De Backer Michel	Vurste 24.05.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Coudun	Sucrerie	Sauf-conduit du 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun. Michel sollicite une carte d'identité.
Tack Paula, épouse Debackere	Belge 24 ans en 1936	Ouvrière résidant à Le Ployron	Chez Doria Boyenval et ensuite André Baillet, cultivateurs à Le Ployron	Agriculture	Certificats de travail de 01.01.1935 et 06.02.1936. Zie bijlage 2.
Bacq Georges	Quevaucamps 24.06.1900	Travailleur industriel	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 22.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères. Le 29.09.1936 il sollicite une

					carte d'identité. Zie ook Cuvelier Vincent.
Baele Michel	Nederswalm 08.10.1911	Travailleur industriel	Sucrerie à Villenoy (Seine et Marne)	Sucrerie	Sauf-conduit du 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy.
Baekelandt Sylvère	Belge	Cultivateur à Henonville depuis 1919	Agriculture	Agriculture	Le 27.02.1935, sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 86269.
Baekelandt Marie, épouse Syvère Baekelandt	Belge	Cultivatrice à Henonville depuis 1919	Agriculture	Agriculture	Le 27.02.1935, sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 86270.
Baert Maurice	Thourout 15.08.1912 of 15.10.1912	Ouvrier agricole à Provins	Chez Monsieur Frot à Provins	Agriculture	Récépissé du 07.10.1935.
Baert Pierre	Destelbergen 19.11.1887	Ouvrier industriel	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit du 24.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie.
Baert Remi	Wevelghem 05.06.1880	Teilleur de lin résidant à Trie-Château (canton de Chaumont-en-Vexin)	Industrie	Industrie	Récépissé du 12.03.1936. Lettre du Maire de Trie-Château du 18.05.1937 au Préfet: <i>...il a quitté la commune le 15.05.1937 pour Mault (Calvados). Cet étranger est dépourvu de son récépissé; vous m'avez donné l'ordre de la lui retirer. Pour régulariser sa situation son employeur Monsieur Vervisch lui avait établi un contrat de travail de un an, valable pour Mault et Trie-Château. L'étranger a été convoqué à nos services qui possèdent d'ailleurs son dossier. Je vous envoie le récépissé de l'étranger....</i>
Baerens Charles	Grottenberge (?) 26.01.1910	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 14.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Baertsoen Adolphe	Gotthem 25.10.1908	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Saint-Juste-en-Chaussée	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint-Juste-en-Chaussée.
Baeyens Hilaire	Wanzele 23.01.1900	Ouvrier agricole résidant à Ivry-le-Temple	-	-	Récépissé du 13.12.1935 valable jusqu'au 13.01.1936.
Baeyens Robert	Oosterzeele 09.02.1909	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Baron	Sucrerie	Sauf-conduit du 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

					rendre à Baron. Demande sa première carte d'identité le 02.10.1935.
Baeyens Raymond	Schoonaarde 21.03.1907	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères.
Bakaert Emilie & Marie	Belges	Résidant à Eve, canton de Nanteuil-le-Haudouin	-	-	Lettre du Maire d'Eve du 15.03.1935 au Préfet en signalant que les intéressés ont quitté la France pendant le cours des formalités de leur demande de cartes d'identité, c'est la raison pour laquelle les dossiers n'ont pas été envoyés. Les nommés Emilie & Marie doivent être actuellement en Belgique.
De Keyser Martha, épouse De Muinck	Belge	Cultivatrice résidant à Achy	Agricole	Agriculture	Le 21.03.1935, elle demande le renouvellement de sa carte d'identité dont la validité est expirée le 31.12.1934.
De Keyzer Remi	Nazareth 19.11.1902	Ouvrier agricole résidant à Catillon. Marié le 20.07.1935 à Catillon avec Agnès Vaillant, de nat. française	Agricole	Agriculture	Le 22.07.1935 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité.
Delaere Petrus	Ruddervoorde 18.10.1899	Travailleur agricole résidant à Gouvieux, Hameau de la Chaussée	Agricole	Agriculture	Certificat du Maire de Gouvieux du 07.08.1935 qui certifie que Petrus: <i>...exerce la profession d'ouvrier agricole, qu'il nous a déclaré travailler à tour de rôle chez différents cultivateurs et pour différents salaires et qu'il ne peut, de ce fait, fournir un certificat régulier de salaire. En foi de quoi nous établissons le présent certificat, pour servir au renouvellement de sa carte d'identité....</i> Le 12.01.1937, il sollicite le renouvellement de sa carte N° 64915 en qualité de travailleur agricole.
Geldkorf Magdalena, épouse Delaere	Swevezele 20.02.1898	Sans profession résidant à Gouvieux, rue la Chaussée	-	-	Récépissé du 30.05.1933 valable jusqu'au 31.12.1933 en attendant renouvellement de la carte 73438 C.
Baland Marie-José	Elouges 07.12.1921 célibataire	Domestique, résidant à Chantilly, 50 du Connétable	Chez Paul Picot, contrôleur des contributions directes à Chantilly	-	Résidence à Bouzincourt (Somme) de 1927 à 1929 et à Henin Lietard (Pas de Calais) de 1929 à 1935. A fréquenté l'école de Hénin Lietard du 13.12.1929 à 01.07.1935. Elle est orpheline de mère française, abandonné par son père belge, a charge de sa grand-

					mère, indigente unique soutien de sa jeune sœur, 6 ans de nationalité française. Sa grand-mère veuve Rouchères vit (en 1935) à Senlis le Sec (Somme) ainsi que son oncle (ajusteur) Robert Jarrier et sa petite sœur Louise.
Delaere Michel	Ingelmunster 30.12.1904	Saisonnier à Etouy	Chez Monsieur Waffelaert à Etouy, agriculteur	Agriculture	Sauf-conduit du 20.05.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Etouy. Demande sa première carte d'identité le 30.05.1935.
Delaire Alberic	Meulebeke 24.11.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Delaceuserie Marcel	Belge	Saisonnier à la Saperie de Nogeon et résidant à Rééz-Fosse-Martin (canton de Betz)	Saperie de Nogeon	Sucrerie	Lettre du Maire de Rééz-Fosse-Martin du 22.10.1936 qui certifie que l'étranger, malade, va regagner la Belgique.
De Korte Remi	Leeuwergem 11.12.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Dekoker R.	Belge	Représentant de commerce résidant à la commune d'Agnetz et ensuite à Ronquerolles	Pour "La Flamande", établissements Namur Frères à Quarouble (Nord)	-	Lettre du Maire d'Agnetz du 28.03.1936 au Préfet pour demander si Dekoker doit payer 20 fr de pénalité: ... <i>Sa carte expirant le 27.10.1935 et il a fait une demande de renouvellement le 23.12.1935.</i> Réponse du Préfet du 04.04.1936 pour dire que ... <i>le certificat d'emploi de la maison Namur frères établi en double exemplaires devra être soumis au visa de l'Office départemental de placement. Il y aura lieu de retrouver toute la correspondance avec le dossier pour justifier que Monsieur Dekoker s'est mis en instances de renouvellement dans les délais prescrits et n'a pas de pénalités de retard à verser...</i>
Baele Michel	Hundelgem 08.04.1910	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit du 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery.
Dekinne Marguerite	Belge	Femme de Chambre résidant à	Chez Léon Guibert à Ermenonville	-	Certificat de travail du 22.02.1935. Elle sollicite le renouvellement de sa carte de travailleur. Le

		Ermenonville et ensuite Lagny-le-Sec			19.02.1937 Marguerite sollicite le renouvellement de sa carte 33 AE 22208. Le 29.07.1938 le Maire de Lagny-le-Sec envoie au Sous-Préfet la carte d'identité 33 AE 22208 ... <i>qui a été retirée à Marguerite. Cette étrangère est en effet devenue française à sa majorité car née en France elle n'a pas opté à 21 ans pour la nationalité belge. Elle s'est d'ailleurs mariée depuis avec un français....</i>
Baele Emiel	Velsique 28.08.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Dekimpe Marcel	Montjavoult 01.06.1896	Résidant à Espaubourg, canton de Coudray Saint Germer	-	-	Certificat de vie du 08.05.1935.
Dekimpe Henriëtte	Cuigy-en-Bray 30.05.1924	Fille de Marcel. Résidant à Espaubourg, canton de Coudray Saint Germer	-	-	Certificat de vie du 08.05.1935.
Dekimpe Christianne	Cuigy-en-Bray 02.01.1926	Fille de Marcel. Résidant à Espaubourg, canton de Coudray Saint Germer	-	-	Certificat de vie du 08.05.1935.
Dekimpe Jeannine	Cuigy-en-Bray 03.06.1929	Fille de Marcel. Résidant à Espaubourg, canton de Coudray Saint Germer	-	-	Certificat de vie du 08.05.1935.
Dekimpe Ginette	Espaubourg 19.02.1935	Fille de Marcel. Résidant à Espaubourg, canton de Coudray Saint Germer	-	-	Certificat de vie du 08.05.1935.
Baele Frans	Strijpen 29.05.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevrrières	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrrières.

Baele Joseph	Nederswalm 10.01.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Francières	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières.
Dekeyser Maurice	Belge	Ouvrier agricole saisonnier résidant à Vandelicourt	Chez Achille Delbar à Vandelicourt pour 2 périodes de 2 mois	Agriculture	Demande de carte d'identité du 09.10.1935.
Bailliu Alphonse	Gand 30.11.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à St-Just-en- Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 27.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St- Just-en-Chaussée. Le même jour il sollicite la délivrance d'une carte d'identité de travailleur industriel comme ouvrier de sucrierie saisonnier.
Dekeyser Julien	Belge	Hôtelier	Hôtel	Hôtel	Le 09.04.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AA 87865.
Dekeyrel Maurice	Belge	Ouvrier agricole saisonnier	Chez Madame Arthur Allaert à Ansacq	Agriculture	Demande carte d'identité du 27.05.1938.
Dekeyrel Achille Joseph	Belge	Ouvrier agricole saisonnier résidant à Ansacq	-	Agriculture	Demande carte d'identité du 01.07.1937
De Keyser Henri	Belge	Vacher	Chez le cultivateur Camille Decoene au Hameau de Longavesne à Escames	Agriculture	Certificat de travail du 11.04.1935.
De Keyzer Albéric	Belge	Garçon boucher, 28 ans en 1936 résidant chez son employeur à Montataire	Chez boucher Florent Devroe, Montataire, 142 rue Jean Jaurrès	Boucherie	Certificat de travail du 13.05.1936.
De Keukeleire Sylvain	Baaigem 09.10.1909	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Francières	Sucrierie	Sauf-conduit 19.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières.
De Keukelaere Albert	Meulebeke 03.06.1918	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Longueil-Sainte- Marie	Sucrierie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
De Keukeleire Ghislain	Dickelvenne 07.08.1918	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à St-Just-en- Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 08.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St- Just-en-Chaussée.
De Keyser Jean	Belge	Bourrelier	Chez la Compagnie Française des Métaux à Sérifontaine	Industrie	Certificat de travail du 14.03.1935.
Dekens Oscar	Dickelvenne	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en-	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1935 afgeleverd Commissariat

	21.05.1916	mois)	Chaussée		Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint-Juste-en-Chaussée.
Dekens Jules	Dickelvenne 12.11.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Saint-Juste-en-Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Saint-Juste-en-Chaussée.
Dekens Georges	Dickelvenne 04.11.1908	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevreuille	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevreuille.
De Keukeleire Eugène	Dickelvenne 13.02.1874	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevrières	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrières.
De Keukelaere Polydore	Dickelvenne 05.09.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevrières	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrières.
De Keukeleire Raymond	Dickelvenne 09.07.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Chevrières	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrières. Le 10.10.1936 il sollicite la délivrance d'une carte d'industriel saisonnier.
De Keukelaere Victor	Belge	Cultivateur-fermier à Fléchy (canton de Breteuil)	Agricole	Agriculture	Le Maire de Fléchy certifie le 27.04.1935 que Victor n'emploie d'autre main d'œuvre que celle fournie par un conjoint et ses descendants.
Vlaeminck Alma, épouse De Keukelaere	Belge	Résidant à Fléchy	Agricole	Agriculture	Le 25.02.1935, demande une carte de non travailleur.
De Keukelaere Albert	Belge	Résidant à Fléchy avec ses parents	Agricole	Agriculture	Le 25.02.1935, demande une carte de non travailleur.
De Keukelaere Louise	Belge	Résidant à Fléchy avec ses parents	Agricole	Agriculture	Le 25.02.1935, demande une carte de non travailleur.
De Keukelaere Nathalie	Belge	Résidant à Fléchy avec ses parents	Agricole	Agriculture	Le 25.02.1935, demande une carte de non travailleur.
De Ketele Anna	Nazareth 12.07.1916	Domestique résidant à Senlis, rue Léon Fautret 14	Chez Louis de Bray, employé de banque à Senlis	-	Demande du 29.05.1935 de renouvellement de sa carte 34 AH-02366 délivrée le 19.11.1934.
De Ketele Anna Madeleine	Belge	Résidant à Senlis, 8 rue Chat-Haret	Chez J. Piraux, même adresse	-	Certificat de travail du 03.06.1936. Demande du 08.07.1936 du renouvellement de sa carte de travailleur industriel N° 33 AE 22280.
Vanden Heede Maria, épouse De Ketel	Belge	Résidant à Chamant	-	-	Le 01.03.1935, elle demande le renouvellement de sa carte N° 34-87864.
Dekens Cyriel	Olsene 25.01.1884	Ouvrier industriel (4	Sucrierie à Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat

		mois)			Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Dekens Achilles	Machelen 01.08.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Jans Valère	Machelen 10.06.1917	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Dejardin François Marie Victor	Liège 28.02.1903	Loueur de taxis résidant à Senlis, 4 Place de la Halle	-	-	Le 24.05.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 CA 62.347 délivrée le 26.09.1934.
Louchez Solange Pauline, épouse Dejardin François	Senlis 03.07.1906 et belge par mariage	Sans profession résidant à Senlis, 4 Place de la Halle	-	-	Le 24.05.1935 elle demande le renouvellement de sa carte 34 CA 62.346 délivrée le 26.09.1934.
Dejardin Paul Alix	Belge	Manouvrier jardinier	Chez Georges Terqueux, horticulteur à Compiègne	Horticulture	Certificat de travail du 24.09.1936. Demande de renouvellement de sa carte d'identité 34 AE 89249.
Dejonckeere Léon Arthur	Bois-Jérôme 19.06.1916	Cultivateur à Blancfosse	Agricole	Agriculture	Le 05.07.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte.
Dejonckeere Louise Marie	Belge	Chez ses parents à Blancfosse	Agricole	Agriculture	Le 26.03.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte.
Dejonckeere Henri	Belge, célibataire	Ouvrier agricole domicilié à Brétigny et puis à Blancfosse	Agricole chez son frère et chez Emile Rauscent-Dupont à Bellevue-Varesnes	Agriculture	Lettre du 21.08.1933 d'Henri résidant à Brétigny qui demande une carte: <i>...ayant quitté la commune en janvier dernier à l'appel de mon frère, cultivateur fermier je suis venu comme ouvrier agricole pour l'aider dans les travaux de moisson et une grande partie de l'année courante...</i> Le 01.02.1936 Henri demande le renouvellement de sa carte 33 CA 65895. Le 08.02.1936 Henri est réengagé par Emile Rauscent-Dupont à Bellevue-Varesnes . Bulletin médical datant du 03.09.1936 du docteur G. Lecointe à Breteuil qui certifie qu'Henri est en excellente santé et qu'il n'a aucune maladie contagieuse. Le 19.08.1936 Henri demande une transformation de sa carte de travailleur agricole en carte de non travailleur: <i>...étant seul je viens habiter avec mon frère Auguste, agriculteur à Blancfosse. J'ai renouvelé ma carte de travailleur le 24.08.1935 mais j'ai reçu un avis</i>

					<i>défavorable au dossier de renouvellement à la date du 23.10.1935. Le salaire donné par l'employeur étant tout à fait insuffisant (50 francs par mois). Etant en Belgique pour affaires de famille à cette date, je n'ai pas eu connaissance de ce refus. Depuis ayant oublié de faire viser ma carte je n'ai plus pensé à faire régulariser ma situation.... Lettre du 15.09.1936 du Préfet au Maire: ...que le dossier est retourné au Maire de Blancfosse en lui faisant connaître que l'intéressé n'est pas astreint à des pénalités de retard. Par contre, il y aura lieu d'inviter à verser la taxe de 160 francs du fait qu'il désire obtenir une carte d'identité de sans profession...</i>
De Koning, épouse Dejonckeere	Belge résidant à Brétigny	-	-	-	Le 16.02.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte 33 AA 64906.
Barbery Gaston	Calais 08.01.1915	Ouvrier saisonnier	Chez Monsieur Genot, agriculteur à Eleilleux/Theilleux/Thilleux?	Agriculture	Sauf-conduit 19.05.1934 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Eleilleux/Theilleux/Thilleux?
Dejonghe Achille	Belge	Domicilié à Messines (Belgique)	Sucrierie à Wavignies	Sucrierie	Demande une carte d'identité le 28.10.1936.
Dejonghe Rachel	Belge	Domiciliée à Fay, commune d'Agnetz	-	-	Le 18.03.1935, elle demande le renouvellement de sa carte 34 CA 89361.
Dejonghe Yvonne	Belge	Cultivatrice à Crapeaumesnil	Agriculture	Agriculture	Le 15.10.1935 le maire de Frétoy-le-Château certifie qu'elle travaille chez son père, fermier à Frétoy. Le 08.10.1937 elle demande une carte de non-salariée (demeurant à Crapeaumesnil)..
De Kens Georges	Belge né le 04.11.1908	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie de Villenoy (S & M)	Sucrierie	Sauf-conduit du 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy.
Bastie Omer	Sint-Denijs-Boucle 30.06.1886	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Néry	Sucrierie de Beaurain	Sucrierie	Récépissé du 16.11.1937 (le travail a commencé le 28.09.1937). Sauf-conduit du 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry. Sauf-conduit du 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Groote Elza	Waereghem 19.11.1920	Sans profession résidant à Brétigny	-	-	Sollicite le 19.11.1935 (precies 15 jaar en voor het eerst!) la délivrance d'une carte d'identité.

De Groote François	Syngem 11.01.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrerie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Groote Léon	Syngem 25.10.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrerie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Groote Maurice	Asper 31.11.1912	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
Bardyn Henri	Westroozebeke 06.08.1911	Ouvrier agricole saisonnier	Agriculture chez Van Hyfte Camille, cultivateur à Montgérain	Agriculture	Le 18.08.1938 l'Office départemental et municipal de placement gratuit à Beauvais certifie au Maire de Montgérain qu'il donne un avis favorable à la prolongation jusqu'au 25.08.1938 du contrat de saisonnier visé pour 2 mois le 30.04.1938 entre Van Hyfte et Bardyn, titulaire de la carte 33 CA 13130 délivrée le 25.10.1937: ... <i>L'étranger Bardyn étant reparti en Belgique le 2.7.1938 et revenu sans autorisation préalable le 31 suivant son employeur a versé à nouveau la taxe prévue par le décret du 17.06.1938 (taxe de l'importation de MOE)...</i>
De Groote Polydor	Dickelvenne 13.11.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Groote Polydore	Syngem 07.09.1875	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Berneuil sur Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 24.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil sur Aisne. Le 05.10.1937 Polydore sollicite la délivrance d'une carte de travailleur industriel.
De Groote Raphael	Maeter 15.02.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Dehem Emile	Belge	Cultivateur à Noailles	Agricole	Agriculture	Demande le 02.03.1935 le renouvellement de sa carte d'identité.
Dehem Rachel Yvonne, épouse Emile Dehem	Belge	Cultivatrice à Noailles	Agricole	Agriculture	Demande le 02.03.1935 le renouvellement de sa carte d'identité.
Barré Léonie, épouse Dehon	Belge	Femme de ménage à Thourotte	Chez Veuve Laisné, route de Longueil à Thourotte	-	Certificat de travail du 17.02.1936. En février 1936 elle prie de renouveler sa carte d'identité n° AE 49.822.

Lebrun Marthe	Hautrage 20.08.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Deduytschaever Cyriel	Belge	Ouvrier agricole à Juvignies	Chez Gabriel Caulier à Juvignies	Agriculture	Demande la délivrance d'une carte d'identité le 23.06.1938. Certificat de travail visé le 13 mai 1938.
Dargilant Gustave	27.10.1910	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Defaut Ghislain	Belge	Ouvrier industriel résidant à Berneuil sur Aisne.	Industrie	Industrie	Sollicite le renouvellement de sa carte n° 700102.
Deflandre Jean-Baudouin	Belge	Ouvrier agricole résidant à LaChapelle-Saint-Pierre	Agricole	Agriculture	Demande la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrier agricole.
Defrenne Leopold	Belge	Cultivateur à Noyon	Agricole	Agriculture	Lettre du 27.03.1935 de la Sûreté à Noyon au Préfet à Beauvais: ... <i>ci-inclus la demande de renouvellement de la carte en vous signalant que le tarif réduit a été appliqué en exécution du décret du 20.1.1928. L'intéressé exploite sa culture par ses propres moyens. En outre il est marié à une française et père d'un enfant français...</i>
Ballin Véronique, épouse Defoor Augustin	Belge par mariage	Résidant à Royallieu, rue de Senlis 36	-	-	Demande le renouvellement de sa carte 34 AA 62470.
Defoor Augustin	Belge	Bucheron (botteur) résidant à Royallieu, rue de Senlis 36	Chez Georges Deligny, marchand de bois à Compiègne	-	Lettre de la Préfecture du 29.02.1936 au Maire en signalant que le nommé Defoor est titulaire d'un récépissé délivré à Orrouy le 14.01.1933: ... <i>Cet étranger qui est employé par Monsieur Deligny, marchand de bois à Compiègne a fait l'objet d'un procès verbal de la brigade de gendarmerie de Maignelay en date du 24.02.1936 pour infraction au décret du 6 février 1935. Il y aura en conséquence de l'inviter à régulariser sa situation et de lui faire verser 35 francs de taxe et 70 francs de pénalités de retard....</i> Certificat de travail du

					10.03.1936.
Deforce Arthur	Cachtem 11.04.1884	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Morienval	Sucrerie	Sauf-conduit du 06.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Morienval.
Defreyne Gérard	Thourout 22.11.1911	Agriculteur à Méry-la-Bataille	Agricole	Agriculture	Lettre du Maire qui certifie que l'intéressé travaille avec sa mère qui est fermière en sa commune et qui est titulaire d'une carte d'identité à tarif réduit. Gérard demande le renouvellement de sa carte 34 CA 62327.
Defreyne Marguérite	Thourout 06.11.1909	Agricultrice à Méry-la-Bataille	Agricole	Agriculture	Lettre du Maire qui certifie que l'intéressée travaille avec sa mère qui est fermière en sa commune et qui est titulaire d'une carte d'identité à tarif réduit. Marguérite demande le renouvellement de sa carte 34 CA 62324.
Defromont René	Houtaing 19.02.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Port Salut Verberie.	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Port Salut Verberie. Zie ook Depelchère, Demoncourt en Coupleur.
Degand Alfred	Basècles (nu postcode 7971) 26.06.1873	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Villenoy (Nogéon)	Sucrerie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Peut se rendre à Villenoy. Zie ook Brunin.
Degaire Maurice	St-Sauveur 05.10.1919	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Berneuil sur Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit du 20.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil sur Aisne.
Barbier Joséphine Gabriëlle, veuve Degée	Belge par mariage	Non travailleur	-	-	Le 11.07.1935 elle demande le renouvellement de sa carte N° 34 CA 86284. Elle a été hospitalisée du 4 mars au 22 mai 1935 à la suite d'une fracture du pied et ne peut se déplacer (n'ayant pas de famille).
De Geyter Frans	Belge	Cultivateur à Courcelles-Epayelles	Agricole	Agriculture	Le 20.02.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 CE 97504 de non salarié.
De Geyter Marie Céleste, épouse Frans De Geyter	Belge	Cultivatrice à Courcelles-Epayelles	Agricole	Agriculture	Le 19.02.1937 elle demande le renouvellement de sa carte 34 AE 86599.
De Geyter Marie Agnes	Segelsem 26.11.1911	Cultivatrice à Courcelles-Epayelles	Agricole	Agriculture	Le 20.02.1936 elle demande la délivrance d'une carte d'identité d'étranger.
Bartholomeus Leon Jules	Eeke 24.10.1920	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.

De Geyter Joseph	Velsicques 14.03.1895	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Bastiaen Medard	Grammene 08.06.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Beaurain (Néry)	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry.
De Geyter Philemon	Asper 07.10.1894	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
Degol Jean-Baptiste	Belge né à Gaillefontaine (Seine Inférieure) 09.06.1867, décédé à Saint- Maximin le 07.07.1935	Manœuvre Champignoniste et époux de Désirée Fourcroy	Champignonnerie à Saint- Maximin de André Jouand	Champignonnerie	Certificat de travail du 25.03.1935 qui certifie que Degol a travaillé par intermittence à la champignonnerie en qualité de manœuvre depuis 1926: <i>...je l'emploie pour le moment et je compte le garder si le prix de vente de mes produits me permet de continuer mon exploitation....</i> Certificat de décès du Maire de Saint-Maximin du 18.07.1935.
Degraeve August	Belge né à Chevreuille le 14.02.1902	Dresseur domicilié à Montataire, 126 rue Jean Jaurès	Cima-Wallut, Machines Agricoles Mc Cormick & Deering	Industrie	Certificat de travail du 20.03.1936.
De Graeve Camille	St-Marie-Laethem 25.12.1904	Epicier-débitant à Fontaine-Chaalis	Epicerie	Epicerie	Le 16.01.1936 il demande le renouvellement de sa carte 34 AA 55353.
De Graeve Henri	Ochamps (Belgique) 27.02.1877	Manœuvre	à la Société des Ponts et Travaux en Fer à Montataire	Industrie	Certificat de travail du 12.07.1935. Zie bijlages 11 en 12.
Milleville Pauline, épouse Degraeve	Belge par mariage	Cultivatrice à Fontenay-Torcy et à Escames	Agricole	Agriculture	Le 21.02.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte de non salariée belge 34 CA 62339 délivrée le 26.09.1934 et arrivée à expiration le 31.12 suivant. Le 20.01.1937 le Maire d'Escames confirme qu'elle n'est pas propriétaire des terres qu'elle cultive seulement avec l'aide de son mari et de son fils. En janvier 1937 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité.
Botteldooren Oscar	Maeter 16.09.1901	Ouvrier industriel (4 mois) domicilié à Le	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à

		Plessis-Belleville			Beurain. Le 07.10.1936 il demande une carte de travailleur.
De Graeve René	Oostwinkel 31.08.1896	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Pattyn Léonie Louise, épouse Bassier René	Belge	Aide vachère	Chez Ferdinand Proot à Apremont	Agriculture	Certificat de travail du 06.01.1938.
Bassier René	Belge	Vacher	Chez Ferdinand Proot à Apremont	Agriculture	Certificat de travail du 06.01.1938.
De Grande Germain	Zedelghem 29.07.1909	Terrassier et travailleur agricole résidant à Sery-Magneval	Industrie Pierre Fabre - Entreprise de Travaux de Chemins de Fer/Agricole	Industrie/Agriculture	Certificat de travail du 15.03.1935 (Chemins de Fer Pierre Fabre). Zie bijlage 2 en 12: Fabre. Le 16.04.1935, il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité de travailleur agricole.
De Grande Robert	Belge résidant à Oignes	-	-	-	Le 08.08.1936 le Maire d'Oignes déclare que l'intéressé n'a souscrit aucune déclaration tendant à répudier la nationalité française mais il a fait son service militaire en Belgique au cours des années 1934-35.
De Grave Maurice Charles	Haudivillers 12.07.1921	Charretier résidant à Haudivillers, fils d'Alphonse, travailleur agricole, 2 sœurs nées en France	Chez l'agriculteur Henri Degrave	Agriculture	Certificat de travail du 21.11.1936. Le 24.11.1936 Maurice sollicite sa première carte d'identité.
Degriek Achille Théodore	Belge geboren in 1904	Tabletier et chauffeur d'auto demeurant à Berthecourt et ensuite Hermes (1937)	-	-	Le 19.03.1937 il prie de lui faire proroger de 3 années la durée de la validité de sa carte d'identité périmée depuis le 31.12.1936. Le 17.04.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte AE 19395 délivrée le 30.03.1934. Il est arrivé en France en 1905 à l'âge d'un an et était domicilié à Bury, Mouchy-le-Castel, Berthecourt et Hermes. Marié à Hermes avec Tattegrain.
Tattegrain Renée Jeanne, épouse Degriek Théodore	Belge par mariage	Sans profession résidant à Berthecourt jusqu'au début 1937, puis Hermes	-	-	Le 19.03.1937 elle prie de lui faire proroger de 3 années la durée de la validité de sa carte d'identité expirée le 31.12.1936.
De Groote Albert	Asper 10.06.1915	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Demande la délivrance d'une carte

					d'identité le 20.10.1937.
De Groote Angelus	Syngem 06.06.1879	Ouvrier industriel	Sucrerie à Berneuil sur Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 07.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil sur Aisne. Demande la délivrance d'une carte d'identité de travailleur industriel pour la saison sucrière 1938-39.
De Cuyper Gaston	Velsique 28.06.1911	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Bagnies Edmond	Bray-Nord	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 13.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Decuyper Achille	Belge, 32 ans en 1936	Enfourneur (iemand die in oven giet) domicilié à Blaincourt-les-Précy	Chez G. Couture, briquetier à Précy-sur-oise	Industrie	Certificat de travail du 24.01.1936.
Bauters Hubert	Roosbeke 31.12.1906	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Cuyper Achille	Leupegem 31.10.1882	Ouvrier agricole résidant à Bussy	Agricole	Agriculture	Le 28.05.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte de travailleur agricole saisonnier N° 34 AC 62139.
Decrue Pierre	17.03.1881	Travailleur industriel	Pour la manutention des betteraves à la Râperie de Pierrefonds à Morienvall	Agriculture	Sauf-conduit 06.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Morienvall.
Bauters Pierre	Smetlede 25.05.1904	Ouvrier agricole résidant à Ivry-le-Temple	Agricole	Agriculture	Récépissé du 13.12.1935 valable jusqu'au 13.01.1936..
Bauwens Cyrille	Belge 45 ans en 1936	Spécialiste teilleur de lin résidant à Trie-Château	A l'usine de lin de Monsieur Vervisch-Decloutere à Trie.	Industrie	Bulletin médical du 09.10.1936 du docteur Louis Dardel à Gisors (Eure) qui certifie que Cyrille n'a aucun symptôme de maladie contagieuse. Il demande une carte d'identité d'étranger le 01.10.1936. Zie ook Baert Remi.
Bauwens Julien	Belge 48 ans en 1936	Spécialiste teilleur de lin résidant à Trie-Château	A l'usine de lin de Monsieur Vervisch-Decloutere à Trie.	Industrie	Bulletin médical du 09.10.1936 du docteur Louis Dardel à Gisors (Eure) qui certifie que Julien n'a aucun symptôme de maladie contagieuse. Il demande une carte d'identité d'étranger le 01.10.1936. Zie ook Baert Remi.

Genneaux Hélène, épouse Decreme	Rèves 03.05.1909	Briquetière résidant à Fritz-James	Industrie - Briquerie à Fritz- James (veuve Bruyère)	Industrie	Certificat de travail du 13.05.1938. Renseignements à fourmier du 16.05.1938. En France depuis 1927. En possession de la carte industrielle 34 AE 40492 délivrée le 02.06.1937 à Pas de Calais valable jusqu'au 06.04.1938. Le 08.04.1938 elle demande de renouveler la carte. Extrait du registre d'immatriculation délivré à Marconne le 01.09.1930. Trois enfants: Raymonde 11 ans née en Belgique, Guillaume 5 ans né en Belgique et René né en France (3 ans).
Decrème	Belge	Briquetier résidant à Fritz-James	Industrie - Briquerie à Fritz- James (veuve Bruyère)	Industrie	En possession de la carte industrielle 33 CK 51392 délivrée le 02.06.1937 à Pas de Calais valable du 03.04.1937 jusqu'au 02.04.1940.
Decroix Gaston	Belge	Travailleur agricole domicilié à Rhuis	Agricole	Agriculture	Le 27.05.1938 sollicite une carte de travailleur agricole étranger.
De Craene Omer	Belge	Résidant à Troissereux	-	-	Lettre du Maire de Troissereux du 18.09.1935 au Préfet dans laquelle il certifie que Omer a <i>déclaré être parti au régiment en Belgique en janvier 1934 et avoir égaré sa carte à renouveler. Celle-ci avait été délivrée le 04.02.1932 et portait le numéro 2.712.999.</i> Lettre d'Omer du 07.08.1935: ... <i>qu'il habite en France depuis 1922. Ma carte est valable jusqu'au 04.02.1932. J'ai quitté Troissereux pour accomplir mon service militaire en Belgique et viens de rentrer au domicile de mon père Jules Decraene à Troissereux.</i>
Bauwens Gentil	Maeter 25.01.1884	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Néry	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry.
De Couvreur Théophile	Belge	Travailleur agricole - Charretier résidant à Coudray-Saint- Germer	Chez l'agriculteur Marcel Carron à Coudray-Saint- Germer	Agriculture	Certificat de travail du 15.10.1936. Le 26.09.1936 il demande le renouvellement de sa carte de travailleur agricole.
Decouttere René	Belge	Cultivateur à Savignies (Oise)	Agricole	Agriculture	Demande, le 16.11.1936, une carte d'identité d'étranger.
Decouttere Achiel	Belge	Cultivateur à Savignies (Oise), Hameau de la Fresnoye chez son	Agricole	Agriculture	Le Maire de Savignies certifie le 22.07.1936 que Achiel travaille chez son père fermier qui, cultivant par lui-même, n'emploie pas une main d'œuvre outre que celle qui lui est fournie par ses parents.

		père			Achiel sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 64756.
Decouttere Maria Thérèse	Belge	Cultivatrice à Savignies chez son père	Agricole	Agriculture	Le Maire de Savignies certifie le 03.01.1936 que M.Th. travaille chez son père fermier qui, cultivant par lui-même, n'emploie pas une main d'œuvre outre que celle qui lui est fournie par sa femme et ses enfants. M. Th. sollicite le renouvellement de sa carte de non salariée.
Decouttere Madeleine Maria	Belge	Cultivatrice à Savignies chez son père / Bonne à tout faire au Lycée Felix Faure à Beauvais	Agricole / Ecole	Agriculture / Enseignement	Le Maire de Savignies certifie le 29.07.1935 que Madeleine travaille chez son père fermier qui, cultivant par lui-même, n'emploie pas une main d'œuvre outre que celle qui lui est fournie par sa femme et ses enfants. Madeleine sollicite la délivrance d'une carte de non salariée. Le 14.03.1936 elle travaille au Lycée Felix Faure à Beauvais. Elle demande le renouvellement de sa carte 34 CA 63583 établie le 04.11.1935.
Decouttere Aloïs Remi	Belge	Cultivateur/Herbager à Savignies (Oise). Herbager = vetweider	Agricole	Agriculture	Le Maire de Savignies certifie le 01.04.1935 que Aloïs est cultivateur et n'emploie pas une main d'œuvre outre que celle qui lui est fournie par sa femme et ses enfants
Verhamme Augusta Maria, épouse Aloïs Remi Decouttere	Belge	Cultivatrice à Savignies (Oise)	Agricole	Agriculture	Le Maire de Savignies certifie le 01.04.1935 que Augusta est cultivatrice avec son mari Aloïs et n'emploie pas une main d'œuvre outre que celle qui lui est fournie par sa femme et ses enfants. Le 31.03.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 89345 (bijgevoegd.: <i>Situation actuelle: cultivatrice cultivant par elle-même</i>). Blijkbaar kreeg ze een nieuwe kaart want in 1936 vraagt ze de kaart 34 AA 64012, afgeleverd op 10.09.1935, te vernieuwen.
Decoussemaeker Edouard	Belge, 62 ans en 1935	Manœuvre résidant à Montataire	Chez les Forges et Aciéries du Nord et de l'Est à Montataire	Industrie	Certificat de travail du 15.03.1935.
Decoster Alexandre	Tournai 25.11.1910	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrierie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Mida Bess, épouse	Solayn (?)	Restauratrice	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n°

Decoster	Belgique le 25.08.1888	domiciliée à Marseille en Beauvaisis			34 CA 89343.
De Coster (homme)	Belge résidant à Orry-la-Ville, rue de la Gare	-	-	-	Sollicite (le 03.05.1935) le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 84976.
De Coster (femme)	Belge résidant à Orry-la-Ville, rue de la Gare	-	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 84975.
Decorte Oscar	Eerneghem 10.03.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Bresles (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 03.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
De Corte René	Munte 11.04.1902	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Longueil-Sainte- Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 05.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
De Coninck Suzanne	Belge	Cultivatrice à Avrechy	Agricole	Agriculture	Sollicite - le 26.07.1937 - le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 84957.
De Coninck Madeleine	Belge	Cultivatrice à Avrechy	Agricole	Agriculture	Sollicite - le 23.12.1936 - le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 AE 86551.
De Coninck Aloïs	Belge	Cultivateur à Avrechy	Agricole	Agriculture	Sollicite - le 26.12.1936 - le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 84372.
De Coninck Robert	Belge né à De Guise (?) 10.10.1902	Ouvrier de raperie - industriel (4 mois) demeurant à à Crépy- en-Valois, hameau de Mermont (opvang arbeiders voor Vauciennes)	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Crépy-en-Valois. Récépissé du 25.09.1935 valable jusqu'au 30.11.1935 et validité prolongée pour la campagne 1936-37. Sauf-conduit du 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Il demande une carte d'identité le 29.09.1937.
Van de Kerkhove Marthe, épouse De Coninck Robert	Ouweghem 07.06.1907	Ouvrière industrielle pour une durée de 4 mois demeurant à à Crépy-en-Valois, hameau de Mermont (opvang arbeiders voor Vauciennes)	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Crépy-en-Valois. Récépissé du 25.09.1935 valable jusqu'au 30.11.1935 et validité prolongée pour la campagne 1936-37. Sauf-conduit du 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Coninck Richard	Huyssse 02.09.1921	Ouvrier industriel pour une durée de 4	Sucrerie à Francières	Sucrerie	Sauf-conduit du 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

		mois.			rendre à Francières.
Deconinck Octavus	Ouweghem 03.03.1874	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de St-Just-en- Chaussée.	Sucrierie	Sauf-conduit du 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée. Vraagt aan de Prefect van de Oise een eerste identiteitskaart aan en heeft bijgevoegd: 3 foto's, sauf-conduit délivré bureau Tourcoing, certificat d'embauchage visé favorablement par les Services de la Main d'œuvre étrangère à Paris.
De Coninck Omer	Eecke 01.04.1883	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de St-Just-en- Chaussée.	Sucrierie	Sauf-conduit du 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Coninck Gustave	Nazareth 17.01.1917	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Réside à Pierrefonds.	Sucrierie de Pierrefonds	Sucrierie	Sauf-conduit du 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 17.12.1936 il demande une carte de travailleur (2 maand na inschrijving!).
De Coninck Gustave	Belge	Vacher résidant à Villers-Saint-Genest (1937)	Chez le cultivateur Auguste Ledoux à Villers-St-Genest	Agriculture	Certificat de travail du 10.09.1935. Le 22.01.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte. En France depuis 30 ans. Le salarié ne sait pas signer.
De Coninck Raymond	Ouweghem 16.06.1909	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de Pierrefonds	Sucrierie	Sauf-conduit du 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds
De Coninck René	Huyse 04.01.1897	Petit fermier à Pimprez	Agricole	Agriculture	Le 30.03.1935 le Maire de Pimprez certifie que René est petit fermier et n'occupe que temporairement des ouvriers saisonniers et qu'il cultive par lui-même et sa famille (Ajouté: Prière de retourner le bail). Le 30.03.1935 René demande le renouvellement de sa carte. Le 25.11.1936 le Maire certifie que René n'emploie pas d'autre main d'œuvre en dehors des travaux saisonniers que celle qui lui est fournie par son conjoint et ses descendants. Zie ook bail du notaire Edmond Guérin (bijlage 22).
Van den Heede Anna, épouse René De Coninck	Cruyshoutem 20.03.1897	Petite fermière à Pimprez	Agricole	Agriculture	zie echtgenoot. Zie ook bail du notaire Edmond Guérin (bijlage 22). Le 01.05.1936 elle demande de renouveler sa carte 64.277.
De Coninck Irène	Huyse	Petite fermière à	Agricole	Agriculture	Le 02.10.1936 elle sollicite une carte de non-

	24.09.1921	Pimprez			salariée.
De Coninck Maria	Belge 19 ans en 1936	Mécanicienne demeurant à Cramoisy	aux Etablissements A. Rousseau à Montataire (manufacture de chemises)	Industrie	Certificat de travail du 09.05.1936.
De Coninck Charles	Belge	Demeurant à Cramoisy	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte (sans date).
De Coninck Jules	Nazareth 20.10.1907	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 15.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Coninck Henri	Nazareth 07.03.1868	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois demeurant à Crépy-en-Valois.	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Coninck Elodie, épouse Mathys	Belge	Ferrière à Cires-les-Mello	Agricole	Agriculture	Le Maire de Cires-les-Mello certifie qu'elle n'emploie d'autre main d'œuvre que celle fournie par son conjoint ou ses ascendants.
Mottelet Eugénie	Belge	Manœuvrière	Chez Eugénie Decocq à Catigny	-	Certificat de travail du 20.12.1935.
De Coensel Omer	Lede 26.11.1905	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois demeurant à Crépy-en-Valois.	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 05.10.1937 il sollicite l'obtention d'une carte de travailleur industriel.
Decoeur Hector	Ichteghem 03.01.1920	Ouvrier saisonnier agricole	Chez l'agriculteur Perrel à Mouchy	Agriculture	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable jusqu'au 31.12.1935. Vader met 2 zonen.
Decoeur André	Ichteghem 10.03.1910	Ouvrier saisonnier agricole	Chez l'agriculteur Perrel à Mouchy	Agriculture	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable jusqu'au 31.12.1935. Vader met 2 zonen.
Decoeur Hector	Ichteghem 26.05.1883	Ouvrier saisonnier agricole	Chez l'agriculteur Perrel à Mouchy	Agriculture	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable jusqu'au 31.12.1935. Vader met 2 zonen.
De Coene Joseph	Leeuwergem 03.02.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit du 29.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Coene Evariste	Leeuwergem 05.08.1912	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit du 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Coene Gustave	Leeuwergem 10.09.1916	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit du 29.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Coene Alphonse	Leeuwergem	Ouvrier industriel	Sucrerie de Beaurain	Sucrerie	Sauf-conduit du 29.09.1936 afgeleverd

	03.09.1902	pour une durée de 4 mois.			Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
Decocker Achille	Belge	Agriculteur à Cambronne-les-Clermont	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de la carte de non-salarié n° 34 CA 89339 le 03.01.1935.
Bruyneel Irma Julie, épouse Achille Decocker	Belge	Agricultrice à Cambronne-les-Clermont	Agricole	Agriculture	Sollicite le renouvellement de la carte de non-salarié n° 34 CA 89340 le 03.01.1935.
De Cock Suzanne Gabriëlle	Belge né à l'Oise à Puisieux-en-Bray le 06.06.1920	Aide-cultivatrice à Villers-sur-Auchy, ferme du Prélard avec sa famille	Agricole	Agriculture	Le 29.05.1935 elle demande l'obtention d'une carte de non salariée.
De Cock Petrus	Heldergem 01.12.1919	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit du 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery.
De Cock Marcel	Heldergem 05.12.1918	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit du 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery.
De Cock Ernest	Heldergem 26.09.1913	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit du 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery.
De Cock Ernest Aimé	Heldergem 26.08.1920	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit du 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery.
De Cock Léon	Belge	Manœuvrier	Chez le cultivateur Eugène Gobillard à Passel	Agriculture	Certificat de travail du 13.05.1935. Zie ook bijlage 2.
De Cock Isidore	Dickelvenne 01.06.1875	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit du 05.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
De Cock Noël François	Belge	Pilote de navigation résidant à Longueil-Annel	Pour n'importe quel marinier au hasard des engagements	-	Lettre du Maire du 08.07.1935 qui certifie que l'intéressé exerce depuis de nombreuses années dans la commune la profession de pilote de navigation (travaillant pour divers patrons marinières). Le 08.07.1935 Noël (résidant à Longueil depuis 42 ans) demande le renouvellement de sa carte 33 AE 17383. Lettre du Maire du 06.03.1937.
De Cock Achille	Scheldewindeke 06.06.1882	Travailleur industriel résidant à Chambly	à la Briqueterie de Chambly	Industrie	Certificat de travail du 30.03.1938 (tapé par l'usine) et avec demande d'obtenir une carte de travailleur

					industriel.
De Cock Anna	Belge 16 ans en 1936	Bonne à tout faire	Chez l'agriculteur André Peters à Fresnoy-le-Luat et chez Monsieur Cutler, 24 rue d'Aumale à Chantilly	-	Certificat du 02.07.1936 d'André Peters. Le 27.07.1936 elle sollicite la délivrance d'une carte de travailleur agricole. En mai 1938 Anna demande au Préfet le changement de sa carte de catégorie 'agricole' dans la catégorie 'industrielle' suivant lettre qu'elle a reçu du directeur de l'Office Départemental de Beauvais (accordé en date du 21.01.1938).
De Cock Auguste	Velaines 05.03.1919	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Pierrefonds	Sucrerie	Sauf-conduit du 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 23.10.1937 il demande une carte d'ouvrier agricole.
Van Esbroeck Céline, épouse De Cock	Belge	Travailleur agricole	Chez Albert Plasmans à Rully	Agriculture	Le 30.03.1945 elle demande le renouvellement de sa carte 33 AA 64068.
De Cock Joseph	26.02.1909	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Bresles (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
De Clercq Valentin	Eecke 20.03.1913	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit du 28.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 08.10.1938 il demande une carte d'ouvrier industriel.
Declercq Raymond Oscar	Belge	Cultivateur fermier à Bouvresse	Agricole	Agriculture	Le 06.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AA 63499.
De Clercq Polydoor	Asper 10.06.1912	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Joseph	Asper 25.12.1895	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Résidant à Saint-Just-en-Chaussée.	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Henri Florent	Asper 19.12.1905	Ouvrier industriel pour une durée de 4	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à

		mois.			Wavignies. Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Omer	Nederzwalm 24.11.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Coudun	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun.
De Clercq Maurice	Ouwegem 04.03.1913	Ouvrier de sucrierie	Sucrierie à Wavignies	Sucrierie	Sauf-conduit 05.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Louis	Synghem 13.01.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères.
De Clercq Léopold	Eename 03.05.1887	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
De Clercq Léon	Nazareth 07.02.1915	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrierie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Clercq Jules	Nazareth 20.04.1905	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Résidant à Crépy-en-Valois, Hameau de Bouillaux	Sucrierie de Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 08.10.1938 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
De Clercq Désiré	Asper 29.06.1883	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Coninck Léopold	Huysse 14.08.1916	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de Francières	Sucrierie	Sauf-conduit du 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières. Le 28.10.1937 il sollicite l'obtention d'une carte de travailleur industriel à taxe réduite.
De Clercq Remi	Nazareth 28.07.1910	Ouvrier industriel pour une durée de 4	Sucrierie de Francières	Sucrierie	Sauf-conduit du 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se

		mois.			rendre à Francières. Le 28.10.1937 il sollicite l'obtention d'une carte de travailleur industriel à taxe réduite.
De Clercq Gustave	Velsique 19.04.1900	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de Beaurain	Sucrierie	Sauf-conduit du 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Beaurain.
De Clercq Ghislain	Asper 20.06.1914	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Wavignies	Sucrierie	Sauf-conduit 14.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Demande la carte le 28.10.1937.
De Clercq Germain	Sainte-Marie 11.02.1919	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Villenoy (S&M)	Sucrierie	Sauf-conduit 23.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy. De mande sa carte le 11.10.1937.
Declercq Charles	Syngem 30.11.1904	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrierie	Sauf-conduit 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
Declercq Robert	Saint-Juste (?) 01.12.1903	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Verberie (Oise) Port-Salut. Usine E. Chauvet: Amidonerie - féculerie - glucoserie.
Declercq Firmin	Vailly s/Aisne 19.01.1923	apprenti électricien résidant à Senlis, rue de Paris 49	A l'entreprise électricité chez veuve Marie Thérèse Battefort à Senlis, rue de Paris 47	Entreprise	Contrat d'apprentissage du 17.03.1938. Firmin demande sa carte d'identité le 21.07.1938. Firmin a obtenu le certificat d'études primaires le 19.06.1935 et possède une carte "Scouts de France". Ses parents (Victor et Vandebroecke) sont mariés en Belgique le 23.04.1911 et ont 3 enfants: Firmin, Gabriel (travaille à Soissons) et Jeanne (mariée à un français Henri Davaine). Victor est décédé à Vailly le 13.11.1931.
De Clercq Désiré	Belge	Travailleur agricole - conducteur de tracteur	Chez Roland André à Montépilloy	Agriculture	Certificat de travail du 30.12.1936. Le 07.01.1937 Désiré demande le renouvellement de sa carte 33 AA 64053 délivrée le 05.10.1935.
Vekeman Valentine	Gavere 20.06.1885	-	-	-	Lettre du Maire de Goincourt au Préfet du

Elize, épouse De Clercq	et décédée à Goincourt le 29.12.1936				31.12.1936 pour annoncer le décès et renvoyer la carte 34 CA 62214.
De Clercq Albert	Nazareth 21.07.1917	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrerie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée.
De Clercq Albert-Joseph	Asper 10.03.1916	Ouvrier industriel	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Le 20.10.1937 il sollicite une carte d'identité. Sauf-conduit 05.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clerck Aloïs	Belge, 65 jaar in 1935	Travailleur agricole	Chez Van Damme agriculteur à Ercuis	Agriculture	Certificat de travail du 29.04.1935. Aloïs demande un renouvellement de sa carte AA 64172 le 31.08.1935.
De Clercq Camillus	Aspelaere 24.08.1892 (met zoon?)	Ouvrier agricole saisonnier, domicilié à Serans	Chez Alfred Goré, agriculteur à Serans.	Agriculture	Certificat de travail du 11.03.1935. Demande une carte d'identité. Les 2 ouvriers viennent régulièrement depuis six ans exécuter les travaux saisonniers dans l'exploitation de Goré. Travaux à exécuter: démariage et binage des betteraves sucrières pendant environ un mois + prolongation.
De Clercq Robert	Marchienne 17.07.1913 (met vader?)	Ouvrier agricole saisonnier, domicilié à Serans	Chez Alfred Goré, agriculteur à Serans.	Agriculture	Certificat de travail du 11.03.1935. Demande une carte d'identité le 29.06.1935. Les 2 ouvriers viennent régulièrement depuis six ans exécuter les travaux saisonniers dans l'exploitation de Goré. Travaux à exécuter: démariage et binage des betteraves sucrières pendant environ un mois + prolongation.
De Clercq Daniël	Waereghem 27.10.1902	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Declercq Rémi	Munckzwalm 13.03.1907	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de St-Just-en-Chaussée.	Sucrerie	Sauf-conduit 08.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à St-Just-en-Chaussée. Lettre du 13.11.1936 de la Ville de St-Just-en-Chaussée au Service des Etrangers: ...nous vous adressons en 2 paquets recommandés 77 dossiers

					<i>de demandes de carte d'identité de belges travaillant à la sucrerie SAY de Saint-Juste pour la campagne sucrière. Ci-joint le reçu collectif de la poste n° 274 de 2.695 francs... (= 77 X 35 francs).</i>
De Clercq Remi	Hundelgem 08.05.1913	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 15.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
De Clercq René	Astene 08.11.1895	Cultivateur à Essuiles-Saint-Rimault	Agricole	Agriculture	Le 15.02.1935, demande de renouveler sa carte CA 84926.
Dhondt Marie, épouse René De Clercq	Nazareth 14.06.1894	Cultivatrice à Essuiles-Saint-Rimault	Agricole	Agriculture	Le 15.02.1935, demande de renouveler sa carte CA 84927.
De Clercq René	Belge	Cultivateur à Bulles	Agricole	Agriculture	Le 27.02.1935, demande de renouveler sa carte 34 CA 62216.
De Clercq Omer	Nederzwalm 24.01.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Coudun	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Peut se rendre à Coudun. Demande carte d'identité.
De Clercq Omer	Nederzwalm 05.05.1886	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Antilly (S & O)	Sucrerie	Sauf-conduit 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Antilly.
De Clercq Maurice	Auweghem 04.03.1913	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 21.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Marguérite	Belge	Résidant à Guiscard	-	-	Le 23.01.1936, elle demande de renouveler sa carte d'identité.
De Clercq Maurice	Machelen 22.04.1907	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Pierrefonds	Sucrerie	Sauf-conduit 05.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds.
De Henneau Marcelle	Belge, 28 ans en 1935	Soudeuse résidant à Montataire	Chez les Forges et Aciéries du Nord et de l'Est à Montataire	Industrie	Certificat de travail du 08.03.1935.
Declercq Louis	Syngem 13.01.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à

		mois.			Froyères.
De Clercq Jules	Dickelvenne 08.11.1912	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 24.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères.
De Clercq Julianus Antonius	Asper 20.02.1918	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Wavignies	Sucrerie	Sauf-conduit 21.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies. Sauf-conduit 01.10.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Wavignies.
De Clercq Joseph	Hundelgem 07.04.1894	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Antilly (S & O)	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Antilly.
De Clercq Jérôme	Munckzwalm 15.11.1914	Ouvrier industriel résidant à Barbery	Sucrerie à Barbery	Sucrerie	Récépissé du 30.09.1935 + foto. Peut se rendre à Barbery et validité prolongée pour la campagne 1936-1937..
De Clercq Jean	Gand 02.07.1903	Mouleur	CIMA-WALLUT - Machines agricoles McCormick & Deering à Montataire	Industrie	Certificat de travail du 06.03.1935. Zie ook bijlage 2 en 12.
De Clercq Hector	Hundelgem 24.09.1905	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Vauciennes	Sucrerie	Sauf-conduit 15.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Coubeaux Valère	Quiévrain 17.12.1884	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Longueil-Sainte- Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 08.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Commère Roger	Machelen 02.05.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Beaurain (Néry)	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry. Le 02.10.1935 il demande l'obtention d'une carte.
Vandenbrande Maria, épouse Compernelle Albéric	Belge	Cultivatrice à Arsy	Agricole	Agriculture	Le 05.03.1935 elle demande de renouveler sa carte d'identité 34 CA 62251. Le 05.03.1935 le Maire d'Arsy certifie que les époux n'emploient pas dans leur exploitation d'autre main d'oeuvre que celle fournie par leur famille.
Compernelle Albéric	Belge	Cultivateur à Arsy	Agricole	Agriculture	Le 05.03.1935 il demande de renouveler sa carte d'identité 34 CA 62252. Le 05.03.1935 le Maire d'Arsy certifie que les époux n'emploient pas dans leur exploitation d'autre main d'oeuvre que celle

					fournie par leur famille.
Compernelle Marcel	Sint-Denijs-Westrem 24.01.1914	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Crépy-en-Valois	Sucrerie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Crépy.
Delheye Marcel	Belge	Ouvrier agricole	Chez l'agriculteur Camille Dierkens à Viefvillers	Agriculture	Certificat de travail - demande d'un ouvrier agricole du 17.05.1935. Le 06.10.1935 il sollicite une carte d'identité.
Delhaye Julien	Belge	Charretier	Chez l'agriculteur Henri Douvillez à Elincourt-Ste-Marguerite depuis le 11.07.1932	Agriculture	Certificat de travail du 05.02.1936. Le 07.02.1936 Julien demande le renouvellement de sa carte.
Contreras Cyrille	Eename 15.02.1898	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie de Beaurain (Néry)	Sucrerie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry. Il demande l'obtention d'une carte.
Delhaye Jules	Blégny 25.01.1913	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Delhaye Charles	Herquegies 10.09.1887	Résidant à La Neuville-Roy	-	-	Demande, le 30.09.1937 le renouvellement de sa carte d'identité.
Delgutte René	Chamblac (Fr) 10.09.1920	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Longueil-Ste-Marie.	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Demande l'obtention d'une carte. Zie vader Jules.
Delgutte Jules	Frasnes-lez-Buissenal 18.10.1895	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Longueil-Ste-Marie.	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Demande l'obtention d'une carte. Zie zoon René.
Delforge Hector	Eghezée 13.02.1882	Travailleur industriel à Verneuil	Industrie	Industrie	Récépissé du 17.12.1934. Bijgevoegd: Naturalisé par décret du 28.03.0935.
Putman Camille, épouse Hector Delforge	Verneuil 18.11.1889	Non salariée	-	-	Récépissé du 17.12.1934. Bijgevoegd: Naturalisée par décret du 28.03.0935.
Delfosse Alfred	Frasnes-lez-Buissenal 07.05.1897	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Le 15.10.1937 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité.
Delfosse Jules	Frasnes 09.08.1911	Ouvrier industriel (4 mois) résidant à Longueil-Ste-Marie.	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Demande l'obtention d'une carte.
Delfosse Valère	Frasnes 17.01.1903	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Delfosse Robert Emile	Belge	Agriculteur à Feuquieres, canton de	Agricole	Agriculture	Demande, le 21.06.1935, le renouvellement de sa carte 34 AA 64214.

		Grandvilliers, arr. de Beauvais			
Delfosse Maurice	Moustier 15.11.1918	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrerie à Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières. Le 10.10.1936 il demande l'obtention d'une carte.
Delfosse Michel	Mourcourt 08.05.1876	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Bresles (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 18.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
Delfosse Jules	Mourcourt 15.04.1875	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Bresles (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit du 19.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles. Le 19.10.1936 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
Delfosse Eva Oliva	Falisolle 17.02.1920 (Belge)	Bonne domiciliée à Montmacq travaillant pour César Tourneur à Compiègne	-	-	Le 21.01.1937 elle demande de renouveler sa carte 33 CA 20822. Fille de Nestor et de Flore Piret. Arrivée en France (Machemont) en avril 1923 avec sa mère. Le 12.06.1936 elle demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel.
Delfosse Jean-Baptiste	-	Ouvrier industriel	-	-	Le 19.10.1936 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
Delfosse Désiré	Ainières 23.04.1877	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Pierrefonds	Sucrerie	Sauf-conduit 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 23.10.1937 il demande l'obtention d'une carte d'identité. Vader Jean-Pierre?
Delfosse Jean Pierre	Ainières 20.12.1919	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Pierrefonds	Sucrerie	Sauf-conduit 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 23.10.1937 il demande l'obtention d'une carte d'identité. Broer Louis?
Delfosse Louis Georges Désiré	Ainières (zie Arc-Ainières) 16.10.1915	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie de Pierrefonds	Sucrerie	Sauf-conduit 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Le 23.10.1937 il demande l'obtention d'une carte d'identité. Broer Jean Pierre?
Cool Marie-Ange	Belge	Cultivatrice à Troissereux	Agricole	Agriculture	Le 20.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte de non-salariée 34 AA 02877. Lettre du 10.05.1937 du Maire au Préfet que <i>1) Cool Marie-Ange qui a atteint sa 21ième année et dont la carte expire à expiration me déclare qu'elle a souscrit une déclaration d'option devant le Juge de Paix à</i>

					<p><i>Nivillers le mois dernier; 2) sa soeur Cool Alice dont le dossier d'établissement de 1re carte est en suspens à souscrit également une déclaration d'option pour la nationalité française devant le Juge de Paix. N'y aurait-il pas lieu de lui reverser les 35 F adressés au compte courant postal? (Ajouté: attendre certificat de juge de Paix réclamé le 20.05.1937). Lettre du Maire au Prefet du 14.06.1937 que ...pour des raisons de famille elle revient sur sa déclaration d'option pour la nationalité française. En conséquence, il y a lieu de donner suite à sa demande de carte d'identité....</i></p>
Cool Alice	Belge	Cultivatrice à Troissereux	Agricole	Agriculture	<p>Le 08.03.1937 elle sollicite la délivrance d'une carte. Lettre du 10.05.1937 du Maire au Préfet que <i>1) Cool Marie-Ange qui a atteint sa 21ième année et dont la carte expire à expiration me déclare qu'elle a souscrit une déclaration d'option devant le Juge de Paix à Nivillers le mois dernier; 2) sa soeur Cool Alice dont le dossier d'établissement de 1re carte est en suspens à souscrit également une déclaration d'option pour la nationalité française devant le Juge de Paix. N'y aurait-il pas lieu de lui reverser les 35 F adressés au compte courant postal?</i></p> <p>Lettre du 03.04.1937 de la Préfecture au Maire que <i>...le bénéfice de la taxe réduite peut être accordé, non pas aux propriétaires cultivateurs mais aux fermiers qui peuvent produire les pièces ci-dessous désignées: a) un bail de fermage b) un certificat délivré par la municipale du lieu de leur domicile et indiquant qu'ils sont fermiers cultivant par eux-mêmes et n'employant pas, habituellement et en dehors des travaux saisonniers, une main d'oeuvre autre que celle qui leur est fournie par leurs conjoints, leurs ascendants ou leurs descendants. En conséquence en cas où elle ne serait pas dans les conditions requises pour bénéficier de la taxe réduite de 35 fr, l'étrangère Alice Cool devra verser un complément de taxe de</i></p>

					<i>125 francs...</i>
Cool Andrée	Belge	Cultivatrice à Troissereux	Agricole	Agriculture	Le 16.07.1936 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 67296.
Bogaerts Irma, veuve Cool	Belge	Cultivatrice à Troissereux	Agricole	Agriculture	Certificat de la Mairie de Troissereux du 14.06.1937 que ... <i>veuve Cool, Irma Bogaerts, cultivatrice exploite les terres appartenant à Monsieur Monard Jules, propriétaire à Paris, rue des Dames, suivant un bail qu'elle nous a présenté et qu'elle n'emploie pas de main d'oeuvre que celle de ses filles...</i>
Cool, veuve (zelfde als hierboven?)	Belge	Travailleur industriel résidant à Bury	Industrie	Industrie	Le 11.12.1934, elle demande le renouvellement de sa carte délivrée le 30.03.1934.
Cool Gabriel	Belge de mère française, né en France	Agriculteur à Cires-les-Mello	Agricole	Agriculture	Le Maire certifie qu'il est fermier et n'emploie d'autre main d'oeuvre que celle fournie par ses ascendants. Le 29.03.1935 il demande une carte de non-salarié.
Cool Gustave	Belge	Ouvrier industriel à Le Plessier-sur-Saint-Just	Agricole	Agriculture	Le Maire de Le Plessier-sur-Saint-Just déclare le 14.10.1935 que Gustave Cool qui venait de Belgique le 25 septembre 1935 pour l'arrachage des betteraves, est reparti le 12 octobre 1935 pour une adresse inconnue.
Clement Richard	Belge	Cultivateur à Mortefontaine en Thelle	Agricole	Agriculture	Zie bijlage 24: promesse de bail. Le 05.03.1935 il déclare n'employer dans sa ferme que sa femme et ses enfants. Le 02.01.1937 Richard sollicite le renouvellement de sa carte N° CA 56 168 dont la période de validité est expiré depuis le 01.01.1937.
Clement Léopold, fils de Richard	Belge	Cultivateur à Mortefontaine en Thelle	Agricole	Agriculture	Zie bijlage 24: promesse de bail Le 14.03.1936 Léopold déclare que son père Richard n'emploie pas d'autre main d'oeuvre que celle qui lui donnent ses enfants.
Bogaert Anna Maria Cornelia	Belge	Demeurant à Houdancourt			Sollicite le 09.02.1937 le renouvellement de sa carte 34 AA 73658.
Bogaert Joseph-Julien-Léon	Belge	Demeurant à Houdancourt			Sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 73655.
Bogaert Louis	Belge, 35 ans en 1935	Contremaître de culture demeurant à Borest et en service de	l'agriculteur Marcel Degraeve à la ferme de Sainte-Geneviève de Borest (par Senlis)	Agriculture	Certificat de travail du 02.03.1935. Noot: Degraeve heeft eigen briefhoofd. Is dus een landbouwer met een zeer groot bedrijf.

Bonny Jerome	Erneghem 01.06.1902	Ouvrier industriel	Sucrierie à Fouquerolles	Sucrierie	Le 22.09.1935 il demande une carte d'identité au titre saisonnier pour une durée de 4 mois à dater du 21.09.1935.
Bosmans Jean	Belge	Ouvrier agricole domicilié à Montmacq	Chez Remi Geldof, cultivateur à Le Plessis Brion	Agriculture	Certificat de travail du 09.11.1934. Le 02.03.1935 il sollicite une carte d'identité de travailleur agricole.
Bosschem Isidore	Belge	Apprenti charcutier	Chez Marius Devinck à Verneuil	Charcuterie	Certificat de travail du 03.10.1935.
Bosschem Maurice	Belge	Coloriste demeurant à Creil Le Tremblay	Etablissements Kuhlmann à Villers-St-Paul	Industrie	Certificat de travail du 21.03.1935.
De Bosschere Oscar	Woubrechtgem 25.12.1898	Ouvrier industriel domicilié à Serans	Industrie	Industrie	Le 29.06.1935 il sollicite l'obtention d'une carte d'industrie d'étranger.
Bosson Anita	Belge	Monteuse de brosses à dents à la machine	La Brosse & J. Dupont réunis à Beauvais	Industrie	Certificat de travail du 25.02.1935. Le 7.6.1935, Paul Massé, adm.-directeur informe Monsieur le Commissaire de Police de Beauvais que mademoiselle Bosson ne fait plus partie du personnel de son usine depuis le 17 Mai 1935.
Desender Marguerite, épouse Bostoën	Belge	Domicilié à Nogent sur Oise	non travailleur	-	Le 14.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte de non salarié 34 CA 63465.
Bostoën Odil Joseph	Eedeghem 19.3.1901	Ouvrier agricole domicilié à Nogent sur Oise	Chez Aloys Vernackt à Nogent sur Oise, 27 rue de Bonvillers	Agriculture	Certificat de travail du 02.02.1935.
Boudrie Emile	Belge	Charpentier domicilié au Hameau de Vaux de Cambronne-lés-Clermont	-	-	Le 29.3.1935 sollicite le renouvellement de sa carte de non salarié N° 34 CA 63473. Certificat d'indigence du Maire du 29.03.1935 qui certifie que <i>... qu'il est indigent, qu'il ne possède aucun meuble de quelque valeur et qu'il se trouve privé de ressources malgré la bonne volonté de ses trois enfants eux-mêmes chargés de famille et dans le besoin...</i> Le 9.3.1937 sollicite le renouvellement de sa carte de non salarié N° 34 CA 27985. Certificat d'indigence du Maire Moise Laignel du 10.03.1937 qui certifie que <i>... le nommé Boudrie est indigent, qu'il ne possède aucune propriété immobilière ni aucun meuble de quelque valeur; atteste en outre que le dit Boudrie Emile est inscrit sur les listes d'Assistance Médicale Gratuite et d'Assistances aux vieillards....</i>

Barbaix Adèle, épouse Boudrie	Belge	Sans profession domicilié au Hameau de Vaux de Cambronne-lés-Clermont	-	-	Le 29.3.1935 sollicite le renouvellement de sa carte de non salarié N° 34 CA 63472. Certificat d'indigence du Maire du 29.03.1935 qui certifie que ...qu'elle est indigente, qu'elle ne possède aucun meuble de quelque valeur et qu'elle se trouve privée de ressources malgré la bonne volonté de ses trois enfants eux-mêmes chargés de famille et dans le besoin....
Boudry Maurice		Cultivateur avec sa mère à Valdampierre	Agriculture	Agriculture	Le 2.5.1936, demande le renouvellement de sa carte 34 AA 83970.
Boudry Marguerite		Cultivatrice chez sa mère à Valdampierre	Agriculture	Agriculture	Le 2.5.1936, demande le renouvellement de sa carte 34 AA 83969.
Boudry Emile	Charretier/Ouvrier agricole à Valdampierre		Chez Madame veuve Boudry à Valdampierre	Agriculture	Certificat de travail du 28.03.1935. Le 25.03.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte 33 AA 52819.
Boulangier Adrien	Sans profession - Crèmerie, rue Charles Weber à Attichy		-	-	Le 27.1.1936, il sollicite le renouvellement de sa carte de non salarié.
Boulet Aristide	Roulers 24.03.1886 dom. à Cuisse la Motte		Manoeuvre à la Sucrerie de Berneuil sur Aisne	Industrie	Epoux de Odile Thiry (°Glageon 25.08.1890). Mariage le 09.08.1913 à Salles (Belgique). Trois enfants: <u>Rosemunde</u> (°Forges 26.11.1913 et en juillet 1933 mariée à Cuise-la-Motte avec le français Waflart, elle est devenue française par mariage). <u>Armand</u> (°Salles 13.09.1914 et décédé à Forges le 10.03.1916) et <u>Armand</u> (°Ligny-le-Petit 30.10.1921 zie onder). Le 11.12.1936, Aristide sollicite le renouvellement de sa carte 33 AE 37776 en qualité de travailleur industriel. Avis favorable donné le 12.12.1936. Zie ook certificat de travail du 11.12.1936 (bijlage 2).
Boulet Armand (fils d'Aristide)	Ligny-le-Petit (Ardennes) 30.10.1921 dom. à Cuisse la Motte	Opticien		-	Le 13.12.1936 demande l'obtention d'une carte. Avis favorable le 16.12.1936. Etudes primaires à Beauvais le 01.08.1933. Demande l'autorisation pour travailler chez Deraisme, fabricant d'instruments d'optique à Cuise la Motte.
Boullard Arthur	Schoorisse 12.11.1899 dom. à	Ouvrier agricole saisonnier chez M.	Agriculture	Agriculture	Le 20.05.1936, sollicite carte d'identité.

	Sainte-Eusoye	Legrand, ferme de Troussures			
Boullard Théophile	Schoorisse	Ouvrier industriel pour 4 mois	Sucrerie de Berneuil sur Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit du 30.09.1936.
Bourmocq Suzanne	Belge domiciliée à Précy-sur-Oise	-	-	-	Le 16.04.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 63480 périmée le 31.12.1934.
De Schamphelre Irma, épouse Bousard	Belge à Elincourt-Ste-Marguerite	Cultivatrice	Agriculture	Agriculture	Le 01.03.1935 le Maire d'Elincourt certifie que Irma est fermière et qu'elle n'emploie pas aucune main d'oeuvre autre que celle qui lui est fournie par ses conjoints, ascendants et descendants.
Bousard Denise Maria	Belge à Elincourt-Ste-Marguerite	Cultivatrice	Agriculture	Agriculture	Le Maire d'Elincourt certifie le 28.03.1935 que Denise est fermière chez ses parents et qu'elle n'emploie pas.... Le 28.03.1935 Denise sollicite l'obtention d'une carte d'identité.
Bousard Emilie Marie Anna	Belge à Elincourt-Ste-Marguerite	Cultivatrice	Agriculture	Agriculture	Le 1.3.1935 le Maire d'Elincourt certifie qu'Emilie est fermière et qu'elle n'emploie pas.... Le 1.3.1935 Emilie demande le renouvellement de sa carte.
Bouttelisier Polycarpus	-	Ouvrier agricole chez Charles Courtier à Vez	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 15.9.1935.
Malysse Celina Maria, épouse Debrabandere	Belge à Larbroye	Cultivatrice	Agriculture	Agriculture	Le 1.3.1936 elle demande le renouvellement de sa carte 34 AA 90.934.
Debrabandere Joseph	Belge à Larbroye	Cultivateur	Agriculture	Agriculture	Le 1.3.1936 il demande le renouvellement de sa carte 34 AA 90.933.
De Brabandere Arthur	Belge à Bailleul s/Thérain	-	-	-	Le 20.3.1935 il demande le renouvellement de sa carte.
De Brabandere Irma	Belge à Bailleul s/Thérain	-	-	-	Le 20.3.1935 elle demande le renouvellement de sa carte.
De Brackeleer Hector	Sotteghem 18.08.1880	Cultivateur à St-Aubin-en-Bray	Agriculture	Agriculture	Le 11.3.1935 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité. Possède un bail de fermage et bénéficie de la taxe réduite (carte 34 CA 63492). Hector est le fils de Gustave (°22.8.1858) et Marie Van Crombrugge. Son épouse Marie Baeskens est née à Erwetegem le 16.1.1884. Elle est la fille de Pieter Frans (décédé) et Sophie Surdiacourt (°Selthesage 17.3.1840). Hector et Marie ont deux fils: Alfred et Alphonse et une fille Madeleine. Deux enfants nés à

					St-Aubin-en-Bray: Marie Anaïs (°10.9.1920) et Romain Joseph (°8.4.1923).
De Brackeleer Alfred	Erwetegem 11.3.1919	Cultivateur à St-Aubin-en-Bray	Agriculture	Agriculture	Le 11.3.1935 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité.
De Brackeleer Madeleine Margareta	Paris 12ième arr. 24.5.1915	Cultivateur à St-Aubin-en-Bray	Agriculture	Agriculture	Le 11.3.1935 elle sollicite la délivrance d'une carte d'identité. Op 2.9.1935 elle demande le renouvellement de sa carte de non salariée. Bemerktocht ouders van België naar Frankrijk en WOI.
Bral Adil Edouard	Belge	Cultivateur à Maulers	Agriculture	Agriculture	Sollicite le renouvellement de sa carte et déclare être resté dans les mêmes conditions qu'à l'obtention de la carte périmée.
Walter Josephine, épouse Brasseur	Belge	Cultivatrice à Fontenay-Torcy	Agriculture	Agriculture	Le 14.3.1936 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 84375.
Brasseur Louis	Belge	Cultivateur à Fontenay-Torcy	Agriculture	Agriculture	Le 21.01.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 73585.
Brasseur Jean Maurice	Belge	Cultivateur à Fontenay-Torcy	Agriculture	Agriculture	Le 30.11.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 73687.
Brasseur Marie	Belge	Cultivatrice à Fontenay-Torcy	Agriculture	Agriculture	Le 08.08.1937 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 73686.
Breyre Albert	Liège 19.06.1887	Ouvrier industriel domicilié à Ars, Hameau de Cambronne-les-Clermont	Industrie	Industrie	Le 05.01.1935 sollicite une carte d'identité à taux plein au lieu et place de sa carte d'ouvrier industriel 33 CE 18904 (Carte délivrée le 30.3.1934 et valable jusqu'au 30.12.1934). Est venu en France par Jeumont le 22.01.1922. Motif et durée du séjour en France: exploitation agricole (15 années) d'abord à St. Capraize d'Eymet (Dordogne) en 1922, Yèbles (Seine et Marne) en 1925 en Cambronne-les-Clermont en 1932 (à Cambronne propriété de 3 ha). Location de propriété à Yèbles. Quelques affaires de contentieux d'immeuble à son compte depuis 1935. Est-il imposé aux bénéficiaires industriels et commerciaux? Oui, en tant que bailleur d'un fonds de commerce d'épicerie à Yèbles (Inlichtingenblad 15.04.1935). Stempel toegevoegd met tekst: <i>Indiquer sur fiche bulle les noms de deux citoyens français qui consentent à se porter garante de l'étranger.</i>
Breyre Emmanuelle	Belge	Non salariée	-	-	Le 16.11.1936 elle demande la délivrance d'une

Marie		domiciliée à Ars, Hameau de Cambronnes-les-Clermont			carte de non salariée (= renouvellement de sa carte 34 CA 67792 délivrée le 20.11.1934).
Breyre Jenny Camille Marie-Josèphe	Belge	Etudiante domiciliée à Ars, Hameau de Cambronnes-les-Clermont	-	-	Le 01.05.1936 elle sollicite la délivrance d'une carte d'étranger à taux réduit comme étudiante (= renouvellement de sa carte 34 AA 64246).
Moureau Marie, épouse Albert Breyre	Belge	Domiciliée à Ars, Hameau de Cambronnes-les-Clermont	-	-	Le 25.01.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte à taux plein au lieu et place de sa carte de femme de travailleur (= 34 CA 53817). Le 24.01.1937 elle demande une carte de non salarié en renouvellement de sa carte 34 CE 85658 lui délivrée le 21.05.1935.
Brochez Marie, épouse Dhaenens	Belge	Fermière à Blicourt	Agriculture	Agriculture	Le 28.12.1934 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 84700.
Decan Marthe, épouse Firmin Cailliau	Belge	Cultivatrice à bail depuis plus de 10 ans à Beaurepaire	Agriculture	Agriculture	Demande renouvellement de sa carte 34 CA 86845 avec taxe à 100 francs occupant une personne étrangère à la famille. Signé par le Maire. (Date et année inconnues).
Callens André	Gits 21.06.1921	Aide cultivateur chez ses parents à Mureaumont	Agriculture	Agriculture	Le 15.07.1936 il demande l'obtention d'une carte de non salarié comme aide cultivateur chez ses parents.
Calonne Joseph Ghislain	Belge	Non salarié domicilié à Margny les Compiègne, 1 rue Georges Clémenceau	-	-	Le 30.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte CE 19000.
Calonne Julien	Belge	Travailleur agricole à Crèvecoeur-le-Petit chez l'agriculteur Félix Hazard	Agriculture	Agriculture	Contrat d'embauchage du 19.3.1935. Le même jour Julien demande le renouvellement de sa carte 33 AA 45795.
Camby Jules	St-Léonard 21.04.1893	Bûcheron (houthakker) domicilié à Ver, arr. de Senlis	Industrie	Industrie	Le 01.01.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AC 20378 de bûcheron .
Coqueret Julienne, épouse Jules Camby	Orry-la-Ville 24.02.1900 de nat. Belge	Non travailleur domicilié à Ver, arr. de Senlis	-	-	Le 01.01.1935 elle demande le renouvellement de sa carte 34 CE 84503 de non travailleur.

Camby Pierre Joseph	Gouvieux 28.04.1935	Bûcheron (houthakker) domicilié à Ver, arr. de Senlis	Industrie	Industrie	Le 01.01.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AC 20377 de bûcheron .
Canepel Achille	Belge	Travailleur agricole à Velennes chez l'agriculteur A. Bisson	Agriculture	Agriculture	Le 25.03.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte 33 AA 45544.
De Bel Céleste, épouse Canepel Achille	Belge	Travailleur agricole à Velennes chez l'agriculteur A. Bisson	Agriculture	Agriculture	Le 25.03.1936 elle sollicite le renouvellement de sa carte 33 AA 45545.
Canepel Marcella	Belge	Travailleur agricole à Vellenes vivant chez ses parents	Agriculture	Agriculture	Le 3.1.1935 elle sollicite l'obtention d'une carte d'identité d'étranger. Le 22.1.1935 le Préfet fait savoir au Maire de Velennes ... <i>qu'il est formellement interdit à Marcella Canepel aux travaux de binnage des betteraves. Il y a donc lieu de retirer à cette étrangère le récépissé de travailleuse agricole qui lui a été délivré irrégulièrement et de rectifier en conséquence les fiches ci-jointes...</i>
Caron Louis Ferdinand	Belge	Cultivateur à Mesnil- St-Firmin	Agriculture	Agriculture	
Francière Mathilde épouse Caron Louis Ferdinand	Belge	Cultivatrice à Mesnil- St-Firmin	Agriculture	Agriculture	Le 29.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité de non salarié. Le 28.05.1938 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité de non salarié.
Desmedt Anna Martha épouse Capoen Gérard	Belge	Cultivatrice à Esquennoy	Agriculture	Agriculture	Le 7 janvier 1937 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 86 866 de non salarié.
Capoen Gérard	Belge	Cultivateur à Esquennoy	Agriculture	Agriculture	Le 21.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 86 865. Le 7 janvier 1937 il demande le renouvellement de sa carte d'identité N° 34 CA 86 865 de non salarié.
Matthys Alida Andréa, veuve Cappaert	Belge	Cultivatrice à Mesnil- sur-Bulles	Agriculture	Agriculture	Le 28.02.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 86871. Avis favorable le 28.02.1935.
Cardoen André Alphonse	Ghéluwe 25.10.1905	Négociant en grains à Fouillooy	Agriculture (Industrie)	Agriculture (Industrie)	Le 23.01.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 83992.

Staelens Josephine Marie, épouse Cardoen André	Passchendaele 28.9.1907	Sans profession domiciliée à Fouilloy	-	-	Le 23.01.1936 elle sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 86872.
Fremy Cathérine, épouse Carette	Dourges (Pas-de-Calais) 05.04.1893, belge par mariage d'origine française, mère de 8 enfants	Non travailleur "indigente"	-	-	Certificat d'Indigence du Maire de Compiègne du 8.4.1935 qui certifie qu'elle est bien dans l'indigence. Le 6 avril 1935 elle demande le renouvellement de sa carte N° 34 AE 50837, expirée le 31.12.1934 en qualité de non travailleur "indigente". Le 30.01.1937 elle demande le renouvellement de sa carte N° 34 - 50 837. Le 18.02.1937, le Préfet avise le Maire de Clairoux que Cathérine ne peut être considéré comme indigent en ce qui concerne l'application de la taxe de délivrance de carte d'identité. Avec prière de verser la taxe en vigueur.
Carette Maurice	Belge domicilié à Lachelle	Manoeuvrier chez La Nourylande (Huilerie)	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 24.10.1935. Le 9.11.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AE 50893 délivré par le Préfet du Nord le 26.11.1934.
Carpentier Gaston	Ougrée 10.06.1887	Pilote domicilié à Longeuil-Annel et en service de P. Delegrange et P. Messenger (Apprêtements Transports par eau)	Industrie	Industrie	Le 16.05.1938 sollicite le renouvellement de sa carte N° 33 AE 59.433.
Broquet Hélène, épouse Gaston Carpentier	Thun (Nord) le 23.04.1889 domiciliée à Longeuil-Annel	-	-	-	Le 8.4.1935 elle demande le renouvellement de sa carte N° 34 CA 68008. Le 16.05.1938 elle sollicite le renouvellement de sa carte N° 33 CA 68008.
Carpentier Mathilde, épouse Sernissi	Belge domiciliée à Blicourt	Sans profession	-	-	Le 6 mars 1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte N° 34 CA 83116: <i>...mon fils Roger ayant accompli son service militaire dans l'armée française je demande à ne payer que la taxe réduite de 20 francs...</i>
Castelain Louis	Belge	Cultivateur à Bonnières	Agriculture	Agriculture	Le 30.12.1935 le Maire de Bonnières confirme du bail passé entre M. Delannoy de Campdeville et M. Castelain, devant notaire Petit à Beauvais le 22 Mai 1935.

Vannieuwenhuysse Céline, épouse Castelein	Belge domiciliée à Bellengreville	Cultivatrice	Agriculture	Agriculture	Le 7.4.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité d'étrangère.
Cattebeke Paul René Joseph	Grandru 05.06.1931 de parents étrangers (belges)	-	-	-	Certificat de nationalité du 29.04.1953. A reçu la nationalité française le 05.06.1952 conformément aux dispositions de l'article 44 du Code de la Nationalité Française..
Ceuterick Roger Evariste	Cruyshautem 08.11.1920 domicilié à Verderel	-	-	-	Le 23.12.1935 il demande l'obtention de carte d'identité. Fils d'Achiel et de Marie Laveyn.
Charot Hugo	Belge	Ouvrier chez Bozel- Malétra à Cuise- Lamotte	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 12.07.1935.
Vanhaverbeke Modesta, épouse Cauwels Edmond	Belge domiciliée à Barbéry	Journalière agricole chez Roland Etienne à Barbéry	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 10.12.1935. Le 10.12.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité d'étranger.
Cauwels Edmond	Belge domiciliée à Barbéry	Journalier agricole chez Roland Etienne à Barbéry	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 10.12.1935. Le 10.12.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité d'étranger.
Clotuche Louis Jean	Belge	Fermier de culture travaillant chez ses parents	Agriculture	Agriculture	Le 25.07.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité. <u>In Pimprez is een straat genoemd naar deze persoon omwille van zijn activiteiten in het verzet tijdens Wereldoorlog Twee.</u> De burgemeester van Pimprez bevestigt ... <i>que le dénommé Clotuche Louis est ouvrier de culture, non exploitant pour son compte personnel, travaillant à la ferme de ses parents et qu'il doit être assujetti à la taxe réduite de 20 francs...</i>
Cnudde Gérard	Marques (Seine- Inférieure) 15.9.1912	Cultivateur avec sa mère Marie à Escles	Agriculture	Agriculture	Le 20.01.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité. Brief dd. 22.03.1937 van de Prefect aan de Gendarmerie van Beauvais: ... <i>or l'intéressé aurait pu devenir français d'office après sa 22ième année s'il n'avait pas répudié notre nationalité et s'il était présent en France au cours de sa majorité. Le Préfet de l'Oise a l'honneur de prier Monsieur le Commandant de Gendarmerie à Beauvais de vouloir bien prescrire une enquête à l'effet de: connaître si(1) l'intéressé a répudié notre</i>

					<i>nationalité au cours de sa majorité, (2) déterminer s'il était présent en France à cette époque et (3) savoir s'il a satisfait à ses obligations militaires actives en Belgique et, le cas échéant, la durée du service militaire qu'il aurait pu ainsi accomplir en Belgique...</i>
Van Loosveldt Marie Sidonie, épouse Cnudde	Worteghem 15.12.1875	Cultivatrice avec son fils à Escles	Agriculture	Agriculture	Le 28.01.1937 elle sollicite le renouvellement de sa carte N° 34 CA 62225.
Cornette Lima, épouse Cloet	Westvleteren 24.03.1899	Cultivatrice domiciliée à Campeaux par Formerie (Oise)	Agriculture	Agriculture	Le 07.01.1937 elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 1495676.
Cloet Georges Henri	Bulscamp 30.04.1896	Cultivateur domicilié à Campeaux par Formerie (Oise)	Agriculture	Agriculture	Le 07.01.1937 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 2703876. Le 08.01.1937 le Maire (Louis Dépau) certifie que les époux sont fermiers, qu'ils cultivent par eux-mêmes, et qu'en dehors des travaux saisonniers, ils n'emploient aucune main d'oeuvre...
Clement Maria Margaréta	Oostduinkerke 14.09.1914	employée chez son père Rochus, agriculteur-fermier à La Neuville-d'Aumont	Agriculture	Agriculture	Le 16.9.1935, le Maire de la Neuville-d'Aumont (Henri Masselin) certifie que Rochus n'emploie d'autre main d'oeuvre que celle qui lui est fournie par son conjoint et ses descendants. Il délivre un certificat pour permettre à mademoiselle de bénéficier de la taxe réduite pour le renouvellement de sa carte n° 34 CA 62207. Certificat du 15.09.1935 signé par Maria et la Maire.
Cogghe Marcel	Belge	Ouvrier agricole chez le cultivateur Remi Browaeyns à Laversines	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 02.03.1935.
Cage Remi	Syngem 20.02.1873	Propriétaire à Moliens	Agriculture	Agriculture	Le 13.06.1936 il demande à renouveler sa carte n° 34 AE 85807.
Clement Leopold	Belge	Cultivateur chez son père à Mortefontaine-en-Thelle	Agriculture	Agriculture	Le 13.03.1936 il demande de renouveler sa carte n° 34 AA 55380.
Clarisse Florent	Belge	Cultivateur à Varesnes	Agriculture	Agriculture	Le 21.01.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité.
Cnockaert Jules	Belge	Ouvrier agricole	Agriculture	Agriculture	Le 25.03.1935 il demande de renouveler sa carte 33

		domicilié à Hardivillers. Domicilié en 1936 à D'Oursel-Maison			AA 64064. Lettre du Maire D'Oursel-Maison du 26.10.1936 que Jules, employé agricole, a quitté Oursel-Maison depuis peu pour travailler à la commune Le Crocq. Il doit se présenter le 5 Novembre à l'Office départemental de placement muni de son dossier de régularisation. Le 30.09.1936 il demande de renouveler sa carte.
Laga Marie Louise, épouse Claey	Belge	Sans profession domicilié à Tillé	-	-	Le 16.01.1937 elle demande de lui faire régulariser sa carte d'identité.
Claerebout Antoine	Belge	Ouvrier agricole chez le cultivateur Leopold Vanlerberghe à Juvignies	Agriculture	Agriculture	Le 04.11.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 CA 06796. Certificat de travail du 04.11.1935.
Claeys Triphon Maurice	Lendeledé 26.03.1900	Agriculteur à Ercuis	Agriculture	Agriculture	Le 10.05.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité. Taxe versée: cent francs.
Claeys Octave Joseph	Lendeledé 11.03.1903	Agriculteur à Ercuis	Agriculture	Agriculture	Le 10.05.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité. Taxe versée: cent francs.
Claeys Maurice Odile	Lendeledé 03.01.1899	Agriculteur à Ercuis	Agriculture	Agriculture	Le 10.05.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité. Taxe versée: cent francs.
Kint Marie Alida, épouse Claey	Ingelmunster 02.08.1897	Cultivatrice à Ercuis	Agriculture	Agriculture	Le 10.05.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité. Taxe versée: cent francs.
Boutte Julia, épouse Claey	Lichtervelde 05.04.1888	Cultivatrice à Ercuis	Agriculture	Agriculture	Le 10.05.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité. Taxe versée: cent francs.
Claeys Henri Omer	Peteghem 24.09.1910	Travailleur agricole à Bussy	Agriculture	Agriculture	Le 10.08.1935 il demande l'obtention d'une carte d'identité d'étranger.
Claeys Camille Cyrille	Dadizele 09.06.1904	Travailleur agricole domicilié à St-Arnoult, hameau de Colagnies	Agriculture	Agriculture	Le 28 mars 1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité.
Claeys Camille	Gheluwe 14.04.1887	Ouvrier agricole à Montjavoult chez l'agriculteur Paul Aubé	Agriculture	Agriculture	Le 16.12.1935 il demande le renouvellement de sa carte 33 AA 64038. Certificat de travail du 20.12.1935.
Claeys Aloïs	Belge	Cultivateur à Paillaert avec sa femme née Balcaen	Agriculture	Agriculture	Le 01.10.1936 le Maire (Payen) certifie qu'il n'emploie d'autre main d'oeuvre que celle qui lui est fournie par son conjoint et ses descendants. Le 01.10.1936 Aloïs demande le renouvellement de sa carte 34 AA 66176. Bail de ferme de 30 hectares

					02 ares 02 et consenté par Madame Veuve Duquesne et Monsieur et Madame Gelain à Paillart pour une durée de 9 ans à compter de la récolte 1929 et passé le 15.09.1927 devant M. Perreau notaire à Bonneuil-les-Eaux (Oise).
Clays Maurice	Dadizele 14.12.1906	Fermier et après ouvrier agricole (célibataire) chez l'agriculteur Douillez Colbert à Estrees-Saint-Denis	Agriculture	Agriculture	Kwam voor het eerst in Frankrijk op 14.03.1919 en werkte bij zijn ouders. Vraagt op 20.06.1935 voor het eerst een kaart van "travailleur" aan t.v.v. de kaart "non-travailleur" = kaart A. Certificat de travail du 05.12.1936 et renseignements à fournir du 23.12.1936. Hij had een kaart met nummer 68094 en vraagt op 23.12.1936 ... <i>le changement de ma carte de fermier en travailleur agricole...</i> Zijn broer Gerard Clays is <i>agriculteur</i> in Estrees. Zijn zus Madeleine Yvonne is <i>française</i> door haar huwelijk met Jacques Mercier en ook zijn zus Maria die huwde met de Fransman Guérin. Lettre du 21.12.1936 de la Préfecture au Maire d'Estrees que ... <i>le dossier constitué en mars 1935 par le nommé Clays a été transmis à M. le Ministre de l'Intérieur pour annulation. Il y aura lieu en conséquence d'inviter l'intéressé à constituer un nouveau dossier et à verser la taxe de 35 francs...</i>
Clays Achille	Belge	Domicilié à Boissy-Fresnoy	-	-	Le 15.03.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 84914.
Claerebout Maurice	Belge	Ouvrier agricole domicilié à Lafraye et travaillant chez Jules Demuynck à Lieuvillers	Agriculture	Agriculture	Le 04.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité. Certificat de travail du 02.03.1935.
Crombez Marie, épouse Maurice Claerebout	Belge	Domiciliée à Lafraye	-	-	Le 15.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité 34 CA 68081.
Claesswinnen Pierre Louis	Schaarbeek 22.06.1881	Chaudronnier dom. à Neuilly-en-Thelle (Café du Commerce) en en service de "Avon India Rubber"	Industrie	Industrie	Bulletin de renseignements du 03.05.1935. En France depuis janvier 1919. Carte n° 33 AE 17342 délivrée le 30.03.1934 comme T.I. Le 27.04.1935 il demande le renouvellement de sa carte de non-travailleur (ook vermeld bij beroep: <i>commercant</i>).
Cool Raymonde	Lamaronde (Somme)	Domiciliée à Cuverville sur Yères	-	-	Est titulaire de la carte de non salariée 34 CA 67268 délivrée le 18.06.1934 valable jusqu'au 29.01.1936.

	30.01.1919	(Seine Inférieure) et après Troisserieux avec sa mère veuve Cool.			Elle sollicite l'autorisation d'établir son domicile à Troissereux.
Coolen Pierre	Beveren Waas 29.09.1906	Jardinier, domicilié à Saint-Erme (Aisne), et depuis le 05.09.1935 à Cuvilly, rue de Flandre	-	-	Récépissé du 01.07.1935. Lettre du Maire de Cuvilly du 27.03.1937 que Coolen habite maintenant à Abby (Seine et Oise). Lettre du 10.04.1937 du Préfet de l'Oise au Préfet de Seine et Oise en lui faisant connaître qu'aucun dossier n'a été constitué par le Maire de Cuvilly au nom de Coolen, Pierre. Quant à la taxe de 20 Frs versée par l'intéressée, le 20 avril 1935, elle sera transmise au Ministère pour annulation sous un prochain bordereau.
Deleersnyder Firmin	Meulebeke 15.08.1900	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois demeurant à la sucrerie.	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie. Le 01.11.1936 il sollicite la délivrance d'une carte.
Delestree Victor	Braffe 07.10.1899	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrerie de Froyères (près d'Avrigny dans l'Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 22.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Froyères. Le 29.09.1936 il demande l'obtention d'une carte de travailleur industriel.
Delegnies Germain	Ainières 17.12.1911	Ouvrier de sucrerie, domicilié à Cuise la Motte	Sucrerie Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 28.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil. Demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 14.10.1937.
Delem Charles Louis	Frasnes 14.02.1897	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Pierrefonds (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 04.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 23.10.1937.
Delestrain Jules	Velaines 15.10.1913	Ouvrier de sucrerie domicilié à Cuise la Motte	Sucrerie Berneuil-sur-Aisne	Sucrerie	Sauf-conduit 22.09.1938 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Berneuil. Demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 20.10.1938 pour la saison sucrière de 1938-1939.

Cools Alfons	Eynthart 10.10.1903	Travailleur agricole domicilié à Lamorlaye, 15 rue de la Tuilerie	Agriculture	Agriculture	Le 29.05.1937 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
Cools Louis	Eynthart 08.01.1898	Travailleur agricole domicilié à Lamorlaye, 15 rue de la Tuilerie	Agriculture	Agriculture	Le 29.05.1937 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
Deleu Alois	Merkem 21.11.1885	Ouvrier agricole saisonnier domicilié à La Neuville-Roy	Agriculture	Agriculture	Récépissé du 22.07.1935. Validité prolongée jusqu'au 23.07.1936. Le 22.07.1935 il demande le renouvellement de sa carte 34 AA 02322.
Deleu Victor	Gand 16.11.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Deleye Maurice Gérard	Belge	Ouvrier agricole saisonnier domicilié à Rhuis	Agriculture	Agriculture	Le 27.05.1938 il sollicite l'obtention d'une carte d'identité.
Deleye Elisabeth	Belge	Domiciliée à Paillart	-	-	Le 23.02.1935 elle demande de renouveler sa carte 34 CA 62366.
Coolens Michel	Strypen 28.05.1903	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrierie à St-Just-en-Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Le 02.10.1935 il demande l'obtention d'une carte d'identité.
Delcorps Camille Charles	Belge	Garçon de cave chez Brasserie de Compiègne en 1934-35 et terrassier chez Henry Père et fils à Compiègne	Industrie	Industrie	Venu en France le 04.05.1919. Marié à une française, père de 3 enfants. Possède carte n° 33 CE 13781. Certificat de travail du 20.02.1937. Le 19.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte, expirée le 31.12.1934 en qualité de travailleur industriel. Le 20.03.1937 il demande le renouvellement de sa carte, expirée le 31.12.1936.
Meresse Henriette Suzanne, épouse Camille Delcorps	Belge par mariage	Non salariée	-	-	Possède carte 34 CA 62364. Le 19.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte, expirée le 31.12.1934 en qualité de non travailleur. Le 27.03.1937 elle demande le renouvellement de sa carte expirée le 31.12.1935.
Cooman Emile	Idergem 30.01.1905	Ouvrier industriel (4 mois)	Sucrierie à Barbery	Sucrierie	Sauf-conduit du 28.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Barbery. Le 15.10.1935 il sollicite l'obtention d'une carte d'identité.

Delcorps Adolphe	Grand-Leez 30.06.1900	Bûcheron - Travailleur industriel domicilié à Verneuil	Industrie	Industrie	Récépissé du 04.12.1934. Toegevoegd: Naturalisé par décret du 11.07.1935.
Delcorps Alexandre	Belge	Ouvrier agricole à toutes mains chez l'agriculteur Dalon- Dupargne à Varesnes	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 24.08.1935. Le 06.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité.
Delcroix Henri	St-Amand 20.12.1892	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Pierrefonds (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 19.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Pierrefonds. Demande la délivrance d'une carte de travailleur industriel le 06.11.1937.
Delapierre Marcel	Chièvres 21.08.1907	Agriculteur avec ses parents résidant à Thiescourt, canton de Lassigny et après manoeuvre spécialisé chez Raymond Copin à l'usine de Noyon de la Société Générale de Fonderie pour 12 mois	Agriculture - Industrie	Agriculture - Industrie	A marié à Courbevoie le 03.02.1934 Berthe Camille Mignon, née à Thiescourt le 11.05.1909 qui a gardée sa nationalité française. Le 01.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte délivrée le 26.09.1934. Attestation du Maire de Thiescourt du 01.03.1935. Son extrait d'immatriculation est délivré à Thiescourt le 23.11.1928 et il a déclaré être arrivé le 14.05.1926 pour la profession de manoeuvrier. Note du Prefet du 04.11.1937 au Maire ... <i>qu'il y a lieu d'attendre jusqu'au 31 décembre 1937 date d'expiration de la carte d'identité à validité réduite de Monsieur Delapierre sans accomplir aucune formalité. Si à cette époque le décret lui conférant la nationalité française n'est pas encore intervenu, il suffira de faire parvenir sa carte d'identité accompagnée de la présente correspondance, sans faire établir de nouveaux certificats de travail, en vue de la prorogation gratuite de ce titre de séjour....</i> Le 12.02.1937 il demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 62364 de travailleur industriel.
Coopmans Victoire	Belge	Cultivatrice non- salarisée résidant à Pimprez	Agriculture	Agriculture	Le 31.07.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité. Employée chez son père (note du Maire le 20.10.1935).
Delille Léonie, épouse Delarivière	°Bassevelde 10.12.1857 +Cauvigny 28.07.1940	-	-	-	Le 22.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 89377 catégorie non salariée. Bulletin de décès du 12.08.1940.

Lambert Augusta, épouse Delaunoy Emile	Renaix 08.08.1896	Sans Profession résidant à Avriigny	-	-	Le 26.03.1935 elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 62362.
Delaunoy Emile	Saint-Sauveur 31.12.1891	Travailleur industriel résidant à Avriigny et travaillant pour les sucreries de Froyères	Industrie	Industrie	Le 22.03.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 33 AE 17359. Certificat de travail du 27.02.1935.
Delbart Jean Baptiste	Fontenoy 10.06.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Port Salut Verberie	Sucrerie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Delcampe Louis	Braffe 22.09.1885	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Résidant à Reez-Fosse-Martin	Sucrerie à Villenoy (S&M)	Sucrerie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Villenoy. De mande sa carte le 16.10.1936.
Coppens Ida	Belge	Journalière résidant à Lachapelle-aux-Pots - Coudray-Saint- Germer (canton Coudray, arr. Beauvais) chez sa soeur, veuve Van Cauwenberge	-	-	Certificat de travail du 19.07.1937. Le 21.05.1937 elle demande le renouvellement de sa carte 33 AA 65205.
Coppers Alphonse	Moorsel 13.11.1914	Ouvrier agricole résidant à Ivry-le- Temple	Agriculture	Agriculture	Récépissé du 13.12.1936.
Coppens Raymond	Belge	Cultivateur à Guiscard	Agriculture	Agriculture	Le 20.03.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte.
Corbanie Daniel	Waereghem 23.07.1918	Ouvrier industriel 4 mois	Sucrerie à Longueil-Sainte- Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Delaleu Zoë Yvonne	Waterloo 24.02.1920	Aide et ouvrière agricole domiciliée à Pisseleu travaillant pour divers employeurs à Pisseleu: e.a. Gustave Dubois (entrepreneur)	-	-	Le 19.11.1935 sa mère veuve Delaleu née Lauvaux Louise sollicite une prolongation de validité de la carte de sa fille. Le 08.03.1935 elle sollicite la délivrance d'une carte d'identité. Lettre du Maire de Pisseleu-aux-Bois du 03.12.1935 au Préfet: <i>...je vous adresse la demande de prolongation de validité de la carte d'identité avec avis favorable de l'Office de placement...</i>
Corbisier Ernest	Buissenal	Ouvrier industriel (4	Sucrerie à Chevières	Sucrerie	Sauf-conduit du 30.09.1936. Commissariat Spécial

	07.02.1908	mois)			de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevrières. Demande une carte d'identité le 10.10.1936. Est autorisé à se rendre à Chevrières (Oise).
Corbisier François	Antoing 05.03.1871	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 27.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Corbisier Jules	Buissenal 26.02.1904	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Corbisier Victor	Ath 02.08.1921	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois. Résidant à Reez-Fosse-Martin.	Sucrierie à Villenoy (Seine et Marne)	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Sollicite une carte d'identité le 16.10.1936.
Corbisier Robert	Moutier 22.04.1918	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevrières	Sucrierie	Sauf-conduit 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Corbisier Louis	Wodecq 13.04.1910	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Delmotte Hortense	Belge	Sans profession domiciliée à Troissereux	-	-	Lettre du Maire au Préfet du 04.06.1935 que <i>... elle habite avec sa soeur Madame Neuville mais ne se livre à aucun travail salarié ou non dans l'exploitation....</i> Le 09.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 62381.
Deloddere Anvilla Lydia	Bonneuil-les-Eaux 15.05.1915	Ouvrière domiciliée à Le Crocq chez ses parents, agriculteurs	Agriculture	Agriculture	Récépissé du 14.05.1937. Lettre du Préfet au Maire du 09.06.1937 que <i>...à l'époque de sa majorité elle a souscrit une déclaration tendant à répudier la nationalité française dans l'année qui a suivi sa majorité....</i> Devenue française le 15.05.1937.
Delplace Lucien Cynelle	Belge	Ouvrier de sucrierie	Sucrierie	Sucrierie	Demande la délivrance d'une carte pour la campagne 1935-36.
Cordeels Alphonse	Strijpen 22.01.1909	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Beaurain (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 28.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing +foto.
Deloddele Alphonse	01.06.1906	Ouvrier industriel 4 mois	Sucrierie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrierie	Sauf-conduit du 07.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Longueil-Sainte-Marie.
Delodder Gérard	Belge	Ouvrier industriel 4 mois demeurant à la	Sucrierie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrierie	Le 01.11.1936 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité.

		sucrierie			
De Loor Prosper	Velsicques 13.07.1893	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Vauciennes	Sucrierie	Sauf-conduit 22..09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Delplace Fernand	Moustier 20.03.1906	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Le 15.10.1937 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrier saisonnier.
Delplace Lucien Cyrille	Moustier 03.08.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit 26.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Feignies + foto. Le 15.10.1937 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrier saisonnier.
Delplace Léonce	Moustier 16.06.1911	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit 02.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Le 15.10.1937 il sollicite la délivrance d'une carte d'identité d'ouvrier saisonnier.
Cornelis Suzanne	Belge né le 25.09.1911	Agricultrice chez ses parents fermiers à bail à Verneuil	Agriculture	Agriculture	Le 06.01.1936 elle sollicite la délivrance d'une carte d'identité.
Cordinid Irma	Belge	Agricultrice à Maimbeville	Agriculture	Agriculture	Le 27.01.1936 elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 AA 70384.
Cordinid Madeleine	Belge	Agricultrice à Maimbeville chez ses parents	Agriculture	Agriculture	Elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 62273 pour 1935-36.
Cordinid Marguerite	Belge	Agricultrice à Maimbeville chez ses parents	Agriculture	Agriculture	Elle sollicite le renouvellement de sa carte d'identité n° 34 CA 62275 pour 1935-36.
Delsinne Marcel	Moustier 25.06.1917	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Port Salut Verberie	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
Delvaux Albert	Belge	Ouvrier agricole Domicilié à Hautbos	Agriculture	Agriculture	Le 29.10.1935 il demande de renouveler sa carte n° 33 AA 64927 valable jusqu'au 14.09.1935.
Delvaux Edouardus	14.04.1873	Ouvrier agricole Domicilié à Hautbos	Agriculture	Agriculture	Le 12.03.1935 il demande de renouveler sa carte n° 33 AA 64931 valable du 01.01.1933 jusqu'au 31.12.1934.
Gilbert Apolina, épouse Delvaux Edouardus	Belge	Sans	-	-	Le 29.10.1935 elle demande de renouveler sa carte n° 33 AA 64930 valable jusqu'au 30.09.1935.
Delvaux Joseph	Saint-Gervais	Ouvrier agricole	-	-	Le 12.03.1935 il demande la délivrance d'une carte

	(Seine et Oise) 30.11.1920	domicilié à Hautbos en travaillant pour l'agriculteur René Toutain-Lesobre à Hautbos.			d'identité.
Delvaux Georgius	Lovenjoul 06.07.1907	Ouvrier agricole - charretier domicilié à Hautbos et travaillant pour l'agriculteur René Toutain-Lesobre à Hautbos.	Agriculture	Agriculture	Le 12.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte n° 33 AA 64926 valable du 01.01.1933 au 31.12.1934. Le 29.10.1935 il demande le renouvellement de la même carte.
Delvaux Théophile	Lovenjoul 18.06.1914	Ouvrier agricole - domicilié à Hautbos	-	-	Le 12.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte n° 33 AA 64928 valable du 01.01.1933 au 31.12.1934.
Delvaux Petrus Camillus	Lovenjoul 01.04.1905	Ouvrier agricole - vacher domicilié à Hautbos et travaillant pour l'agriculteur René Toutain-Lesobre à Hautbos	Agriculture	Agriculture	Le 12.03.1935 il demande le renouvellement de sa carte n° 33 AA 64929 valable du 01.01.1933 au 31.12.1934. Le 29.10.1935 il demande le renouvellement de la même carte valable jusqu'au 30.09.1935.
Corneillie Joseph	Belge	Ouvrier agricole résidant à Lafraye	Agriculture	Agriculture	Le 28.07.1935 il demande le renouvellement de sa carte 33 AA 44542.
Corman Léonard Jean	Balen 27.03.1866	Sans profession résidant à Hanvoile	-	-	Le 01.05.1935 il demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 84963.
Quille Emilienne, épouse Georges Coquelet	Domiciliée à Longueil-Annel	Batelière non salariée	Industrie	Industrie	Le 10.01.1938 elle demande le renouvellement de sa carte n° 98363.
Flamme Rosa-Marie, épouse Cornelis	Maubeuge (Nord) le 17.11.1874, belge par mariage demeurant à Senlis, rue St-Ives à l'Argent n° 18	Non salariée	-	-	Le 29.06.1936 elle demande le changement de sa carte 34 CA 62279 délivrée le 26.09.1934. Le 28.08.1937 elle sollicite le renouvellement de sa carte en qualité de non salariée sous bénéfice d'ascendant d'enfants français.
Cornelis Henri	Nukerke 21.06.1902	Travailleur industriel résidant à Néry	Sucrierie	Sucrierie	Sauf-conduit 03.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Néry. Récépissé du 28.10.1935. Le 12.10.1935 il demande l'obtention d'une carte d'identité. Sauf-conduit du 28.09.1937 pour se rendre à Beaurain.

Corneillie Wilfried	Belge	Fermier domicilié à Blicourt	Agriculture	Agriculture	Le 15.10.1935 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 CA 84964 valable jusqu'au 26.10.1935.
Cornelis Achille	Oudenbourg 10.04.1882	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Bresles (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 03.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles. Le 10.10.1935 il sollicite une carte d'identité française en sa qualité de travailleur belge.
Delvoye Léonce	Scheldewindeke 14.12.1896	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Vauciennes (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 15.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Delys Père	Belge de Grandglise, Hainaut Belgique, rue du Fayt	Basculeur à la fabrique centrale de sucre de Meaux à Villenoy	Sucrierie	Sucrierie	Certificat d'embauchage du 30.07.1935.
Delys Fils	Belge de Grandglise, Hainaut Belgique, rue du Fayt	Tareur accompagnant Delys à Grandglise	Sucrierie	Sucrierie	Certificat d'embauchage du 30.07.1935.
Cornelis Maurice	Eerneghem 25.09.1909	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Bresles (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 03.10.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Bresles.
Deman Marcel	Ingelmunster 16.01.1921	Vacher à Le Deluge (propre compte)	Agriculture	Agriculture	Arrivé en France le 20.12.1936.
De Man Marcel	Machelen 23.09.1914	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Beaurain (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 30.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing +foto.
Demasure Michel	Dickelvenne 07.03.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrierie à St-Just-en-Chaussée	Sucrierie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Zie De Moor Léon.
Cornil Jean	Belge	Ouvrier agricole résidant à Luchy chez l'agriculteur Joseph Dortu à Luchy	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 18.11.1935. Le 01.09.1935 il demande une carte de travailleur agricole en renouvellement de sa carte de stagiaire. Le 29.12.1936 il demande le renouvellement de sa carte 34 CA 98782.
Cornil Robert	Belge né le 24.06.1912	Charretier résidant à Luchy et en service de l'agriculteur André Dangoisse à Luchy	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 27.12.1934. Le 28.12.1934 il demande le renouvellement de sa carte d'identité.
Demanet Julien	Houtaing	Ouvrier industriel	Sucrierie à Port Salut	Sucrierie	Sauf-conduit 25.09.1936 afgeleverd Commissariat

	28.11.1877	pour une durée de 4 mois.	Verberie		Spécial de Tourcoing + foto.
Demarche Agnès José	Belge résidant à Compiègne, 40 bld Gambetta	Non travailleur, fille de Walthère Joseph Demarche, directeur technique de l'usine Englebert à Compiègne	-	-	Demande la délivrance d'une carte d'identité.
Demané Jules	Belge	Charretier chez l'agriculteur René Chantepré à Bornel (ferme d'Hamecourt)	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 29.03.1935.
Demeulenaere Omer	Vlamertinge 18.12.1914	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Vauciennes (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 22.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes.
Cornil Philibert	Belge résidant à Angy	-	-	-	Certificat du Maire du 08.03.1935 que Cornil est en chômage total et ne peut présenter de certificat de travail pour le renouvellement de sa carte d'identité (délivrée le 30.03.1934).
Demeulemeester Jérôme	Anzeghem 20.07.1915	Ouvrier industriel 4 mois demeurant à la sucrierie	Sucrierie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrierie	Sauf-conduit du 07.10.1936 (Tourcoing).
Glas Marie Bernadette, épouse Demeulemeester	Baeygem 23.03.1898	Ouvrière agricole résidant à Ercuis.	Agriculture	Agriculture	Le 18.05.1935 elle demande le renouvellement de sa carte AA 64937.
Cornu Joseph	Brussel 29.08.1895	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Beaurain (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 26.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing +foto. Zie tweelingbroer. Réside à Trumilly et le 01.10.1935 il demande une carte d'identité.
Cornu Adrien	Brussel 29.08.1895	Ouvrier industriel Durée 4 mois	Beaurain (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit du 29.09.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing +foto. Zie tweelingbroer. Réside à Trumilly et le 06.10.1937 il demande une carte d'identité.
Demeulenaere Albéric	Belge	non salarié travaillant chez son beau-père et sa mère Monsieur Callens René, fermiers à Mureaumont	Agriculture	Agriculture	Le 21.02.1935 il demande de changer sa carte d'identité de travailleur 34 CA 64702 en carte de travailleur non salarié.

Demeulenaere Maria	Belge	Non salariée travaillant avec ses parents René Callens et sa mère à Mureaumont	Agriculture	Agriculture	Le 21.02.1935 elle demande de changer sa carte n° 34 CA 64703.
Demeulenaere Georges	Belge	Domicilié à Fresnoy-le-Luat	Agriculture	Agriculture	Le 02.02.1935 il demande une prolongation de son séjour jusqu'au 31.12.1935.
De Corte Gilbert	Belge	Ouvrier au sucrerie	Sucrerie	Sucrerie	Demande une carte d'identité pour la campagne 1935-1936.
De Meulemeester Alphonse	Thielt 28.02.1889	Agriculteur à Villeneuve le Roy	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 par le Juge de Paix du canton de Méru (Oise) Emile Georges Nanty. Gehuwd te Villeneuve Le Roy op 31.01.1920.
Verhelle Julie Cornélie, épouse Alphonse De Meulemeester	Langemark (België)	Agricultrice à Villeneuve le Roy	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 par le Juge de Paix du canton de Méru (Oise) Emile Georges Nanty. Gehuwd te Villeneuve Le Roy op 31.01.1920.
De Meulemeester Maria Augusta	Villeneuve le Roy 05.01.1921	Fille de Alphonse et Julie Verhelle	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 ... <i>et que voulant, bien qu'ils soient encore mineurs, leur assurer la qualité de français, le père réclamait au nom de ceux-ci la nationalité de français en vertu de l'article 9 paragraphe 10 du code civil, et renonçait en tant que de besoin, par avance aux droits que leur confère l'article 8 paragraphe 4 du code civil, de décliner la nationalité française dans l'année de leur majorité...</i> (Déclaration faite en exécution du décret du 9.9.1925).
De Meulemeester Marguerite Léona	Villeneuve le Roy 06.01.1922	Fille de Alphonse et Julie Verhelle	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 ... <i>et que voulant, bien qu'ils soient encore mineurs, leur assurer la qualité de français, le père réclamait au nom de ceux-ci la nationalité de français en vertu de l'article 9 paragraphe 10 du code civil, et renonçait en tant que de besoin, par avance aux droits que leur confère l'article 8 paragraphe 4 du code civil, de décliner la nationalité française dans l'année de leur majorité...</i> (Déclaration faite en exécution du décret du 9.9.1925).
De Meulemeester	Villeneuve le Roy	Fille de Alphonse et	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 ... <i>et que</i>

Madeleine Aimée	10.01.1923	Julie Verhelle			<i>voulant, bien qu'ils soient encore mineurs, leur assurer la qualité de français, le père réclamait au nom de ceux-ci la nationalité de français en vertu de l'article 9 paragraphe 10 du code civil, et renonçait en tant que de besoin, par avance aux droits que leur confère l'article 8 paragraphe 4 du code civil, de décliner la nationalité française dans l'année de leur majorité... (Déclaration faite en exécution du décret du 9.9.1925).</i>
De Meulemeester Martha Noëlla	Villeneuve le Roy 25.12.1924	Fille de Alphonse et Julie Verhelle	Agriculture	Agriculture	Déclaration de nationalité du 18.06.1926 ... <i>et que voulant, bien qu'ils soient encore mineurs, leur assurer la qualité de français, le père réclamait au nom de ceux-ci la nationalité de français en vertu de l'article 9 paragraphe 10 du code civil, et renonçait en tant que de besoin, par avance aux droits que leur confère l'article 8 paragraphe 4 du code civil, de décliner la nationalité française dans l'année de leur majorité... (Déclaration faite en exécution du décret du 9.9.1925).</i>
Cornu Marcel	Roucourt 28.05.1890	Ouvrier industriel 4 mois demeurant à la sucrerie	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 05.10.1937 (Tourcoing).
Cornut Edgard, célibataire	Sars la Bruyère 10.02.1881 +Chantilly 16.07.1954 (hospice Coudé)	Venant de Paris 10ième au mois de mars 1953	-	-	Bulletin de décès du 17.01.1956.
Demey-Tavernier	Belges	Agriculteurs à Auneuil	Agriculture	Agriculture	Certificat du Maire.
Demey Achille	Belge	Résidant à Saint-Martin-le-Noeud	Industrie	Industrie	Le 02.06.1937 il demande une carte de travailleur.
Sanders Valentine, épouse Achille Demey	Belge	Non-travailleuse, résidant à Saint-Martin-le-Noeud	-	-	Le 15.01.1937 elle demande le renouvellement de sa carte de non-travailleuse.
De Corte Gilbert	Oosterzele 23.08.1912	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Chevrières	Sucrerie	Sauf-conduit 23.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto.
De Corte Marcellin	Oosterzele	Ouvrier industriel	Sucrerie à Chevrières	Sucrerie	Sauf-conduit 02.10.1936 afgeleverd Commissariat

	17.11.1909	pour une durée de 4 mois.			Spécial de Tourcoing + foto. Le 10.10.1936 il demande une carte de travailleur industriel saisonnier.
Demey Oscar	Belge	Charretier à Auneuil et travaillant chez l'agriculteur Marcel Brard à Auneuil	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 20.09.1935.
Demeyere René	Oostroosbeke 11.06.1898	Ouvrier industriel 4 mois demeurant à la sucrerie	Sucrerie à Longueil-Sainte-Marie	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1936 (Tourcoing). Le 01.11.1936 il demande la délivrance d'une carte d'identité.
De Mey Gustave	Bottelaere 17.10.1905	Ouvrier industriel 4 mois demeurant à la sucrerie	Sucrerie à Froyères	Sucrerie	Sauf-conduit du 07.10.1937 (Tourcoing). Le 09.10.1937 il demande la délivrance d'une carte d'identité.
De Meyer Amélie	Belge	Fermière à Cuès-le-Mello	Agriculture	Agriculture	En 1936 elle demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 70416. Attesté par le Maire.
De Meyer Arthur	25.12.1887	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Vauciennes (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 15.09.1936 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 29.09.1936 il sollicite l'obtention d'une carte.
De Meyer Georges (zoon Arthur?)	Belge	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrerie à Vauciennes (Oise)	Sucrerie	Le 29.09.1936 il sollicite l'obtention d'une carte.
Delaley Gustave	Belge	Demeurant Route Nationale à Clairoix	-	-	Sollicite le renouvellement de sa carte n° 33 CC 71357.
Vermandel, veuve De Meyer épouse Fallot	19.06.1887	Résidant à Venette, 60 rue de Compiègne	-	-	Lettre du 21.01.1955 à la Préfecture de Beauvais: <i>...J'ai l'honneur de vous informer que j'ai reçu du Délégué, directeur des services départementales du Ministère de la reconstruction et de l'Urbanisme, une demande d'avoir à lui fournir copie de ma carte de résident mentionnant ma nationalité. Sinistrée de guerre à Clermont, 1 Avenue des Déportés, en mai 1940, je possédais, à cette date, la nationalité belge. Me remarquant, en 1946 avec Monsieur Fallot Albert, de nationalité française, j'optais pour cette dernière, et venions habiter à Venette, 60 rue de Compiègne fin 1947. Courant février 1948 les services de la Mairie de Venette me remettaient ma déclaration d'option de nationalité</i>

					<i>française visée par le s/directeur des Nationalisations sous le numéro 21.472 D X 47 en échange de ma carte d'identité n° 39-AC 18798 de nationalité belge délivrée et valable jusqu'au 31.12.1948. Monsieur le Maire de Venette auquel je m'étais adressée m'a répondu que ma carte d'identité de nationalité belge, avait été transmise en temps voulu aux services intéressés à la Préfecture à Beauvais...</i>
De Meyer Emile	Belge	Agriculteur à Gilocourt	Agriculture	Agriculture	Le 26.06.1937 il demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 72141. Il demande de bénéficier de la taxe réduite de 35 francs comme marié à une française et père de 3 enfants susceptibles de devenir français comme étant nés en France. Il ajoute d'avoir formulé une demande de naturalisation.
De Meyer Raymond	Belge	Résidant à Gilocourt	-	-	Le 07.06.1937 il demande le renouvellement de sa carte n° 34 CA 72137. Brief (dd. 21.07.1937) van de Préfecture au Maire de Gilocourt: <i>...en lui faisant connaître qu'une première demande sur timbre doit être établie pour l'Office Départemental de Placement pour les étrangers qui sollicitent un contrat de travail ou leur régularisation. Une deuxième demande est destinée au Service des Etrangers de la Préfecture de l'Oise. Prière de vouloir bien inviter l'intéressée à produire la demande sur timbre qui lui a été réclamée le 9 juillet dernier...</i>
De Moor Léon	Gavere 19.03.1913	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois	Sucrerie à St-Just-en-Chaussée	Sucrerie	Sauf-conduit 13.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Zie Demasure Michel.
Demoor Hélène, épouse D'Hulst	Poelcapelle (Langemarck) 19.05.1894	Ménagère et résidant à Royaucourt travaillant pour l'agriculteur A. Chabeau à Courtemanche (Ferme du Forestel)	Agriculture	Agriculture	Récépissé du 07.07.1934 et valable jusqu'au 30.09.1934 et prolongé jusqu'au 01.03.1935 en échange du récépissé de Saint Riquier-en-Rivière (S.I.). Le 24.07.1936 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité (récépissé n° 0075).
Cosijns Georges	Munckzwalm	Ouvrier industriel	Sucrerie de Barbery	Sucrerie	Sauf-conduit afgeleverd Commissariat Spécial de

	19.08.1902	Durée 4 mois			Tourcoing + foto. Visé 20.09.1935. Inclus : récépissé de demande de carte d'identité 30.09.1935. Zie Brossié . Le 20.10.1935 il demande le renouvellement de sa carte d'identité d'étranger.
Cosijns Marcellin	Belge	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Francières (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 01.10.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Francières. Le 07.10.1935 il sollicite une carte d'identité catégorie travailleur à taxe réduite.
Den Haese Oscar	Baaigem 27.01.1897	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Chevières	Sucrierie	Sauf-conduit du 25.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Chevières.
Debroux Emile	Belge	Maçon monteur de cheminées chez l'entreprise Etablissements Sis à Margny-lès- Compiègne	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 06.01.1936.
De Schepper Marie, épouse Debrouwer Julien	Belge	Résidant à Loconville	-	-	Demande de renouveler sa carte n° 34 CA 99884.
Debrouwer Julien	Belge	Charretier domicilié à Loconville et travaillant pour l'agriculteur Bethouart à Loconville	Agriculture	Agriculture	Il demande le renouvellement de sa carte d'identité.
De Schamphelleire Henri	St-Denijs-Boekel 30.09.1908	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrierie à Vauciennes (Oise)	Sucrierie	Sauf-conduit 16.09.1935 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Vauciennes. Le 28.09.1935 il sollicite le renouvellement du récépissé de demande de la carte d'identité délivrée le 01.10.1934 à Thury-en-Valois.
Pierre Geneviève, épouse Decock	Belge par mariage	Non salariée demeurant à Senlis	-	-	Le 05.02.1937 elle demande le renouvellement de sa carte 34 CA 62306.
Delbeke Marie Hermina, épouse Debuysscher	Belge	Domicilié à Bouillancy	-	-	Le 05.01.1937 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité.
Debyser Henri	Belge	Domicilié à Lachaussée-du-bois- d'ecu	-	-	Demande le renouvellement de sa carte d'identité. (ongedateerd).

Debusschere Maria Irma	Iseghem 24.11.1918	Femme de ménage domiciliée à Trosley- Breuil, Route Nationale	-	-	Récépissé du 01.08.1934 valable jusqu'au 01.10.1934.
Debusschere Albert (vader van Maria Irma)	Belge	Travailleur industriel domiciliée à Trosley- Breuil, Route Nationale	Industrie	Industrie	Le 20.12.1934 il demande le renouvellement de sa carte AE 19356.
Debry François	Belge 50 ans en 1935	Verrier chez Georges Legros, directeur de la verrerie Brosse et Cie à Saint-Germer depuis le 11.02.1935.	Industrie	Industrie	Certificat de travail du 25.02.1936.
Debruyne Théophile	Belge	Ouvrier agricole chez Albert Duval, cultivateur à St- Vaast-les-Mello	Agriculture	Agriculture	Certificat de travail du 11.03.1935.
Debruyne Maurice	Merckem 09.08.1909	Ouvrier agricole domicilié à Angivillers	Agriculture	Agriculture	Le 30.09.1935 il demande l'obtention d'une carte d'identité d'ouvrier étranger.
Debruyne Henri	Belge	Ouvrier agricole domicilié à La- Chapelle-en-Serval	Agriculture	Agriculture	Le 27.06.1936 il sollicite le renouvellement de sa carte 34 AA 98494.
Debruyne Marcel	Belge	Ouvrier agricole domicilié à La- Chapelle-en-Serval	Agriculture	Agriculture	Le 28.06.1936 il sollicite l'obtention d'une carte de travailleur agricole.
Debruyne André	Belge	Ouvrier agricole domicilié à La- Chapelle-en-Serval	Agriculture	Agriculture	Le 29.06.1936 il sollicite l'obtention d'une carte de travailleur agricole.
Debruyne Emma	Belge	Ouvrière agricole domiciliée à Etouy	Agriculture	Agriculture	Le 27.03.1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité.
De Bruycker Henri	Vurste 20.01.1914	Ouvrier industriel pour une durée de 4 mois.	Sucrerie à Coudun (Oise)	Sucrerie	Sauf-conduit 01.10.1937 afgeleverd Commissariat Spécial de Tourcoing + foto. Peut se rendre à Coudun. Zie Michel De Backer.
De Brauwer Maria Magdalena	Oost-Roosebeke 01.10.1909	Ouvrière domiciliée à Montjavault	-	-	Le 15.08.1933 elle demande le renouvellement de sa récépissé délivré le 10.05.1931.

Bijlage 2:

WERKGEVERS EN WERKVERGUNNINGEN IN OISE CONTRAT DE TRAVAIL - CONTRAT D'EMBAUCHAGE

- Demande vu pour la certification matérielle de la signature de l'employeur par le commissaire de Police (Ministère de l'Intérieur - Direction de la Sûreté Générale)
- Et enfin par le directeur de l'Office dép. de placement de l'Oise (à Creil)

Arcering 5%: Vlaamse boeren in de Oise (chef d'exploitation) die Vlamingen tewerkstellen

Employeur	Profession	Adresse	Employé	Profession	Salaire	Durée	Demande	Avis
Clout Charles	Entraîneur	Chantilly, avenue Guise	Albert George Brooker 45 ans	1r garçon	1200 francs par mois	Durée d'engagement 2 ans	28.02.1935	Avis favorable 05.03.1935 Le 11.03.1935, l'employé (de nationalité britannique), demande le renouvellement de sa carte d'identité.
Swann Albert	Entraîneur	Chantilly, avenue de Joinville 1	Georges Cooper 50 jaar in 1935 domicilié à Lamorlaye, rue Comte Komar	Palefrenier	35 francs par jour	un an	04.03.1935	Certificat de travail du 04.03.1935
Cunnington Elijah	Entraîneur	Chantilly	Frederick Coulson	Lad	31 francs par jour	12 mois	17.02.1935	-
Count Hélène née Antoine	-	Chantilly, 9 avenue du Maréchal Joffre	-	-	-	-	mars 1935	En mars 1935 elle demande le renouvellement de sa carte d'identité
Carter Frank	Entraîneur	Mill Cottage, Gouvieux (Oise)	Ernest Brown né le 22.04.1904	Lad d'écurie de courses	32,50 francs par jour	Durée de contrat : une année = contrat d'embauchage (indienstneming)	08.03.1935	Avis favorable le 17.04.1935 (zie ook Geoffrey Watson)
Watson	Entraîneur	Chantilly	Ernest Brown	Palefrenier	32,50 francs par	Durée	08.03.1935	Avis favorable le

Geoffrey			58 jaar	(stalknecht)	jour	d'engagement : 1 an		22.05.1935 (zie ook Frank Carter)
Havergne	Agriculteur	Chevreville	Gustave De Bruyne 74 jaar (belge)	Ouvrier agricole	17 francs par jour	Durée d'engagement : 1 an	26.03.1935	Avis favorable le 26.03.1935
Plasmans Albert (belge)	Cultivateur	Rully (Oise)	Remi Brys 35 jaar (belge)	Travailleur agricole	19 francs par jour	Durée d'engagement: 1 an	04.03.1935	Vu pour légalisation de la signature par le Maire le 06.03.1935.
Plasmans Albert (belge)	Cultivateur	Rully (Oise)	Céline Van Esbroeck, épouse De Cock, 34 ans en 1935	Travailleur agricole	10 francs par jour	Durée d'engagement: 1 an	04.03.1935	Certificat de travail du 04.03.1935.
Maréchal Maurice	Cultivateur	Baboeuf	Paul Joseph Buffet (Belge)	Ouvrier agricole	550 francs par mois	Pas de durée d'engagement	15.05.1936	Légalisation de la signature de l'employeur le 18.05.1936.
Carron Gabriel	Cultivateur	Baboeuf	Jeanne Bomon 33 ans, ép. Paul Buffet	Ouvrière agricole	100 francs par mois	Pas de durée d'engagement	08.06.1936	Ajouté: avis favorable en renouvellement normal, signé par le directeur de l'Office dép. de placement de l'Oise (juillet 1936).
Yvon Huleux	Directeur Warner's-Aglon - directeur fabrique de corsets	Montataire, Oise, 147 rue L. Blanc	Nelly Blerot, nationalité belge	Apprentie mécanicienne	-	-	-	Certificat de travail pour renouvellement de la carte d'identité d'un travailleur étranger.
Georges Bataille	Agriculteur	Plessis-Belleville	Jeanne Bulté 21 ans	Femme de chambre	250 francs par mois	Pas de durée d'engagement	25.06.1936	Certificat de travail. Vu par le Maire (légalisation signature) le 26.06.1936. Avis favorable de renouvellement normal (Creil) le 30.06.1936.
Bultinck-Devos	Fermiers à taxe réduite, cultivant seuls 18 hectares en 1937	Ully-Saint-Georges	Alice Maria et Agnès Bultinck, filles des époux	Occupées chez leurs parents	-	-	24.08.1935 et 22.10.1937	

Delalul J.	Cultivateur	Remerangles, canton de Clermont, arrondissement de Clermont	René Moreels de Nederbrakel	Ouvrier agricole saisonnier	225 francs (durée)	De 10.05.1935 et séjour de moins de deux mois à dater du 24.05.1935	30.03.1935	
Delalul J.	Cultivateur	Remerangles, canton de Clermont, arrondissement de Clermont	Leopold Blauwaert	Ouvrier agricole saisonnier	225 francs (durée)	De 10.05.1935 et séjour de moins de deux mois à dater du 24.05.1935	30.03.1935	
Dewaele Alphonse	Cultivateur	Rouvroy-les-Merles	René Camille Blontrock, belge	Ouvrier agricole	300 francs par mois, nourri, logé et blanchi	À dater du jour de sa régularisation	02.07.1935	Certificat de travail. Zie ook bijlage 1. Fait à Rouvroy-les-Merles le 02.07.1935 et légalisation de la signature par le Maire.
Blontrock	Cultivateur	Laboissière (Oise)	Esther Blontrock, fille	Ouvrier agricole	-	-	18.11.1936	
Degallaix Charles	Cultivateur	Bouconvillers (Oise)	Albert Blondeel	Ouvrier saisonnier belge	-	-	03.06.1935	
Debacker	-	Longueil-Annel	Joseph Bury	Pilote	300 francs pour une transaction	5 jours	20.03.1935	Debacker certifie avoir employé Joseph Bury <i>... pour conduire mon bateau comme pilote de Longueil-Annel (Oise) à destination de Saint-Denis (Seine). La durée du voyage a duré 5 jours pour le prix de trois cents francs... Signé Longueil-Annel le 20.03.1935. Vu pour légalisation de la signature le 23 mars et avis favorable par le Ministère du Travail.</i>
Lesguillons Maurice	Cultivateur et agriculteur	Baugy, canton de Ressons-sur-Matz à La Féculerie	De Troch, né à Meldert le 16.12.1889	Travailleur saisonnier	-	Du 12.09 jusqu'au 31.12.1936	12.09.1936	Sauf-conduit du 12.09.1936.

		(aardappelmeelfabriek)						
Lesguillons Maurice	Cultivateur et agriculteur	Baugy, canton de Ressons-sur-Matz à La Féculerie (aardappelmeelfabriek)	Frans Xavier Buyl (Meldert 22.02.1914) et Raymond Buyl (Baevegem 28.04.1908)	Travailleur agricole	-	Trois mois et demi Saisonnier	23.09.1935	Zie ook (Buyl).
Verhaege Emile	Cultivateur	Nointel, route nationale	Edmond Bobelyn	Travailleur agricole	15 francs par jour	2 ans	05.03.1935	Verhaege certifie <i>...pouvoir embaucher Edmond Bobelyn pour une période de 2 ans pour remplir l'emploi de biner et arracher les betteraves à un salaire de 15 francs par jour...</i> Signé Verhaege le 05.03.1935, vu pour légalisation de la signature le 12 mars 1935 et avis favorable à Creil le 18 avril 1935.
Brialix Gabriel	Entrepreneur de battages	Route de Paris à Gabriel Brialux - entrepreneur de battages, Route de Paris à Breuil-le-Vert par Clermont (Oise)	Pierre Buysse de Nointel	Porteur de sacs	15 francs par jour	2 ans	05.03.1935	Gabriel Brialix <i>...certifie pouvoir embaucher Monsieur Pierre Buysse à Nointel pour une période de 2 ans pour remplir l'emploi de porteur de sacs au salaire de 15 francs par jour...</i> Signé Brialix le 5 mars 1935. Légalisation de la signature le 12 mars 1935. Avis favorable le 18.04.1935.
Plessier	Agriculteur	Grand-Mesnil,	Gaston Bytebier	Ouvrier	-	-	09.01.1937	

Charles		commune de Camprenny	(Mooregem 20.01.1921)	agricole				
Grégoire Gabriel	Cultivateur	Thieux	Marguerite Bytebier (Mooregem 30.07.1916)	Ouvrière agricole	Douze francs du jour de sa régularisation	2 ans	27.07.1935	Grégoire certifié occuper Marguerite Bytebier pour ...une durée de deux ans pour remplir l'emploi d'ouvrière agricole au salaire journalier de douze francs du jour de sa régularisation.... Vu pour légalisation par le Maire de Thieux le 27.07.1935.
Sucrerie agricole	Industriel	La-Neuville-Roy (Oise) Gare: Moyenneville	Léon Pecquereau (Leuze 04.01.1900)	Chef turbineur	Recevra un salaire de 35 francs par jour. Le paiement des salaires sera effectué tous les 15 jours en espèces. Il ne pourra être opéré de retenues sur les salaires que dans les limites admises par la loi française (Code du Travail livre 1r art. 50 et 51). Indiquer les causes et le montant des retenues plus une prime journalière de 2 francs due et payable qu'à la fin des travaux	L'employeur s'engage à assurer un travail continu pendant une durée de 3 mois		Contrat de travail pour ouvrier de nationalité en 1936.

Van Lancker Jules	Agriculteur	Sacy-le-Petit, canton de Liancourt, arr. de Clermont	Paul Frans Der Beul (Wichelen 07.02.1886)	Ouvrier agricole	de fabrication. Au prix de 500 francs par mois	Au minimum d'un an	18.02.1936	Certificat de travail: Jules certifie le 18.02.1936 de pouvoir occuper au minimum d'un an le nommé De Beul Paul Frans comme ouvrier agricole au prix de cinq cents francs par mois. Avis favorable par le Maire de Sacy-le-Petit et avis favorable par le Ministère de Travail à Creil le 26.02.1936.
Dumont-Legrand	Agriculteur qui exploite 34 hectares et certifie pouvoir utiliser chaque année un effectif d'un travailleur saisonnier étranger.	Bray-Rully (Oise). Gare d'arrivée sur le grand réseau: Barbery.	Emile Beerens Thijs	Ouvrier agricole saisonnier	220 francs (salaire à l'hectare) y compris logement et couchage avec demi-nourriture (soupe et légume)	Durée 2 mois qui commence vers le 15 au 20 mai 1935. Ajouté: du fait de la prorogation delà de 2 mois du présent contrat le travailleur devra déposer à la Mairie une demande de carte d'identité et verser la taxe y afférente....	04.04.1935	L'employeur certifie le 4 avril 1935 pouvoir utiliser un homme qui pénètre en France <u>par le bureau de Feignies</u> . Travail: démarrage et binage des betteraves: environ 1 mois ½, arrachage des betteraves: environ 2 mois et fenaison et moisson: environ 1 mois. Nombre d'hectares à travailler: 6 et demi, deux façons à exécuter, laisser 30 betteraves au décimètre et 45 centimètres entre les lignes. Avis favorable du Maire le 16.04.1935 et avis favorable du Préfet le 23.07.1935.

Marlu Georges	Propriétaire à Beaugies-sous-Bois	Propriétaire à Beaugies-sous-Bois				Bail de 1927 à 1936: Cyriel et Jules Syrin de 1936 à 1945: époux Berckx-Wouters		Zie ook bijlage 1 bij Berckx-Wouters
Halsey W Claude	Entraîneur de chevaux de courses	Chantilly (Oise), 64 rue du Connétable	Bellaby Percy 38 ans	Palefrenier	300 francs par semaine	Durée d'engagement: un an	12.03.1935	Certificat de travail, vu pour légalisation de la signature de Halsey par le Commissaire de Police de Chantilly et avis favorable par le Ministère de Travail à Creil.
Etablissements Saxby	ingénieurs-constructeurs	à Creil (Oise)	Oswald Bellemans belge	Manouvrier	5,05 francs par heure	-	24.12.1936	Avis favorable le 12.01.1937.
SA des Mines et Fonderies de Zinc de la Vieille Montagne	Industrie	à Creil (Oise), rue Jean-Jaurès 139	Léonie Vandekerkhove belge 53 ans en 1935	Concierge	3 fr par heure	Durée d'engagement: un an	02.03.1935	Zie ook bijlage 1.
SA des Mines et Fonderies de Zinc de la Vieille Montagne	Industrie	à Creil (Oise), rue Jean-Jaurès 139	Joseph Dams, 46 ans en 1937	Fondeur de zinc	4,60 fr environ par heure	Durée d'engagement: un an		Zie ook bijlage 1.
SA des Mines et Fonderies de Zinc de la Vieille Montagne	Industrie	à Creil (Oise), rue Jean-Jaurès 139	Petrus Dams, 46 ans en 1937	Fondeur de zinc	4,70 fr environ par heure	Durée d'engagement: un an		Zie ook bijlage 1.
Etablissements hospitaliers de Compiègne	Clinique	à Compiègne	Marguërite Danneels, Meghem 21.02.1910	Fille de salle de clinique depuis décembre 1928	250 francs par mois	-		Zie ook bijlage 1.
Pieux Roland	Agriculteur	à Dury (Oise)	François	Ouvrier	20 francs par	Durée		Zie ook bijlage 1.

			Danckaerts qui habite Crepy-en-Valois	agricole	jour	d'engagement: un an		
Institution Saint-Vincent de Senlis	Ecole	à Senlis	Pierre Joseph Dauchy, né le 15.08.1864 à Le Kemmel	Concierge	-	-	-	Zie ook bijlage 1.
Lewy André	Agriculteur	à Amblainville	Gustave Danau né Grootenberghe 05.01.1877	ouvrier agricole - arracheur de betteraves	275 francs par l'hectare	-	06.10.1936	Zie ook bijlage 1.
Legros Edouard	Agriculteur	à Bouconvillers	Silveer David né Zevelghem le 29.02.1906	ouvrier agricole	-	-	27.05.1935	Zie ook bijlage 1.
Cochepin Edouard	Cultivateur	à Menevillers	Auguste David né Couckelaere le 05.04.1903	ouvrier agricole	200 francs par l'hectare	Durée d'engagement = durée des binages	02.06.1936	Zie ook bijlage 1.
Robert Lucien	Entraîneur	à Gouvieux, chemin des Aigles	Albert Dale, 42 ans résidant Gouvieux 11 rue du Tertre	garçon d'écurie	32,50 francs par jour	Durée d'engagement: un an		Certificat de travail.
Renaux André	Cultivateur belge	à Laversines (Oise)	Debel Charles, belge	manouvrier	200 francs par mois et nourri	-	21.07.1935	Le cultivateur certifie occuper le manouvrier le 21.07.1935.
Ballin M.	-	-	Camille Deboodt	-	-	-	-	Zie voor beperkte gegevens bijlage 1.
Sjoen Albert	Cultivateur belge	à Fumechon	Marcel René Deckens	Arracheur de betteraves	Salaire à l'hectare:250 francs avec demi-nourriture (soupe et légumes)	3 mois	1936	zie ook bijlage 1.
Mauger Louis Paul	Cultivateur	à Saint-Martin-le-Nœud	Achille De Clercq	Livreur	700 francs par mois	-	23.09.1935	Certificat de travail, vu pour légalisation par le Maire le 23.09.1935.
Mauger Louis Paul	Cultivateur	à Saint-Martin-le-Nœud	Georges De Clercq	Charretier agricole	300 francs par mois et nourri	-	07.06.1935	Certificat de travail, vu pour légalisation par le Maire le 07.06.1935.

Roland André	Agriculteur	à Montepilloy	Aleidia Heindryckx, 36 ans et son époux Léon Declercq, 33 ans	Ouvrière agricole et ouvrier agricole	15 francs par jour (femme) et 21 francs (homme)	Durée d'engagement: un an	26.03.1935	Certificat de travail, vu pour légalisation par le Maire le 27.03.1935. Avis favorable en renouvellement normal le 22.05.1935.
Roland André	Agriculteur	à Montepilloy	De Clercq Désiré	Conducteur de tracteur	24 francs par jour + prime de 5 francs	-	30.12.1936	Certificat de travail du 30.12.1936.
Lepage Frères	Entrepreneurs constructeurs	à Creil	Auguste Declercq, 47 ans en 1935 et demeurant à Montataire, 48 rue des Nations	Charpentier	32 francs par jour	Durée d'engagement: un an	07.03.1935	Certificat de travail du 07.03.1935. Avis favorable le 13.09.1935.
Laplante Alfred	Entrepôt Carnot	à Noyon	Omer Cotart né à Ogy Belgique le 02.11.1902	Chauffeur	30 francs par jour	Durée 4 mois	12.02.1937	Certificat de travail du 12.02.1937 et visé favorablement le 17.03.1937.
Jacquín Hélène	Epicerie	à Fresnoy-le-Luat	Richard Denolf 67 ans en 1935	Jardiniste	20 francs par jour + logé	Durée d'engagement: un an	08.03.1935	Certificat de travail du 08.03.1935. Zie ook bijlage 1. Avis favorable le 04.04.1935.
Manufacture Française	Usine Tapis & Couvertures	à Beauvais	Olivier Denis	Régleur de métier à tisser	1 150 francs à dater du jour de la régularisation	Durée d'engagement: un an	25.02.1935	Certificat de travail du 25.02.1935. Zie ook bijlagen 9 en 12..
Courtois Gaston	Agriculteur	à Monneville	Médard Denys	Ouvrier agricole à la tâche binage et arrachage	220 francs par l'hectare	-	01.06.1935	Certificat de travail du 01.06.1935.
De Meur	Agriculteur	à Nery	Karel De Schnacker, Heldergerm 17.01.1903	Ouvrier saisonnier	-	-	08.05.1934	Sauf-conduit 08.05.1934.
Sucrerie d'US (Corbin Pierre, fabricants de	Industrie	à Us (Seine et Oise)	Alice De Sloover, Zulte 14.10.1911 habitant	Ouvrière industrielle	-	-	08.10.1937	Sauf-conduit 08.10.1937.

sucre)			Bouconvillers					
Sucrerie d'US	Sucrerie	à Us (Seine et Oise)	Alberic De Schrijver, Wacken 28.01.1892	déchargeur de betteraves, ouvrier Bascule de la Villeterte	20 francs par jour + 3 francs par jour en fin de campagne	Pour toute la durée de la campagne sucrière prochaine	05.09.1935	Certificat d'embauchage n° 23. Contrat de travail.
Sucrerie d'US	Sucrerie	à Us (Seine et Oise)	René Deschrijver, Wacken 08.08.1909	déchargeur de betteraves, ouvrier Bascule de la Villeterte	20 francs par jour + 3 francs par jour en fin de campagne	Pour toute la durée de la campagne sucrière prochaine	05.09.1935	Certificat d'embauchage n° 23. Contrat de travail.
Sucrerie d'Us	Sucrerie	à Us (Seine et Oise)	Georges De Weirdt	ouvrier industriel saisonnier	-	-	08.10.1936	08.10.1936. Zie bijlage 1.
Sucrerie d'Us	Sucrerie	à Us (Seine et Oise)	Maria Alphonsine Verleye, épouse Georges De Weirdt	ouvrière industrielle saisonnière	-	-	08.10.1936	08.10.1936. Zie bijlage 1.
Sadones Achille	Cultivateur	à Nourard-le-Franc, Hameau de Nourard, Bas Maubert	Joseph Desmet, 29 ans en 1936	ouvrier agricole	200 francs par mois, logé et nourriture	3 mois	12.05.1936	Contrat d'embauchage le 12.05.1936 et vu pour légalisation de la signature le 13.05.1936.
de Cornois et Cie	Sucrerie, raffinerie, distillerie et établissements agricoles	à Vauciennes	Bertha Desnouck °Staden 15.12.1905	cuisinière	25 à 35 francs par journée + l'ouvrier sera logé et chauffé gratuitement	Pour toute la campagne sucrière de 1937	05.08.1937	Contrat d'embauchage n° 313 du 05.08.1937.
Corbier Paul	Industriel	à Bulles, Moulin de Monceaux	Emile Léon Depasse, 37 ans en 1935	Gardien de propriété	700 francs par mois	Place fixe (l'occupe depuis 14 ans)	12.12.1935	Certificat de travail du 12.12.1935.
Lafeuille L. Fonderie & Atelier de Nogent	Industriel	à Nogent	René De Pessemier	Tourneur	3,5 francs de l'heure	Depuis le 26.08.1935	02.09.1935	Certificat de travail du 02.09.1935. Zie ook bijlage 3 (Lafeuille).
Etablissements Kuhlmann	Manufactures de Produits	à Villers-St-Paul	Jeanne Depoorter née à	Apprentie de teinture (1936)	240 francs par mois (apprentie)	Le 27.01.1936 et ensuite le	27.01.1936 et 13.02.1937	Certificats de travail (data hiernaast).

	Chimiques (zie voor volledigheid bijlage 3)		Bruxelles le 26.02.1920	et coloriste (1937)	et 533 francs par mois (coloriste)	13.02.1937 (pour une durée d'un an)		
Etablissements Kuhlmann	Manufactures de Produits Chimiques (zie voor volledigheid bijlage 3)	à Villers-St-Paul	Corneille Depoorter né à Bruxelles le 30.06.1887 et demeurant à Villers, cité Kuhlmann 4028	Manœuvre spécialisé	Salaire mensuel de 1074 francs	Depuis le 11.01.1926 et jusqu'en 1936 (malade et décès en 1937)	-	Certificat de travail du 01.02.1936.
Etablissements Kuhlmann	Manufactures de Produits Chimiques (zie voor volledigheid bijlage 3)	à Villers-St-Paul	Constance Van Pelt, veuve Depoorter née à Rumst le 01.11.1900 et demeurant à Villers, cité Kuhlmann 4028	Coloriste (après décès de son mari)	-	Depuis 1937	-	Sur: Renseignements à fournir à l'appui d'une demande de carte d'identité.
Etablissements Kuhlmann	Manufactures de Produits Chimiques (zie voor volledigheid bijlage 3)	à Villers-St-Paul	Roger Denis habitant Creil, 20 rue Jean Jaurès	Coloriste	650 francs et 23 journées de travail	Depuis le 12.08.1931 et prolongé pour un an	-	Certificat de travail du 01.03.1935.
Maurice Nuyttens	Cultivateur	à Bouillancy	Henri De Poorter, 42 ans en 1935	Ouvrier agricole	20 francs par jour	Durée un an	09.03.1935	Certificat de travail du 09.03.1935. Avis favorable du 07.08.1935.
Maurice Nuyttens	Cultivateur	à Bouillancy	Maria Dobbelaere, épouse Henri De Poorter, 36 ans en 1935	Ouvrière agricole	13 francs par jour	Durée un an	09.03.1935	Certificat de travail du 09.03.1935. Avis favorable du 07.08.1935.
Soetaert Camille	Cultivateur	à Esches (canton de Meru)	Gérard-Médard Depoorter	Charretier	300 francs par mois et nourriture	-	27.03.1935	Certificat de travail du 27.03.1935.
Veys Adelard	Cultivateur	à Esquennoy	Irma Beun,	Ouvrière	12 francs par	A dater du jour de sa	20.03.1935	Certificats de travail du

			épouse Depoorter	agricole	jour de travail	régularisation		20.03.1935 et du 15.10.1935.
Etablissements Brissonneau & Lotz	Matériel Roulant	à Creil-Montataire	Albert De Potter	Jeune ouvrier (Menuiserie)	4 francs par heure	-	07.10.1936	Certificat de travail du 07.10.1936.
Etablissements MARINONI	Machines et Matériel pour l'Imprimerie	à Montataire	Alphonse de Pooter, 17 ans en 1935	Tourneur	2 francs l'heure	Durée d'engagement un an	12.12.1935	Certificat d'embauchage du 12.12.1935.
Etablissements Parvillée Frères et Cie S.A.	Porcelaines et Ferrures pour l'électricité	à Cramoisy	Augustin Alphonse De Potter, 37 ans en 1935	Chauffeur pour fours continus	Salaire journalier moyen: 46 francs (08.03.1935) et 40F 40 par jour (29.11.1935)	Durée d'engagement un an	08.03.1935 et 29.11.1935	Certificats de travail du 08.03.1935 et 29.11.1935.
Scieries mécaniques	-	à Cramoisy	Auguste Depotter	Manœuvre	Au salaire journalier moyen de 20 francs	Durée d'engagement un an	13.03.1935	Certificat de travail du 13.03.1935.
Védrines Emile	Instituteur	à Beaudéduit (canton de Grandvilliers)	Marguërite Marie Depourquoy née à Laigle (Orne) le 26.01.1921	Journalière demeurant à Beaudéduit	A huit francs par jour	-	13.05.1938	Certificat de travail du 13.05.1938. Zie bijlage 1: Marguërite Depourquoy.
Bady François	Entrepreneur de battages	à Plessis-Belleville	Jean Deprez 32 ans en 1935	Ouvrier agricole	25 francs par jour de travail	Durée d'engagement un an	27.05.1935	Certificat de travail du 27.05.1935. Contrat fait à Montagny-Sainte-Félicité. Zie bijlage 1.
Lemaître Gaston	Entrepreneur de maçonnerie	à Orry-la-Ville	Léopold Deprez, né à Ichteghem 19.02.1911	Manœuvre maçon	40 francs par jour	12 mois	08.06.1937	Certificat de travail du 08.06.1937. Zie bijlage 1.
CIMA-WALLUT	Machines Agricoles McCormick & Deering Directeur L. Debruyne	à Montataire	Eugène de Pryck	Manœuvre spécialisé (machines)	cet ouvrier travaillant généralement aux pièces reçoit toujours un salaire supérieur	-	07.02.1937	Certificat de travail du 07.02.1937.

					à celui prévu pour sa catégorie par les conventions collectives du travail en vigueur. Salaire minimum assuré: 6 fr l'heure			
CIMA-WALLUT	Machines Agricoles McCormick & Deering Directeur L. Debruyne	à Montataire	August Degraeve né à Chevreille le 14.02.1902	Dresseur	5 francs l'heure	Sans durée	20.03.1936	Certificat de travail du 20.03.1936.
CIMA-WALLUT	Machines Agricoles McCormick & Deering Directeur L. Debruyne	à Montataire	Jean De Clercq, né à Gand le 02.07.1903	Mouleur	Le même que les ouvriers français de la profession soit 3 fr 25 de l'heure, minimum assuré, mais possibilité de gagner environ 5 fr l'heure. Moyenne de sa dernière dizaine: 4 fr 39.	D'après notre programme actuel de fabrication, nous pensons pouvoir procurer du travail à cet ouvrier pendant une année	06.03.1935	Certificat de travail du 06.03.1935.
Lévesque André	Cultivateur	à Boubiers (Ferme du Fayel)	Jérôme Deraedt, en France depuis le 19.02.1915	Contremaître de culture	900 francs par mois	-	21.03.1935	Certificat de travail du 21.03.1935.
Nicolas Morel Louis René	Cultivateur certifié exploiter 65 hectares	à Lafraye	Richard Deriemaeker de Zwevezele	Ouvrier agricole	avec nourriture complète au prix de la fabrique de Bresles	2 mois à partir du 20.05.1935 et prolongation jusqu'au 15.11.1935	06.04.1935	Contrat pour travailleur agricole saisonnier du 06.04.1935. Zie bijlage 1.
de Cornois et Cie	Sucrerie, raffinerie,	à Vez	Jérôme Derijther, né à	Ouvrier industriel	25 à 30 francs	campagne sucrière de 1935	le 15.07.1935	Certificat d'embauchage du

	distillerie et établissements agricoles		Staden le 16.06.1902					15.07.1935.
Etablissements Kuhlmann	Manufactures de Produits Chimiques (zie voor volledigheid bijlage 3)	à Villers-Saint-Paul	François De Rocker demeurant à Verneuil, place de l'église	Coloriste depuis le 15.11.1929	Salaire mensuel de 715 francs pour 21 jours de travail	Durée d'engagement un an	le 05.03.1935	Certificat de travail du 05.03.1935.
Société d'électrochimie d'électro-metallurgie et des aciéries électriques d'usine	Usine de Villers-Saint-Sepulcre	à Villers-Saint-Sepulcre	Maurice de Roo, résidant à Villers-Saint-Sepulcre	Ouvrier de fabrication	Au salaire de 30 francs par jour	Durée d'engagement un an	09.03.1935	Certificat de travail du 09.03.1935.
Joly Hubert	Hameau de la Housoye	à Crevecoeur-Le-Grand	Adeline Deroubaix	Ouvrière agricole	250 francs par mois et nourrie	En service depuis des années '20	15.03.1935	Certificat de travail du 15.03.1935.
Crépy Lucien	Cultivateur	à Bresles, qui certifie pouvoir embaucher	Abel De Rouck	Charretier	600 francs par mois	Durée d'engagement: un an	28.02.1935	Certificat de travail du 28.02.1935.
De Brabandere Achille	Cultivateur	à Noyon	Camille Derudder	Charretier	500 francs par mois	Pour une période de trois mois	07.03.1935	Certificat de travail du 07.03.1935.
Sucrierie et Distillerie de Francières	Industrie agricole	à Francières	Henri Derudder	Ouvrier agricole	18 francs par jour	-	03.04.1936	Certificat de travail du 03.04.1936. Zij bijlage 1 (Derudder Henri) en bijlage 3.
Caron Frédéric	Cultivateur	à Larbroye (canton de Noyon)	Hippolyte Coucke, né à Handzame le 11.03.1875	Ouvrier agricole à toutes mains	salaire journalier de 18 francs	Six (6) mois	10.01.1936	Certificat de travail du 10.01.1936. Zie ook bijlage 1.
Sucrierie agricole de Beaurain	Industrie agricole	à Beaurain	Benjamin Cousserier né à Elene le 30.10.1873	Manœuvre spécialisé de fabrication	au salaire de 30 francs par jour. L'ouvrier sera logé et chauffé par l'établissement, il doit se nourrir	Pour la durée des travaux de fabrication	10.08.1935	Certificat d'embauche du 10.08.1935.

					par ses propres moyens et devra retourner en Belgique aussitôt la fin des travaux			
Taillefert Numa	-	à Breuil-le-Sec	Alice Couturier dom. à Vineuil-Saint-Firmin	-	pour la somme de 155 francs pour son service par mois	à partir de ce jour	12.05.1936	Certificat d'embauche du 12.05.1936.
Sucrierie de La Neuville-Roy	Industrie agricole	à La Neuville-Roy	Ulysse Couvreur	Travailleur industriel	-	Durée de 3 mois	30.08.1937	Certificat de travail du 30.08.1937.
Alvoët	Cultivateur	à Le Ployron	Richard Crevits né le 15.03.1902	Travailleur saisonnier	-	Du 24.05 jusqu'au 31.12.1935.	24.05.1935	Sauf-conduit du 24.05.1935.
Deloigne	Chanoine et archiprêtre	à Compiègne qui certifie avoir embauché	Alzire Croibien né à Gerin le 06.02.1878	Chanteur à l'église Saint-Jacques de Compiègne	800 francs par mois	Pour une période illimitée	02.03.1935	Certificat de travail du 02.03.1935.
Firon Marcellus	Entrepreneur de monuments funéraires	à Cires-les-Mello	Georges Culot, Belge	Tailleur spécialisé en granit belge	6 francs par heure	-	19.03.1936	Certificat de travail du 19.03.1936.
Demouy André & Cie.	Entreprise Générale - bâtiments & constructeurs industrielles	à Compiègne, 3 rue de Clamart	Félix Cultiaux, Grammont 07.09.1891	Charretier	-	Nous prévoyons pouvoir lui assurer un travail continu pendant l'année 1936	21.12.1935	Certificat de travail du 21.12.1935. Zie ook bijlage 1 en 12.
Bouchenoir, Charles	Entrepreneur de travaux publics et particuliers	à Beauvais, 5 rue du Pré-Martinnet	Rémy Curez	Terrassier	20 francs par journée de travail	12 mois	27.03.1935	Certificat de travail du 27.03.1935.
La Sucrierie de Francières et des Exploitations Agricoles	-	à Francières	Jean Cygan	Ouvrier agricole	18 francs par jour	1 an	11.09.1935	Certificat de travail de septembre 1935.
Ribeyer, Madame	Marchande de légumes	à Noyon	Zoë Cyte de Cuemes, née le 05.04.1884	Femme de ménage	7 francs par jour	une période illimitée	20.02.1935	Certificat de travail du 20.02.1935.
Chartier André	Cultivateur	à Eve (canton de	Dominique	Travailleur	-	6 mois	03.05.1938	Certificat de travail

		Nanteuil-le-Haudouin)	Backaert	agricole				visé le 03.05.1938.
Baillet André	Agriculteur	à Le Ployron	Paula Tack, épouse Debackere	Ouvragère	-	durée illimitée et depuis le 01.03.1934	04.01.1905	Certificat de travail du 01.01.1935.
Boyenval Doria	Cultivatrice	à Le Ployron	Paula Tack, épouse Debackere, 24 ans	Ouvragère	12 francs par jour	jusqu'au validité de sa carte	06.02.1936	Certificat de travail du 06.02.1936.
Frot	Cultivateur	à Provins	Maurie Baert né Thourout le 15.08.1912 ou 15.10.1912	Ouvrier agricole	-	Deux mois	07.10.1935	Récépissé du 07.10.1935.
Waffelaert	Agriculteur	à Etouy	Michel Delaere né Ingelmunster le 30.12.1904	Saisonnier	-	5 mois	20.05.1935	Sauf-conduit du 20.05.1935.
Picot Paul	Controleur des contributions directes	à Chantilly	Marie-José Baland, née Elouges 07.12.1921	Domestique	-	150 francs par mois	05.01.1937	Certificat de travail du 05.01.1937
LA FLAMANDE	Etablissements Namur Frères	à Quarouble (Nord)	R. Dekoker de Ronquerolles	Représentant de commerce	Exclusivement et constamment la profession de représentant de commerce	-	13.01.1936	Certificat d'emploi du 13.01.1936.
Guibert Léon	-	à Ermenonville	Marguerite Dekinne résidant à Ermenonville et ensuite Lagny-le-Sec	Femme de Chambre	-	-	22.02.1935	Certificat de travail du 22.02.1935
Delbar Achille	Agriculteur	à Vandelicourt	Maurice Dekeyser	Ouvrier agricole saisonnier	2 périodes de 2 mois	-	09.10.1935	Demande de carte d'identité du 9.10.1935.
Allaert Arthur (Madame)	Agriculteur	à Ansacq à la ferme d'Ansacq	Maurice Dekeyrel	Ouvrier agricole saisonnier	2 mois	-	25.04.1938	Certificat de travail du 25.04.1938 et visé par le Maire d'Ansacq le même jour.
Decoene Camille	Cultivateur	à Escames au Hameau de Longavesne	Henri De Keyser	Vacher	Pour une période illimitée	200 francs par mois	11.04.1935	Certificat de travail du 11.04.1935.

Devroe Florent	Boucher	à Montataire, rue Jean Jaurès 142	Albéric De Keyzer, 28 ans en 1936	Garçon boucher	Pour un an	300 francs par mois et nourriture	13.05.1936	Certificat de travail du 13.05.1936.
Compagnie Française des Métaux	Industrie	à Sérifontaine	Jean De Keyser	Bourelrier	Période non limitée	27,50 francs par jour	14.03.1935	Certificat de travail du 14.03.1935. Zie ook bijlagen 9 en 12.
de Bray Louis	Employé de banque	à Senlis	Anna De Ketele, née à Nazareth le 12.07.1916	Domestique	Pour un an	175 francs par mois	avril 1935	Certificat de travail d'avril 1935.
Piroux J.	-	à Senlis, 8 rue Chat-Haret	Anna Madeleine De Ketele	-	-	-	03.06.1936	Certificat de travail du 03.06.1936.
Terqueux Georges	Horticulteur	à Compiègne	Paul Alix Dejardin	Manouvrier jardinier	-	7,50 francs par heure et 3,00 francs à partir du 1 octobre	24.09.1936	Certificat de travail du 24.09.1936.
Rauscent-Dupont Emile	Cultivateur	à Bellevue-Varesnes par Noyon	Henri Dejonckere	Ouvrier agricole	Pour une année de février 1936-février 1937	550 francs par mois	08.02.1936	Certificat de travail du 08.02.1936.
Genot	Agriculteur	à Eleilleux ou Theilleux ou Thilleux?	Gaston Barbery né Calais 08.01.1915	Ouvrier saisonnier	Du 19 mai au 31.12.1934	-	19.05.1934	Sauf-conduit du 19.05.1934.
Van Hyfte Camille	Cultivateur	à Montgérain	Henri Bardyn, né à Westroozebeke le 06.08.1911	Ouvrier saisonnier	Jusqu'au 25.08.1938	-	18.08.1938	Le 18.08.1938 l'Office départemental et municipal de placement gratuit à Beauvais certifie au Maire de Montgérain qu'il donne un avis favorable à la prolongation jusqu'au 25.08.1938 du contrat de saisonnier visé pour 2 mois le 30.04.1938 entre Van Hyfte et Bardyn. Zie bijlage 1.
Laisné, veuve	-	à Thourotte, route de Longueil	Léonie Barré, épouse Dehon	Femme de ménage	Pour une année	-	17.02.1936	Certificat de travail du 17.02.1936.
Caulier Gabriel	Cultivateur	à Juvignies	Cyriel Deduytschaever	Ouvrier agricole	Un mois et demi	-	13.05.1938	Certificat de travail du 13.05.1938.

Deligny Georges	Marchand de bois	à Compiègne	Augustin Defoor résidant à Royallieu, 36 rue de Senlis	Bucheron (botteur)	Cet ouvrier travaille à tâche	Salaire journalier d'environ 40 francs	10.03.1936	Certificat de travail du 10.03.1936. Lettre de la Préfecture du 29.02.1936 au Maire en signalant que le nommé Defoor est titulaire d'un récépissé délivré à Orrouy le 14.01.1933. Zie verder bijlage 1 en 12.
Jouand André	Champignoniste	à Saint-Maximin	Jean-Baptiste Degol né à Gaillefontaine (Seine Inférieure) 09.06.1867	Manœuvre	Depuis 1926	-	-	Certificat de travail du 25.03.1935 qui certifie que Degol a travaillé par intermittence à la champignonnerie en qualité de manœuvre depuis 1926.
Société des Ponts et Travaux en Fer	Industrie	à Montataire	Henri De Graeve né Ochamps le 27.02.1877	Manœuvre	Depuis le 05.04.1935	Un salaire horaire de 3,25 francs	12.07.1935	Certificat de travail du 12.07.1935. Zie ook bijlage 3.
Proot Ferdinand	Cultivateur	à Apremont	Léonie Louise Pattyn, épouse Bassier René	Aide vachère	-	250 francs par mois + logement (zie echtgenoot)	06.01.1938	Certificat de travail du 06.01.1938.
Proot Ferdinand	Cultivateur	à Apremont	Bassier René	Vacher	-	750 francs par mois + logement (zie echtgenote)	06.01.1938	Certificat de travail du 06.01.1938.
Fabre Pierre	Entreprise de Travaux de Chemin de Fer	à Paris 17 ^{ième} , 71 avenue de Wagram	Germain De Grande	Terrassier	-	3,25 francs par heure ou 26 francs par jour	15.03.1935	Certificat de travail fait à Sery-Magneval le 15.03.1935.
De Grave Henri	Agriculteur	à Haudivillers	Maurice Charles Degrave né à Haudivillers le 12.07.1921	Charretier	12 mois	200 francs par mois	21.11.1936	Certificat de travail du 21.11.1936.
G. Couture	Briquetier	à Précy-sur-Oise	Achille Decuyper, 32 ans en 1936 domicilié à	Enfourneur (iemand die in oven giet)	Durée illimitée	35 francs par jour	24.01.1936	Certificat de travail du 24.01.1936.

			Blaincourt-les-Précy					
Bruyère veuve	Briquetière	à Fritz-James	Hélène Genneaux, épouse Decreme, née à Rèves le 03.05.1909	Briquetière	12 mois	25 francs par jour	13.05.1938	Certificat de travail du 13.05.1938.
Vervisch-Decloutere	Usine de lin	à Trie-Château	Bauwens Cyrille	Teilleur de lin	-	-	01.10.1936	-
Vervisch-Decloutere	Usine de lin	à Trie-Château	Bauwens Julien	Teilleur de lin	-	-	01.10.1936	-
Carron Marcel	Agriculteur	à Coudray-Saint-Germer	Théophile De Couvreur	Charretier	-	20 francs par jour sans nourriture	15.10.1936	Certificat de travail du 15.10.1936.
Baculard Paul	Econome au Lycée Felix Faure	à Beauvais	Madeleine Decouttere, né en 1920	Bonne à tout faire	Un an	250 francs par mois + nourriture + logement	14.03.1936	Certificat de travail du 14.03.1936.
Forges et Aciéries du Nord et de l'Est	Industrie	à Montataire	Edouard Decoussemacke, 62 ans	Manœuvre	Un an	28 francs par jour	15.03.1935	Certificat de travail du 15.03.1935.
Forges et Aciéries du Nord et de l'Est	Industrie	à Montataire	De Henneau Marcelle, 28 ans en 1935	Soudeuse	Un an	20 francs par jour	08.03.1935	Certificat de travail du 08.03.1935
Etablissements A. Rousseau	Manufacture de chemises	à Montataire	Maria De Coninck, 19 ans en 1936 de Cramoisy	Mécanicienne	Un an	10 à 15 francs par jour	09.05.1936	Certificat de travail du 09.05.1936.
Ledoux Auguste	Agriculteur	à Villers-Saint-Genest	Gustave De Coninck	Vacher	Depuis le 20.05.1934	Gage 300 francs par mois, nourrie et coucher	10.09.1935	Certificat de travail du 10.09.1935.
Decocq Eugénie	-	à Catigny	Eugénie Mottelet	Manœuvrière	Un an	12 francs par jour	20.12.1935	Certificat de travail du 20.12.1935.
Perrel	Cultivateur	à Mouchy	Hector Decoeur, né Ichteghem 03.01.1920	Ouvrier saisonnier agricole	du 22.05 jusqu'au 31.12.1935	-	-	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable jusqu'au 31.12.1935.
Perrel	Cultivateur	à Mouchy	André Decoeur, né Ichteghem	Ouvrier saisonnier	du 22.05 jusqu'au	-	-	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable

			10.03.1910	agricole	31.12.1935			jusqu'au 31.12.1935
Perrel		à Mouchy	Pierre Decoeur, né Ichteghem 26.05.1883	Ouvrier saisonnier agricole	du 22.05 jusqu'au 31.12.1935	-	-	Sauf-conduit du 22.05.1935 valable jusqu'au 31.12.1935
Gobillard Eugène	Cultivateur	à Passel	Léon De Cock	Manœuvre	Une durée illimitée	17 francs par jour	13.05.1935	Certificat de travail du 13.05.1935.
Briqueterie	Industrie	à Chambly	De Cock Achille, né à Scheldewindeke le 06.06.1882	Travailleur industriel	-	-	30.03.1938	Certificat de travail du 30.03.1938.
André Peters	Agriculteur	à Fresnoy-le-Luat	Anna Decock, né en 1920	Bonne à tout faire	-	200 francs par mois	02.07.1936	Certificat de travail du 02.07.1936.
Cutler	-	à Chantilly, 24 rue d'Aumale	Anna Decock, né en 1920	Bonne à tout faire	-	-	Mai 1938	Mai 1938.
Battefort Marie Thérèse	Entreprise électricité	à Senlis, rue de Paris 47	Declercq Firmin Vailly s/Aisne 19.01.1923 résidant à Senlis, rue de Paris 49	Apprenti électricien	12 mois	sans salaire	17.03.1938	Certificat d'apprentissage du 17.03.1938.
Van Damme	Agriculteur	à Ercuis	Aloïs De Clerck, 65 ans en 1935	Travailleur agricole	-	150 francs par mois et nourri	29.04.1935	Certificat de travail du 29.04.1935.
Alfred Goré	Agriculteur	à Serans	De Clercq Camillus, Aspelare 24.08.1892	Travailleur agricole	Les 2 ouvriers viennent régulièrement depuis six ans exécuter les travaux saisonniers dans l'exploitation de Goré.	Salaire à l'hectare: 225 francs l'hectare à la tâche. Les 225 francs l'hectare pour une moyenne de 30 pieds au décamètre. Il sera donné une pièce de 5 fr par pied supplémentaire en plus de 30 (jusqu'à 35 pieds). Il sera retenu 5 fr par pied moyen au dessous de 30 pieds au décamètre (minimum: 25 pieds).	11.03.1935	Certificat de travail du 11.03.1935. Goré certifie exploiter 110 hectares de terres dont 18 betteraves et utiliser chaque année un effectif de 2 sur 5 bineurs travailleurs saisonniers étrangers. Deux façons à exécuter; trente et moyenne de betteraves à laisser au décamètre et 41 cm entre les lignes d'intervalles. Les travaux commenceront vers la

								date et sera fixée ultérieurement. Un délai de 10 jours sera nécessaire entre la première et la deuxième façon.
Alfred Goré	Agriculteur	à Serans	De Clercq Robert, Marchienne 17.07.1913	Travailleur agricole	Les 2 ouvriers viennent régulièrement depuis six ans exécuter les travaux saisonniers dans l'exploitation de Goré.	Salaire à l'hectare: 225 francs l'hectare à la tâche. Les 225 francs l'hectare pour une moyenne de 30 pieds au décamètre. Il sera donné une pièce de 5 fr par pied supplémentaire en plus de 30 (jusqu'à 35 pieds). Il sera retenu 5 fr par pied moyen au dessous de 30 pieds au décamètre (minimum: 25 pieds).	11.03.1935	Certificat de travail du 11.03.1935. Goré certifie exploiter 110 hectares de terres dont 18 betteraves et utiliser chaque année un effectif de 2 sur 5 bineurs travailleurs saisonniers étrangers. Deux façons à exécuter; trente et moyenne de betteraves à laisser au décamètre et 41 cm entre les lignes d'intervalles. Les travaux commenceront vers la date et sera fixée ultérieurement. Un délai de 10 jours sera nécessaire entre la première et la deuxième façon.
Dierkens Camille	Agriculteur	à Viefvillers (propriétaire depuis 1920 - 30 a)	Marcel Delheye, Belge	Travailleur agricole	-	-	17.05.1935 + prolongation	Demande d'un ouvrier étranger agricole le 17.05.1935.
Douvillez Henri	Cultivateur	à Elincourt-Ste-Marguerite	Julien Delhaye, Belge	Charretier	Depuis le 11.07.1932	600 francs par mois	05.02.1936	Certificat de travail du 05.02.1936.
Degraeve Marcel	Agriculteur (beschikt over eigen briefhoofd)	à Borest (par Senlis) - Ferme de Sainte-Geneviève	Louis Bogaert, 35 ans en 1935	Contremaître de culture	Durée: un an	750 francs par mois	02.03.1935	Certificat de travail du 02.03.1935.
Les Coopérateurs	Fédération nationale des	Siège social à Paris 3ième, Boulevard du	Alphonse Bordet	-	-	900 francs par mois	07.12.1936	Certificat de travail du 07.12.1936.

	coopératives de consommation	Temple 29. A Compiègne, Place Marché aux Fourrages 6						
Geldof Remi	Cultivateur	à Le Plessis Brion	Jean Bosmans	Ouvrier agricole	Durée: 6 mois	525 francs par mois (nourriture comprise)	09.11.1934	Certificat de Travail du 09.11.1934.
Devinck Marius	Charcutier	à Verneuil	Isidore Bosschem	Apprenti charcutier	Durée un an	120 francs par mois	03.10.1935	Certificat de travail du 03.10.1935.
Etablissements Kuhlmann	Industrie	à Villers-Saint-Paul	Bosschem Maurice domicilié à Creil	Coloriste	Depuis le 29.1.1924	salaires total de 1.061.40 francs 23 j	21.03.1935	Certificat de travail du 21.03.1935.
La Brosse & J. Dupont Réunis	Industrie	à Beauvais.	Anita Bosson	Monteuse de brosses à dents à la machine	Un an	1 fr 40 par heure ou 11 fr 20 par jour	25.02.1935	Certificat de travail du 25.02.1935. Arrête son travail le 17.05.1935.
Vernackt Aloys	Cultivateur	à Nogent sur Oise, 27 rue de Bonvillers	Odil Joseph Bostoën, Eedeghem 19.03.1901	Ouvrier agricole	2 ans	300 francs par mois et nourri	02.02.1935	Certificat de travail du 02.02.1935
Boudry Madame Veuve	Cultivatrice	à Valdampierre	Emile Boudry	Ouvrier agricole	-	20 francs par jour	28.03.1935	Certificat de travail du 28.03.1935.
Sucrerie	Industrie	à Berneuil sur Aisne	Aristide Boulet	Manoeuvre	-	28 francs par jour	11.12.1936	Certificat de travail du 11.12.1936.
Legrand	Agriculteur à la ferme de Troussures	à Sainte-Eusoye	Arthur Boullard né à Schoorisse le 12.11.1899	Ouvrier agricole saisonnier	-	-	20.05.1936.	-
Courtier Charles	Agriculteur (beschikt over eigen briefhoofd)	à Vez	Polycarpus Bouttelisier	Ouvrier agricole saisonnier	Jusqu'au 31.12.1935	19 francs par jour	15.09.1935	Certificat de travail du 15.09.1935
Hazard Félix Désiré	Agriculteur	à Crèvecœur-le-Petit	Julien Calonne	Travailleur agricole	Pour une période illimitée	300 francs par mois plus la nourriture	Peut commencer à la date de la régularisation	Contrat d'embauchage du 19.03.1935.
Bisson A.	Agriculteur (beschikt over eigen briefhoofd)	à Velennes	Achille Canepeel	Travailleur agricole	Au moins de 3 mois	A 25 francs par jour	24.03.1936	Certificat de travail de 24.03.1936
Bisson A.	Agriculteur	à Velennes	De Bel Céleste,	Travailleur	Au moins de 3	A 18 francs par jour	24.03.1936	Certificat de travail de

	(beschikt over eigen briefhoofd)		épouse Canepeel Achille	agricole	mois			24.03.1936
La Nourylande Huilerie	Société Industrielle & Commerciale	à Venette	Maurice Carette	Manoeuvrier	Depuis le 10.10.1934	Salaire horaire de trois francs	24.10.1935	Certificat de travail (certificat d'embauchage) du 24.10.1935.
P. Delegrange et P. Messenger	Apprêtements Transports par eau	à Longueil-Annel	Gaston Carpentier, né à Ougrée 10.06.1887	Pilote pour la conduite de divers bateaux et auto-moteurs	Depuis 5 ans	-	30.03.1935	Certificat de travail du 30.03.1935.
Bozel-Malétra	Société Industrielle de Produits Chimiques	à Cuise Lamotte	Hugo Charot	Ouvrier	-	26,50 francs par jour	12.07.1935	Certificat de travail du 12.07.1935.
Roland Etienne	Cultivateur	à Barbéry	Modesta Vanhaverbeke, épouse Edmond Cauwels	Journalière agricole	-	14 francs par jour	10.12.1935	Certificat de travail du 10.12.1935.
Roland Etienne	Cultivateur	à Barbéry	Edmond Cauwels	Journalier agricole	-	19 francs par jour	10.12.1935	Certificat de travail du 10.12.1935.
Browaey Remi	Cultivateur	à Laversines	Marcel Coghe	Ouvrier agricole	1 an	au salaire variable (entre 150 et 200 francs) par mois, plus nourriture	02.03.1935	Certificat de travail du 02.03.1935.
Vanlerberghe Léopold	Cultivateur	à Juvignies	Antoine Claerebout	Ouvrier agricole	-	salaire mensuel de 200 fr et la nourriture	04.11.1935	Certificat de travail du 04.11.1935.
Aubé Paul	Agriculteur	à Montjavoult	Camille Claeys né Gheluwe le 14.04.1887	Ouvrier agricole	durée illimitée	21 francs par jour	20.12.1935	Certificat de travail du 20.12.1935.
Douilliez Colbert	Agriculteur	à Estrees-Saint-Denis	Maurice Claeys né Dadizele le 14.12.1906	Ouvrier agricole à toutes mains (était fermier avant!)	12 mois	660 francs par mois	30.11.1936	Certificat de travail du 30.11.1936.
Demuyneck Jules	Agriculteur	à Lieuvillers	Maurice Claerebout	Homme de toute mains	un an	250 francs par mois	02.03.1935	Certificat de travail du 02.03.1935.

Tourneur César	-	à Compiègne	Eva Delfosse née Falisolle le 17.02.1920	Bonne	un an	175 francs par mois	28.02.1936	Certificat de travail du 28.02.1936.
Henry Père et Fils - Entrepreneurs travaux publics	Industrie	à Compiègne	Camille Delcorps	Terrassier en 1937	-	4,50 francs par heure	20.02.1937	Certificat de travail du 20.02.1937.
Brasserie de Compiègne V. Ancel	Commerçant	à Compiègne	Camille Delcorps	Garçon de cave en 1934-35	Depuis le 12.02.1934	salaire journalier de 27,50 francs	18.03.1935	Certificat de travail du 18.03.1935.
Dalon-Dupargne	Agriculteur	à Varesnes	Alexandre Delcorps	Ouvrier agricole à toutes mains	Période indéterminée	600 francs par mois et logé	24.08.1935	Certificat de travail du 24.08.1935.
Verschoren Emile	Marchand de bois	à La Varenne	Cop Ferdinand (Yougoslave)	Bûcheron - découpeur en bois de mines	-	2 francs le mètre (prix du syndicat régional)	22.11.1937	Certificat de travail du 22.11.1937
Copin Raymond	Directeur de l'Usine de Noyon de la Société Générale de Fonderie	à Noyon	Marcel Delapierre	Manoeuvre spécialisé	12 mois	36 francs par jour	18.02.1937	Certificat de travail du 18.02.1937.
Sucrerie de Froyères	Sucrerie	à Froyères	Emile Delaunoy né St-Sauveur le 31.12.1891	Ouvrier de sucrerie	un an	550 francs par mois en moyenne, avec logement et chauffage	27.02.1935	Certificat de travail du 27.02.1935. Contrat signé par Oswald Rousseau, administrateur-directeur, résidant à Froyères, Cne de Cloisy-la-Victoire.
Coppens, veuve Van Cauwenberge	Belge	à Coudray-Saint-Germer (canton Coudray, arr. Beauvais)	Ida Coppens, sa sœur résidant à Lachapelle-aux-Pots	Journalière	-	200 francs par mois	19.07.1937	Certificat de travail du 19.07.1937.
Dubois Gustave	Entrepreneur de battages	à Pisseleu	Zoë Delaleu	Ouvrière	4 mois	deux francs par heure	27.04.1935	Certificat de travail du 27.04.1935.
Toutain-Lesobre René	Agriculteur	à Hautbos	Joseph Delvaux	Ouvrier	un an	10 francs	20.03.1935	Certificat de travail du 20.03.1935.
Toutain-	Agriculteur	à Hautbos	Georgius	Charretier	un an	18 francs	mars 1935	Certificat de travail.

Lesobre René			Delvaux					
Toutain-Lesobre René	Agriculteur	à Hautbos	Petrus Delvaux	Vacher	-	18 francs	11.03.1935	Certificat de travail du 11.03.1935.
La Fabrique Centrale de Sucre de Meaux	Industrie	à Villenoy par Meaux (Seine et Marne)	Delys Père, rue du Fayt à Grandglise en Hainaut, Belgique	Basculeur	durée de la campagne sucrière	29 francs par jour plus une prime de fin de fabrication de 6 francs par jour	30.07.1935	Certificat d'embauchage du 30.07.1935.
La Fabrique Centrale de Sucre de Meaux	Industrie	à Villenoy par Meaux (Seine et Marne)	Delys Fils, rue du Fayt à Grandglise en Hainaut, Belgique	Tareur accompagnant Delys à Grandglise	durée de la campagne sucrière	27 francs par jour plus une prime de fin de fabrication de 6 francs par jour	30.07.1935	Certificat d'embauchage du 30.07.1935.
Dortu Joseph	Agriculteur	à Luchy	Jean Cornil	Ouvrier agricole	Un an et renouvelable	300 francs par mois et nourri	18.11.1935	Certificat de travail du 18.11.1935.
Dangoisse André	Agriculteur	à Luchy	Robert Cornil	Charretier	Depuis 4 ans et atteste qu'il désirerait le conserver!	300 francs par mois	27.12.1934	Certificat de travail du 27.12.1934.
Chantepré René	Agriculteur	à Bornel (ferme d'Hamecourt)	Jules Demané	Charretier	Depuis le 22.02.1935	250 fr par mois et nourri	29.03.1935	Certificat de travail du 29.03.1935. Contrat signé le 23.09.1935 par Chantepré.
Brard Marcel	Agriculteur	à Auneuil	Oscar Demey	Charretier	-	580 francs par mois	20.09.1935	Certificat de travail du 20.09.1935.
Chabeau A.	Agriculteur	à Courtemanche, Ferme du Forestel	Demoor Hélène, épouse D'Hulst née à Poelcapelle le 19.05.1894	Ménagère	-	10 francs par jour et nourriture	01.07.1936	Certificat de travail du 01.07.1936.
Etablissements SIS Père et Fils	Entreprise générale de batiments et de travaux publics (zie voor volledigheid bijlage 3)	à Margny-lès-Compiègne	Louis Debroux	Maçon monteur de cheminées	Durée indéterminée	Salaire horaire de 4 francs	06.01.1936	Certificat de travail du 06.01.1936.
Verrerie Brosse et Cie	Industrie (directeur:	à Saint-Germer	François Debry, 50 ans en 1935	Verrier	Depuis le 11.02.1935	Salaire journalier de 22 francs	25.02.1936	Certificat de travail du 25.02.1936.

	Georges Legros)							
Duval Albert	Cultivateur	à St-Vaast-les-Mello	Théophile Debruyne	Ouvrier agricole	Un an	5 francs par jour logé et nourri	11.03.1935	Certificat d'embauchage du 11.03.1935.
Bethouart	Agriculteur	à Loconville	Julien Debrouwer	Charretier	-	750 francs par mois	03.08.1935	Certificat d'embauchage du 03.08.1935.

Bijlage 3:

OVERZICHT BEDRIJVEN ALGEMEEN IN OISE ROND 1935

(waar soms ook Belgen zijn tewerkgesteld)

(gevonden in Mp 4402-4451)

Arcering 5% = Bedrijven die Vlamingen in dienst hebben die optreden als bemiddelaar in Vlaanderen voor rekrutering in Oise

Firmaanaam	Specialiteit	Plaats
Bardeaux et Dalles "Samain" en Briques	Creuses Armées (Céramique mécanique)	Ribécourt (Oise)
Cérabati CGCB Compagnie Générale de la céramique du bâtiment	Carreaux grés cérame - carreaux et pavés céramiques - mosaïque de grés en vrac & collée - tuyaux en grés vernissé	Succursale de Pont-Ste Maxence (Oise)
De Cornois et Cie	Sucrierie - raffinerie - distillerie et établissements agricoles de Vauciennes (Grand Prix Exposition d'alimentation Paris 1910)	Contact: Vauciennes (Oise) par Villers-Cotterêts (Aisne) Usines à Veze .
Fonte malléable et fonte de fer	Pièces diverses - Mécanique générale - Automobiles - Tracteurs - Machines agricoles - Moulage Mécanique - Modelage - Usinage	Siège social à Paris, 15 rue Bleue Usines et bureaux à Méru (Oise)
Briques Creuses de Ribécourt-Hourdis Armés Samain	Zie ook Bardeaux et Dalles «Samain». Administrateur directeur Hilaire Samain.	Ribécourt (Oise)
Société Française d'Alliages de Métaux	Manufacture de Couverts et d'Orfèvrerie en Avivé et en Argenté. Articles spéciaux en métal «Lux» avivé et argenté pour hôtels, restaurants, cafés et limonadiers. Réargenture - Dorure - Coutellerie - Gainerie - Coffres ébénisterie	Trois usines et maison en France. Siège social: 14, Passage Dubail + 54 Boulevard Magenta et 120 Faubourg St-Martin (XIème arr.) à Paris et succursale à Bornel (Oise) .
Forges, Tréfileries & Pointeries de Creil (Oise) Société Anonyme - Usine de Creil	Fil Machine - Ronds pour ciment armé, fil clair, recuit, galvanisé, cuivré et dressé, câbles lisses, ronces artificielles, élastiques. Prix: Paris 1889: médaille d'argent Chicago 1893: exposant Anvers 1894: hors concours	Creil (Oise)
La Féculerie	Aardappelmeelfabriek (direction: Monsieur Lesguillons)	Baugy , canton de Ressons-sur-Matz (Oise). Zie ook bijlagen 9 en 11 (Buyl)
Entreprise générale de battages en tous genres	Gabriel Brialux - entrepreneur de battages, Route de Paris à Breuil-le-Vert par Clermont (Oise)	Breuil-le-Vert par Clermont (Oise)
La Victorieuse	Entreprise générale de bâtiments - société a personnel et capital variables	Ribécourt (Oise) , 55 rue de Paris.
Exploitations Forestières	Bois de Houillères et de chauffage - scierie mécanique H. Laruelle à Ribécourt (Oise)	Ribécourt (Oise)

Sucrerie agricole	Gare: Moyenneville	La-Neuville-Roy (Oise)
S.A. des Mines et Fonderies de Zinc de la Vieille Montagne - usine de Creil	139, rue Jean-Jaurès	Creil (Oise)
Rousseau H. - exploitations forestières scierie - caisserie. Manufacture de pinces à linge (wasspelden)	Creil, rue de Senlis 48 à 54	Creil (Oise)
Lepage Frères - Entrepreneurs constructeurs	Creil (Bureaux: 4 cité Magenta à Paris X ^{ième})	Creil (Oise)
Manufacture Française de Tapis & Couvertures (précédemment Ed. LAINE et Cie)	Beauvais, siège social: 50 Bd Saint-Jean.	Beauvais (Oise)
Sucrerie d'US	Pierre Corbin & Cie - Fabricants de sucre à US Adrien Obert, directeur de la Sucrerie US représenté par Camille Cosyns , chef d'équipe et demeurant Machelen-les-Deynze qui fait les certificats d'embauchage (zie bijlage 17).	US (Seine et Oise). Zie contrat d'embauchage (bijlage 17).
L. LAFEUILLE - Fondateur Constructeur - Fonderie & Atelier de Nogent. Bronze, Cuivre, Laiton, Antifriction.	Mécanique (décolletage, usinage, polissage). Modelage (Travaux Bruts et Finis sur dessins - moulage au trousseau - Moulage mécanique)	Nogent , près Creil (Oise)
Etablissements Kuhlmann	Compagnie Nationale de Matières Colorantes et Manufactures de Produits Chimiques du Nord Réunies Etablissements Kuhlmann. Bureaux: Boulevard Haussmann 145 à Paris.	Usine de Villers-St-Paul (Oise)
Etablissements BRISSONNEAU & LOTZ	Matériel Roulant.	Creil - Montataire
Etablissements MARINONI	Machines et Matériel pour l'Imprimerie et les industries annexes, 96 rue d'Assas	Usine de Montataire (Oise)
Etablissements Parvillée Frères et Cie S.A.	Porcelaines et Ferrures pour l'électricité. Siège: Montataire, Magenta	Usine de Cramoisy (Oise)
Scieries mécaniques	-	Usine de Cramoisy (Oise)
CIMA-WALLUT	Machines agricoles McCormick & Deering. Directeur L. Debruyne. Chef du personnel d'usine: François Boizon.	Usines de Montataire , 32 avenue de la Gare (Oise)
Cartonnerie Papeterie CHOUANARD	Cartons Paille Gris - Cuir et Similis Spécialités cartons laminés (Maison fondée en 1828)	Siège social à Etouy (Oise)
Société d'électro-chimie d'électro-métallurgie et des aciéries électriques d'usine	-	Usine de Villers-Saint-Sepulcre (Oise)
Sucrerie et Distillerie de Francières et des exploitations agricoles qui en dépendent	Francières par Estrees-Saint-Denis. Administrateur-directeur Jean Valette (1936)	Usine de Francières .
DOUANE, BONHOMME & CIE, Entreprise de Travaux Publics & Particuliers	Anciennes Maisons Michau Douane Dubrujeaud Bonhommé & Ch. Lang réunies à 16bis Avenue de Chatillon - Paris XIV ^{ième}	
HAINAUT R. Entreprise de monuments funéraires	Taille de pierres et appareillage pour bâtiments. Construction de caveaux. Grilles en fer & entourages.	à Nogent-sur-Oise , 14 rue de Bonvilliers. Chantier: rue de l'Argilière.

	Gravure, sculpture. Entretien de tombes à l'année. Granit, marbre et pierres de toutes provenances.	
Garage de la Gare - Agence Peugeot	Manuel CUELHO	à l'Oise, commune de Pont-Sainte-Maxence, 29 avenue Aristide-Briand.
DEMOUY ANDRE & CIE	Entreprise Générale Batiments & Constructions industriels. Béton armé. Ancienne Maison MOYEN & DEMOUY.	à Compiègne, 3 rue de Clamart.
ETABLISSEMENTS LEON LEVILLE	Fabriques d'articles en Nacre. Fabrique d'articles en Coquillages. Fabrique de cadres & Presse-Papiers avec vues couleurs et application de Nacre (à Montmagny). Spécialité de souvenirs pour villes d'eaux et pèlerinages.	à Paris, 48 Faubourg du peuple. Succursale à Montmagny (Seine et Oise)
ZERVETZ ROBERT	Tâcheron - Briquetier	à Creil, rue du Plessis-Pommeraye
PHILIPPE MARIN	FERME DE LA BALLASTIERE	par Conflans-Sainte-Honorine (S.-O.)
JACQUES OUACHEE	Agriculteur	à Le Transloy par Estrées-St-Denis
ECOLE DE REEDUCATION PROFESSIONNELLE DES MUTILES DE RIBECOURT (OISE).	Ministère des Pensions. Office National des Mutilés, Anciens Combattants, Victimes de la Guerre et Pupilles de la Nation.	à Ribécourt.
LA FLAMANDE - MACHINES A LAVER	Etablissements Namur Frères. Usine en Belgique à Quiévrain (Hainaut) et Bureaux et usine à Quarouble (Nord). Modelage mécanique. Fonderie de fonte mécanique. Laveuses mécaniques à main, à moteur. Essoreuses centrifuges.	à Quarouble (Nord).
COMPAGNIE FRANÇAISE DES METAUX	Siège Social à Paris, 7 rue du Cirque (Champs-Élysées - 8 ^{ème} arr.)	Usine à Sérifontaine (Oise)
DUCHESNE GEORGES	Agriculteur	à Borest
DELIGNY GEORGES	Exploitations forestières. Commerce de bois. Bois en grumes. Sciages - traverses. Bois de houillères.	à Compiègne, 7 place Jules Dulac
FEVRE ET CIE PIERRES ET MARBRES CLAIRS	Marbres Clairs - Bruts - Sciés - Taillés - Polis. Centre de l'Oise et de l'Aisne (16 usines et 140 carrières)	à St-Leu d'Esserent (Oise)
CARRIERES OUACHEE ET CORPECHOT	Pierres de Saint-Maximin et de Saint-Leu	Siège social à St-Leu d'Esserent (Oise)
FERME DE L'HOTEL-DIEU	de Jullien Valque	à Le Bellay-en-Vexin par Chars
SOCIETE DES PONTS ET TRAVAUX EN FER	Anciens établissements H. JORET. Direction à Paris, 93 rue Taitbout et Ateliers de construction à Montataire. Directeur: Charles Hudelet.	à Montataire (Oise)
PIERRE FABRE - ENTREPRISE DE TRAVAUX DE CHEMIN DE FER	à Paris 17 ^{ème} , 71 avenue de Wagram	à Sery-Magneval (Oise)
BRIQUETERIES COUTURE G. (Propriétaire-exploitant)	Carrières de sables et cailloux. Briques aux fours continus. Ordinaires. Repressées pour travaux apparents. Sable. Cailloux. Terre à four.	à Précy-sur-Oise (Oise)
FORGES ET ACIÉRIES DU NORD ET DE L'EST	Direction des Usines à Valenciennes.	Division à Montataire.
ETABLISSEMENTS A. ROUSSEAU	Manufacture de chemises. Siège: Rue du Renard à Paris	Usine de Montataire.
BRIQUETERIE	Chef d'exploitation : Gustave Goffin	à Plailly

PANCALDI FRÈRES	Chauffage Central - Fumisterie - Chauffage - Tolerie. Anciennes maisons Capetti, Pancaldi, fondée en 1835	à Compiègne, 11 rue Sait-Antoine.
LES COOPÉRATEURS	Fédération nationale des coopératives de consommation. Le chef d'entrepôt est Monsieur Guyard.	Siège social à Paris 3ième, Boulevard du Temple 29. A Compiègne, Place Marché aux Fourrages 6.
BOZEL MALETRA	Société Industrielle de Produits Chimiques. Paris IX, 38 rue de Lisbonne	Usines de Cuise Lamotte.
LA BROSSE & J. DUPONT RÉUNIS	Siège social: 44 rue de Turbigo à Paris 3ième. Administrateur-directeur Paul Massé.	Usines à Beauvais.
FONDERIES DE COMPIEGNE	Fer - cuivre - aluminium. Spécialités: pièces pour sucreries. Moulage mécanique. Atelier de modelage mécanique.	Siège social, bureaux et usine à rue de Canlers, Margny-les-Compiègne.
BOULANGERIE - PATISSERIE - GRAINETERIE	Sons et Farines. Gros et détail. Dénoyer-Brand. Successeur de Dumont.	A Méru, 36 Place de l'Hôtel-de-Ville.
RENÉ FORESTIER	Plomberie - Couvertures - Zinguerie	Belleville-Blargies par Abancourt
LA NOURYLANDE	Société Industrielle & Commerciale - Huilerie	A Venette.
GEORGES DUPAS ET SES FILS	Fumisterie - Marbrerie - Chauffage par la Vapeur et par l'eau chaude	Compiègne, rue du Croissant 8.
DELEGRANGE P. & MESSENGER P.	Apprêtements Transports Par Eau. Représentant = Alfred Duchateau	A Longueil-Annel.
HENRY PERE ET FILS - ENTREPRENEURS	Travaux Publics & Particuliers. Etablissement de voies béton armé - Bâtiments industriels - Macadam et pavés de tous échantillons et de toutes provenances - Granit de Normandie et de Bretagne	A Compiègne
SOCIETE GENERALE DE FONDERIE	Anciens établissements Chappée - Etablissements Nanquette - Fonderies Caloria - Fonderies et émailleries Dupont - Fonderies et Emailleries de Noyon - Société Les Fils de A. Piat, Réunis.	A Paris (VIIIième), 6 rue Cambacérès. Usines à Noyon.
CGCB - COMPAGNIE GENERALE DE LA CERAMIQUE DU BATIMENT	Carreaux Grès Cérame vitrifié unis, porphyres, nuagés, dessinés, carreaux céramiques, de faïence mosaïque, de grès, tuyaux en grès vernissé pour assainissement	A Pont Ste Maxence.
HERVET R. GENDRE ET SUCCR.	Exploitation Forestière - Fabrique d'Allume-Feu. Ancienne Maison Robquin Père et Fils	A Thiers par La Chapelle-en-Serval.
CHARREAU & FILS	Commerce de Bois - Spécialité Sciage Peupliers - Exploitation sur pied - scieries mobiles.	A Cravant (Yonne)
SUCRERIE DE MONCHY-HUMIERES	-	A Monchy-Humières
ROBERT CLAYE	Agriculteur	A Cramoisy
VUATTEBLED LEON	Cultivateur	A Nanteuil-le-Haudouin. Beschikt over eigen briefhoofd. Is dus een landbouwer met een zeer groot bedrijf.
COURTIER ROBERT	Agriculteur	A Villers-Saint-Genest. Beschikt over eigen briefhoofd. Is dus een landbouwer met een zeer groot bedrijf.
CARISSIMO OMER	Entreprise Générale en Pavements Mosaïques. Travaux	A Nogent-sur-Oise.

	artistiques. Vénitiennes & Romaines en marbre. Spécialité de Granito en marbres divers pour pavements. Mosaïque Byzantine en émaux & Or pour décoration.	
CARRIÈRES & SCIERIES DE FRANCE	Anciens Etablissements Civet-Pommier et Cie. Pierres de taille de toutes natures. Brutes, sciées et taillées. Moellons - Castines.	Siège social: 1 rue de la Tour-des-Dames, Paris IXième (Angle rue de la Rochefoucauld)..
ETABLISSEMENTS PIGIER (ECOLE)	Cours pratiques de commerce & de comptabilité des établissements fondés en France en 1850. Directrice: madame Léry. Enseignement individuel: commerce, comptabilité, droit et impôts, sténo-dactylographie, secrétariat, langues vivantes, coupe-couture, modes etc...	Concession de Beauvais, 58 Place de l'Hôtel de Ville. Entrée des cours: 65 rue Beauregard.
BATTAGES GRAINS ET GRAINES GEORGES FORGET	Pressage	A Rémy (Oise)
FONDERIES MONTUPET	Aluminium. Alliages légères et ultra légers.	A Nogent-s/-Oise
BRASSERIE DE COMPIEGNE V. ANCEL	Bière en futs et en bouteilles. Cidres - vins & spiritueux en gros. Eaux gazeuses - Sirops - eaux minérales	A Compiègne
SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE FONDERIE	Anciens établissements Chappée - Etablissements Nanquette - Fonderies Caloria - Fonderies et Emailleries Dupont - Fonderies et Emailleries de Noyon - Société les Fils de A. Piat, Réunis	A Paris VIIIième, 6 rue Cambacérés
MANUFACTURE DE CHAPEAUX POUR DAMES	Paille - Feutre. E. Argelaine & R. Ganneval Gendre. R. Ganneval, succr.	A Verberie
LA GAQUERE	Ingénieur. Travaux Publics Bâtiments. Raccordements Particuliers et Industriels. Achat & vente de matériaux de voie. Pose de voie tout écartement. Travaux de voirie, battage de pieux, drainage.	A Noyon, 13 Boulevard Ernest-Noël.
E. DAMOND et CIE	Compagnie auxiliaire d'entreprises électromécaniques.	A Paris 19ième, 26 rue des Annelets.
ETABLISSEMENTS SIS PERE ET FILS	Ancienne Maison Firmin Sis. Entreprise générale de batiments et de travaux publics. Ciment armé. Cités ouvrières, églises etc...	A Margny-lès-Compiègne.

**BELGISCHE EIGENAARS IN
HET ARRONDISSEMENT COMPIEGNE
IN 1925**

Brief van
Direction de la Sûreté Générale
Service Central des Cartes d'identité des Etrangers

à Monsieur le Ministre de l'Intérieur le **20.01.1926**

Pour répondre à la demande continue dans votre dépêche **circulaire en date du 26.9.1924, rappelée les 11 décembre et 3 janvier courant**, j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint:

- 1) le relevé nominatif des propriétés possédées dans le département de l'Oise par des étrangers;
- 2) les deux tableaux récapitulatifs établis conformément au modèle consigné dans notre dépêche du 11 décembre.

Vous voudrez bien trouver également, ci-annexé, un rapport très documenté émanant de M. Venèque, secrétaire de Mairie à Nanteuil-le-Haudouin, exposant les offres, qui lui ont été faites par diverses firmes d'origine étrangère à l'effet de servir d'intermédiaire pour la vente de propriétés sises dans cette région.

Totaal eigenaars van vreemde origine in het arrondissement: 140 - bezitten samen 650 ha 85 a 46 ca

Totaal Belgische eigenaars in het arrondissement: 81

Totaal Belgische eigenaars in het kanton Ribécourt: 18

GEARCEERD 10 % IS KANTON RIBÉCOURT

De onderstaande tabel is opgemaakt aan de hand van een lijst van eigenaars aangevuld met beschikbare persoonlijke gegevens die op individuele fiches aangebracht werden en in bepaalde gevallen aangeven hoe de eigenaar woont, hoe het eigendom werd verkregen en hoe het eigendom al dan niet de oorlog had overleefd.

De berekening van de belastingen verloopt zoals in onderstaand schema:
Extrait de la Matrice Cadastreale - Commune de Elincourt-Ste-Marguerite - 1924
Etat des propriétés portées à la matrice cadastrale sous le nom de.....

Section	N° du plan	Lieux dits	Nature de la propriété	Contenance	Classe	Revenu (kadastraal inkomen)
			Terre	6 a 15 ca	2	3 fr 49 ct
			Jardin	6 a 31 ca	11	5 fr 05 ct

Gemeente	Naam	Valeur locative des immeubles occupés par le propriétaire ou prix des loyers pour les immeubles donnés en location par les propriétaires étrangers	Superficie des propriétés rurales non bâties	Date d'achat	Observations
Cuise la Motte	Vanherpe Jean Baptiste (boucher)		29 a 12 a	1897	
Jaulzy	Govaert Henri	150 fr	1 ha 24 a	1921	
Rampoel	Van Hecke René	3 maisons ouvriers		1913	détruites par faits de guerre mais dont l'indemnité de dommage est fixé à 155.702 fr.
Pierrefonds	Crossard	environ 3.000 fr		1922	
Choissy-au-	Geerinck		6 a	1923	

Bac					
Janville	Debeaume Louis	75 fr	41 a 50 a	1921	
	Tralbaut Pierre	1.000 fr	8,95 a	1920	Baraquements - maison - commerce et écuries loués à 1.000 fr par an
	Cnockaert Dejardins Edouard	172,50 fr	8 a 85	1924	Grange transféré en maison depuis 1924. La maison appartient en propre à Madame Cnockaert et ses enfants issus d'un premier mariage avec un français
Margny les Compiègne	Fevrier Camille	500 fr		1922	
	Coulon Jean Baptiste	500 fr		1923	
	Debrigode Aimé	1.500 fr		1922	
	Gelmant Georges	300 fr		1922	
	Legat Cyrille	435 fr		1914	
	Peyre Charles	675 fr		1923	
	Rifaut Félicien	1.500 fr		1910	
Venette	Durieux	4.800 fr (1.800 fr valeur locative immeubles occupés et 3.000 fr loyers pour immeubles en location)	1 a 17 ca	1921	
	François Louis	3.780 fr (1.800 fr valeur locative immeubles occupés et 1.980 fr loyers pour immeubles en location)	96 a 70 ca	1917 à 1923	
	Latour Florian	1.000 fr (valeur locative immeubles occupés)	5 a	1900	
Arsy	Van Haren Paul	1.000 fr		1924	
Canly	Paul Meersman De Boever (résidant à Arsy)	14,89 fr	37 a 25 ca	1924	
Estrées St-	Louette Georges	767 fr	14 a 25 ca (1 a 20 + 3 a	1923-1924	2 maisons - jardin. Propriétés

Denis			93 + 3 a 12 + 6 a)		occupées par Monsieur Louette, industriel, qui dirige une petite usine de décolletage (certifiée par Maire le 28.11.1924).
Francières	Renacle Etienne	20,83 fr (revenu imposable)	24 a 05 ca	avril 1923	maison + terrain. A faire construire sur son terrain un baraquement en planches où il habite (certifiée par Maire le 30.11.1924).
Jonquières	Delcorps Joseph	maison de 3 pièces non louée		Le 06.02.1924 (prix d'achat inconnu)	
Grandfresnoy	Veuve Clainquart née Sophie Delcourt	300 fr	13 a 25 ca	avant 1882	maison rue de l'église
	De Coene Léonce	60 fr	23 a 79 ca	1920-1924	maison rue Chénevières ou des Wacheux
	Woorbruggen Charles	278 fr (187,50 fr + 90 fr)	11 a 67 ca	1901 + 1924	2 maisons: maison avec boutique de maréchal à la rue des Anges (1901) et maison rue de l'église (1924).
Houdancourt	Veuve Bogaert	600 fr par an	9 a 57 ca	1920	
Remy	De Backer Auguste	112,60 fr (revenu imposable) + maisons imposables 75 fr + 60 fr = 247 fr	2 ha 22 a	1910-1918 1913 (75 fr) 1922 (30 fr)	
Frétoy-le-Château	Sumeuse		34 ha	Le 17.03.1924	
Guiscard	Kremer Guillaume	1.040 fr	4 ha 89 a 55 ca	Achetées longtemps avant la guerre 1914	Une maison rue de Noyon occupée par le propriétaire (valeur locative 800 fr) + seconde maison (240 fr).
	Kremer Denis	600 fr	6 ha 37 a	Immeubles achetés quelques années	Une maison rue de l'Eglise détruite par faits de guerre. Deuxième maison rue de

				avant la guerre	l'Eglise (360 fr) et maison rue de Noyon (240 fr).
Amy	Staelens Florent	75 fr (revenu imposable)			
Beaulieu-les-Fontaines	Grodent et Moray	300 fr		1922	
	Thonon	200 fr		1923	
	Hamaide	200 fr		1924	
Candor	Raevens Achille		7 ha 43 50 ca	1923	Locataire/Propriétaire
Ecuvilly	Marcelle François	52,50 fr (revenu imposable)	2 ha 01 a 59 ca	1913-1922-1924	maison.
Lassigny	Sarot Joséphine	240 fr	26 a 55 ca	Bien avant 1914	
	Govaert Liévin		160 ha	1923	N'a pas encore de maison. Est en instance de demande de naturalisation française.
Thiescourt	Bonte Etienne	112,50 fr (revenu net imposable de la matrice)	3 ha 33 a 90 ca		Maison en propriété. En 1924, Bonte habite Thiescourt depuis plus de 30 ans. Est marié avec une française et a un fils actuellement soldat dans l'armée française. Est en instance de naturalisation depuis avril 1924. Selon le maire de Thiescourt, Bonte doit avoir d'autres propriétés sur Evricourt et Cannectancourt.
Baboeuf	Mauyen Léon		5 a 35 ca	Septembre 1924	Jardin - Terre. Terrain à bâtir avec jardin.
Brétigny	Bostyn René	30 fr	31 a 35 ca (4 a 28 + 12 a 67 + 8 a 55 + 5 a 85)	1923	
	Lechene Henri	8 fr	8 a 20 ca	1924	Acheté par Monsieur Alvoet (belge) en 1919. Certifié par Maire de Brétigny.
	Evenepoel Ludovic	45 fr	45 a 05	1924	Racheté par ces deux belges en 1924. Certifié par Maire de

					Brétigny.
Cuts	Verstraeten Etienne	225 fr	20 a 35 ca		
	Veuve Vandendriessche née Leclerc Léa	97,50 fr	40 a 21 ca		
Mondescourt	Verstraeten Aimé (boulangier)		Une boulangerie sur 9 a environ et 10 a 60 terre = 19 a 60 ca	1923	Maison.
Noyon	Gourmont et Pouchol (nom collectif)	6.650 fr		1919	
	Bruniaux			1924	Petite maison en cours de construction que l'intéressé construit par ses propres moyens. Demeure à Noyon depuis plus de 30 ans.
	Sis Joseph	200 fr		1919	Demeure à Noyon depuis 25 ans.
Pont L'Evêque	Ocket Alfred	500 fr	3 a 25 ca	1913	Monsieur Ocket possédait avant guerre une maison qui a été détruite. Celle désignée ci- dessous a été édifiée en remplacement.
Sempigny	Veuve Goes Lengele		1 maison et 1 jardin (habite la maison avec la famille)	Depuis 1922	Maison - jardin.
	Petiniot Auguste		1 maison et 1 jardin (habite la maison avec la famille)	11 août 1923	
	Zeug Mathias		3 a	Août 1924	Terre.
Varesnes	Rauscent Emile		141 ha 58 a 53 ca	Vers 1920	Maison. Terre. Ferme neuve à Varesnes.
Cuvilly	Veuve Denys Léon	52,50 fr (valeur locative)	3 a 85 ca	plus de 30 ans - 1894	Maison.
	Vanderstichele	102,50 fr (revenu imposable)	12 ha 57 a 96 ca	1920	Maison. Terre. Marié à une française. Les 12 ha 57 a 96 ca, il y a 12 ha 22 a 86 ca qui

					proviennent de la femme ainsi que la maison.
Gournay s/Aronde	Bemelmans Henri (épicier) résidant à Neufry s/Aronde	11,38 fr (revenu imposable)	47 a 45 ca de terre	En 1924 (à la coté de M. Bemelmans à dater du 1 janvier 1925)	
Marquéglise	Sambree Joseph	340 fr (immeuble bâti val. loc. 200 fr) et maison semi prov. val. loc. 140 fr)		1923	2 maisons.
	Dufour-Bullot Joseph	303,87 fr	4 ha 83 a 98 ca	1924-25	
Monchy Humières	Denauw René	300 fr (prix de loyer)			
Neufvy s/Aronde	Lenaert Joseph	7.756,90 fr	194 ha 01 a 51 ca	1925	Propriétaire du château et de la ferme du Bout du Bois
Ricquebourg	Madame Fischefet	300 fr	22 a (16 a et 6 a)	1921 et 1922	
Chevincourt	Lecomte Anselme	510 fr.	21 ha 13 a	1922	Lecomte à Chevincourt depuis 1911. Ferme de la Cense construite en 1924.
	Hilger Xavier	2 maisons 52,50 fr en 120 fr	4 ha 58 a	1901-1909	Habite la commune depuis son enfance - a marié à Chevincourt une jeune fille de Villeroy - a hérité de ses beaux-parents.
	Hilger François	90 fr	57 ha 65 a	1916	Habite la commune depuis son enfance.
	Gilson Alexandre	2 maisons 52,50 en 60 fr	21 a 10	1892 en 1920	Habite la commune depuis son enfance.
	Gilson Camille	2 maisons 52,50 en 67,50 fr	1 ha 51 a	1909	Habite la commune depuis son enfance.
Chiry-Ourscamp	Quittelier-Brassart	Valeur locative maison 105 fr	30 a 50	28.02.1921 et 27.06.1923	Réside dans la commune depuis 1920.
	Collard-Wagener	Valeur locative 100 fr	96 a 34	31.01.1921	Réside dans la commune depuis sa naissance ainsi que

					sa femme. Ces enfants ont accompli le service militaire en France. Certifié par le Maire de Chiry le 11.12.1924.
Dreslincourt	Quenon Renaud	Une maison valeur locative 130 fr	19 a 70 ca	sinds 1923	
Machemont	Collas	60 fr	80 a		Immeuble non occupé
	Valvekens	262,50 fr	50 a	1923	Occupé par les propriétaires
Pimprez	Cotart Jules		24 a 49 ca	1924	en bois
St-Léger-aux-Bois	Dehousse Louis	100 fr	6 a 75 d'après titres et 7 a 58 d'après cadastre	9.12.1922	A fait édifier une baraque en bois qu'il habite lui même. Certification par le Maire du 05.12.1924.
Vandélicourt	Plasman Victorien	200 fr	4 a	1923	
	Plasman Victor	200 fr	2 a	1923	
Ribécourt	Sucrerie de Ribécourt	1-400.000-M.335.000		02.08.1909	
	Samain et Cie	capital : 38.000		1922	
	Briqueterie St-Jacques	capital : 275.000		30.06.1914	
	Coopmans	capital : 2.000	32 a	1921	

Opmerking: de bovenstaande gegevens zijn opgemaakt op basis van fiches, afgeleverd door de gemeentebesturen en later op een lijst verwerkt.

In bepaalde gevallen is het gemeentebestuur niet op de hoogte van de nationaliteit van sommige vreemdelingen in hun gemeente.

Voorbeeld voor de gemeente VARESNES (attest burgemeester 24.11.1924) waar de volgende persoon 1 are grond bezit en *1 maison détruite par faits de guerre:*

Schenckel Marguérite, 170 rue de Grenelle à Paris

Nationalité: *ignorée mais probablement allemande*

Bijlage 5

Préfecture de l'Oise
Service des étrangers
(betalende buitenlanders)

Cartes établies en 1929 et en 1930 de A & L - M & T - V

Couronne in-folio

6 Mains

Réglure journal

Beauvais Mp 5009/1 (A à L) 5009/2 (V) et 5010 (M à T)

De datum van aankomst is datum van inschrijving (sommigen woonden reeds vele jaren in de gemeenten)

Betalen 20 Fr tenzij anders aangegeven

In arcering is eigenaar van huis/grond

De juiste schrijfwijze van de namen (overgenomen uit handschrift) is onbekend

**ARRONDISSEMENT DE COMPIEGNE
KANTON DE RIBECOURT**

BAILLY

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
29.05.1929	Jaskot Marguerite
	Mauroit née Cotard
	Mauroit Arthur
	Seussat Pierre
	Ducoffre Emile
	Ducoffre Arthur
	Van der Eycken née Warnier
	Van der Eycken Henri
30.05.1929	Jaskot née Matystack
	Sarmonsky Marie
	Sarmonski Maximilien
	Sarmonski Max
03.06.1929	Kmiec Romain
	Ostrowsky née Ordon
	Ordon Josepha
	Ostrowsky Ignace
	Sarmonski née Wilk
	Ziolkowski Jean
	Ziolkowski Amela
12.06.1929	Kapluck Félix
16.09.1930	Sarnowski Vincenty
01.10.1930	Tomezyk Bronislawa
19.11.1930	Kmiec Jan

CAMBRONNE LES RIBECOURT

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
13.02.1929	Serygiol Sophie (betaalt 100 fr)
09.03.1929	Barelari Jean (betaalt 100 fr)
	Barelari née Toscani (betaalt 100 fr)
13.03.1929	Jenart Simonne (betaalt 100 fr)
27.03.1929	Colman Honoré (betaalt 100 fr)
	Colman née Nimmegeers (betaalt 100 fr)
06.04.1929	Selig David (betaalt 100 fr)
	Jenart Paul (betaalt 100 fr)
11.02.1930	Kornas Viktor (betaalt 100 fr)
	Cerazy Stanislas (betaalt 100 fr)
03.05.1930	Klein Georgette (betaalt 100 fr)
	Klein née Pany (betaalt 100 fr)
	Klein Jean (betaalt 100 fr)
22.05.1930	Szymanski Viktor (betaalt 100 fr)
	Szrvajkoswski Joseph (betaalt 100 fr) onderstaande 20 fr
05.02.1929	Swiderski Laurent
	Swiderski née Ramatowski
	Wymzaka Etienne
11.02.1929	Mariano José
	Venuti Evaristo
	Venuti née Genteline
	Willième Fernand
	Willième née Even
13.02.1929	Sado Pierre
20.02.1929	Popielowski Tadeusz
	Szmedt Wilhelm
	Szmedt née Perdal
	Demoulin née Sohat
	Demoulin Bartholemy
26.02.1929	Cremonini née Drousin
	Kostrzewski née Woryta
	Kostrzewski Andrzej
28.02.1929	Lesniak Francois
	Lesniak née Burow
08.03.1929	Cuper Joseph
	Cuper née Lepinska
09.03.1929	Dajek Wladyslaw
	Dajek née Janeczek
	Cremonini Luigi
	Croatto Primo
	Croatto née Nicolino
	Hudanska Franciska
	Pol Wojciek
	Pol née Mruwka
	Seniszyn Jan
09.03.1929	Arzenton Albino

	Arzenton née Ambrosio
12.03.1929	Chlon François
	Chlon née Olejniczak
	Jenart née Lagae
	Kowalczyk Stanislas
13.03.1929	Kulis Franciszek
13.03.1929	Jenart Oscar (0 fr)
27.03.1929	Goffart Celestin
	Olejniczak Marthe
28.03.1929	Kegelart Armand
	Bonesso Francisco
08.04.1929	Barilari Vincenzo
	Barilari née Toscani
16.04.1929	Moreira Philippe
12.06.1929	Janiak Wladyslawa
19.06.1929	Herin née Schmetz
	Herin Arsène
22.06.1929	Barilari Vincenza
	Mambour René
04.07.1929	Piedel Michalina
23.09.1929	Van Moere Edouard
26.09.1929	Arzenton Pietro
	Sarara Stanislas
28.09.1929	Mambour née Gaudet
19.11.1929	Venuti née Vien
03.12.1929	Hudenska Antonina
20.02.1930	Mirgos Sophie
08.03.1930	Swiderski Jean
21.03.1930	Pol Victoria
09.04.1930	Lambert Charles
	Lambert née Mairesse
	Ligudzmoki Anicla
15.04.1930	Stassin Leopold
	Stassin née Petit
01.07.1930	Mambour Aimé
	Seniszyn née Grobos
11.02.1930	de Vuyst Pierre (naar Somme 20.07.1930)
01.08.1930	Deraedt née Ghemar
	Deraedt Léon
20.08.1930	Mirgos née Sloiowsky
	Mirgos Albert
19.11.1930	Ligudzinski Franciszek
26.12.1930	Toscani Giovanni

CARLEPONT

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
01.10.1929	Da Silva José (betaalt 100 fr)

27.03.1930	Servais Martin (betaalt 100 fr)
20.02.1929	Lopo Antonio
	Pirès Armanda
	Rodriguez Manuel
28.03.1929	Wandelaere Joseph
	Wandelaere Rachel
	Wandelaere Isidore
	Wandelaere Adrienne
	Wandelaere née Vieren
	Wandelaere Henri
27.04.1929	Geirnaert femme Roels
	Roels Henri
17.06.1929	Conniasselle Jean
	Conniasselle née Debart
	Conniasselle Edouard
	Pochet Louis
	Pochet née Conniasselle
20.06.1929	Nawala André
	Nawala née Doleski
	Nawala Karol
	Pentar Antoine
	Pinter Franjo
28.09.1929	Deola née Lrugia
	Deola Antonio
	Gomes de Carvalho Gilhormina
	Fabris Emilia
	Folli Albert
01.10.1929	Goncalves da Silva née Gomès Carvalho
04.10.1929	Numes Haia
06.11.1929	Fauconnier Oscar
19.11.1929	Meilarczyk Maryanna
18.02.1930	Pintar Joseph
	Pintar Jacob
	Pintar Antonin
09.03.1930	Volpini Dominique
15.04.1930	Decaé Pierre
	Gemoets Herman
	Gemoets née Decaé
	Haas Nicolas
	Lettry Vittoriano
	Michelin Jura
	Michelin née Clarisch
	De Potter Lucien
02.05.1930	Pretezyński Thomas
	Gabara Adam
25.09.1930	Philippetin née Pirotte
	Philippetin Antoine
19.11.1930	Lettry Joseph

11.12.1930	Lotat Anna
------------	------------

CHEVINCOURT

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
13.02.1929	Gilson Josse (betaalt 100 fr)
	Gilson née Nickels (betaalt 100 fr)
26.02.1929	Graux née Bizon (betaalt 100 fr)
	Graux René (betaalt 100 fr)
19.03.1929	Gilson née Dollé (betaalt 100 fr)
	Gilson Jean Joseph (betaalt 100 fr)
12.04.1929	Bertrand née Bossomme (betaalt 100 fr)
	Bertrand Alphonse (betaalt 100 fr)
05.03.1929	Szymaniak née Imbierowicz (allen hieronder 20 fr)
	Szymaniak Stanislas
08.03.1929	Godart Roger
	Godart née Genicq
	Meerschmann Paul
	Meerschmann née De Boever
05.06.1929	Bovet née Dollé (o fr)
30.01.1930	Szymaniak Stanislas
10.02.1930	Laruelle Marie
	Laruelle Jean
	Laruelle née Pirard
30.05.1930	Szpułatr Kartarzyna
27.11.1930	Schmidt Joseph

CHIRY OURSCAMPS

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
07.02.1929	Noël Léopold
	Noël née Vandervoorde
13.02.1929	Mans Jean Baptiste
	Quittelier Eugène
	Quittelier née Brassart
26.02.1929	Bocciarelli Luciano
	Bocciarelli Jean
	Bocciarelli née Bocciarelli
	Colbach Joseph
	Quittelier Eugène
	Toni Constant
	Toni Ida
	Toni née Bocciarelli
	Toni Jacques
	Viola Constantino
	Détry Camille
	Niedercorn née Mellesch

05.03.1929	Delepeleire Achille
	Delepeleire née Chantrelle
28.03.1929	de Ridder née Van de Weghe
	de Ridder Joseph
06.04.1929	Ivaldi Bernardo
	Ivaldi Luigi
	Ivaldi Ermengildo
	Ivaldi Giacomo
12.06.1929	Wrzochol Simon
	Wrzochol Francis
20.06.1929	Khoubermann née Neumann
	Khoubermann Charles
27.09.1929	Delanghe Ina
	Koman André
25.10.1929	Maskrycki née Greech
	Borosky Joseph
10.02.1930	Regnowski François
	Regnowska Anna
23.10.1930	Owezaretr Jean

DRESLINCOURT

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
29.09.1929	Quenon Renaud
	De Rouck Alphonse
	Toni Dominique
	Toni Louis
	Toni née Cerri
	Toni née Roffi
	Verhofstadt Pierre
	Verhofstadt née Van de Wiele
24.09.1929	Chojnacki Joseph
	Cipolat Maria
	Parodiuck Rozalia
	Schollaert née David
	Schollaert André
	Scodeler Antonio
	Scodeler née Cipolat
	Scodeler Luigi
	Stawiry Eva
	Szczepanski née Stawiry
	Szczepanski François
	De Wilde née Van de Wiele
	De Wilde Pierre
	De Zan Antonio
	De Zan née Giordani
27.09.1929	Goddaert Zulma
	Van de Wiele née Vannemaker

	Verhofstadt Dominique
	Wadin François
30.09.1929	Rasschaert Octave
	Rasschaert née Schoters
	Rasschaert Mathilde
	Rasschaert François
	Rasschaert née Van de Velle
25.10.1929	Kornas Jean
20.11.1929	De Geyter Joseph
	Rasschaert Polydore
	Toni Caroline
11.02.1930	Goddaert Albert
	Kornas née Pawhota
	Verhofstadt Raymond
14.02.1930	Verhofstadt Camille
30.05.1930	Goddaert Adrienne
	Goddaert Richard
	Goddaert née Schollaert
24.06.1930	Pastymowski Waclaw
	Stemac Gaspar
	Wolf Joseph
01.08.1930	Markoveic Antoine
	Markoveic Yvan
25.09.1930	Chojnacki Jean
	Drozd Wojciech
	Rasschaert Aimé
	Szpulak Irena
	Wierzbicki Joseph

LE PLESSIS BRION

DATE D'ARRIVÉE	NOMS

nog bekijken in 5010 vermits niet in 5009/1

LONGUEIL ANNEL

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
13.02.1929	Bury née Dewaels (betaalt 100 fr)
	Bury Joseph(betaalt 100 fr)
	Clovin née Michiels (betaalt 100 fr)
	Clovin Ulysse (betaalt 100 fr)
	Watteaux née Crunelle (betaalt 100 fr)
	Watteaux Emile (betaalt 100 fr)
13.03.1929	Abrassart Valentine (betaalt 100 fr)
	Abrassart née Derveau (betaalt 100 fr)

	Abrassart Arsène (betaalt 100 fr)
	Petricone Michel (betaalt 100 fr)
	Watteaux née Crunelle (betaalt 100 fr)
	Watteaux Félix (betaalt 100 fr)
17.01.1930	Laduron Léon (betaalt 100 fr)
	Laduron née Dricot (betaalt 100 fr)
05.04.1930	De Smeth née Vandebussche (betaalt 100 fr) onderstaande = 20 fr
06.02.1929	Clovin Victor
	Albrecht Jean
	Battigelle Ortenzio
	Clovin née Lalanna
	Flangnatti Ovis
	Fornasiero Pierre
	Fornasiero née Flangnatti
	De Keirsmacker Henry
	Kopania Stanislas
	Kopania née Szablevoska
	Peressi née Capetto
	Seressi Angelo
	De Troyer Peter
07.02.1929	Vanmaele née Fasseel
03.03.1929	Carpentier Gaston
	Carpentier née Broquet
	Celotti Luigi
	Cieply Joseph
	Golec Wojciech
	Goncalves née Diolanda
	Goncalves José
	Fedasz née Ryzinska
	De Keirsmacker née Catoir
	Kopgynski née Novak
	Kopgynski Joseph
	Kulefay Motey
	Morandini Giovanni
	Nicolas Emile
	Peressi née Celotti
	Renaux Arthur
	Vandevondel née Lacourt
	Vandevondel Joseph
	Velle Joseph
	De Vuyst née Cardon
	De Vuyst Donat
24.03.1929	Declerck Emile
	Declerck née Casier
	Fedasz Michel
	Vanmaele Hector
06.04.1929	Montignies Philomène (0 fr)
	Salengrois née Blomard

27.07.1929	Cardon née Andrienne
31.07.1929	Coppeti Maria
	David Ernest
	David née de Fruytier
	De Smeth Joseph
	De Smeth Henri
	Venneman Charles
	Venneman née Venneman
02.08.1929	Cardon Henri
24.09.1929	Bombardier Antonio
	Calderini Amadea
	Flagnatti Agostino
	Flagnatti Giuseppe
	De Guisto Fidele
	Molinaro Andrea
	Puizzi Luigi
	Riva Desiderio
30.09.1929	De Clercq Camille
03.12.1929	Becquevoort Georges
	Monin Emile
04.04.1930	Fedasz Michel
11.04.1930	Andreitti Mosi
	Battigelli Dante
	Bortoluzzi Pietro
	Chiarandoni Giacomo
	Flagnatti Cullio
	Peloso Lino
	Peressi Giovanni
	Taboga Giuseppe
	Zucchiatti Celso
15.04.1930	Baritchek Pierre
	Berti André
	Berti née Malner
	Bito Franc
	Charnjai Alexander
	Doza Sajoch
	Flagnatti Gino
	Hernak Franc
	Lets Pitar
	Nadmikloch Gora
	Pech Katica
	Ritter Anton
	Szabo Michal
	Carnowski Aleksander
	Tos Andeya
24.06.1930	Lambert Pierre
16.09.1930	Bito Marie
	Nadmikloch née Nadmikloch

	Szabo née Ambrouch
22.09.1930	Morandini Giovanni
23.09.1930	Gyepes Frantisek
	Gyepes née Karasz
	Gyepes Stefan
	Gyepes née Gyepes
23.10.1930	Carpentier Harold
15.11.1930	Battigelli Dante
	Flagnatti Gino
	Zucchiatti Celso
24.12.1930	Vue de Oliveira née Violante

MACHEMONT

(42 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
08.03.1929	Soholenska Zofia
	Valvekens Felix (50 a sinds 1923)
12.03.1929	Gruszezymoli née Paczkonska
	Gruszezynski Michel
13.03.1929	Dias Antonio
	Sobocinski Ksawery
16.03.1929	Gil Andrzej (de Lagny le Sec 18.02.30)
28.03.1929	Gasparini Carlo
	Gasparini née Franzone
11.04.1929	Soares Adelino
15.04.1929	Nowak Franceszek
17.04.1929	Choinacki Théophile
27.07.1929	Pinto Francisco
	Guiselle Mariette
30.07.1929	Frankiewicz Karol
	Kolosowski Jan
31.07.1929	Camelleri Carmel
2.8.1929	Montès Manuel
	Bessero Stephano
25.09.1929	Ragole Jozef
	Facchin Noi
20.11.1929	Wojtasik Josef
20.12.1929	Bouchard Franz
31.12.1929	Pedre Stocco
	Bouchard Francine
17.01.1930	Storupa Boleslaw
30.01.1930	Ensch Marie Thérèse
	Ensch Suzanna
05.03.1930	Piret Joseph
	Piret Anna
	Piret Feuillon

	Piret née Charles
	Piret Oliva
	Piret Irma
08.03.1930	Wojtasik François
21.03.1930	Gallant Jules
	Gallant née Fraiture
22.05.1930	Gromiecki née Wojtasik
03.06.1930	Kacemba Franciszek
15.07.1930	Sokolowski Stanislas
	Wojtasik Alberto
14.10.1930	Wojtasik Josep

MAREST SUR MATZ

(5 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
12.11.1929	de Timary de Binckum
	de Timary de Binckum née d'Hespel
27.07.1929	Michotte née Delsaux
	Michotte Herman
	Della Riva Antonio

MELICOCQ

(52 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
26.02.1929	Gasnousky Jean
13.03.1929	Baijot Maria
	Baijot André
	Baijot Pierre
	Baijot Isidore
	Baijot Lucienne
	Baijot née Arnould
14.03.1929	Szceponiak née Derdzak
16.04.1929	Lambert Henri
	Lambert Alphonse
	Lambert née Depré
	Lambert Clara
	Lambert Jules
	Lambert Charles
	Lambert Elza
19.04.1929	Lambert née Taghon
26.07.1929	Malek Doratha
03.01.1930	Balis Vandelin
	Bozenikow Anna
	Sudovsky Sylvestre

10.01.1930	Szczefraniak Marcies
27.02.1930	Uhercik Andrej
26.03.1930	Obrebski née Krysza
	Obrebski Toncaz
29.03.1930	Paulissen Arnold
	Paulissen née Groote
26.04.1930	Kot Ignacy
	Kot née Chraptiona
02.05.1930	Kaczmareck Stanislas
	Kaczmareck Anna
	Slusarz Thérèse
06.05.1930	Chrapotr Anton
07.05.1930	Zientala Vincenty
	Zientala Maria
22.05.1930	Matejickova Anna
	Matejicka Stephan
26.05.1930	Davidok Joseph
	Hornacek Stefan
	Matejickova Maria
	Katusinec Emil
28.06.1930	Opat Andrej
	Opatova Katerina
16.09.1930	Tiska Juraj
	Tiska Maria
29.09.1930	Formel Peter
	Slobodnik Martina
	Slobodnik Zuzanna
14.10.1930	Piroska Jan
	Hornacekova Maria
18.10.1930	Hornacek Pavel
19.12.1930	Grabowski Kozimerz
24.12.1930	Vrstrova Margita

MONTMACQ

(25 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
24.10.1930	Zafiropoulos née Saltel (betalen 100 Fr)
	Zafiropoulos Nicolas (betalen 100 Fr)
26.07.1929	Mairesse née Rousseau
	Mairesse Oscar
	De Bondt Jean Baptiste
	Hubert née Bracq
	Hubert Léonard
	Hala Laurent
	Hala née Kuster
	Van der Virken Delphine

30.09.1929	Petit née Rousseau
07.03.1930	Orlik Bernard
17.06.1930	Dobiezync Franciszek
15.07.1930	Solkowiak Joseph
09.08.1930	Kostrzewski Jozef
	Kostrzewski Waekavo
18.10.1930	Kryck Stanislaw
24.10.1930	Bence Jury
	Danc Franc
	Ducrotois Fernand
	Horvat Stefan
	Horvat Karol
	Marko Pavel
	Panker Karol
	Vachova Helena

PIMPREZ

(39 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS (tussen haakjes = inschrijvingsnummer)
05.02.1929	Rotsaert Walter
	Verschooris Juliaan (nr. 126 307)
11.02.1929	Verschooris née De Keyzer (nr. 127 007)
	Verschooris Emile (nr. 127 008)
08.04.1929	Verschooris Rémy (nr. 129.802)
	Verschooris née Matthys Marie-Alice (nr. 129 803)
	Verschooris Michel (nr. 129 816) = zoon Emile
22.06.1929	Verstegen Camille
	Verstegen née Catrysse
	Rotsaert Emile
	Rotsaert Louis
	Rotsaert née Van Nevel
	Coopmans, née Dujacquier
	Coopmans Jean
	Breemersch née T'jonck
	Breemersch née Vergauwe
	Breemersch Jérôme
04.07.1929	Sempels Raymond
	Breemersch Cyrille
	Sempels née Pozière
	Catrysse née Verstegen
	Catrysse Louis
09.09.1929	Jacquet Rachel
12.09.1929	Verschooris née De Rouck (1 303 812)
	Verschooris Jean-Baptiste (1 303 813)
19.09.1929	Cotart née Cambier Alphonsine
	Cotart Jules (1 303 784) eigendom 24 a 49 sinds 1924

	Cotart née Bonnet (1 303 785)
	Cotart Omer (1 303 786)
	Cotart Jules (1 303 787)
	Hanton née Lodeno
	Hanton Fernand
	Zahrzewski née Sahirzonstra (komende van Ribécourt)
	Zahrzewski Rafaël (komende van Ribécourt)
12.11.1929	Coopmans Berthe
26.11.1929	Rotsaert Walter (1 307 520)
20.05.1930	Fabészewski Piotr (komend van Pas-de-Calais)
	Ziolkowski Czeslaw (komend van Pas-de-Calais)
10.09.1930	Cognet Omer

RIBECOURT

(326 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
11.04.1929	Petroff Theodore (betalen 100 fr)
	Petroff née Lesniak (betalen 100 fr)
01.05.1929	Perdek Pierre (betalen 100 fr)
	Spessoto née Bertolo (betalen 100 fr)
	Spessoto Valentino (betalen 100 fr)
08.05.1929	Lacourt Aurore (betalen 100 fr)
	Van Leugenhaegen Albert (betalen 100 fr)
	Van Leugenhaegen née Tumerelle (betalen 100 fr)
31.08.1929	Lecteure René (betalen 100 fr)
	Felus Stanislas (betalen 100 fr)
26.04.1930	Samain Hilaire (betalen 100 fr) St-Denijs-Westrem 24.01.1881 +Ribécourt 31.08.1959
18.01.1929	Megieleski Feliks
01.03.1929	Gherbezza Umberto
	Rozmus née Krzastek
	Rozmus François
12.03.1929	Guiste Pietro
13.03.1929	Colette née Venuti
	Colette Vittoris
	Hojnacki Ignace
	Hojnacka née Kasprzyk
	Wiktor née Kila
	Wiktor Piotr
16.03.1929	Candussi Cirillo
	Candussi née Venuti
	Candussi Carlo
	Gherbezza Ottavio
	Kleber Joseph
	Kleber née Marczak
	Kornas Felix

	Krasny née Taviensky
	Mauro Claudio
	Mauro née Arens
	Olejniezak Casimir
	Olejniezak Michel
	Olejniezak née Borowska
	Venuti Pio
	Venuti Terza
	Venuti Umberto
	Venuti Giuseppe
	Trevisan Leonilda
	Trevisan Sante
29.03.1929	Giorgiutti Mario
	Pluta Mathieu
06.04.1929	Ferrini Giovanni
	Nogorski Alexis
	Nogorski née Pacanovska
	Peressi Leonida
08.04.1929	Georguitti Katale
	Krzastek Kataryne
10.04.1929	Jankowski Antoine
	Venuti Norma
	Venuti née Georguitti
11.04.1929	Lama Ferdinanda
	Wieclaw née Szyrczcek
	Wieclaw François
12.04.1929	Sperzetto Erminio
15.04.1929	Croatto Giovanni
	Cussigh Anna
	Danylak Wasyl
	Maliska Balthazard
	Muszynski Ludovic (frère de Stanislas et frère de Jean)
	Muszynski née Hendanska
	Piccini née De Benedetto
	Piccini Giacomo (50 a met Pauluzzi, Gherbezza en Cinausero sinds '23)
	Sperzotti Gino
	Szwajkowski Stanislas
	Topor Louis
	Typior Vaclaw
	Zatupski Vincent
	Zielinska Stanislaw
16.04.1929	Czaytra Stanislana
	Gherbezza Alfred
	Grondowski Michel
	Lesniak Michel
	Marzec Stanislas
	Orlowski Martin
	Sikorski Stanislas

	Szulgm André
	Woityra Joseph
	Woityra Cecilia
19.04.1929	Arens Victor
	Arens née Lenaers
	Braida Egidio
	Cussigh Mattia
	Cussigh née Del Falle Rosa
	Galek Jean
	Galek née Niedjalek
	Grabowski Joseph
	Kiljanski Francoco
	Mauro Simeone
	Woitjra Honorate
	Zucchi Guerius
	Zucchi née Fiorani
	Czayka née Kiljanski
	Marzet née Kiljanski
	Orlowski née Kuch
	Sikorski née Gortzynski
	Woityre née Jarzebski
20.04.1929	Da Silva Antonio
	Morandini Dominico
	Venuti Domenico
01.05.1929	Cussigh Luigi
	Dri Luigi
	Staliga Catherine
	Vidoni Remigio
	Venuti Giuseppe
	Borulzzi Isidoro
06.05.1929	Golembiski née Jacomski
	Golembiski Stanislas
	Golembiski née Schugochiski
07.05.1929	Balzano Leonardo
	Baranecki Jozef
	Bednarek Venceslas
	Besutti Mario
	Besutti née Sartor
	Bychlecki Stanislaw
	Cegielstra Helena
	Cianc Massimo
	Ciani Giordano
	Chorasiak Michel
07.07.1929	Cristante Albertus
	Cristante Egidio
	Gherbezza Pietro (50 a met Piccini, Pauluzzi en Cinausero sinds '23)
	Gondek née Bedat
	Gondek Joseph

	Grabowski Jean
	Grabowski née Lewandowska
	Guérin Gio
	Jastrzebski Jean
	Jastrzebski née Dziert
	Gedrek Antoine
	Kadziolka Madeleine
	Kmiec Joseph
	Kmiec née Pelas
	Kopezyuska Katarryne
	Lesmatr née Brozetr
	Lugidzinski Stanislaw
	Muszynski née Hudanski
	Muszynski Stanislas (eigenaar 8 a 90 sinds 1923) zie Samain
	Novatr Jean
	Peressini Nicola
	Purolezatr Wojeisck
	Purolezatr née Bronichenska
	Santarosta Pietro
	Likorski née Lenandowska
	Schorski Wladyslaw
	Spezzotti née Del Bon
	Tassan Carlo
	Tisiot Luigi
	Thomas née Breymond
	Thomas Louis
	Villotta née Venenti
	Walkowski Wasyl
	Ziolkowska Jean
08.07.1929	Arens Henri
	Arens Antoinette
	Ciani Ettore
	Ciani née Vilotta
	Gherbezza née Callegaro
	Masa Victor
	Da Motta Antonio
	Santarossa Georges
	Santarossa Luigi
	Scussat née De Ros
	Tassot Albert
	Tasson née Scussat
	Vizzi Giuseppe
19.07.1929	Van der Beken Wivine
12.08.1929	Tassan Pietro
	Tassan Solet
	Stradello Carlo
	Villotta Pietro
16.08.1929	Zusi Aurelio

	Calotti Serafino
	Tisiot Guido
19.08.1929	Bergagne Aleito
	Gazzino Silvio
	Redolfi née Fagaro
	Walkowski née Kulpa
	Zanolin Basilio
30.08.1929	Candusi Pio
	Kuziora Jozef
	Villotta Fermino
	Villotta Angelo
03.09.1929	Felus Jeannina
	Felus née Ruzyka
07.09.1929	Ortali Giovanni
	Otali Luigi
	Barachino Romano
	Kita Wojciok
	Redolfi Angelo
	Riva Francesco
12.09.1929	Candusso Ermenegela
	Ciani Angelo
	Dzurdz François
	Elleze Luigi
	Opasinski née Lopezak
	D'Onranjo Abel
	Piccini Zuirino
25.09.1929	Ducoffre Arthur
	Bejin Jean (0 Fr)
27.09.1929	Jaumain Jules (0 Fr)
04.10.1929	Merzac Zofia
22.10.1929	Tassan née Spessotti
	Rychlicki Piotr
	Walkowski Jan
	Toneguzzo née Innocenti
06.11.1929	Matuszczak Etienne
19.11.1929	Redolfi Angelo
29.11.1929	Falinska née Tuchopki
	Innocenti née Pippo
	Matuzezah née Szemezak
	Piccini née Di Benedetto
	Touineto Maria
10.12.1929	Vidoni Remegio
	Tasson née Stradella
17.12.1929	Arens Arnold
	Barachino Romano
23.12.1929	Zedrzezek Joseph
10.01.1930	Wieclaw Helene
16.01.1930	Tasson Mazzoco

	Toneguzzo Antonio
	Van Kerckhove Aloïs
21.01.1930	Fitowska Zobja
	Tissot Guido
30.01.1930	Scussat Ricardo
	Scussat Sante
	Gossye Auguste
05.02.1930	Cavallin née Lagout
	Cavallin Angelo
06.02.1930	Cotart Jules (zie ook PIMPRESZ)
12.02.1930	Rechmal Jean
	Rechmal née Idzezak
	Szeczlym née Wilerynska
14.02.1930	Russolo Giovanni
	Russolo Guerrino
	Russolo Giuseppe
	Tisiot Assunta
17.02.1930	Cristante Egidio
	Groczyk née Konik
	Komes née Gondek
	Purolezatr Casimirz
	Sikarski Stanislas
	Szteliga Michel
	Venuti Mathilde
18.02.1930	Cussigh Anna
	Falana Boleslaw
19.02.1930	Graczyk Jean
	Matuszezak Adam
	Szteliga Gregoire
	Viezzi née Modesto
20.02.1930	Giorguitti Gulio
	Pecho Ernest
	Wieclaw Helene
27.02.1930	Vandervondel Robert
07.03.1930	Innocenti Pietro
	Morandini Fermino
07.03.1930	Smolen François
	Smolen née Kolac
08.03.1930	Ginski née Medolin
	Muszynski Jean (°1892 Pologne +1993 St-Léger-aux-Bois) frère de Stanislas et frère de Ludovic
	Muszynski née Udenska
	Smorong Wojciech
15.03.1930	Cavallin Marino
	Cavallin née Brumato
21.03.1930	Lema Domenique
	Piccini née Pellegrini
	Szteliger Nicolas

	Gervasi Gio
05.04.1930	Pécoraro Gio
	Ciani née Viezzi
15.04.1930	Surobezak Helene
	Candusi née Goble
	Giorguitté Isaïa
	Grobjas Marja
18.04.1930	Battizelli née Duérin
	Koszela Joseph
30.04.1930	Dytry Michal
20.05.1930	Chlon Jan
	Scussal née Cipolat
	Tasson Mario
	Battigelli Angelo
30.05.1930	Gazzino Silvio
03.06.1930	Korvalezyk née Serwce
	Korvalezyk Stanislaw
	Stachura Félix
	Wilezynski née Rozaz
	Wilezynski Tomasz
	Gervasi Giacomo
17.06.1930	Plos Umberto
02.07.1930	Modin Michel
	Paluch Joseph
19.07.1930	Ellwardt Joseph
	Moressi Giovanni
	Moressi Olimpea
09.08.1930	Cegielski Edward
	Cristante née Paulette
	Holyst Jan
	Wojtyra Michal
	Maluszezak Josef
16.09.1930	Danielak Stanislaw
	Tassan Nicolas
22.09.1930	Battigelli Maria
	Szulym Dymitr
25.09.1930	Payab Wladyslaw
01.10.1930	Kapczynski Stanislaw
18.10.1930	Ellwardt née Idezak
	Gierczak Adam
	Smorong Szczepien
	Tassan Lena
22.10.1930	Piccini Ines
	Peckert Maria
19.11.1930	Clavada Salvasar
	Cristante Raymond
	Carka Waclaw
	Poren Paolo

27.11.1930	Grabowski Yanina
16.12.1930	Smorong née Servan
19.12.1930	Jedraszek Wojcieck
24.12.1930	Calligaris Léo
	Nosella Lino
	Smorong Jan
29.12.1930	Castenetto Dosolino
	Veneti Attilio
30.12.1930	Cussigh Vittorio
	Nosello Arkiro

SAINT LEGER AUX BOIS

(17 vreemdelingen)

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
08.01.1930	Cognet Antoine (betaalt 100 Fr)
31.08.1929	Charrière née Fasano
03.09.1929	Charrière Pierre
	Spitaels Robert
09.09.1929	Meuil née Le Rebillard
06.11.1929	Tourlouse Angele
	Vigne Arthur
19.11.1929	Tomezyk Jozef
	Tomezyk Wikloya
20.12.1929	André Leona
	Muszynski Romen (zie ook Muszynski in Ribécourt)
12.02.1930	Lagneau Julien
05.03.1930	Varlet Josse
	Varlet née Desclin
08.03.1930	Kolochnikoff Grégoire
09.04.1929	Lagneau née Cognet
18.04.1930	Blotinicki Stanislas

THOUROTTE

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
31.08.1929	Cologniata Valentino (betaalt 100 Fr)
	Tomasino Giovanni
09.09.1929	Blasutte Valentino (betaalt 100 Fr)
16.12.1929	Spain Reginald (betaalt 100 Fr)
31.01.1929	Martelli née Capelli
	Martelli Ugo
	Remy Maximilien
	Soriani Caffiero
	Zeliotto Emilio
	Zeliotto née Pestri

04.02.1929	Carollo Ottavio
05.02.1929	Bednarek Antonio
	Bednarek née Kubat
	Boscaini Giovanni
	Boscaini née Tosi
	Gabes Alexandre
	Tonini née Sappocter
	Tonini Pracolo
	Carlassare née Miozzo
	Carlassare Pietro
	Carollo née Pumant
	Klisievoski Michel
	Konarzewski Edouard
	Konarzewski née Terasciezwitch
	Panarotto Angelo
	Panarotto née Loveto
	Simoncelli Mario
	Simoncella née Natala
	Simeoni Zuirino
	Simeoni née Amont
	Slusarz Valanty
	Slusarz née Poteherski
	Sudomir née Grusynska
	Tomasino née Tomesino
	Tomasino Valentino
	Zanon Richard
11.02.1929	Benvenuti Gaston
	Benvenuti née Bracolini
	Cuiti Gino
	Cuiti née Donate
	Kieronczyk née Kosowska
	Kieronczyk Stanislas
	Madrigale Pietro
19.02.1929	Draganink Michel
	Draganink née Krakotinoslaw
	Palorni Virgilio
	Palorni née Ruberk
20.02.1929	Leszcynski Franceszek
	Nimmegeers Achille
	Nimmegeers Léon
	Nimmegeers née Dellaert
	Nimmegeers née de Belue
26.02.1929	Tomasino Valentino
	Alves Soares née de Souza
	Alves Soares Antonio
	Da Costa née Diaz
	Da Costa Santos
	Okun Jean

	Brocha Soares Antonio
	De Vuyst née Van Doorne
	De Vuyst Camille
	De Vuyst Julien
08.03.1929	Turetta née Andressi
	Turetta Joseph
	Turetta Amalia
14.03.1929	François née Zezion
	François Emile
19.03.1929	Cabrini née Duartaroli
	Cabrini Augusto
	Charbonnier Hector
	Charbonnier née Loublier
	Korval Mario
	Kovalczyk Andrej
	Pajor Michel
	Sogaro née Gobbe
	Sogaro Frederico
	Witczak née Baudulitz
	Witczak Stéphane
10.04.1929	Dias née Texeira
	Dias Antonio
	Ugolini née Martelli
	Ugolini Giuseppe
12.04.1929	Burgazzi née Santor
	Burgazzi Ricardo
14.04.1929	Kalbarezcyk Wladislas
	Kubacka Catherine
	Madrigah née Duaratesis
16.04.1929	Toffolo Emilio
23.04.1929	Bussolotto Silvio
17.08.1929	Centi Gallileo
	Okun née Kalbaret
	Bester Wladislaw
	Kieronczyk Cecile
24.08.1929	Lazzerini née Vandi
	Lazzerini Antonio
	Lazzerini Leonetto
29.08.1929	Devos Georgino
	Tarello Antonio
31.08.1929	Bocquia Joseph
	Bocquia née Longpré
	Kaisin née de Baene
	Kaisin Hubert
	Pierre née Lesserie
	Pierre Théophile
03.09.1929	Dejean née Haut
05.09.1929	Aranjo née Conceição

	Mactrigale Cyrio
12.09.1929	De Looze Emile
	De Looze Alfred
	De Looze Remi
	De Looze née Gadroy
	Jampsin née Hubleau
	Jampsin Fernand
	Moscipan née Slusarz
	Appocker Alexandrini
27.09.1929	Duarro Marie
04.10.1929	Kurecien née Kotulinska
	Kurecien Jean
12.11.1929	Baron Joseph
19.11.1929	Pierre Jules
	Zanin née Carvalhar
03.12.1929	Lhans née Martin
23.12.1929	Dehon née Borré
28.01.1930	Duartorski née Poltranieri
	Duartorski Gino
30.01.1930	Dejean Gaston
08.02.1930	Fachim Koi
14.02.1930	Pawlow Basile
27.02.1930	Gabos née Portolan
	Turetta Angeli
05.03.1930	Demeulenaere née Delacher
	Demeulenaere Georges
	Moscipan Nicolas
	Sudomir Valentin
08.03.1930	Nowak Franciszetr
29.03.1930	Pelinski née Klozctr
	Siniccio Valentino
04.04.1930	Bonat Raffaello
	Bonat Pietro
	Kuzniarz André
	de Marco Mario
	Tavernaro Fédérico
	Zagonel Antonio
	Zagonel Giovanni
	Burgazzi née Santor
16.04.1930	Van de Sijpe Norbert
02.05.1930	Truchen née Boran
	Truchen Andrej
03.05.1930	De Souza Beis
24.05.1930	Lazzerini Henri
	Masini Alfredo
17.06.1930	Strzelicki François
	Lazzerini Leonnetto
15.07.1930	Gusy Yvan

	Haraphe Vasil
09.08.1930	De Looze Emile
	Souza née Gomes
22.10.1930	Dias Helene
	Burgazzi Giuseppe
24.10.1930	Cello Alberto
	Ghizzoni Primo
	Nimal Norbert
	Slusarz Cecile
19.11.1930	Carvalho d'Alameida
	Da Cruz Antonio
	Nimal Jeanne
27.11.1930	Nimal née Delporte
	Nimal Georges
19.12.1930	Da Cruz née De Conceição
13.01.1931	Harapho Vasil
	Manyak Ivan
	Lazar Michal

TRACY LE VAL

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
29.10.1929	Da Costa Joseph
18.02.1930	Buche Jean-Baptiste
	Buche née Lannez
	Gomes Fernandio
	Machado Manoël
	Perreira Sebastiano
	Perreira d'Almada José
	Rodrigues Thestino
	Rodrigues Marhade

VANDELICOURT

DATE D'ARRIVÉE	NOMS
26.02.1929	Sivenen née Lechanteur (betaalt 100 fr)
26.04.1929	Plasman Victor (betaalt 100 fr)
	Plasman née Bergiers (betaalt 100 fr)
26.02.1929	Kubacki Vincent
	Modarasytr Hélène
16.04.1929	Adamczyk Franceszek
29.04.1929	Plasman née Delumaire
	Plasman Georges
	Plasman Victorien
	Urzcinski Valentz
16.08.1929	De Concession Abrian

24.08.1929	Heindryckx Paulus
	Heindryckx née Beudard
29.08.1929	de Smet Joseph
05.09.1929	Van Impe Alphonse

Bijlage 6: documenten uit familiearchief Verschooris

Extrait du registre d'immatriculation van Verschooris Remy

Extrait du registre d'immatriculation van Marie-Alice Matthijs

Foto van Jean-Baptiste Verschooris en Philomène De Rouck

Foto van Georges Verschooris genomen aan *La ferme Saint-Marc* te Pimprez (1932).

Prosper Matthijs (rechts), zijn echtgenote Berthe Ludart (midden) en schoonmoeder Ludart (links).

Prosper Matthijs anno 1948 te Chiry-Ourscamp. Achteraan echtgenote Berthe Ludart.

Remi Verschooris met echtgenote Marie-Alice Matthijs en zoontjes Georges (links) en Jules (rechts).
Foto vermoedelijk genomen rond 1934-1935.

Omgeving van La ferme Saint-Marc anno 2006. (Foto genomen door Evelien Verschooris op 05.04.2006).

Bijeenkomst van Vlamingen te Compiègne op 15.04.1934 (Paasdag) aan de Saint-Jacqueskerk. Foto genomen door fotograaf Hutin (Compiègne). Deze foto werd ook gebruikt als voorblad voor de bijlagen. Mijn overgrootvader Remi Verschooris staat onder de titel net onder de O van Oost-Vlaanderen.

De Steenputhoeve die de familie Verschooris na hun terugkeer uit Frankrijk in 1934, te Scheldewindeke kocht.

Bijlage 7: enkele voorbeelden van een *sauf-conduit*

Sauf-conduit van Hubert Denijs.

Sauf-conduit van Jules Denoyette.

Sauf-conduit van Alice De Sloover.

Bijlage 8: Foto's uit familiearchieven met betrekking tot de Vlaamse families in Pimprez

Pimprez: hof Cyriel Breemersch en Octavie Vergauwe anno 1925.

Pimprez: hof Cyriel Breemersch en Octavie Vergauwe (hier met hun 2 kinderen) anno 1928.

Jerôme Breemersch

Huwelijksfoto Cyriel en Octavie Breemersch 24 september 1924

Jerôme Breemersch

Octavie Vergauwe, echtg. Cyriel Breemersch

Huwelijksfoto Camille Verstegen en Irma Catrysse (Foto G. Yperman, 11 Chaussée de Thourout Ostende)

Huwelijksfoto August Vergauwe en echtgenote

Huwelijksfoto Jerôme Breemersch en Philomène
9 februari 1926 (Foto G. Yperman, 11 Chaussée de Thourout Ostende)

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
VAKGROEP NIEUWSTE GESCHIEDENIS
ACADEMIEJAAR 2006-2007

**MIGRATIE VAN LANDBOUWERS UIT HET KANTON OOSTERZELE
(OOST-VLAANDEREN) NAAR HET KANTON RIBÉCOURT (OISE)
TIJDENS HET INTERBELLUM**

Promotor: Prof. Dr. Eric VANHAUTE

ingediend

Evelien VERSCHOORIS

Licentiaatsverhandeling
tot het behalen van de graad
licentiaat in de geschiedenis.
Richting Nieuwste Tijden.

1 Inleiding

1.1 Woord vooraf

Deze studie is gemaakt met veel liefde en respect en ter nagedachtenis van mijn grootvader, Georges Verschooris, geboren in 1929 te Pimprez en gestorven in De Panne in 2001.

Ik wil graag van deze gelegenheid gebruik maken om alle mensen te bedanken die dit onderzoek mogelijk hebben gemaakt.

In de eerste plaats ben ik mijn promotor Prof. Dr. Eric Vanhaute dankbaar omdat ik dankzij hem de kans kreeg om in het kader van mijn licentiaatsverhandeling mijn familiegeschiedenis in een bredere context te plaatsen. Ik ben hem vooral erkentelijk voor de raad die ik kreeg om het project in goede banen te leiden. Ook Dr. Frank Caestecker wil ik bedanken voor de interessante literatuurtips en de opmerkingen die mijn onderzoek in belangrijke mate beïnvloed hebben. Ik ben hem en drs. Stéphane Hoste dankbaar voor de interesse die ze toonden door het aanvaarden van het commissarisschap.

De personeelsleden van de verschillende archieven en bibliotheekinstellingen waar ik in 2006 en 2007 veel tijd heb doorgebracht verdienen mijn grote waardering, in de eerste plaats de personeelsleden van *Les Archives Departementales de l'Oise*. De bereidwilligheid van Bruno Ricard, directeur van het ADO te Beauvais en Jean-Pierre Besse, doctor in de geschiedenis en als correspondent aan hetzelfde archief verbonden, moet zeker onderstreept worden. Ook de ambtenaren in het gemeentehuis te Oosterzele, in het Rijksarchief van Gent en in de Bisschoppelijke Archieven te Gent waren zeer hulpvaardig.

Speciale dank gaat uit naar alle afstammelingen van de Belgische migranten die in het interbellum in de Oise verbleven en die mij door hun woord en geschrift geholpen hebben met dit onderzoek. Hierbij denk ik vooral aan: Eric De Vuyst, Pierre De Clerck-Mignon, Bernard Spitaels, Berthe Mélique-Coopmans, Sabine Vergrote, Julien De

Wilde, Jeauty Michel, Eric Colman, Jean Coqville, Jacques Uleyn, Etienne De Ridder, Julie Rotsaert, Christian Bonhomme, Elizabeth Dumez, Patricia Juvénielle, Alain Muzynski, Christiane Breemersch en Maurice Verstegen (in willekeurige volgorde).

Ook in België kon ik op de gewaardeerde medewerking rekenen van enkele personen die op een of andere manier, op persoonlijk of algemeen genealogisch vlak, interesse betoonden voor dit onderzoek. Zo had ik veel steun aan de gegevens opgetekend door Georges Bremeesch en Ingrid Sanders met betrekking op de Vlaamse familie Breemersch, vrienden en collega's van mijn voorouders in de Oise in de periode 1929-1934.

Tenslotte wil ik mijn familie en vrienden bedanken die mijn onderzoek vanaf het begin met veel belangstelling gevolgd hebben en op wie ik kon rekenen om mijn vertalingen van de Franstalige bronnen en literatuur te verbeteren. Papa, mama, Ben en Ester bedankt voor jullie steun en de leuke weekends die we samen doorbrachten in de Oise. Vooral aan mijn vader Marc ben ik veel dank verschuldigd, zijn kritische opmerkingen en de vele goede raad waren van essentieel belang bij het uitwerken van deze studie.

Gent, 19 mei 2007

1.2 Inleiding

In de eerste kandidatuur geschiedenis reconstrueerde ik mijn familiegeschiedenis in het kader van de oefening Nieuwste Tijden. Ik concentreerde me vooral op de familie van mijn vader omdat hier de meeste bronnen bewaard waren gebleven. Deze familie, die vooral bestond uit land- en tuinbouwers, had de meeste ijver aan de dag gelegd om zoveel mogelijk informatie voor het nageslacht te bewaren. Korte teksten over zijn persoonlijke geschiedenis geschreven door mijn grootvader¹ waren een belangrijke bron voor het maken van deze taak. In deze teksten vermeldde hij de migratie van de familie Verschooris naar Frankrijk in 1929 en er waren bovendien verwijzingen naar andere families die al vroeger naar de Oise uitgeweken waren.

Mijn interesse voor het demografische en sociaaleconomische luik van de geschiedenis was gewekt en ik wou beslist meer te weten komen over de geschiedenis van mijn eigen en vele andere Vlaamse families in Frankrijk. Toen ik in het begin van de eerste licentie een onderwerp moest kiezen voor mijn licentiaatsverhandeling lag dit onderwerp, waarover de meeste bronnen zich in Frankrijk bevonden, niet meteen voor de hand². Pas in maart 2006 werd na een gesprek met mijn promotor Prof. Dr. Eric Vanhoute besloten dat ik de migratiestroom van landbouwers naar Frankrijk zou onderzoeken tijdens het interbellum.

Omdat mijn grootvader schreef over een andere familie (Van der Heijden), eveneens uit de gemeente Oosterzele, was het in eerste instantie de bedoeling om de migratie van de mensen uit deze gemeente naar de streek van Compiègne te onderzoeken. De gemeente Oosterzele behoort tot het gerechtelijke kanton Oosterzele dat 19 gemeenten omvat. Dit kanton ligt in de provincie Oost-Vlaanderen. Na onderzoek in de bevolkingsregisters van de gemeente Oosterzele bleek dat er niet zoveel families waren die uit deze gemeente migreerden en daarom heb ik het onderzoeksgebied uitgebreid tot het kanton Oosterzele. De Oise bestaat uit vier arrondissementen (zie kaarten pagina 7 en 8): Beauvais (11 kantons), Clermont (8 kantons), Compiègne (8 kantons) en Senlis (7 kantons). De

¹ Geboren te Pimprez op 22 juli 1929 en overleden in De Panne op 27 maart 2001.

² Mijn eerste keuze betrof het schrijven van een biografie over de liberale journalist Hendrik Keurvels (Prof. dr. Jan Art). Pas later besepte ik dat de keuze om mijn eigen familiegeschiedenis in een bredere context te plaatsen, mij interessanter leek.

gemeente Pimprez, waar mijn familie zich vestigde, is één van de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt uit het arrondissement Compiègne. Dit heeft geleid tot de titel van mijn scriptie “*Migratie van landbouwers uit het kanton Oosterzele (Oost-Vlaanderen) naar het kanton Ribécourt (Oise) tijdens het interbellum*”.

Ik startte mijn onderzoek in het Rijksarchief te Gent, waar ik de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele kon raadplegen voor de periode 1910-1920. Voor het vervolg van dit onderzoek kon ik in de gemeente Oosterzele zelf terecht, waar mijn grootvader tot 1994 de functie van eregemeentesecretaris³ had uitgeoefend. Ik bestudeerde de bevolkingsboeken voor de periode 1920-1940 en kon aldus nagaan welke families naar Frankrijk waren getrokken. Dit arbeidsintensieve werk werd na verloop van tijd echter bemoeilijkt doordat het archief, wegens vochtinsijpeling, voor onbepaalde tijd gesloten bleef. Daardoor diende ik het onderzoek, onder meer in de bevolkingsboeken van de 5 andere gemeenten van Groot-Oosterzele, uit te stellen⁴.

In het archief van het Bisdom te Gent verzamelde ik veel relevante informatie over het werk van de Kerk (het Werk der Vlamingen) in de Oise waardoor ik in staat was een kort hoofdstukje te wijden aan de invloed van de kerk op de Vlaamse immigranten in Frankrijk.

Het tweede luik van mijn onderzoek situeerde zich uiteraard op Franse bodem. Dit onderzoek was niet altijd even evident, omdat de Franse archiefinstellingen, gemeentebesturen, particuliere correspondenten... vaak nog net een beetje minder enthousiast wilden meewerken dan in België. In *Les archives départementales de l’Oise* te Beauvais kon ik voldoende bronnen verzamelen die het mogelijk maakten een beter beeld te krijgen van de Vlaamse landbouwer in Frankrijk.

Specifiek wil ik mijn onderzoek beperken tot de migratie van de Vlaamse landbouwers. De seizoenarbeiders en de landbouwarbeiders kunnen niet helemaal buiten beschouwing

³ Mijn grootvader was, vóór de fusie van de gemeenten in 1976, gemeentesecretaris te Gijzenzele en Oombergen. Na de fusie kon mijn grootvader kiezen tussen een functie in Zottegem (dat Oombergen had opgeslorpt) en Oosterzele (dat Gijzenzele als deelgemeente kreeg). Mijn grootvader koos voor Oosterzele (tevens zijn woonplaats) en vermits er reeds een gemeentesecretaris was, werd hij net als de andere collega's ere-gemeentesecretaris en bevoegd voor de burgerlijke stand.

⁴ In april 2007 was het nog altijd niet mogelijk om deze boeken in te kijken.

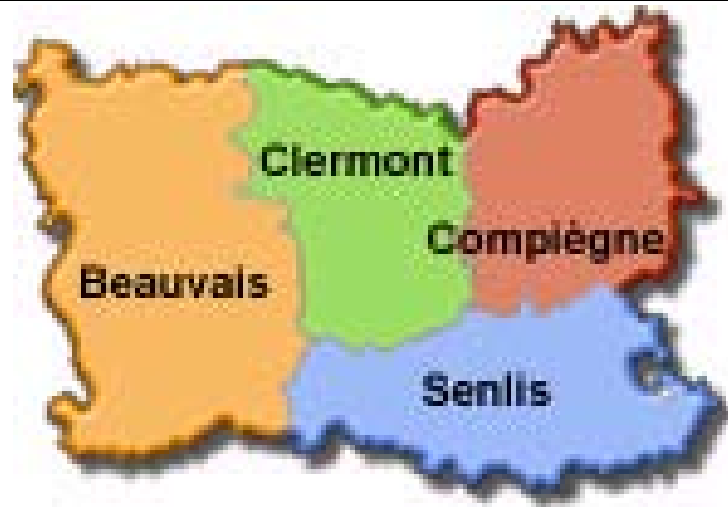
gelaten worden. Het is niet altijd mogelijk om deze groepen strikt van elkaar te scheiden en de studie van de migratie van landbouwarbeiders is bovendien verrijkend om een goed beeld te krijgen van de landbouwsituatie in de Oise in de door mij onderzochte periode.

Het tweede deel van deze scriptie gaat over de landbouw in Oost-Vlaanderen. Ik zal hier proberen om een accuraat beeld te schetsen van de situatie in de eerste helft van de 20ste eeuw aan de hand van bestaande literatuur. Het derde deel gaat over de migratie zelf, de belangrijkste vraag die ik hier trachtte te beantwoorden, opnieuw aan de hand van literaire bronnen, is uiteraard: waarom migreren mensen? In het vierde en laatste deel bespreek ik de casus Oosterzele – Ribécourt. In dit deel zijn de resultaten van mijn bronnenonderzoek opgenomen. Hierin komt de casus uit mijn eigen familiegeschiedenis aan bod, evenals de verhalen van afstammelingen van Vlamingen die vandaag nog in Frankrijk wonen, of van families die terug naar Vlaanderen zijn gekomen.

KAART VAN DE OISE		
(76) departement Seine- Maritime	(80) departement Somme	
(27) departement Eure		(02) departement Aisne
(95) departement Val d'Oise		(77) departement Seine et Marne

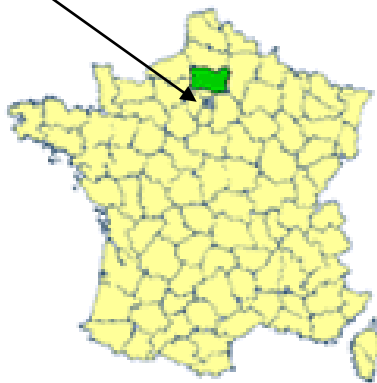
Source: Carte de l'Oise <http://splaf.free.fr> - échelle 1/500.000

DE 4 ARRONDISSEMENTEN VAN DE OISE

Source: <http://www.oise.pref.gouv.fr/site/oise>

PARIJS

1.3 Probleemstelling en doelstelling

Waarom trokken Vlamingen in de periode 1918-1940 naar het noorden van Frankrijk? Hoe erbarmelijk was de situatie in onze gebieden voor landbouwers dat ze de grote stap moesten zetten om naar een plaats te verhuizen waarvan de meeste de taal niet spraken noch verstonden? Is er een verschil op te merken tussen de migratie naar Wallonië en Frankrijk?

Vervolgens wil ik mijn studie focussen op de terugkeer van geïmmigreerde Vlamingen. Aangezien de investeringen die men moest doen was het meestal niet de bedoeling dat zij zouden terugkeren. In de meeste gevallen was dit ook niet courant. En hoe zit het met de families, die zoals de familie Verschooris die terugkwamen, hadden zijn het financieel beter dan vóór hun vertrek naar Frankrijk?

Zijn er vandaag nog afstammelingen in Ribécourt terug te vinden? En wat kunnen deze mensen mij nog vertellen over hun voorouders die vele decennia geleden naar Frankrijk trokken?

In 1929 migreerde de familie Verschooris naar Frankrijk en in 1934 keerden ze terug. Deze casus uit mijn eigen familiegeschiedenis is het vertrekpunt van mijn onderzoek naar de migratiegolf tijdens het interbellum van landbouwers uit het kanton Oosterzele naar het kanton Ribécourt. Ik wil mijn onderzoek op 3 niveaus concentreren.

Het eerste niveau waar ik me op wil focussen is dit van de landbouwer in het begin van de 20ste eeuw. Hoe was de situatie van de landbouwers op dat moment in het kanton Oosterzele? Waarom migreerden deze landbouwers naar Frankrijk? Hoe was de situatie op dat moment in Vlaanderen en waarom ging men naar de streek van de Oise? Kortom, hoe en waarom kwam deze migratiegolf op gang? Om welke redenen verlieten de landbouwers hun vertrouwde omgeving om te gaan werken in een land waar een taal gesproken werd die zij (meestal) niet kenden?

Het lag niet in mijn bedoeling de grote groep seizoenarbeiders te bestuderen en ook de personen die in de industrie werkten komen in deze studie nauwelijks aan bod.

Het tweede niveau dat ik wil onderzoeken is de casus Compiègne. Waarom trekt men naar deze streek? Hoeveel Vlamingen migreerden in de periode 1918-1940 naar de streek van de Oise? Zijn er nog personen in leven die kunnen getuigen over de migratie? De

aanwezigheid van andere Vlamingen en het dromen van een “mogelijke” terugkeer naar het land van herkomst stimuleerde hen niet om de Franse taal te leren. Ik heb een groepsfoto uit 1934 gevonden van Vlamingen na een paasviering aan de Saint-Jacqueskerk te Compiègne⁵. De mis werd door Vlaamse priesters verzorgd. In de teksten van mijn grootvader wordt verwezen naar *Het Werk der Vlamingen te Parijs*, het werk van de Vlaamse priesters in Frankrijk. De impact van de kerk is zeer groot geweest. Informatie over dit onderwerp is terug te vinden in Gent, Leuven en Mechelen. Henk Byls schreef in 2004 een interessante thesis over dit onderwerp⁶. Wie waren deze priesters en welke bronnen lieten ze na? Welke rol vervulden ze voor de Vlamingen in Frankrijk?

Het derde niveau situeert zich op het niveau van de families. Ik wil proberen om enkele verhalen van families te reconstrueren en deze verhalen te plaatsen binnen het kader van de algemene migratie. Hoe waren de families samengesteld? Hoe zijn de familie- of vriendschapsbanden tussen de families die migreren? Hoe kwam de verhuis tot stand? Waren het inderdaad de mannen die op verkenning uittrokken? Komt het vaker voor dat broers of schoonbroers samen naar Frankrijk trekken, meer nog dan vaders met hun zonen?

Bij de terugkeer van mijn familie naar België is er sprake van een zekere welvaart, ze konden een eigen boerderij kopen. Zijn er veel families die terugkeerden en kenden zij dezelfde economische verbeteringen? Wie bleef en wie keerde terug? Hoe konden zij die terugkeerden, hun pachtcontract vroegtijdig verbreken? Waarom kwam mijn familie na enkele jaren terug en waarom bleven vele andere Vlaamse families wel in Frankrijk?

1.4 Afbakenen van het onderzoeksdomein

Omdat mijn familie in 1929 vanuit de gemeente Oosterzele naar de gemeente Pimprez vertrok heb ik ervoor gekozen om mijn onderzoeksgebied af te bakenen rond het kanton Oosterzele en kanton Ribécourt. Het kanton Oosterzele behoort tot het arrondissement Gent en omvat 19 gemeenten (zie kaart pagina 12) met name: Baaigem, Balegem, Bottelare, Dikkelvenne, Gavere, Gijzenzele, Gontrode, Landskouter, Lemberge, Melle,

⁵ Familiearchief Verschooris. Zie bijlage 6.

⁶ BYLS (Henk). *Het Werk der Vlamingen te Parijs. Vlaamse kielzorg in het moderne Babylon (1862-1894)*. Leuven, K.U.L. (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Nieuwste Geschiedenis), 2004, s.p.

Melsen, Merelbeke, Moortsele, Munte, Oosterzele, Schelderode, Scheldewindeke, Semmerzake, Vurste.

In Frankrijk trachtte ik mijn onderzoek, in de mate van het mogelijke, af te bakenen tot het kanton Ribécourt in de Oise, dat 18 gemeenten telt: Bailly, Cambronne Les Ribécourt, Carlepont, Chevincourt, Chiry-Ourscamps, Dreslincourt, Le Plessis Brion, Longueil Annel, Machemont, Marest Sur Matz, Melicocq, Montmacq, Pimprez, Ribecourt, Saint Léger aux Bois, Thourotte, Tracy Le Val, Vandelicourt. Het afbakenen van dit geografische gebied, leek moeilijker dan verwacht. Zo vond ik tijdens mijn onderzoek heel veel informatie over Belgen die in de Oise neerstreken en waarvan ik de unieke informatie toch niet overboord wou gooien. Toch heb ik getracht mij zoveel mogelijk op de kantons Oosterzele en Ribécourt te concentreren. Omdat de familie Verschooris in 1929 naar Frankrijk vertrok besloot ik om de migratie tijdens het interbellum te onderzoeken. Waren er in deze periode bepaalde oorzaken die ervoor zorgden dat meer landbouwers zich in Frankrijk gingen vestigen? En zijn er in deze periode meer of net minder migraties vanuit Oost-Vlaanderen? Werd in deze periode een bepaald hoogtepunt bereikt van de migratie? Hoe staan de Fransen tegenover de Belgische immigranten?

Tenslotte heb ik ervoor gekozen om de groep Belgische landbouwers te situeren in het geheel van de Belgische migrantenstroom in een bepaalde periode en op een bepaalde plaats. Waarom is het noodzakelijk om af en toe aan deze personen te refereren? In de bronnen die ik bestudeerde duiken de landbouw- en seizoenarbeiders heel vaak op. Omdat het niet mogelijk is deze groepen los te zien van de hele Belgisch-Franse migratiegolf heb ik hen in beperkte mate bij mijn onderzoek betrokken om zo een vollediger beeld te krijgen van de situatie van de Belgische landbouwer in de Oise.

Tot slot wil ik mijn familieverhaal in een bredere context plaatsen. Viel het vertrek van mijn familie samen met de gevolgen van de economische toestand in België? Trokken andere Vlamingen om dezelfde redenen in de periode 1918-1940 naar Frankrijk? Waren er aanpassingsmoeilijkheden of verliep alles feilloos? Hoe is hun uiteindelijke terugkeer te verklaren? Deze casus uit mijn familiegeschiedenis was het vertrekpunt van mijn onderzoek naar de migratiegolf tijdens het interbellum.

Kaart van het land van Rode waarop de vroegere en huidige gemeenten van het kanton Oosterzele zijn weergegeven

Bron: kaart Waeytens (G.). "Het land van Rode". In: *Heemkundig genootschap van het land van Rode*, Jaarboek 1, 1969, p. 14. In: Van Rode (Olivier). *De conscripties in "Département de l'Escaut". Organische groei van een recruiteringsysteem, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het*

“canton d’Oosterzeele”. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1996 (vakgroep Nieuwste Tijden). Via www.ethesis.net

1.5 Toelichting bij de bronnen

Door de keuze van mijn onderwerp lag het voor de hand dat mijn bronnenonderzoek zich zowel op Belgische als op Franse bodem zou situeren.

1.5.1 TOELICHTING BIJ DE BRONNEN IN BELGIË

Na het doorpluizen van mijn eigen familiearchief begon ik mijn zoektocht naar meer informatie over mijn overgrootouders in de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele. De bevolkingsboeken zouden een goed beeld moeten geven van het gaan en komen van de inwoners, dit is echter niet in alle gevallen zo. Van de vreemdeling (vreemdelingenregister of bevolkingsregister) wordt niet altijd nauwkeurig vermeld naar waar hij of zij zich begaf⁷.

In het gemeentearchief worden de bevolkingsboeken vanaf 1920 bewaard, de boeken van de periode vóór 1920 bevinden zich in het Rijksarchief van Gent. In de gemeentelijke archieven worden normaliter de registers van in- en uitwijking bijgehouden en in de jaarverslagen van het Schepencollege of van de Gemeenteraad zijn vaak de totaalcijfers van het migratieaantal opgenomen. Daardoor is het mogelijk om aan de hand van deze documenten een goed beeld te krijgen van de mobiliteit van een bevolkingsgroep⁸. Bij navraag op de gemeente Oosterzele bleken deze jaarverslagen niet bewaard⁹.

Met het oog op het onderzoek in de andere gemeenten van het kanton Oosterzele nam ik telefonisch contact met de andere gemeentebesturen (Gavere, Melle en St-Lievens-Houtem). Omdat de terughoudendheid groot bleek te zijn bij de inzage van de bevolkingsboeken vroeg ik de toestemming die ik kreeg op 20 november 2006 van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent om de archieven door te nemen volgens art. 45 § 1, 3^e lid Burgerlijk Wetboek. Dat ik uiteindelijk deze gemeentebesturen - met uitzondering

⁷ De data, opgenomen in de bevolkingsboeken, zijn de data waarop personen zich voor een in- of uitschrijving aanmelden. Dit betekent dus dat het eigenlijke vertrek of de definitieve vestiging niet altijd overeenstemt met deze geregistreerde data.

⁸ J. ART & E. VANHAUTE (red.). *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw*. Reeks: Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel 1. Gent, Centrum voor Geschiedenis Universiteit Gent, Mens en Cultuur, 2003, p. 141.

⁹ Een mogelijke oorzaak is dat de ambtenaar die ik in maart 2007 sprak, van het bestaan van deze documenten niet op de hoogte was.

van Oosterzele - niet heb bezocht was enerzijds te wijten aan de moeilijke communicatie met de betrokken ambtenaren en anderzijds door het inzicht dat het arbeidsintensieve werk - waarvan ik in Oosterzele kennis had genomen - niet het verhoopte resultaat opleverde. Anderzijds vond ik mijn opzoekingswerk in het ADO te Beauvais belangrijker omdat ik daar inzage had in de dossiers van de Belgische migranten in de periode 1935-1938¹⁰.

In het archief van het Bisdom te Gent wordt alle informatie over *Het werk der Vlamingen* bewaard. In deze bronnen kwam ik meer te weten over de werking van de Kerk (Werk der Vlamingen) in de Oise in het begin van de 20ste eeuw.

In een e-mail aan mevrouw Françoise Peemans van Buitenlandse Zaken¹¹ te Brussel vroeg ik of het departement beschikte over gegevens van de Belgische landbouwers in Frankrijk en meer bepaald te Pimprez. In een kort, voor mij onbevredigend antwoord, liet ze me weten dat ik deze informatie in de bewuste Franse gemeente kon bekomen¹².

Tot slot moet ik zeker het familiearchief vermelden dat ook een bron van informatie was. Vooreerst zijn er de teksten van mijn grootvader, waarin het vertrek, verblijf en terugkeer van de familie Verschooris besproken wordt. Verder zijn enkele documenten zoals de *extraits d'immatriculation* van mijn overgrootouders, de doopakte van mijn grootvader en foto's bewaard. Een waardevol document uit het archief van mijn grootvader is een kiezerslijst van de gemeente Oosterzele: *Lijst der kiezers voor Senaat, Provincie, Kamer van volksvertegenwoordigers en Gemeente van 1 mei 1915 tot 30 april 1916*. Met deze lijst was het voor mij mogelijk de gezinssamenstelling van vele voorouders terug te vinden en te bestuderen.

1.5.2 TOELICHTING BIJ DE BRONNEN IN FRANKRIJK

De volgende stap was na te gaan welke bronnen in Frankrijk bewaard zijn gebleven en waar ik hiervoor terecht kon. In Frankrijk is de situatie mogelijk nog moeilijker dan in

¹⁰ Zie toelichting bij 1.5.2 Bronnen in Frankrijk.

¹¹ francoise.peemans@diplobel.fed.be. Adres: Karmelietenstraat 15 te 1000 Brussel

¹² Behalve de gemeente Pimprez, verwees ze in haar e-mail van 23.01.2007 ook naar *les Archives de l'Etat Civil de Nantes* et het Rijksarchief te Brussel.

België. In de bevolkingsregisters die sinds 1851 worden bijgehouden vindt men slechts sporadisch fragmenten terug van migranten.

Ik nam contact op met de *Ambassade de Belgique* te Parijs¹³. Hier werd geen enkel dossier op naam van Verschooris teruggevonden. Wel werd mij aangeraden om telefonisch contact op te nemen met enkele genealogische sites zoals *Association généalogique de l'Oise* in Compiègne en enkele heemkundige kringen. Ik telefoneerde naar de *Archives départementales de l'Oise* in Beauvais en maakte vervolgens via e-mail een afspraak voor een eerste bezoek. Bruno Ricard, directeur van de *Archives Départementales de l'Oise* stuurde mij een volledige inventaris van de documenten die in Beauvais kunnen ingezien worden en nuttig zijn voor mijn onderzoek. Het betreft een volledig dossier over de vreemdelingenzaken die onder de titel *4M (police) relatif aux étrangers* bewaard worden.

Op 5 april 2006 begon mijn archiefonderzoek in Frankrijk. Na een eerste tussenstop in Compiègne had ik in de plaatselijke boekhandel *Le Chapitre* (rue des Lombards 6), en mede door de bereidwilligheid van de eigenaar van de zaak, een ontmoeting met Jean Paul Meuret uit Compiègne, een *historien picard*. Hij was onmiddellijk geïnteresseerd in mijn studie en vroeg mij contact te nemen met Jean-Pierre Besse, doctor in de geschiedenis en correspondent voor *l'Institut Histoire du Temps Présent* (I.H.T.P.). Besse is tewerkgesteld in *Les Archives du Département de l'Oise* te Beauvais, gelegen 2 kilometer ten noorden van het stadscentrum, in de rue de Tilloy¹⁴. In dit supermoderne archief zijn kosten noch moeite gespaard voor de onderzoeker. Eén deel van de ruime zaal is voorbehouden voor genealogen die op grote beeldschermen microfilms raadplegen. Mijn vrees dat ik daar ook plaats moest nemen was ongegrond, de door mij te bekijken documenten bleken allemaal uit geordende boekdelen te bestaan. De gratis inschrijving verliep zeer vlot. Elke bezoeker beschikt over een eigen genummerde tafel met een leeslamp en een knop die aangeeft wanneer de opgevraagde documenten aan de balie ter beschikking zijn. Aan een centrale computer geeft de bezoeker zijn naam, unieke paswoord, het tafelnummer en het nummer van het te raadplegen dossier door. De

¹³ Telefonisch contact op 20.02.2006 met de *Ambassade de Belgique* te Parijs (9 Rue de Tilsitt) en verder onderhield ik een korte correspondentie met consul Nicole de Cipele via e-mail.

¹⁴ Tijdens mijn eerste bezoek aan de archieven liep in hetzelfde gebouw, rue de Tilloy, de tentoonstelling *Etre enfant dans l'Oise au XIXe siècle*.

tussentijd die verloopt tussen de aanvraag van het dossier en de raadpleging is minimaal¹⁵.

In eerste instantie concentreerde ik me vooral op de bronnen *4M (police)*. Belangrijk is de studie van de verschillende circulaires die opgemaakt werden. Daaruit leerde ik meer over de toestand met betrekking tot de vreemdelingen die door wetten en decreten werd vastgelegd. Van groot belang was de briefwisseling tussen respectievelijk het Ministerie van Binnenlandse Zaken (*Ministère de l'Intérieur*), de Prefecten van de departementen en de politiecommissarissen. Een belangrijk document (als leidraad) was het boek van Derainne & Veglia: *Les étrangers en France. Guide des sources d'archives publiques et privées. XIX-XXième siècle*. Op de pagina's 1555-1566 noteerde ik wat over de Oise in Beauvais beschikbaar was: *Archives dép. de l'Oise déposées: Série M (Police), Série R (Répertoire numérique provisoire) et Série W (Bordereaux de versement)*.

Op 1 en 2 augustus 2006 begon ik in Beauvais met de eigenlijke studie van de identiteitskaarten. De dossiers Mp 4402-4451 bevatten de aanvragen van alle vreemdelingen tot het bekomen van de Franse nationaliteit: *L'obtention d'une carte d'identité Française par les étrangers pour une durée de deux ans*. Mijn onderzoek was uiteraard gericht op de Belgische migranten. Om een volledig beeld te krijgen van de Belgische aanwezigheid in de Oise, besloot ik alle aanvragen (zowel van arbeiders tewerkgesteld in de landbouw en industrie en de landbouwers) te verwerken. Pas na enkele uren kwam ik tot de vaststelling dat deze documenten slechts bestonden voor de periode 1934-1938. Daarom trof ik geen documenten aan (in doos 4448) van mijn eigen familie die in 1934 Frankrijk verliet. Van een oom van mijn grootvader (die tot zijn dood in 1970 eveneens in het kanton Ribécourt verbleef) werden wel documenten bewaard.

Toch bevatten deze documenten heel wat informatie. Opgenomen waren: *Certificat d'embauchage* (bewijs van aanwerving), *Certificat de travail* (arbeidscontract), *Renseignements à fournir* (inlichtingenblad), *Sauf-conduit* (doorgangsbewijs) en een *Récépissé* (ontvangstbewijs of reçu). Op 2 augustus bekeek ik de nummers Mp 4403, Mp 4404 en Mp 4406¹⁶. Ik heb dus alle identiteitskaarten A-D bekeken en met een digitale

¹⁵ Per dag mag men per persoon 6 dossiers raadplegen. De bezoeker krijgt slechts één dossier in handen en na teruggave kan hij/zij over een nieuw dossier beschikken.

¹⁶ De te raadplegen dossiers worden niet altijd in chronologische volgorde aan de balie afgeleverd.

camera foto's genomen van alle documenten die betrekking hadden op de Belgen die zich in de streek kwamen vestigen. Bedoeling was deze fiches achteraf in lijsten te verwerken. Zoals uit deze studie zal blijken is het perfect mogelijk om zich aan de hand van deze documenten een beeld te vormen van de Belgische aanwezigheid op het grondgebied van de Oise.

Op 3 november 2006 volgde een nieuw bezoek aan de departementale archieven waarbij ik de archiefdozen Mp 4402 - 4409 - 4410/1 en 4410/2 raadpleegde en de foto's, bij thuiskomst, verder in mijn lijsten verwerkte. Rond de jaarwisseling heb ik een zeer interessante studie gevonden. Het betrof het boek van Ronald Hubscher: *L'immigration dans les campagnes françaises (XIXe-XXe siècle)* dat mijn onderzoek in een zeer belangrijke mate heeft beïnvloed en ongetwijfeld een standaardwerk is¹⁷.

Op 23 januari 2007 werkte ik te Beauvais verder aan het onderzoek bij de aanvragen van identiteitskaarten: dossiers Mp 4405, Mp 4407 en Mp 4408. In tegenstelling tot Mp 4403-4404-4406 (augustus 2006) en Mp 4402-4409-4410/1 en 4410/2 (november 2006) heb ik nu geen notitie genomen van de arbeiders in de landbouw en industrie maar mij enkel op de landbouwers/exploitanten geconcentreerd. Wat ik mij bij de aanvang van mijn onderzoek had voorgenomen, de volledige reeks Mp 4402-4451 door te nemen, was niet haalbaar als we rekening houden met de tijd die de inzage van één dossier en de uiteindelijke verwerking van de gegevens vergde. De aanvraag tot het bekomen van één dossier en het doornemen ervan inclusief de selectie van de Belgen en het fotograferen van de documenten, bedroeg ongeveer 3 uur. Voor de verwerking thuis gold een omstandige werkwijze. Meestal was het uitvergrooten van de foto's op het computerscherm noodzakelijk. Het ontcijferen van het veelal onleesbare handschrift was een moeilijke opgave. Voor de Belgische plaatsnamen maakte ik gebruik van (1) de brochure *De Belgische postnummers* en (2) voor de Franse gemeenten zocht ik mijn toevlucht tot de uitstekende website *Les 693 communes de l'Oise*. Alles bij elkaar vond ik het jammer dat ik het gehele dossier Mp 4402-4451 niet heb kunnen verwerken. Hoewel ik mij ervan bewust ben dat dit onderzoek nooit een sluitend en exact antwoord zal geven denk ik dat het door mij opgezochte materiaal toch een perfect beeld geeft van de situatie in het interbellum. Ik kan dus besluiten dat ik ongeveer 20 % van dit dossier

¹⁷ Zie bespreking literatuur.

heb afgewerkt. Misschien is het ook goed te onderstrepen dat deze archiefstukken slechts een korte tijd geleden voor het publiek toegankelijk werden.

In de map Mp 5065/2 1715 vond ik de brochure (44 p.) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: *Instruction générale concernant l'application des dispositions du décret du 25 oct. 1924* en handelend over de strikte toepassing van het gebruik van identiteitskaarten voor vreemdelingen. Mp 1715 bevat 4 lijsten (4 arr. Oise) met alle namen van buitenlanders die een eigendom hebben in de Oise (*Etats des immeubles ou propriétés possédées par des étrangers 1924*). In de 3 boeken Mp 5009/1, 5009/2 en 5010 vond ik ook de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt terug waarin, bij iedere gemeente, de namen van de buitenlanders werden vermeld voor de periode 1929-1930 (zonder opgave van hun nationaliteit). Ook daar vond ik alle namen terug van mijn voorouders. Een verdere opvolging was hier mogelijk. Zo vroeg ik voor mijn eigen familie het boek Mp 4998 op voor het jaar 1933 (communes de Gouvieux à St-Just-en-Chaussée).

Uiteraard was mijn onderzoek ook toegespitst op de documenten die in de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt¹⁸ over de arbeiders van vreemde herkomst werden bewaard. Helaas bleek dat zij niet over deze informatie beschikten.

Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om een korte toelichting te geven bij de verschillen die in België en Frankrijk bestaan over de toegankelijkheid en de bereidwilligheid bij het uitvoeren van historisch onderzoek. Materieel gezien loopt Frankrijk duidelijk voorop wat de accommodatie van de archiefzalen betreft. Wat de medewerking betreft heb ik de indruk dat de ambtenaren meestal niet op de hoogte zijn van wat hun archief soms te bieden heeft. Zo heb ik meestal zelf en bij toeval bepaalde voor mij waardevolle documenten ontdekt¹⁹. Een ander zeer teleurstellend feit is de nalatigheid of desinteresse waarmee ik in Frankrijk vaak geconfronteerd werd. Het valt op hoeveel brieven onbeantwoord zijn gebleven. Ook twee brieven, gestuurd aan

¹⁸ In juni 2006 schreef ik de 18 gemeenten een brief met de vraag waar ik informatie zou kunnen terugvinden over de migratie van Belgen die zich in het interbellum in hun gemeente kwamen vestigen. Ik kreeg 8 brieven terug waaruit bleek dat op de gemeenten niets bewaard wordt.

¹⁹ Hiermee wil ik uiteraard niet gezegd hebben dat alle ambtenaren, tewerkgesteld in Belgische archieven, wel over die noodzakelijke kennis zouden beschikken.

directeur Hutin van de Dienst voor Toerisme te Compiègne en tevens de zoon van een bekende fotograaf uit het interbellum²⁰, bleven zonder gevolg.

1.5.3 MONDELINGE EN SCHRIFTELIJKE OVERLEVERING

In het derde luik van mijn scriptie wou ik enkele familieverhalen reconstrueren. Naast het verhaal van de familie Verschooris was het de bedoeling om andere families op te sporen die in dezelfde omstandigheden naar Frankrijk trokken. Op 5 april 2006 interviewde ik Berthe Mélique die als klein meisje met haar ouders vanuit Sint-Truiden naar Frankrijk migreerde en mijn grootvader als kind gekend heeft. Veel kon ze me niet meer vertellen over haar kinderjaren maar ze verwees wel naar andere families die ik kon contacteren.

Aan de hand van de resultaten van mijn onderzoek in het archief te Beauvais ging ik op zoek naar afstammelingen van Vlaamse migranten. Ik stuurde verschillende brieven met een enquêteformulier naar deze personen en kon op die manier enkele verhalen reconstrueren. Belangrijke getuigen vond ik in Oosterzele en Lombardsijde. Ghislain Van De Putte uit Oosterzele, een neef van mijn grootvader²¹, beschikte over een goede memorie en diepte prachtige anekdotes op die hij, jaren na de terugkeer van de familie uit eerste bron had gehoord en bijna fotografisch in zijn geheugen had gestopt. Christiane Breemersch uit Lombardsijde tenslotte was de dochter van de Vlaamse familie die ongeveer gelijktijdig met mijn voorouders in Pimprez aankwam en de gemeente ongeveer gelijktijdig had verlaten.

²⁰ Fotograaf Hutin maakte foto's van de bijeenkomsten van Vlamingen in Compiègne op Paasdag 1934.

²¹ Ghislain is de kleinzoon van Madeleine Verschooris, die de zus was van mijn overgrootvader Remi.

1.5.4 ARCHIEVEN IN BELGIË

Rijksarchief Gent

Archief Gemeente Oosterzele

Archief Bisdom Gent

1.5.5 ARCHIEVEN IN FRANKRIJK

Archives Départementales de l'Oise, rue de Tilloy te Beauvais.

1.5.6 GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ADO	Archives Départementales de l'Oise
ABG	Archief Bisdom Gent
CGT	Confédération générale du travail
CGTU	Confédération générale du travail unitaire
GAO	Gemeentearchief Oosterzele
IHTP	Institut Histoire du Temps Présent
RAG	Rijksarchief Gent
SFIO	Section française de l'Internationale ouvrière

1.6 Bronnen

1.6.1 BRONNEN IN BELGIË

1.6.1.1 Bevolkingsboeken

Bevolkingsboeken Oosterzele 1910-1920 (RAG)

Bevolkingsboeken Oosterzele 1920-1940 (GAO)

1.6.1.2 Bronnen Bisdom (brochures)

Bisschoppelijke Archieven Gent: Archivum Episcopale Gandavense:

Het volledige archief van het *Werk der Vlamingen* omvat 9 dozen. Acht dozen met 39 themapunten en één doos archivalia Ludo Collin (de Monin-briefwisseling betreffende het *Werk der Vlamingen*).

Inventaris Archief *Werk der Vlamingen* (Parijs), 5 p.

1

Kortbondige verslagen der Werkzaamheden van het Beschermkomiteit der Tijdelijke Uitwijkelingen van Oost-Vlaanderen gedurende het jaar 1909. Drukkerij Het Volk Gent, 1910, 26 p.

Kortbondige verslagen der Werkzaamheden van het Beschermkomiteit der Tijdelijke Uitwijkelingen van Oost-Vlaanderen gedurende het jaar 1910. Drukkerij Het Volk Gent, 1911, 74 p.

Comité de Protection des Ouvriers-émigrants de la Flandre Orientale (Belgique), XIVe rapport 1914-1915-1916-1917-1918. Imprimerie Het Volk Gand, 1919, 71 p. met: Liste alphabétique des Sociétés de Secours Mutuel spéciales pour nos Ouvriers Emigrants, Total des Membres , Décès et cas de maladies, Indemnités payées, Comptes de la Réassurance)

Werk der Belgische Uitwijkelingen. *Verslag over het jaar 1920*. Drukkerij Het Volk Gent, 9 p.

Werk der Belgische Uitwijkelingen. *Verslag over het jaar 1921*. Drukkerij Het Volk Gent, 7 p.

Emigrants Belges en France. *Rapport de l'année 1922*. Imprimerie Het Volk, 8 p.

Claeys Bouuaert (F.). *Historique de l'œuvre des Flamands à Paris 1862-1940*. Gand 1950, 11 p.

Œuvre des Flamands à Paris – Werk der Vlamingen te Parijs. Gent drukkerij Poelman, 1869, 15 p.

2

Krantenknipsels (Het Laatste nieuws, 1984, GVA, 1990,...)
Briefwisseling

8

Honderdjarig bestaan van het Werk der Vlamingen, Historieken (o.a. Claeys Bouuaert).
Le Centenaire de la Mission Belge en France (1862-1962). Historique de l’Oeuvre des Flamands.

9/1

Werk der Belgische Uitwijkelingen, rapporten aan de Monseigneur van de omreizen (1919-1932).
Officiële brieven 1916.

9/2

Verslagen Beschermkomiteit der Tijdelijke Uitwijkelingen 1914, 1915, 1916, 1917.
Propaganda “de Frontwerkers”. Verslagen omreizen 1926-1937.

1.6.1.3 Familiearchief Verschooris

Geboorteakte Pimprez 1929 Georges Verschooris

Doopakte Ribécourt 1929 Georges Verschooris

Extrait du registre d’immatriculation (van familie – Remi Verschooris en echtgenote Marie Matthijs) opgemaakt volgens de wet van 8 augustus 1893.

Overlijdensakte Pimprez 1933 Philomène De Rouck (echtgenote Jean-Baptiste Verschooris).

Een groepsfoto genomen op Paasdag 1934 door fotograaf Hutin aan de Saint-Jacqueskerk te Compiègne. Het betreft Vlamingen (met o.a. mijn overgrootvader) na een eucharistieviering.

Foto’s Prosper Matthijs en echtgenote Berthe Ludart. Prosper was de oom van mijn grootvader Georges. Het kinderloze echtpaar bleef tot 1970, het jaar waarin beiden stierven, in Chiry (Oise) wonen.

Kiesregister Gemeente Oosterzele (rechterlijk arrondissement Gent – rechterlijk kanton Oosterzeele): *Lijst der kiezers voor Senaat, Provincie, Kamer van volksvertegenwoordigers en Gemeente van 1 mei 1915 tot 30 april 1916.*

Teksten door grootvader Georges Verschooris (overleden in 2001).

1.6.2 BRONNEN FRANKRIJK

1.6.2.1 Archives départementales te Beauvais

Derainne & Veglia: *Les étrangers en France. Guide des sources d'archives publiques et privées. XIX-XXième siècle.*

Archives dép. de l'Oise déposées: Série M (Police), Série R (Répertoire numérique provisoire) et Série W (Bordereaux de versement).

Série 4 M (police) relatif aux étrangers

Mp 4644 Généralités – Circulaires 1934-1940 (brievén).

Mp 1669 Généralités – Instructions et correspondance sur la délivrance de cartes d'identité et l'immatriculation des étrangers (1925-1929), mesures contre l'agitation (1926-1929), rapport sur la venue des familles d'ouvriers étrangers (1928), tableaux statistiques des étrangers en résidence dans l'Oise (1928-1930), état des ouvriers français et étrangers travaillant dans les différentes industries de l'Oise (1936), enquête sur deux rixes entre français et étrangers (1929).

Mp 1721 Enquête sur les étrangers occupés dans l'agriculture et l'industrie: états par nationalité et par commune: enquête sur la fréquentation scolaire des enfants étrangers: états par nationalité par commune.

Mp 1703 Recensement – Recensement numériques semestriels par nationalité. 1911-1927.

Mp 1716 Recensement – Etats numériques par nationalité et par commune. 1928-1932.

Mp 1717 Recensement – Etats numériques par nationalité et par commune. 1933-1934.

Mp 4986 Recensement – Statistiques et recensement des étrangers dans l'Oise (dont un tableau comparatif par année du nombre d'étrangers en 1896 et de 1911 à 1936). 1927-1940.

Volledige reeks aanvraag identiteitskaarten: Mp 4402-4451 (A-Z)²²: waarvan 9 dozen bekeken.

Cartes d'identité. Demandes de cartes d'identité d'étrangers, par ordre alphabétique de noms de famille:

Mp 4403 BEC-BEZ 1934-1938

Mp 4404 BIA-BOE 1933-1938

Mp 4406 BROH-BZ 1933-1938

²² Uit dit archief zijn de dozen 4446 (Paspoorten en visas 1917-1940), 4445 (Franse migranten naar Argentinië) en 4448 (Migratie van Noord-Afrikanen) niet belangrijk voor mijn studie.

Mp 4402 BAB-BAU 1933-1938
Mp 4409 COM-CZY 1932-1938
Mp 4410/1 DA –DEK 1933-1939
Mp 4410/2 DEL-DERW 1933-1939

(uit deze 3 dozen: alleen landbouwers)

Mp 4405 BROH-BZ 1933-1938
Mp 4407 CA-CHO 1933-1938
Mp 4408 CHR-COL 1933-1939

Mp 4448 VEC-VIV 1931-1938 (Zoeken naar fiche familie Verschooris: van mijn eigen familie die in 1934 Frankrijk verliet is geen fiche bewaard. Van een oom van mijn grootvader (die tot zijn dood in 1970 in Frankrijk bleef) is wel een fiche bewaard.)

Mp 5065/2 1715 Brochure van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: Ministère de l'Intérieur - Direction de la Sûreté Générale. *Instruction générale concernant l'application des dispositions du décret du 25 octobre 1924 relatif à la carte d'identité des étrangers (décret paru au Journal Officiel du 1er novembre 1924)*. Imprimerie administrative, Melun, 1924, 44 p.

Mp 1715 Bevat 4 lijsten (4 arr. Oise) met alle namen van buitenlanders die een eigendom hebben in de Oise (*Etats des immeubles ou propriétés possédées par des étrangers 1924*).

Mp 5009/1

Mp 5009/2

Mp 5010

In deze boeken worden de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt vermeld waarin, bij iedere gemeente, de namen van de buitenlanders zijn vermeld voor de periode 1929-30 (zonder opgave nationaliteit). Een verdere opvolging is mogelijk. Zo heb ik voor mijn eigen familie het boek **Mp 4998** opgevraagd voor het jaar 1933 (communes de Gouvieux à St-Just-en-Chaussée).

1.6.2.2 **Getuigenissen**

Interviews:

Interview Berthe Melique, Pimprez dd. 5 april 2006.
Interview met Jacques De Cock, Pimprez dd. 2 mei 2007.
Interview Ghislain Van De Putte, Oosterzele dd. 13 mei 2007.
Interview Christiane Bremeersch, Lombardsijde dd. 18 mei 2007.
Interview Maurice Verstegen, Gistel dd. 18 mei 2007.

Getuigenissen via brieven:

Eric De Vuyst
Pierre De Clerck-Mignon
Bernard Spitaels
Sabine Vergrote

Julien De Wilde
Jeauty Michel
Eric Colman
Jean Coqville
Jacques Uleyn
Etienne De Ridder
Julie Rotsaert
Christian Bonhomme
Elizabeth Dumez
Patricia Juvénielle
Alain Muzynski
Georges Bremeesch
Ingrid Sanders

1.6.2.3 Correspondentie

Correspondentie Gemeentehuizen

Mairie de Carlepont. 20.07.2006

Mairie de Tracy-le-Mont, M.H., Hôtel de Ville, F-60170 Tracy-le-Mont. 18.07.2006

Mairie de Montmacq, SCHMIDT (Henri), Département de l'Oise, Arrondissement de Compiègne, Canton de Ribécourt, 60150 Montmacq. 19.07.2006

Marie de Tracy-le-Val, Le Maire VEDITTI (Christian), Département de l'Oise, Arrondissement de Compiègne, Canton de Ribécourt-Dreslincourt. 17.07.2006

Mairie de Ribécourt-Dreslincourt, 60129-60771 Ribécourt-Dreslincourt, Le Maire LETOFFE (Jean-Guy). 01.08.2006

Mairie de Cambronne-lès-Ribécourt, 60170, Le Maire Adjoint VAST (Jean-Louis). 13.07.2006

Mairie de Chiry-Ourscamp, 60138, Le Maire CANSELIET (James). 24.07.2006

Mairie de Thourotte, 60150, Rue Jean-Jaurès, Madame GOESSENS. 21.07.2006

Correspondentie Archieven

Division de l'action culturelle et de l'animation sportive archives municipales, GUESSARD (Marie-Agnès), 7 Sq du Puy du Roy, Compiègne, 60321 Oise, 01.03.2006

Direction Générale des Services du Département, Direction des Archives Départementales, Le directeur des archives départementales de l'Oise, RICARD (Bruno), Rue de Tilloy 71, 60024 Beauvais. 03.03.2006

Direction Générale des Services du Département, Direction des Archives Départementales, Le directeur des archives départementales de l'Oise, l'adjoint au directeur, TERRIER (Jean-Marie), Rue de Tilloy 71, 60024 Beauvais. 24.04.2006

E-mail

RICARD (Bruno), Directeur des archives départementales, HEDIN.MARTINE@cg60.fr, 19.01.2007

PEEMANS (Françoise), Archief Buitenlandse Zaken te Brussel, Francoise.Peemans@diplobel.fed.be, 23.01.2007

Correspondentie Particulieren

BREMERSCH-DECLERCQ, Vindictivelaan 14-4A, 8400 Oostende, 13.02.2007

BREMEESCH (Georges), georges.bremeesch@telenet.be, e-mail op 26.02.2006 en 07.03.2006

BREEMERSCH (Michel), Torhoutsesteenweg 1C, 8400 Oostende, michel.breemersch@skynet.be, e-mail op 14.02.2007

COLMAN (Eric), 12 rue Soucourelle, F-60490 MAREST SUR MATZ, 26.02.2007 (e-mail) eric.colman@wanadoo.fr, 05.03.2007 (brief)

COQVILLE (Jean), Appartement 20, 99 Résidence Jeanne Hachette, 6000 Beauvais.

DECLERCK (Pierre), 78 route Abbé Darras, F-60150 LONGUEIL-ANNEL, 28.02.2007

DE GEYTER (Bernadette), cbonhomm@club-internet.fr, 01.03.2007

DEMEULENAERE (Jérôme), 16 rue Hémécourt, F-60380 SONGEONS.

DE RIDDER (Etienne), 9 rue Mauconseil, F-60138 CHIRY-OURSCAMP, 12.03.2007

DE VUYST (Eric), 6 rue Salvador Allendé, F-60340 ST LEU D'ESSERENT, 19.02.2007

DE WILDE (Julien), 313 rue Paradis, F-60170 RIBECOURT-DRESLINCOURT, 01.03.2007

DUMEZ (Elizabeth), elizabeth.dumez@wanadoo.fr, 25.02.2007 (e-mail)

MICHEL (Jeauty), Le Rouissori, 300 Rue du paradis, 60170 Dreslincourt, 08.03.2007

MUSZYNSKI (Edouard), 32 rue Quenezil, F-60170 ST LEGER AUX BOIS, alain.muszynski@worldonline.fr, 17.02.2007 (e-mail)

NIMMEGEERS (Jacqueline), bât B, 5 rue Oise, F-60200 COMPIEGNE

PLASMAN (Louise), 27 rue Albert Lagny, F-60150 GIRAUMONT, 21.02.2007 (e-mail door dochter patricia.juvenielle@wanadoo.fr)

RO TSAERT (Laurent), 71 rue Raymond Rollin, F-60170 PIMPRESZ, 15.02.2007 (e-mail Julie Rotsaert laboubou60@hotmail.fr)

SANDERS (I.), Wellingtonstraat 74 bus 12, 8400 Oostende, 14.03.2006

SPITAEELS (Bernard), 8 rue Emile Roux, F-60370 HERMES, 22.02.2007

ULEYN (Jacques), 395 Rue de Caquet, 60150 Chevincourt, France, 04.08.2006

VERGROTE (Sabine). sabine.vergrote@pandora.net, e-mail op 12.05.2007 en 13.05.2007.

WILLAERT (Liliane), liliane.willaert@tele2allin.be, 24.02.2007 (e-mail)

1.7 Literatuur

Het migratieonderzoek vanuit de lokale context in Vlaanderen is nog schaars²³. Om mijn persoonlijk onderzoek in een breder perspectief te plaatsen heb ik mij verdiept in literatuur over drie onderwerpen. Omdat ik de migratie van landbouwers wou onderzoeken is het evident dat ik mij in de eerste plaats bezighield met de landbouwsituatie in Vlaanderen in het begin van de 20ste eeuw. Ten tweede ging ik op zoek naar literatuur over de migratie en tenslotte zocht ik literatuur over mijn casussen Oosterzele en Ribécourt. Ik bespreek hier kort de belangrijkste publicaties voor deze studie, uiteraard waren ook andere werken relevant.

In het eerste deel van deze verhandeling behandel ik de landbouwsituatie in Vlaanderen in het begin van de 20ste eeuw. Een belangrijk, recent verschenen overzichtswerk uit 2004 over de landbouw in België in de periode 1750-2000 is het boek van Yves Segers en Leen Van Molle *Leven van het land, Boeren in België*²⁴. In deze publicatie wordt een goed beeld geschetst van de overgang van de overlevingslandbouw naar de moderne landbouw.

In een tweede deel van mijn verhaal komt de migratie zelf aan bod. Over dit onderwerp werden vele werken gepubliceerd, vaak benaderen ze de thematiek vanuit een ander oogpunt, al naar gelang de discipline van de auteur.

Een eerste belangrijk werk waar ik voor dit deel beroep op kon doen was de studie van Firmin Lentacker *La frontière Franco-belge*²⁵. Vooral het vierde deel²⁶ *L'influence de la frontière sur les migrations humaines* dat de immigratie van Belgen naar Frankrijk uitvoerig behandelt was hier zeer interessant. In het eerste hoofdstuk van dit deel²⁷ *L'immigration Belge dans les campagnes françaises, saisonniers et fermiers* bekijkt Lentacker de aanwezigheid van seizoensarbeiders en de landbouwers in Frankrijk in de 19de en 20ste eeuw.

²³ J. ART & E. VANHAUTE (red.), *op.cit.*, p. 142.

²⁴ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *Leven van het land. Boeren in België 1750-2000*. Leuven, Davidsfonds, 2004, 190 p.

²⁵ F. LENTACKER, *La frontière Franco-belge. Etude géographique des effets d'une frontière internationale sur la vie de relations*, Lille, Imprimerie Morel & Corduant, 1974, 460 p.

²⁶ *Ibid.*, pp. 189-295.

²⁷ *Ibid.*, pp. 189-218.

Een tweede zeer belangrijke, recent verschenen studie uit 2005 is van Ronald Hubscher: *L'immigration dans les campagnes françaises (XIXe-XXe siècle)*. Via het internet kwam ik op het spoor van deze uitgave en meer bepaald door het artikel dat Jacques Rémy over dit boek in *Ruralia (en ligne)* in augustus 2006 had gepubliceerd. Door de enorme rijkdom van het bronnenmateriaal is het beslist een standaardwerk. Hubscher, em. prof. van de universiteit Paris-X-Nanterre, wikt en weegt de migrant en zoekt naar een juiste omschrijving om die buitenlandse kracht te duiden: *...comment nommer ces "allogènes" (le terme est ici exempt de la connotation méprisante et raciste que lui a affectée l'extrême droite naguère)*²⁸.... Hij verkiest de termen immigranten of migranten *...ce qui permet notamment de ne pas enfermer le migrant dans le discours et les échelles de valeur de l'intégration (réussie ou non)*²⁹....Hubscher begrijpt niet waarom er zo weinig onderzoek is verricht, deze desinteresse *"pour l'objet rural en général"*. De weinige aandacht die aan de buitenlandse werkkrachten in de Franse landbouw werd besteed zou volgens hem helemaal tot deze transparantie en onzichtbaarheid kunnen leiden. Jacques Rémy citeert Marcel Paon, een lid van de Hogere Franse Landbouwwraad: *...il est préférable de céder 10 hectares de nos terres à un étranger plutôt qu'un seul pavé de nos villes. La terre enchaînera ceux qui se donnent à elle, la ville n'exercera jamais la même attraction et l'étranger y restera toujours un étranger qui passe*³⁰.... De landbouwer zal, zelfs indien neergepoot van de ene grond in de andere, altijd een landbouwer blijven. Hubscher spreekt klare taal, zijn formuleringen zijn scherp: *à propos de la paysannerie: sa spécificité gomme son altérité*³¹.... Graag citeer ik Jacques Rémy die het werk van Hubscher kernachtig uitdrukt: *...l'ouvrage nous amène au plus près de ces trajectoires sociales, de ces histoires de vies, en les rendant nôtres*³²....

In het derde deel van mijn verhandeling bespreek ik de migratie vanuit het kanton Oosterzele naar het kanton Ribécourt. Een belangrijk boek dat ik gekocht heb in het ADO, waarin de situatie in de Oise tijdens het interbellum uitvoerig aan bod komt, is van Jean-Pierre Besse. Helder geschreven, verrijkend en uitdiepend is het boek: *1936. Le*

²⁸ J. REMY, "Roland Hubscher, L'immigration dans les campagnes françaises (19e-20e siècle), Paris, Odile Jacob, 2005, 478 p." In: *Ruralia*, 2005 – 16/17, (En ligne), mis en ligne le 21 août 2006. URL: <http://ruralia.revues.org/document1105.html>.

²⁹ *Ibid.*, s.p.

³⁰ *Ibid.*, s.p.

³¹ *Ibid.*, s.p.

³² *Ibid.*, s.p.

*Front Populaire dans l'Oise*³³. Het boek geeft een overzicht van de gebeurtenissen die ook de Oise tussen 1934 en 1938 fel hebben beroerd: de economische crisis, de opkomst van extreemrechts en het krachtdadige antwoord van de linkerszijde, het betaald verlot, de collectieve arbeidsovereenkomsten én... het politieke gewicht van het *Front populaire*, tot stand gekomen als een coalitie van linkse radicalen, socialisten en communisten. De teksten in het boek zijn van de hand van Jean-Pierre Besse, als doctor in de geschiedenis verbonden aan de (ADO) *Archives Départementales de l'Oise* te Beauvais. Hij verzorgde tevens de eindredactie van het boek waarvoor hij de medewerking kreeg van Bruno Ricard, directeur van het ADO en Anne-Sophie Marchal. Met dit boek werd het ontstaan van dit volksfront, precies 70 jaar geleden, herdacht. De talrijke illustraties, bestaande uit zowel affiches als overzichten van de lokale pers, geven een goed beeld van deze woelige tijd aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog.

Over de geschiedenis van de gemeente Oosterzele is niet veel gepubliceerd. Het belangrijkste werk dat de gemeenten van België bespreekt dateert van 1870 werd geschreven door Broeckaert en De Potter³⁴. Publicaties van recentere datum verwijzen allemaal naar deze studie.

³³ J.-P. BESSE, B. RICARD & A.-S. MARCHAL (dir.). 1936, *le Front populaire dans l'Oise*. Beauvais, Imprimerie Pascal Hérouart, 2006, 119 p.

³⁴ F. DE POTTER & J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Iste reeks : Arrondissement Gent, 6. Olsene, Oostakker, Oosterzele, Oostwinkel, Petegem, De Pinte, Poeke, Poesele, Ronsele, Schelderode, Scheldewindeke, Semmerzake, Sleidinge, Ursel, Vinderhoutte*, Gent, Annoot-Baeckman, 1864, s.p.

1.8 Bibliografie

1.8.1 GERAADPLEEGDE BIBLIOGRAFIEËN, TIJDSCHRIFTEN EN WOORDENBOEKEN

BROEKMAN (F.). *Prisma van de algemene economie*. Utrecht, 1992.

DENIS-PAPIN (M.) en BONNARD (A.) (ed.). *Dictionnaire national des communes de France*. Parijs, Editions Albin Michel, 1959, 1348 p.

FRANCOIS (Luc). *Een eeuw Gentse historische school. Bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Universiteit Gent, 1891-1992*. Gent, OSGG, 1991, 191 p.

FRANCOIS (L.), VANHAUTE (E.) en VRIELINCK (S.). *De vele gezichten van de nieuwste geschiedenis : bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen – Les multiples visages de l’histoire contemporaine : bibliographie des mémoires de licence et des thèses de doctorat*. Academia Press, Gent, 1992, 2995 p.

NAGELS (L.) & VANDESCHOOR (L.) (red.). *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*. Hasselt, Heidelberg-Orbis NV, 1974, 25 delen.

NEVEN (M.) & ORIS (M.). *L’entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie V : histoire de la population, de la famille et de la santé*. Bruxelles, 1995 (Cahier du centre d’histoire moderne et contemporaine 5).

Paroisses et Communes de France (Oise). Ouvrage publié avec le concours du CNRS. Dictionnaire d’histoire administrateur et démographique. Paris, 1976. Laboratoire de démographie historique école des hautes études en science sociales, 877 p.

PHILIPS (A.J.R.). *Bibliografie betreffende de sociale en economische toestand in het Vlaamse landsgedeelte. I. Boeken verschenen tijdens de periode 1930-1955*. Brussel, Belgische Commissie voor bibliografie, 1958 (Bibliographia Belgica 34).

Revue du Nord. Lille, 284, 1990-324, 1998.

REY (A.) & REY-DEBOVE (J.) (dir.). *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue Française*. Paris, Le Robert, 1981.

SYBIDI. (*Système bibliographique et documentation relatif à l’immigration. Document II. L’immigration dans les sciences sociales. Bilan des Recherches en Belgique*). Brussel, 1986.

VAN BUYTEN (L.). *Licentiaatsverhandelingen en doctoraatsproefschriften aangeboden aan de Groep Moderne Geschiedenis (1934-1970) en het Departement Geschiedenis (1971-1979/80)*. 1980, Leuven, Drukkerij Oriëntaliste, 260 p.

VAN DER WEE (H.) & AERTS (E.). *De economische ontwikkeling van Europa, 950-1950*. Leuven, 1982.

VAN EENOO (R.). “De belangrijkste bibliografische instrumenten”. In: ART (Jan) (red.). *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?, Deel 1. Nieuwste Tijden, 19de en 20ste eeuw*. Gent, Stichting van Mens en Cultuur, 1993, pp. 15-49.

VAN PRAAG (Ph.). “Demografische ontwikkeling van de Zuidelijke Nederlanden circa 1800-circa 1975”. In: *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel X, Haarlem, 1981, p. 492.

VERVAECK (Solange). *Bibliografie van de geschiedenis van België – Bibliographie de l’histoire de Belgique, 1831-1865*. Leuven & Parijs, Nauwelaerts, 1965, 303 p.

1.8.2 VLAANDEREN TIJDENS HET INTERBELLUM: LANDBOUW

ART (Jan) & VANHAUTE (Eric). *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw*. Gent, Stichting Mens en Cultuur, 2003, 416 p.

BLOMME (J.). *The economic development of Belgian agriculture, 1880-1980. A quantitative and qualitative analysis*. Leuven, 1993.

BUBLLOT (G.). *La production agricole belge. Etude économique séculaire 1846-1955*. 1957.

CASSIERS (I.). *Croissance, crise et régulation en économie ouverte: la Belgique entre les deux guerres*. Brussel, 1989.

DENECKERE (Gita). *Familiegeschiedenis – een handleiding*. Gent, Ugent, Academia Press (onuitgegeven kandidatuurscursus), 2002, 120 p. (Vakgroep Nieuwste Geschiedenis).

DE ROOS (Marjoke) & VERSCHOOR (Marike) (red.). *De mens en het landschap, de wording van Europa*. Nederland, M&P Uitgeverij B.V. Weert, s.d., 144 p.

DEMBLON (Daniel) & Aertsen (Jan). *100 jaar boeren*. Berchem, Uitgeverij EPO, 1990, 217 p.

DEVOS (Isabelle). *Allemaal Beestjes. Mortaliteit en Morbiditeit in Vlaanderen, 18de – 20ste eeuw*. Gent, Academia Press, 2006, 264 p.

JANSSENS (Valery). *De Belgische frank. Anderhalve eeuw geldgeschiedenis*. Antwerpen-Amsterdam, Standaard Uitgeverij, 1975, 456 p.

KINDLEBERGER (C.). *The world in depression, 1929-1939*. Harmondsworth, 1987.

LINDEMANS (Paul). *Geschiedenis van de landbouw in België. Eerste deel*. De Sikkell, Antwerpen, 1952, 472 p.

- LINDEMANS (Paul). *Geschiedenis van de landbouw in België. Tweede deel*. De Sikkel, Antwerpen, 1952, 541 p.
- MOMMEN (André). *The Belgian Economy in the Twentieth Century*. Londen & New York, Routledge, 1994, 266 p.
- NIEMEIJER (Jan). *Leven op het platteland*. Groningen, Uitgeverij Kok, 2003, 160 p.
- NIESTEN (Eddie), RAYMAEKERS (Jan) & SEGERS (Yves). *Lekker dier? Dierlijke productie en consumptie in de 19de en 20ste eeuw*. Leuven, CAG Cahier, 2003, 192 p.
- REIJNDERS (Lucas). *Het boerenbedrijf in de Lage Landen. Geschiedenis en toekomst*. Amsterdam, Uitgeverij Van Gennep, 2002, 232 p.
- SCHROOTEN (Leo). *Zo was het vroeger. Landelijk leven in Vlaanderen*. Leuven, Davidsfonds, 2004, 165 p.
- SEGERS (Yves). *Economische groei en levensstandaard. De ontwikkeling van de particuliere consumptie en het voedselverbruik in België, 1800-1913..* Leuven, K.U.L., (onuitgegeven doctoraatsverhandeling), 2002, 446 p.
- SEGERS (Yves) & VAN MOLLE (Leen) (red.). *Leven van het land. Boeren in België 1750-2000*. Leuven, Davidsfonds, 2004, 190 p.
- VAN BATH (Bernard). *Bijdragen tot de agrarische geschiedenis*. Utrecht/Antwerpen, Uitgeverij Het Spectrum, 1978, 331 p.
- VANDENBROEKE (Chris). *Vlaamse koopkracht, gisteren, vandaag en morgen*. Leuven, Kritak Uitgeverij en Verspreidingscentrum, 1984, 303 p.
- VANDE VYVERE (Annelies) & VANNESTE (Annelies). *Als boeren overleven wordt...* Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2002, 89 p.
- VANHAUTE (E.) & BRACKE (N.). *Economische en Sociale Geschiedenis van de nieuwste tijden*. Gent, Ugent, Academia Press, (onuitgegeven licentiaatscursus), 2005, 183 p. (Vakgroep Nieuwste Geschiedenis).
- VANHAUTE (E.). "Eigendomsverhoudingen in de Belgische en Vlaamse landbouw tijdens de 18de en 19de eeuw". In: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1993, 1-2, pp. 185-226.
- VANHAUTE (Eric). *Heiboeren. Bevolking, arbeid en inkomen in de 19de-eeuwse Kempen*. Brussel, VUBPRESS, 1992, 423 p.
- VANHAUTE (E.). "Rich agriculture and poor farmers. Land, landlords and farmers in Flanders, 18th-19th centuries". In: *Rural History*, 2001, 1, pp. 19-40.
- VAN MOLLE (Leen). *Ieder voor allen. De Belgische Boerenbond 1890-1990*. Leuven, 1990.

VAN REMOORTERE (Julien). *Vlaanderen 1900-1945. In de tijd van de kleine patatten*. Leuven, Uitgeverij Van Halewyck, 2007, 240 p.

VANTHEMSCHE (G.). *De werkloosheid in België, 1929-1940*. Antwerpen, 1989.

VANTHEMSCHE (G.). “Arbeid in België tijdens de jaren ’30”. In: *De jaren dertig. De massa in verleiding*, Brussel, 1993, pp. 154-177.

VERACHTERT (K.). ‘Verbijstering, wanhoop, twijfel’. In : *De jaren dertig, De massa in verleiding*, Brussel, 1993, pp. 138-153.

VERHULST (Adriaan). *Precis d’histoire rurale de la Belgique*. Bruxelles, Editions de l’Université de Bruxelles, 1990, 224 p.

VERSTRAETE (Katrien). *Het erf van mijn moeder. Drie generaties vrouwen in land- en tuinbouw*. Leuven, Uitgeverij Van Halewyck, 2002, 263 p.

WITTE (Els). *Politiek en democratie. Omtrent de werking van de westerse democratieën in de 19de en 20ste eeuw*. Brussel, VUBPress, 2002, 366 p.

WITTE (Els), CRAEYBECKX (Jan) & MEYNEN (Alain). *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2005, 584 p.

1.8.3 MIGRATIE

BESSE (Jean-Pierre). L’immigration dans l’Oise entre les deux guerres. In: *Population (French Edition)*, 46e Année, nr. 5 (sept-okt 1991), pp. 1258-1264.

BLANCHARD (R.). *La Flandre. Etude géographique sur la plaine flamande en France, Belgique, Hollande*. Paris, 1906, s.p.

BYLS (Henk). *Het Werk der Vlamingen te Parijs. Vlaamse kielzorg in het moderne Babylon (1862-1894)*. Leuven, K.U.L., (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 2004, s.p. (Vakgroep Nieuwste Geschiedenis).

CAESTECKER (Frank). *Alien Policy in Belgium, 1840-1940. The Creation of Guest Workers, Refugees and Illegal Aliens*. New York, Berghahn Books, 2000, 330 p.

CHÂTELAIN (Abel). *Les Migrations temporaines en France de 1800 à 1914*. Lille, PUL, 1976, 722 p.

CROSS (Gary). *Immigrant workers in Industrial France : The making of a new laboring class*. Philadelphia, Temple University Press, 1983, s.p.

DEMANGEON (Albert) & MAUCO (Georges). *Documents pour servir à l’étude des étrangers dans l’agriculture française*. Paris, Hermann, 1939, s.p.

DUPÂQUIER (J.). *La contribution des Belges à la formation de la population française (1851-1940). Etude quantitative*. Historiens et populations. Liber Amicorum Etienne Hélin, 1991, p. 331-347.

GIRARD (A.) & STOETZEL (J.). *Français et immigrés, l'attitude française, l'adaptation des Italiens et des Polonais*. Paris, PUF, 1953.

GREEN (Nancy). *Represer les migrations*. Paris, PUF, 2002, s.p.

HEFFNER (Jean). « Du 'Pull' et du 'Push' ». In : ROUGE (R.). (dir.). *Les Migrations européennes aux Etats-Unis (1880-1910)*. Paris, Université Paris-Sorbonne, 1987, pp. 21-48.

HUBSCHER (Ronald). *L'agriculture et la société rurale dans les Pas-de-Calais du milieu de XIXe siècle à 1914*. 1980.

HUBSCHER (Ronald). *L'immigration dans les campagnes françaises (XIXe-Xxe siècle)*, Paris, Odile Jacob, 2005, 480 p.

KATUSZEWSKI (J.) & OGIEN (R.). *Réseaux d'immigrés, ethnographie de nulle part*. Paris, Editions Ouvrières, 1981, s.p.

LENTACKER (Firmin). *La frontière Franco-Belge. Etude géographique des effets d'une frontière internationale sur la vie de relations*. Lille, Imprimerie Morel & Corduant, 1974, 460 p.

MARTINIELLO (Marco) & PONCELET (Marc) (e.a.). *Migrations et minorités ethniques dans l'espace européen*. Brussel, De Boeck-Wesmael, 1993, 217 p.

MAUCO (Georges). *Les Etrangers en France, leur rôle dans l'activité économique*. Paris, A. Colin, 1932.

MORELLI (Anne) (red.). *Belgische Emigranten. Oorlogsvluchtelingen, economische emigranten en politieke vluchtelingen uit onze streken van de 16de eeuw tot vandaag*. Brussel, EPO, 1998, 382 p.

NOIRIEL (Gérard). *Le creuset français, histoire de l'immigration XIX-XXe siècles*. L'Univers Historique, Le Seuil, 1988.

PLUYETTE (J.). *La Sélection de l'immigration en France et la doctrine des races*. Thèse de droits, Paris, 1930, s.p.

PONCHELET (D.). *Ouvriers nomades et patrons briards. Les grandes exploitations agricoles dans la Brie, 1848-1938*. Paris, INRA, 1987, s.p.

REMY (J.). « Roland Hubscher, L'immigration dans les campagnes françaises (19e-20e siècle), Paris, Odile Jacob, 2005, 478 p. » In: *Ruralia En Ligne*, 2005 – 16/17, s.p.

ROUGE (R.). (dir.). *Les Migrations européennes aux Etats-Unis (1880-1910)*. Paris, Université Paris Sorbonne, 1987, s.p.

SAUVY (A.). *L'Europe submergée : Sud-Nord dans 30 ans*. Paris, Dunod, 1987, s.p.

SCHEPENS (Luc). *Van Vlaskuster tot Franschman, Bijdrage tot de geschiedenis van de West-Vlaamse plattelandsbevolking in de negentiende eeuw*. Brugge, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 1973, 291 p.

WALL (K.). "La face cachée de l'immigration". In: *Migrants-Formation*, nr. 105, juin 1996, p. 48.

WOESTENBORGHS (Bert). 'De Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk van 1870 tot 1970'. In: MORELLI (Anne). *Belgische Emigranten. Oorlogsvluchtelingen, economische emigranten en politieke vluchtelingen uit onze streken van de 16de eeuw tot vandaag*. Brussel, EPO, 1998, pp. 194-203.

WOESTENBORGHS (Bert). *Vlaamse arbeiders in de vreemde of hoe Vlaamse seizoenarbeiders elders hun brood moesten gaan verdienen*. Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1993, 143 p.

1.8.4 LITERATUUR OVER OOSTERZELE EN RIBÉCOURT

ANDRÉ (Roland). *La Grande Guerre dans l'Oise*. Editions Alan Sutton, Saint-Cyr-sur-Loire, 2002, 128 p.

BESSE (Jean-Pierre), RICARD (Bruno) & MARCHAL (Anne-Sophie) (dir.). *1936, le Front populaire dans l'Oise*. Beauvais, Imprimerie Pascal Hérouart, 2006, 119 p.

BEZBAKH (Pierre). *Histoire de la France contemporaine, de 1914 à nos jours*. Maxéville, Imprimerie Jean Lamour, 1990, 256 p.

BOEDTS (Marc). Arm Vlaanderen is nog altijd arm in Frankrijk. In: *Het Nieuwsblad*, 17-18.11.1984, s.p.

BORGÉ (Jacques) & VIASNOFF (Nicolas). *Archives du Nord*, Editions Michèle Trinckvel, 1993, 240 p.

BRAECKMAN (Frank-Marcel). *Bijdrage tot de geschiedenis van de Sint-Gangulfusparochie te Oosterzele*. Oosterzele, Davidsfonds, 1980, 98 p.

DE BELDER (J.) & VANHAUTE (E.). "Sociale en economische geschiedenis". In: ART (Jan) e.a. *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel 1. Nieuwste Tijden, 19de en 20ste eeuw*. Gent, stichting van mens en Cultuur, 1993, pp. 79-158.

DE POTTER (F.) & BROECKAERT (J.). *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 1ste reeks : Arrondissement Gent, 6. Olsene, Oostakker, Oosterzele*,

Oostwinkel, Petegem, De Pinte, Poeke, Poesele, Ronsele, Schelderode, Scheldewindeke, Semmerzake, Sleidinge, Ursel, Vinderhout. Gent, Annoot-Baeckman, 1864, s.p.

DELATTRE (Daniel), DELATTRE (Emmanuel), DELATTRE-ARNOULD (Nathalie), DELATTRE (Odette) & DELATTRE-RIGAUX (Laëtitia). *L'Oise – Art Histoire et Patrimoine des 693 communes.* Editions Delattre, Grandvilliers, 2003, 432 p.

DERAINNE (Pierre-Jacques) & VEGLIA (Patrick). *Les étrangers en France. Guide des sources d'archives publiques et privées. XIX-XXième siècle. Tome II.* Paris, Génériques/Direction des Archives de France, 1999.

DE WEVER (Bruno). Mondelinge geschiedenis. In: ART (Jan) (red.). *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel 1. 19de en 20ste eeuw.* 1993, Stichting Mens en Cultuur, 1993, pp. 51-78.

DHONT (Anneleen). *De crisis van de jaren 1840 in het kanton Oosterzele, een historisch-demografisch onderzoek (1830-1860).* Gent, RUG (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 2003.

DUPÂQUIER (Jacques) (e.a.). *Histoire de la Population Française. De 1914 à nos jours.* Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 590 p.

F.(S.). “Vlamingen in Frankrijk (3): Werk van de Vlamingen, onbekend maar niet overbodig”. In: *Het Volk*, 14.12.1978, s.p.

GLORIEUX (Luc) & DEPAMELAERE (Gilbert). *Gids voor Picardië.* Uitgave F.B.A.A. (Federatie van de Belgische Autobus- en Autocarondernemers), Roeselare, 575 p.

HASQUIN (Hervé) (red.). *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief geografisch woordenboek.* 2dln. S.l., La Renaissance du Livre, 1980, 1387 p.

JAARBOEK BISDOM BRUGGE. *Biografische schets Augustinus Bollaert (1892-1964).* Brugge, 1965, 325 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP. *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, provincie Oost-Vlaanderen, arrondissement Gent, Kantons Destelbergen, Oosterzele. Inventaris van het cultuurbezit. Deel 12 n 2.* Turnhout, De Fabrieken Brepols n.v., 1989, 691 p.

THUMERELLE (Pierre-Jean). *La population de la region Nord-pas de Calais. Etude Geographique.* 1982, Lille, Atelier National Reproduction des Theses, 1923 p.

VANDENBROECKE (C.) en VANHAUTE (E.). “Statistiek”. In: ART (Jan) e.a. *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel 3b. Hulpwetenschappen.* Gent, Stichting van Mens en Cultuur, 1996, pp. 19-73.

VAN RODE (Olivier). *De conscripties in het “Département de l'Escaut”. Organische groei van een recruiteringssysteem, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het “canton d'Oosterzele”.* Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1996, s.p. (Vakgroep Nieuwste Tijden).

VAN ROY (Louis). “Het Werk der Vlamingen is een “Mission Belge” geworden – over abbé Luc Flamand”. In: *Gazet van Antwerpen*, 22.12.1990, s.p.

VINEN (Richard). *France, 1934-1970*. Londen, Macmillan Press LTD, 1996, 247 p.

WAEYTENS (G.). “Het Land van Rode”. In: *Heemkundig genootschap van het land van Rode*, Jaarboek 1, 1969, p. 14.

WEBER (E.). *Peasants into Frenchmen. The modernisation of rural France, 1870-1914*. 1977.

2 De landbouw in België en Frankrijk

2.1 Overzicht van de landbouw in België - Oost-Vlaanderen

Het is onmogelijk een goed beeld te krijgen van de migratiestroom van landbouwers naar Frankrijk zonder zich eerst te verdiepen in de landbouwgeschiedenis van België in de onderzochte periode. De laatste eeuwen maakte de landbouw enkele spectaculaire veranderingen door, zo is de drastische daling van het aantal landbouwers van meer dan 1 miljoen naar minder dan 100.000 actieve boeren in amper 2 eeuwen tijd opmerkelijk. De landbouwooppervlakte kromp van 2,1 miljoen naar 1,4 miljoen hectare. Deze verschuivingen vielen echter samen met de stijgende opbrengsten in de landbouw en een groeiende bevolking³⁵. Verschillende factoren die op elkaar inspeelden zetten duizenden landbouwers ertoe aan om het geluk en de kans op een beter leven in andere oorden te gaan zoeken. Dit deel van mijn verhandeling, waarin ik de landbouwsituatie bij het begin van de 20ste eeuw bespreek, is gebaseerd op bestaande literaire werken.

Hoe zag de landbouw in Oost-Vlaanderen eruit vanaf de 18de tot de 20ste eeuw? Welke veranderingen situeerden zich in deze periode? Waarom trokken zovele landbouwers in deze periode naar Frankrijk? En om welke redenen vestigden zoveel van hen zich in de Oise? Hoe slecht was de situatie in Vlaanderen op dat moment waardoor de landbouwers hun vertrouwde omgeving verlieten om te gaan werken in een land waar een taal gesproken werd die zij (meestal) niet kenden? Ik wil mij in dit deel vooral concentreren op de zelfstandige landbouwers die een eigendom bezaten of een landbouwbedrijf pachten.

Voor het hoofdstuk over de landbouwgeschiedenis van Oost-Vlaanderen concentreerde ik me vooral op het werk van Yves Segers en Leen Van Molle *Leven van het land*³⁶ waarin de landbouw in België in de periode 1750-2000 besproken wordt. Deze recente publicatie (2004) geeft een zeer accuraat beeld van de stand van zaken in het onderzoek naar de landbouwgeschiedenis, die de laatste decennia op een vernieuwde belangstelling kon rekenen. Vooral de 18de en 19de eeuwse landbouwsituatie in België zijn door

³⁵ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 9.

³⁶ *Ibid.*, 190 p.

verschillende auteurs beschreven, het interbellum en de periode na de Tweede Wereldoorlog zijn periodes waar minder over verschenen is. *Leven van het land* werd door verschillende auteurs samengesteld en is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel³⁷ bekijkt de periode 1750-1880 waarin het einde van de overlevingslandbouw centraal staat. Er wordt een evenwicht bereikt tussen veeteelt en akkerbouw en men kan niet langer voorzien in de behoeften van de snel groeiende bevolking. Hongercrisissen en snel stijgende pachtprizen dreven de kleine boeren in het nauw. In het tweede deel³⁸ wordt de periode 1880-1950 besproken, in deze periode overspoelde goedkoop graan uit de Verenigde Staten en Argentinië de Europese markten wat rampzalige gevolgen met zich meebracht voor de Belgische landbouwers. Om de landbouw er bovenop te helpen werden massale investeringen gedaan om het onderwijs en technische innovaties te stimuleren. Het derde deel³⁹ van dit overzichtswerk gaat over de periode na de Tweede Wereldoorlog die gekenmerkt werd door specialisatie en schaalvergroting. De industrie speelde een grotere rol en het aantal landbouwers en de landbouwoppervlakte namen af. Ook andere werken bleken zeer nuttig om dit hoofdstuk te schrijven. Zoals de verouderde bijdrage van Paul Lindemans (1952) waarin de Belgische landbouwgeschiedenis vanaf de Middeleeuwen tot de 19de eeuw wordt besproken⁴⁰.

Na de Eerste Wereldoorlog nam de migratiegolf van Belgische landbouwers naar Frankrijk enorme proporties aan. De oorlog had veel slachtoffers bij de Franse boerenzonen gemaakt waardoor hele rangen sterk uitgedund werden. Men schat dat ongeveer 1.400.000 Franse mannen stierven. Bij de Franse boeren merken we op hetzelfde moment een trend waarbij veel van hen naar Canada migreerden. Om de achtergebleven leegtes op te vullen stimuleerde de overheid de immigratie van Belgische boeren, die een goede reputatie hadden in Frankrijk. Zij vestigden zich vooral ten noorden van een lijn die liep van de Mont-Saint-Michel tot Belfort. In 1921 schat men het aantal Belgische boeren in Normandië op tweeduizend, in het Departement du Nord op tweeduizend vijfhonderd⁴¹.

³⁷ De auteurs van dit deel zijn Eric Vanhaute en Leen van Molle.

³⁸ Dit deel werd geschreven door Yves Segers, Leen van Molle en Geert Vanpaemel.

³⁹ Deel drie werd geschreven door Etienne van Hecke, Yves Segers en Mark D'Hoker.

⁴⁰ P. LINDEMANS. *De geschiedenis van de landbouw in België*. De Sikkels, Antwerpen, 1952, 2 delen.

⁴¹ L. SCHEPENS. *Van Vlaskuster tot Franschman, Bijdrage tot de geschiedenis van de West-Vlaamse plattelandsbevolking in de negentiende eeuw*. Brugge, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 1973, p. 201.

2.1.1 1750-1880

De landbouw in onze gebieden is zeer lang een landelijke overlevingseconomie geweest waarin zelfvoorziening centraal stond. De landbouwer was eigenaar van het onroerende goed⁴² en de arbeid was in grote mate zelfvoorzienend. In de overlevingslandbouw was de boerderij er in de eerste plaats op gericht het gezin te voeden en ervoor te zorgen dat de familie kon overleven. De landbouw en eventuele nevenactiviteiten waren gericht op het overleven van het hele gezin, ook de vrouw en de kinderen werden hiervoor ingeschakeld. Het gezin was de kern van de productie en de consumptie. Vooral broodgranen zoals tarwe, rogge, masteluin, spelt en boekweit werden geteeld en vanaf de 18de eeuw was de aardappel⁴³ niet meer weg te denken. Men kocht alleen producten aan wanneer men er zelf niet in kon voorzien. Aanvullende gewassen die men teelde waren vlas, hop, veevoeders, planten die verfstoffen produceerden, erwten, klaver, groenten en fruit. Men hield koeien, paarden en ossen, het vee zorgde voor vlees, zuivel, mest en fungeerde vaak als trekkracht⁴⁴. Deze samenlevingsvorm steunde op 6 pijlers⁴⁵. De bevolking werd door late huwelijken afgeremd⁴⁶ en een hoog zuigelingensterftecijfer zorgde voor een trage aangroei van de bevolking. De landbouwers controleerden de eigen arbeid doordat ze eigenaar waren van de grond die ze bewerkten en de productiemiddelen die ze daarvoor gebruikten. Alle gezinsleden hielpen en leverden op die manier een bijdrage aan het gezinsinkomen. Men sprong zeer flexibel om met gezinsvorming en paste het inkomen aan, aan de regionale en lokale mogelijkheden. Het loon en de prijs van de goederen werden dus bepaald door de gebruikswaarde van de goederen en de diensten. In het dichtbevolkte Vlaanderen kan men dus in de 19de eeuw spreken van een commerciële overlevingseconomie⁴⁷. Deze werd gekenmerkt door het kleine gezinsbedrijf, een intensieve en gemengde landbouw waarbij zelfvoorziening centraal stond en werd aangevuld met de verkoop van overschotten waarmee men zaken aankocht die men zelf niet kon produceren. De overlevingskracht van dit systeem is te verklaren door de flexibiliteit. Wanneer dit nodig was dreef men de arbeidsduur en inzet op.

⁴² Zoals de boerderij.

⁴³ P. LINDEMANS, *op.cit.*, pp. 182-194.

⁴⁴ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 13.

⁴⁵ *Ibid.*, p. 13.

⁴⁶ Men huwde pas wanneer men over een eigen stuk grond kon beschikken.

⁴⁷ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 13.

Door het stijgen van de pachtprizen en verschillende hongercrisissen kwam er op het einde van de 18de eeuw een einde aan de overlevingslandbouw in West-Europa. In deze periode bleek het onmogelijk om in de behoeften van de snel aangroeiende bevolking te voorzien, ondanks de intensieve grondbewerking en de hoge oppervlakterendementen. De pachtgelden stegen maar ook de bevolkingsdruk⁴⁸ nam toe. De kleine boerenbedrijven die voorheen in hun eigen voorzieningen konden voorzien waren nu genoodzaakt om een extra inkomen te zoeken buiten de landbouw en anderen waren aangewezen op loonarbeid.

In de jaren 1840 werd een grens bereikt, de bevolking bleef aangroeien, de grond was versnipperd en de pachtschulden stapelden zich op. De crisis situeerde zich op verschillende niveaus. Door een crisis in de vlasnijverheid waren de lonen gedaald en in juli 1845 kwam hier een ramp bij. De aardappel oogst werd dat jaar aangetast door de *phytophthora infestans*⁴⁹ of 'de plaag' in de volksmond⁵⁰ waarbij de knollen in de grond rotten en in 1846 mislukte de rogge oogst⁵¹ door de strenge winter. De aardappel was in onze streken in enkele decennia opgeklommen tot het voedsel bij uitstek. In 1713 werd deze plant nog niet geteeld, maar vanaf 1740 werd zij op verschillende markten verkocht⁵².

De daling van de lonen viel samen met een snelle prijsstijging. In Mene steeg de prijs van de aardappel van 4 à 5 fr/100 kg tot 25 fr/100 kg⁵³. De prijs van rogge steeg van 14 fr tot 57 fr per hectoliter⁵⁴. Opvallend in deze periode was het stijgende aantal misdaden. Sommige overtredingen waren het gevolg van opzettelijke "misstappen" die ervoor zorgden dat de winter in de gevangenis kon doorgebracht worden, waar men verzekerd was van onderdak en voldoende voeding. Ook het aantal bedelaars nam in deze tijd zeer snel toe en er was steeds meer sprake van bendevoering. Mensen die probeerden te

⁴⁸ De bevolking verdubbelde tussen het einde van de vijftiende en het einde van de achttiende eeuw.

⁴⁹ Dit is een schimmel die de plant doet afsterven.

⁵⁰ P. LINDEMANS, *op.cit.*, pp. 182-194.

⁵¹ De aardappel is een zomervrucht waarvan de knol in de grond groeit, wanneer de graanoogst mislukte door een strenge winter vormde de aardappel een goede oplossing. Wanneer beide oogsten op hetzelfde moment mislukten betekende dit natuurlijk een drama. P. LINDEMANS. *De geschiedenis van de landbouw in België*. P. 182-194.

⁵² L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 38.

⁵³ *Ibid.*, p. 39.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 39.

vluchten naar Brussel of Frankrijk werden meestal op de trein naar de gemeente van afkomst gezet⁵⁵.

De voedselcrisis die op hetzelfde moment als de crisis in de vlasnijverheid toesloeg had het volk uitgeput. Daarbij kwam dat de typhus en cholera-epidemieën uitbraken in 1848 met zeer veel doden als gevolg, vooral onder de armen⁵⁶. Als reactie op deze ellende ontstonden verschillende liefdadigheidinstellingen.

De interventie van de overheid kan men indelen in twee periodes. De eerste periode, die men kan afbakenen tussen 30 juli 1845 en 12 augustus 1847, kenmerkte zich door de inspanningen van de overheid. Er werd hulp in natura geboden en men zorgde voor werkgelegenheid. De overheid liet bestaande wegen verhard en nieuwe wegen aanleggen, het Leopoldskanaal werd uitgegraven, spoorwegen en dijken werden aangelegd, braakliggende grond in cultuur gebracht en bossen geroid. De Kerk liet nieuwe kerken en tehuizen voor bejaarden bouwen. In de tweede periode, die startte vanaf 12 augustus 1847, plaatste de liberale regering Rogier de crisis in een breder perspectief. Als oplossingen voor de crisis werden door Ducpétiaux verschillende maatregelen naar voor geschoven zoals emigratie, kolonialisatie en vrije handel. Handelsfuncties werden toegekend aan de gemeente en de regering⁵⁷.

Het programma van minister Rogier⁵⁸ bestond uit het uitvoeren van openbare werken aan de gemeentewegen en het waterwegennet. Bovendien werden industrie, landbouw, zeevaart en handel gestimuleerd. Volgens Rogier woonde de bevolking op sommige plaatsen te dicht bij elkaar, waardoor men soms moest overgaan tot een herverdeling van de grond. De taal, aldus Rogier, vormde een bijkomend probleem omdat het de Vlamingen isoleerde. Daardoor konden ze niet in het Franstalige deel van het land gaan wonen of werken⁵⁹. Het onderwijs moest de tweetaligheid van het volk stimuleren.

Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw verloor de landbouw zijn belangrijke positie en kan men spreken van een 'marktlandbouw'. Deze overgang was geen rechtlijnig proces. De Belgische overheid had veel onbegrip voor de problemen van de bevolking tijdens de 19de eeuw. Er werden verkeerde beslissingen genomen om de crisis te verlichten. De 19^{de}

⁵⁵ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 40.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 47.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 65.

⁵⁸ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 37.

⁵⁹ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 67.

eeuw werd gekenmerkt door sociale en economische onrust. Door de technische evolutie ontstond een schaalvergroting van micro-economie (huisnijverheid) naar macro-economie (industrie) waaraan de sociale structuur zich moest aanpassen. De groei van de bevolking werd als een natuurlijk fenomeen aanvaard. Er was een grote kindersterfte. De theorie van Malthus⁶⁰ en de Neo-Malthusianen drong niet door bij de bevolking. Om aan de behoeften van de groeiende bevolking tegemoet te komen dreef men de landbouwproductiviteit op. Men spoorde de bevolking aan om te gaan werken op plaatsen waar werk was. Hierdoor vestigden steeds meer mensen zich in de steden en kwam de pendelarbeid, de grensarbeid en een tijdelijke emigratie op gang. Op zoek naar een betere toekomst trokken veel landbouwers naar het buitenland, de regering stimuleerde het vertrek van deze mensen, omdat ze dan niet langer “ten laste” waren. Men zag het als een taak van de overheid om de emigranten voor te lichten en te helpen bij hun tocht⁶¹. De regering reageerde verkeerd op de problemen in deze periode. Definitieve en tijdelijke migratie waren geen typisch Belgische verschijnselen in periodes van crisis en de definitieve migratie was geen doorslaggevende factor in de Belgische politieke, sociale en economische evolutie tijdens de 19de eeuw⁶².

2.1.2 1880-1950

In deze periode gebeurden enkele grote veranderingen in de Belgische landbouw. De kantelperiode tussen de *Agricultural Invasion* en de ontwikkeling van het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid situeerde zich op dit moment. Door de invoer van grote hoeveelheden goedkoop graan en andere levensmiddelen kwam een ingrijpende mechanisering van de landbouw op gang. De akkerbouw verloor in deze periode zijn leidende rol. Ongeveer een half miljoen mensen verlieten de primaire sector en ongeveer 200.000 hectare landbouwgrond verdween⁶³. De secundaire en tertiaire sector stelden steeds meer mensen tewerk en in 1950 woonde slechts 1/3 van de bevolking in dorpen

⁶⁰ Volgens Thomas Malthus nam de bevolking toe volgens een rekenkundige reeks (1, 2, 4, 8, 16, 32, ...) terwijl de voedselproductie stijgt met een rekenkundige reeks (1, 2, 3, 4, 5,...). Wanneer de bevolkingsgroei niet door de ‘preventive check’ (abortus, anticonceptiva) onder controle gehouden wordt zal de ‘positive check’ (stijging van sterftcijfer door rampen, hongersnoden en ziektes) dit automatisch doen wat zal leiden tot maatschappelijke ‘misery’.

⁶¹ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 67.

⁶² *Ibid.*, p. 67.

⁶³ Dit is ongeveer 10% van het landbouwareaal.

met minder dan 3.000 inwoners⁶⁴. De leefwereld van de landbouwers en plattelandsbewoners werd verruimd door buurtspoorwegen, fietsen, auto's en autobussen. Verschillende factoren werkten op elkaar in bij de overgang van de oude overlevingslandbouw naar de moderne landbouweconomie op het einde van de 19de eeuw. De transportinfrastructuur werd uitgebreid, er werd goedkoop graan uit de Verenigde Staten, Rusland, Canada en Australië⁶⁵ ingevoerd, er waren technologische en wetenschappelijke vernieuwingen in de landbouw en men kocht meer *inputs* zoals scheikundige meststoffen aan. Door de invoer van graan konden hongersnoden vermeden worden, maar de buitenlandse concurrentie was nefast voor de inkomsten van de Belgische boeren.

De periode tussen 1880 en 1950 kan het best worden omschreven als een periode van transitie. Het landbouwbedrijf bleef opgebouwd rond het gezin en behield meestal een gemengd karakter. Toen in 1870 de industrie getroffen werd met vele werklozen als gevolg zagen de boeren een alternatieve werkgelegenheid verloren gaan, bovendien daalde de koopkracht waardoor de landbouwers hun inkomsten zagen dalen⁶⁶.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had de bevolking vele ontberingen moeten verdragen⁶⁷. In 1918 werd de schade overal opgemeten en de verliezen waren zeer groot. De actieve bevolking was sterk uitgedund, men schat dat totaal 60 miljoen mensen wereldwijd stierven⁶⁸. Bovendien waren er vele jonge mannen invalide geworden. Frankrijk verloor bijvoorbeeld 10 % van de actieve mannelijke bevolking⁶⁹. De materiële schade was enorm en ook het landbouwareaal was zwaar getroffen. De wortels van de crisis van de jaren 1930 lagen in de Eerste Wereldoorlog. In de eerste plaats werd deze crisis door overproductie veroorzaakt. De beurscrash in New York, waarbij op donderdag 24 oktober 1929 de beurs in Wall Street in elkaar zakte, had mondiale gevolgen.

De Belgische productie werd zwaar getroffen tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Belgische frank was plots veel minder waard, omdat er veel geld in omloop was en het

⁶⁴ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 49.

⁶⁵ Dankzij stoomschepen kon vanaf 1860 de regelmatige en goedkope invoer van graan verzekerd worden.

⁶⁶ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 51.

⁶⁷ J. VAN REMOORTERE, *Vlaanderen 1900-1945. In de tijd van de kleine patatten*. Leuven, Uitgeverij van Halewyck, 2007, *passim*.

⁶⁸ E. VANHAUTE & N. BRACKE, *Economische en sociale geschiedenis van de nieuwste tijden*, p. 140.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 140.

aantal beschikbare goederen fors daalde. In vergelijking met de dollar was de Belgische frank in 1924 nog een zesde waard van wat hij vóór 1914 waard was⁷⁰.

De Belgische industrie kon zich herstellen en het vertrouwen in een betere toekomst was groot. Dit had in de jaren 1920 echter een overproductie tot gevolg. De lonen en de productie daalden en de werkloosheid steeg. De gevolgen van de crisis beperkten zich niet tot de industrie, de crisis liet zich in alle bevolkingslagen voelen.

Tijdens het interbellum won de veeteelt aan belang en specialisatie was een van de kenmerken van de moderne landbouw. Tussen 1880 en 1937 verdrievoudigde de aardappelopbrengst en de opbrengst van granen steeg met 40 tot 70 %⁷¹. De verbeteringen waren vooral te danken aan technologische innovaties tijdens het interbellum. Tijdens de jaren 1920 deed de primaire sector het zeer goed. In 1925-1926 werd het vooroorlogse productiepeil bereikt, maar de mondiale crisis die begon in 1929 trof de landbouwers dubbel zo hard⁷². Overproductie verzadigde de markten en de concurrentie van goedkope ingevoerde producten was groot. Om de eigen markt veilig te stellen voerden de meeste Europese landen een protectionistisch handelsbeleid⁷³.

Gronden werden steeds vaker verpacht; in 1880 werd 64 % van de landbouwgrond verpacht, in 1910 was dit 72 %⁷⁴. Meestal was de termijn van een contract 3 tot 9 jaar. Tijdens de oorlog hadden veel landbouwers winst gemaakt door de hoge prijzen van de goederen en bovendien was de conjunctuur gunstig tijdens de jaren 1920. Hierdoor waren na de oorlog meer boeren in staat een boerderij te kopen. Vanaf 1929 werd een nieuwe wet van kracht waardoor de pachter meer zekerheid kreeg, de minimum pachttermijn werd 9 jaar en een vroegere opzegging van het contract moest minstens 2 jaar op voorhand gebeuren⁷⁵. De meeste boeren konden echter geen boerderij kopen en de hoge pachtprizen in België waren niet aantrekkelijk. Een arbeider verdiende in de industrie ongeveer 1.000 frank per jaar, een landbouwarbeider verdiende iets meer dan de helft⁷⁶. Steeds meer landbouwers namen een extra beroep aan om hun inkomsten aan te

⁷⁰ E. VANHAUTE & N. BRACKE, *op.cit.*, p. 148.

⁷¹ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 52.

⁷² *Ibid.*, p. 52.

⁷³ *Ibid.*, p. 53.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 57.

⁷⁵ *Ibid.*, p. 58.

⁷⁶ Landbouwarbeiders kregen bovenop hun loon wel het voordeel om de maaltijden op de boerderij te nuttigen. In: Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 58.

vullen. Vanaf 1927 gingen de landbouwinkomsten opnieuw achteruit. In de jaren 1930 zakten de prijzen in elkaar. Vanaf 1934-1935 was een lichte herstelbeweging waar te nemen. Vele landbouwers vonden een beter leven buiten de grenzen van hun vertrouwde dorp. Ze trokken naar de nabijgelegen fabrieken, de mijnen in Wallonië of naar een ander land. Velen waagden zich aan een groot avontuur en trokken de Atlantische Oceaan over op zoek naar meer geluk in Amerika. De meeste gezinnen vestigden zich echter in het nabijgelegen département du Nord⁷⁷.

Ook de seizoenarbeid moet in deze context vermeld worden, vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw trokken jaarlijks tienduizenden Vlamingen naar Frankrijk. De stap naar tijdelijke migratie was uiteraard minder groot. Het hoogtepunt van de seizoenarbeid werd bereikt vóór Wereldoorlog I, jaarlijks trokken toen 40.000 mensen de grens over. Tijdens het interbellum waren dit slechts 15.000 à 20.000 personen⁷⁸. De Vlamingen kregen hun werk in stukloon uitbetaald in Franse frank. Omdat de Franse frank tijdens het interbellum hoger stond dan de Belgische frank maakten de arbeiders winst bij het wisselen van de munt. Dit veranderde na de Tweede Wereldoorlog door de devaluatie van de Franse munt⁷⁹.

2.2 Overzicht van de landbouw in Frankrijk - Oise

2.2.1 DE SITUATIE IN DE LANDBOUW NA W.O. I

Na de wapenstilstand van 11 november 1918 werd in Frankrijk de enorme schade opgemeten. Van de 42 miljoen inwoners hadden 1.390.000 personen het leven verloren. Van de 2.866.000 gewonde soldaten bleven ruim 740.000 blijvend invalide. Ook de schade op menselijk vlak, die nog zou volgen in de daaropvolgende jaren, was enorm⁸⁰.

Dat de oorlog met de Duitsers het landschap in een ruïne had omgetoverd mag blijken uit de volgende cijfers: bijna 2 miljoen hectaren landbouwgrond waren verwoest, bijna

⁷⁷ Y. SEGERS & L. VAN MOLLE (red.), *op.cit.*, p. 58.

⁷⁸ B. WOESTENBORGS, De Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk van 1870 tot 1970, in: A. MORELLI. *Belgische Emigranten. Oorlogsvluchtelingen, economische emigranten en politieke vluchtelingen uit onze streken van de 16de eeuw tot vandaag*, Brussel, EPO, 1998, pp. 194-203. En B. WOESTENBORGS, *Vlaamse arbeiders in den vreemde of hoe in de 19de en 20ste eeuw Vlaamse seizoenarbeiders elders hun brood moesten gaan verdienen*, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1993, pp. 9-37.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ R. ANDRE, *La Grande Guerre dans l'Oise*, Editions Alan Sutton, Evocations, 2002, pp. 121-125.

500.000 hectaren bosgrond kapotgemaakt en de bestaande wegen, ongeveer 60.000 km lang, waren niet langer berijdbaar. Voor Frankrijk liep een eerste opgemaakte oorlogsschade snel op tot 130 miljard Franse frank. Eerst werd gedacht dat de schade de duizend miljard zeker zou halen als de Duitsers ook verantwoordelijk zouden gesteld worden voor alle herstelbetalingen, inclusief de latere kosten zoals de oorlogspensioenen. Uiteindelijk bleek deze schatting voorbarig want een schade van 2.500 miljard frank bleek uiteindelijk het meest realistische cijfer.

Tijdens de jaren 1920-1930 was er in Frankrijk een groot tekort aan arbeidskrachten, er heerste complete chaos na de oorlog. Frankrijk deed beroep op haar bevolking om de heropbouw mogelijk te maken. De bewoners kregen de kans in te schrijven op een staatslening van 6 % in 1920. Frankrijk kwam meer dan behoorlijk beschadigd uit de Eerste Wereldoorlog, een oorlog die 44 maanden geduurd had⁸¹.

Tussen de twee wereldoorlogen kunnen we spreken van reusachtige landbouwuittochten naar Frankrijk. Volgens Franse statistieken waren in die periode 350.000 Belgen waarvan 95 % Vlamingen, zuidwaarts getrokken. Het grootste deel van deze Vlamingen kwam uit West-Vlaanderen. Tussen beide wereldoorlogen richtte de Belgische Boerenbond een afdeling in Parijs op onder de naam *Union Agricole Belge*. Haar zetel was in het gebouw van het Werk der Vlamingen ondergebracht.⁸²

De geldwissel betekende een voordeel voor de Franse frank. Men moest 1,41 Belgische frank betalen voor 1 Franse frank in de periode 1924-1935⁸³.

In Frankrijk woonde driekwart van de bevolking in 1850 op het platteland, in 1890 was dat nog tweederde. In 1931 woonde de meerderheid van de bevolking in de steden⁸⁴.

2.2.2 DE LANDBOUWERS: UNE ARISTOCRATIE OUVRIERE⁸⁵

De Belgische landbouwers hebben in Frankrijk altijd een reputatie gehad van harde en serieuze werkers, gekenmerkt door hun robuustheid. Als ze door de historici vaak over

⁸¹ R. ANDRE, *op.cit.*, pp. 121-125.

⁸² Zie 3.4. De Rol van de Kerk.

⁸³ F. LENTACKER, *op.cit.*, p. 261.

⁸⁴ E. VANHAUTE & N. BRACKE, *op.cit.*, p. 114.

⁸⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 40.

het hoofd werden gezien, komt dit voornamelijk door hun “transparantie” en hun kleine aantal in het geheel van vreemdelingen op Frans grondgebied tussen de twee wereldoorlogen. Hubscher neemt vooral twee nationaliteiten onder de loupe die garant hebben gestaan voor “degelijkheid” en “vakmanschap” in de landbouw: de Zwitsers en de Belgen.

Zwitserland had een uitstekend en vermaard landbouwonderwijs, dit in tegenstelling tot Frankrijk. Zwitserland leverde uitstekende koehoeders en boter- en kaasbereiders. Deze hooggekwalificeerde krachten waren uiterst gegeerd. Volgens een enquête van 1912 waren deze lofbetuigingen ook op de Vlamingen van toepassing. In het hoofdstuk ‘De betekenis van de Belgische aanwezigheid’ kom ik daar uitgebreid op terug⁸⁶. De enquête werd afgenomen door de *professeurs départementaux d’agriculture* en de onderzoekers van de Aisne stelden dat vreemde krachten meer kwaliteit voortbrachten dan de eigen lokale boeren. Vooral de grote soberheid van de allochtone boeren viel op, in tegenstelling tot *...les ouvriers indigènes dépensant tout leur salaire*⁸⁷.... Door de vastberadenheid slaagden de allochtone boeren erin hun winsten te vergroten. Zelfs hun verblijf - ze waren blij met het minste van het minste - hielp hen daarbij gevoelig⁸⁸.

2.3 De economische en politieke situatie in België en Frankrijk

2.3.1 BELGIË

2.3.1.1 Een kort overzicht

Na Wereldoorlog I werd de Belgische regering geconfronteerd met een monetaire instabiliteit, een zware openbare schuld en een zwakke Belgische munt. Het land zocht naar een normalisatie van deze toestand. De stabilisatie van de Belgische frank kwam er in 1926. De economische crisis echter, gekoppeld aan een overgewaardeerde frank had een slechte invloed op de kansen voor goede exportmogelijkheden. De instorting van de prijzen op de wereldmarkt leidde niet alleen tot verminderde exportmogelijkheden, maar bracht ook een harde concurrentiestrijd, lagere inkomsten voor de industrie, een hoge werkloosheid en een gevoelige terugval van de koopkracht van de bevolking⁸⁹. De

⁸⁶ Zie 3.2.3 De betekenis van de Belgische aanwezigheid in de landbouw.

⁸⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 41.

⁸⁸ *Ibid.*, pp. 40-41.

⁸⁹ A. MOMMEN, *The Belgian Economy in the Twentieth Century*, Routledge 1994, pp. 32-33.

Belgische regering voerde een politiek van protectionisme⁹⁰ door. Een staatstussenkomst was onvermijdelijk. België was immers aangewezen op industrieën die halfafgewerkte producten en ruwe grondstoffen leverden. Elke hervorming die de productiekosten kon verhogen, was uitgesloten. Uit de onderstaande tabel⁹¹ blijkt dat, vergeleken met andere landen, de Belgische tarieven (in % van prijzen) eerder laag bleven, behalve voor de landbouwproducten:

Maximumcijfers van de tarieven 1937-1931								
	1(*)		2(*)		3(*)		4(*)	
	1927	1931	1927	1931	1927	1931	1927	1931
Duitsland	27.4	82.5	14.5	23.4	19.0	18.3	20.4	40.7
Frankrijk	19.1	53.0	24.3	31.8	25.8	29.0	23.0	38.0
Italië	24.5	66.0	28.6	49.5	28.3	41.8	27.8	48.3
België	11.8	23.7	10.5	15.5	11.6	13.0	11.0	17.4
Zwitserland	21.5	42.2	11.5	15.2	17.6	22.0	16.8	26.4
Zweden	21.5	39.0	18.0	18.0	20.8	23.5	20.0	26.8

*(1) voedingswaren

*(2) halfafgewerkte producten

*(3) industriële goederen

*(4) algemeen

In 1932 maakte Frankrijk zelfs een einde aan het handelsakkoord dat het land in 1934 met België had ondertekend⁹². Pas na de devaluatie van de Belgische Frank in 1935 zat de export opnieuw in de lift.

2.3.1.2 Het politieke klimaat in het interbellum

Op politiek vlak is de invoering van het enkelvoudig algemeen stemrecht voor mannen een belangrijke gebeurtenis tijdens het interbellum. Hierdoor konden de katholieken geen absolute meerderheid meer behalen en ontstond de noodzaak om coalitieregeringen te vormen. Door de meerpartijenregeringen konden de koningen Albert I en Leopold III meer invloed uitoefenen op de regering⁹³. Vlak na de Eerste Wereldoorlog moesten toegevingen worden gedaan aan de Belgische Werklieden Partij (BWP) en aan de

⁹⁰ Protectionisme is het geheel van maatregelen van de overheid die tracht bescherming te bieden aan binnenlandse landbouw, producenten en industrieën. Er wordt gebruik gemaakt van invoerbepalende maatregelen, zoals invoerheffingen en invoerquota. In andere gevallen komt de redding door subsidies.

⁹¹ R.L. HOGG, *Structural Rigidities and Policy Inertia in Inter-War*, Belgium Brussels, 1986, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, p. 111. Deze tabel is opgenomen in het boek van A. MOMMEN, *op.cit.*, p. 4.

⁹² A. MOMMEN, *op.cit.*, pp. 1-2.

⁹³ E. WITTE, J.CRAEYBECKX & A. MEYNEN, *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2005, p. 162.

christelijke arbeidersbeweging. Het interbellum kenmerkte zich door fluctuerende prijzen en winsten, crisissen en werkloosheid. Ondanks een dalende fase in de economie had Vlaanderen na de Eerste Wereldoorlog een industrie die zich bleef ontwikkelen⁹⁴. De regeringsstabiliteit was zwak tijdens het interbellum, in deze periode waren er 18 regeringen die vaak door interne crisissen ten val werden gebracht⁹⁵. De economische depressie viel samen met het eeuwfeest. De regering stond machteloos tegenover de crisis waardoor vooral de arbeiders, de middenstand en de kleine boeren hard werden getroffen. De regering voerde een deflatoire politiek die bestond uit een combinatie van goedkope exportprijzen dankzij lage lonen en goedkope importprijzen door een sterke munt⁹⁶.

In 1921 werd de Belgische Katholieke Unie opgericht die bestond uit vier standen, met name de *Fédération des Associations et des Cercles*, de Boerenbond met zijn leuze 'Godsdienst, Gezin en Eigendom', het Algemeen Christen-Democratisch Verbond en de Christelijke Landsbond van de Belgische middenstand⁹⁷. Atheïsme, socialisme en liberalisme zorgden ervoor dat de geestelijkheid veel belang hechtte aan een katholieke eenheid.

De socialisten hadden tijdens en na de oorlog gedeeld in de macht waardoor ze na de oorlog enkele belangrijke programmapunten konden doorvoeren. Ook de liberalen zetelden tot 1939 verschillende keren, samen met katholieken en socialisten in twee- of driepartijregeringen⁹⁸.

Op 7 september 1920 werd een defensief Frans-Belgisch akkoord gesloten, dit was een militair akkoord dat alleen van toepassing zou zijn bij een niet-uitgelokte Duitse aanval op één van de twee landen⁹⁹. Met dit akkoord wou men Duitsland dwingen tot herstelbetalingen en beletten dat de vijand zich zou herbewapenen. België zou een leger moeten hebben dat even sterk was als het Franse, wat een langere dienstplicht betekende en onhaalbaar bleek. Maar in 1923 zorgde het pact tussen Frankrijk en België voor

⁹⁴ E. WITTE, J. CRAEYBECKX & A. MEYNEN, *op.cit.*, p. 163.

⁹⁵ *Ibid.*, p. 169.

⁹⁶ *Ibid.*, p. 173.

⁹⁷ *Ibid.*, pp. 174-175.

⁹⁸ *Ibid.*, p. 182.

⁹⁹ *Ibid.*, p. 201.

problemen, want Frankrijk bezette in dat jaar het Duitse Ruhrgebied om aldus Duitsland te dwingen de herstelbetalingen te betalen¹⁰⁰. België volgde het voorbeeld van Frankrijk.

De gouden jaren 1920 eindigden in mineur met de grote economische depressie. De opkomst van extreemlinkse en extreemrechtse partijen maakte het voor de parlementaire democratie moeilijk. Het communisme en fascisme werden als reële bedreigingen beschouwd.

In 1934 trad een nieuwe koning aan: Leopold III. Hij had aandacht voor de sociale spanningen die in het land de kop opstaken. In oktober 1929 begon de crisis met de *krach* van Wall Street in New York. In de jaren 1930 werd dit duidelijk gevoeld in België. Tot aan de Tweede Wereldoorlog bleef België een land met lage lonen en de politieke gevolgen die de crisis veroorzaakte waren ingrijpend. Door overproductie zakten de prijzen in elkaar en de werkloosheid nam enorme proporties aan¹⁰¹. De koopkracht daalde in de jaren 1930 en een deflatoire politiek moest de oplossing brengen: lage prijzen en lage lonen werden gecombineerd zodat men een goedkope export kon verzekeren. De andere landen namen dezelfde maatregelen waardoor de toestand bleef aanslepen.

2.3.1.3 Het leven wordt duurder en duurder

Een uittreksel uit De Belgische Vakbeweging¹⁰² van november 1924: *...het leven wordt duurder en duurder. Alles stijgt in prijs. Het indexcijfer dat op 15 sept. 1924 nog 503 bedroeg (basis is 1914 = 100) is op 15 okt. 1924 tot 513 gestegen [...] Het brood, in 1921 te koop voor 0,85 frank het kilo, kost vandaag 1,60 frank. De kosten van het levensonderhoud stijgen voortdurend, de naderende winter verontrust de moeders... Het vleesch is ongenaakbaar voor de mensen met een klein inkomen en een zak kolen kost 10 tot 12,50 frank....*

¹⁰⁰ E. WITTE, J. CRAEYBECKX & A. MEYNEN, *op.cit.*, p. 202.

¹⁰¹ *Ibid.*, p. 208.

¹⁰² De Belgische Vakbeweging, 8 november 1924, nr. 23, p. 331. *De Belgische Vakbeweging* was het officieel orgaan der Syndikale Commissie.

Om deze cijfers te duiden is hieronder een overzicht van enkele kleinhandelsprijzen uit het arbeidsblad opgenomen¹⁰³:

Prijzen op 1 oktober 1924 in frank en per kilogram (tenzij anders vermeld)	
Brood	1,60
Korenmeel	2,01
Boter - verse en gezouten	resp. 20,45 en 18,85
Margarine	8,40
Spek	13,65
Aardappelen	0,69
Witte suiker in poeder	3,07
Koffie	13,87
Thee	19,50
Rijst	3,28
Bier	0,84 (liter)
Volle melk	1,20 (liter)
Inlands rundvlees	15,80
Ingevroren rundvlees	9,33
Inlands schapenvlees	12,42 (bout)
	8,0 (borststuk)
Ingevroren schapenvlees	9,90 (bout)
	4,75 (borststuk)

Concreet: in 1924 werden de wedden voor het onderwijzend personeel van het nijverheids- en beroepsonderwijs gesubsidieerd door het Ministerie van Nijverheid en Arbeid. Voor de toekenning van de wedden hield men rekening met de rangschikking van de scholen¹⁰⁴. Een leraar algemene cursussen (minstens 22 uur per week) kreeg een jaarwedde van 6.000 tot 9.000 frank. Voor een leraar technische cursussen schommelde dit tussen 6.500 en 10.000 frank. Een docent algemene cursus werd, voor de eerste 5 uren, 7 frank per uur uitbetaald en voor de volgende uren, werd dit naar 6 frank teruggebracht¹⁰⁵.

2.3.2 FRANKRIJK

2.3.2.1 L'îlot de prospérité

Zoals al aangetoond kwam Frankrijk helemaal gehavend uit de Eerste Wereldoorlog: zowel op economisch, demografisch als op moreel vlak. In de twintig jaren die tussen de beide wereldoorlogen van de 20ste eeuw liggen *...elle prolonge presque mécaniquement*

¹⁰³ Arbeidsblad, 25ste jaargang, nummer 12, pagina 2363 dd. 31 december 1924.

¹⁰⁴ De vergoeding kon verschillen naargelang men les gaf in een jongens- of een meisjesafdeling.

¹⁰⁵ De wedden golden voor de 4 grote steden van het land, agglomeraties met meer dan 100.000 inwoners: Antwerpen, Brussel, Gent en Luik. In alle andere gevallen werd de jaarwedde met 500 frank verminderd. In: Rondschrijven Ministerie van Nijverheid en Arbeid dd. 24 september 1923.

*les tendances qui s'étaient dégagées depuis la fin du XIXième siècle*¹⁰⁶.... Bij deze tendensen vinden we een laag vruchtbaarheidscijfer, een laag geboortecijfer, een veroudering van de bevolking, een grote terugkeer van buitenlandse werkkrachten en een accentuering van de territoriale wanverhoudingen. De enige mobiliteit komt van de migranten die in het interbellum massaal naar Frankrijk komen. Het zou niet goed zijn enkel de negatieve aspecten van dit interbellum te belichten: *...une stagnation démographique peut constituer un handicap à la croissance économique (cela n'a jamais été prouvé) mais elle préserve l'environnement*¹⁰⁷....

De economische crisis verspreidde zich langzaam over de hele wereld. Als Frankrijk iets later en aanvankelijk minder hard door deze crisis getroffen werd, lag dit zeker aan zijn sociale structuren: *...le monde rural est encore numériquement dominant jusqu'en 1931 et des liens subsistent entre les ouvriers et leurs familles restées à la campagne, ce qui permet d'amortir les effets de la crise, en particulier ceux du chômage*¹⁰⁸.... Alfred Sauvy sprak zelfs over “*l'îlot de prospérité*”¹⁰⁹ om de economische toestand van die tijd te karakteriseren. Na de devaluatie van de Franse Frank in 1928 werd het land in een diepe economische crisis gestort die pas rond 1935 een hoogtepunt bereikte.

2.3.2.2 Le Front Populaire in de Oise

Dankzij Clemenceau slaagde Frankrijk er door het Verdrag van Versailles in de teruggave van Elzas-Lotharingen te bekomen, de ontwapening van Duitsland en zware herstelbetalingen van deze laatste te eisen. Tot 1924 was een *bloc national* aan de macht gebleven. Hoewel de socialisten de grootste partij vormden bij de verkiezingen van 1924, stapten ze niet in de regering van de radicale regering van Edouard Herriot. In 1926 kwam er een regering van nationale unie, onder Poincaré. Toch waren het vooral de politieke schandalen die het land uit evenwicht brachten. Met de verkiezingen van 1932 - in volle economische crisis - kwam een gevoelige verschuiving naar links.

¹⁰⁶ J. DUPAQUIER (dir.), *Histoire de la population française. 4. De 1914 à nos jours*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, p. 83.

¹⁰⁷ J. DUPAQUIER (dir.), *op.cit.*, p. 83.

¹⁰⁸ J.-P. BESSE (dir.), *1936. Le Front Populaire dans l'Oise*, Archives départementales de l'Oise, Beauvais, 2006, p. 16.

¹⁰⁹ Alfred SAUVY (1898-1990) was econoom, demograaf en socioloog. In 1938 was hij lid van het kabinet van Paul Reynaud en stichter van het *Institut national d'Etudes démographiques* en van het tijdschrift *Population*.

De economische en politieke crisis lagen aan de basis van de extreemrechtse groeperingen die her en der als paddenstoelen uit de grond rezen. Ook in de Oise kon extreemrechts op heel wat sympathie rekenen. In Compiègne en Clermont vonden ze sympathie bij enkele personaliteiten¹¹⁰ en de machtige *Union des catholiques de l'Oise*, dat op haar jaarlijkse bijeenkomsten 6.000 à 8.000 personen bijeenbracht. Vooral in Clermont en Compiègne was extreemrechts flink uitgebouwd. Haar machtigste groepen situeerden zich in *La Ligue des contribuables* en *le Parti agraire*, die heel wat landbouwers telde. Op 6 februari 1934 hielden de extreemrechtse groeperingen, met enkele oud-strijdersorganisaties en les *Croix-de-Feu* een grote protestbetoging te Parijs, die uitmondde in hevige gevechten met dodelijke afloop tussen de betogers en de politie. De datum was goed gekozen want op dat ogenblik moesten de gedeputeerden het vertrouwen geven aan de nieuwe regering onder leiding van de radicaal-socialist Edouard Daladier. Hoewel Daladier het vertrouwen kreeg¹¹¹ nam hij ontslag onder druk van de straat. In het rechtse dagblad *La Tribune de l'Oise* sprak men van een *atroce journée*. Hoe men 6 februari 1934 ook bekijken wil, als *une tentative de coup d'Etat d'extrême droite* of *une manifestation qui a mal tourné*¹¹², de tegenreacties bleven niet uit. Het radicaal-socialistische dagblad *La République de l'Oise* en *Le Cri Populaire de l'Oise*, het lijfblad van het departementale S.F.I.O. (*Section française de l'Internationale ouvrière*), riepen met de spreuk: *Le Fascisme ne gagnera pas!*¹¹³ op tot het redden van de republiek. Het rechtse antwoord kwam direct en vernietigde de stellingen van het *Cartel des gauches*, een term die tussen 1919 en 1936 gebruikt werd om de banden tussen de radicaal-socialisten en het S.F.I.O. te beklemtonen. Op 7 en 9 februari 1934 organiseerde de communistische partij, bijgestaan door o.m. de C.G.T.U. (*Confédération Générale du Travail Unitaire*), een vakbond in 1922 ontstaan uit de splitsing van de C.G.T. (*Confédération Générale du Travail*), manifestaties tegen het opkomend fascisme. In de Oise, waar deze manifestaties niet plaatsgrepen, kon de stakingsdag van 12 februari 1934 zoals overal in het land, wel op begrip rekenen.

In februari vergaderden zowel de groeperingen van de linkerzijde, het centrum als de rechterzijde om een nieuwe regering, *un gouvernement d'Union nationale*, op de been te

¹¹⁰ Respectievelijk Fournier-Sarlovèze en Désiré Bouteille. In: J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 19.

¹¹¹ Er waren 343 stemmen voor en 237 stemmen tegen. In: J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 23.

¹¹² J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 23.

¹¹³ Dimanche 18.2.1934, 14ième année, numéro 620. ADO Beauvais, 100 Prsp. 8.

helpen onder de leiding van oud-president Gaston Doumergue. *La République de l'Oise*, krant van het *Cartel des gauches*, verzette zich tegen dit initiatief. Hoe moeilijk de verzoening tussen de radicaal-socialisten en de communisten soms ook was, werd niettemin een gemeenschappelijk pact gesloten tussen de communisten en de S.F.I.O. in juli 1934. Nog een maand later besloten zowel de socialisten als de communisten zich in één gezamenlijke strijd tegen het fascisme te verenigen. Hun acties zouden het politiek landschap grondig kleuren. Begin 1935 werd een *Comité d'organisation de Rassemblement populaire* opgericht dat niet minder dan 11 verenigingen groepeerde, uit politieke, syndicale en antifascistische hoek¹¹⁴. Het initiatief tot de massabetoging in Parijs van 14 juli 1935 - die een half miljoen mensen op straat bracht - was ingegeven door het Comité Amsterdam-Pleyel¹¹⁵. Ook in de Oise kon de nationale feestdag op heel wat demonstranten rekenen: 5.000 in Creil, 3.500 in Beauvais en 4.000 te Méru¹¹⁶. Van hun kant liet de rechterzijde zich niet onbetuigd, wel integendeel. Vooral de *Croix-de-Feu* waren zeer actief, vooral in Clermont, Chantilly en Compiègne. Ze konden in de pers op heel veel sympathie rekenen van *La Démocratie de l'Oise* en ook *Le Progrès de l'Oise* was hun ideeën niet ongenegen¹¹⁷. De protestmarsen van de rechterzijde gaven aanleiding tot heel wat tegenbetogingen zoals in Compiègne op 23 juni 1934 en 19 januari 1935. Misschien zijn hier enkele extremistische groeperingen zoals *Les Jeunesses patriotes*¹¹⁸ en *La Solidarité française*¹¹⁹ onderbelicht gebleven. Toch zijn ze er nooit in geslaagd in het departement van de Oise door te breken.

Le Pain, La Paix et La Liberté was de spreuk van *le Front populaire* waarmee de linkse radicalen, socialisten en communisten en op aparte lijsten naar de *élections législatives* van 1936 trokken. In de eerste ronde kaapte het volksfront in de Oise 49,71 % van de stemmen weg tegenover 33,26 % voor de rechterzijde¹²⁰. Met de tweede ronde werden in de Oise 6 gedeputeerden verkozen: 4 radicaal-socialisten en 2 socialisten¹²¹. De

¹¹⁴ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 30.

¹¹⁵ Opgericht in 1932 door Romain Rolland en Henri Barbusse. Communisten en pacifisten die elkaar vonden in een groepering die haar naam dankte aan de 2 plaatsen waar de eerste congresen hadden plaatsgevonden (Amsterdam 1933 en in de zaal Pleyel te Parijs).

¹¹⁶ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 30.

¹¹⁷ Ook belangrijk voor de rechterzijde: *Le Semeur de l'Oise* en *La Tribune de l'Oise*.

¹¹⁸ Bestond van 1924 tot 1936 en wordt beschouwd als de grondlegger van het Franse fascisme.

¹¹⁹ Deze fascistische beweging was in 1933 opgericht door commandant Jean Renaud en François Coty die zich graag *Duce français* liet noemen.

¹²⁰ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 44.

¹²¹ De eerste ronde van de verkiezingen had plaats op 26 april en de tweede ronde op 3 mei 1936. In: J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 45.

overwinning van *Le Front Populaire* was immens. Léon Blum¹²², één van de initiatiefnemers tot de samenstelling van het volksfront, werd als premier naar voor geschoven. Nog vóór Blum een regering op de been kon brengen braken in het hele land grote en soms wilde stakingen uit. Behalve een forse loonsverhoging waren de voornaamste eisen: de erkenning van de vakbonden en haar vertegenwoordigers, een 40-uren werkweek zonder loonverlies, het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten, betaald verlof en de afschaffing van het stukloon¹²³. Teneinde een halt toe te roepen aan de massale stakingen riep zowel de *Chambre d'Agriculture*, de *Société des Agriculteurs*, het *Syndicat départemental agricole* en de *Fédération Agricole de l'Oise* alle landbouwarbeiders op terug aan het werk te gaan en met de bazen te onderhandelen om in gezamenlijk overleg betere prijzen voor de landbouwproducten te eisen¹²⁴. Met de Matignon-akkoorden¹²⁵ van 7 juni 1936 werd voor een groot stuk aan de eisen van de stakers voldaan. Er werd een loonsverhoging voorzien die tussen de 7 en 15 % kon oplopen. De strafmaatregelen die de stakers boven het hoofd hingen, werden geschrapt. Drie wetsontwerpen werden ingediend die zowel de 40-uren werkweek, het betaald verlof en de collectieve arbeidsovereenkomsten moesten regelen¹²⁶. Hoewel het decreet in verband met het betaald verlof pas op 1 augustus 1936 verscheen maakten de Fransen in diezelfde zomer massaal van de gelegenheid gebruik om “rustpauzes” in te lassen. Iedere arbeider, bediende of leerjongen die 1 vol jaar ononderbroken had gewerkt had voortaan jaarlijks recht op minimum 15 dagen verlof¹²⁷.

Op 22 juni 1937 diende Blum zijn ontslag in¹²⁸ en werd vervangen door de radicaal-socialist Camille Chautemps¹²⁹. Blum kwam nog heel eventjes kort terug, van maart tot

¹²² Geboren te Parijs op 9 april 1872 en overleden te Jouy-en-Josas op 30 maart 1950.

¹²³ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 60.

¹²⁴ ADO Beauvais Mp 4285 Affiche.

¹²⁵ Verwijst naar het hotel Matignon te Parijs waar o.l.v. Blum akkoorden werden getekend door de vertegenwoordigers van de C.G.P.F. (*Confédération Générale du Patronat Français*) et de C.F.T. (*Confédération Générale du Travail*).

¹²⁶ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 64.

¹²⁷ De loontrekkenden die maandelijks betaald werden hadden reeds, vóór deze wet tot stand kwam, recht op verlof. Niet de arbeider die per uur betaald werd en zijn loon na 15 dagen werk ontving. J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 66.

¹²⁸ Hij zou begin 1938 terugkeren maar in april van datzelfde jaar door Daladier vervangen worden. In: L. NAGELS & L. VANDESCHOOOR (red.), *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*, nummer 9, E-F, Heideland-Orbis NV Hasselt, 1974, p. 685.

¹²⁹ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 91.

april 1938. De nieuwe regering onder leiding van Edouard Daladier¹³⁰ diende noodgedwongen enkele tegenstanders van het *Front populaire* op te nemen¹³¹.

Aan de vooravond van Wereldoorlog Twee stierf het volksfront een zachte dood. Vanaf 3 september 1939 was Frankrijk in staat van oorlog met Duitsland. Zowel Léon Blum als Edouard Daladier kwamen, na beschuldiging van landverraad door Pétain, in Buchenwald terecht waar ze in 1945 door de Amerikanen werden bevrijd.

2.3.2.3 De werkgelegenheid en de koopkracht in de Oise

Volgens een onderzoek in de bedrijven van de Oise die meer dan 100 arbeiders tewerkstelden bleek het aantal effectieven, in de periode mei 1931-mei 1933, gedaald met 8,9 %¹³². De zwaarst getroffen sectoren waren de bouwnijverheid (-34,6 %), de houtindustrie (-11,8 %) en de metaalnijverheid (-12 %). In navolging van de departementen Nord, Pas-de-Calais en de regio rond Parijs werden in Beauvais, Montataire, Creil, Nogent-sur-Oise, Crépy-en-Valois, Mouy en Voisinlieu werklozencomité's opgericht. Zij werden hierbij aangemoedigd door communistische militanten van de C.G.T.U. Om de werklozen te helpen opent de regering *des chantiers routiers*. Ook de gemeenten openen hun *chantiers municipaux*. Werklozen helpen bij de wegenwerken en in juli 1932 zijn in de Oise, dat 16 *chantiers* telt, 536 werklozen "op en langs" de wegen ingezet¹³³. In 1931 wordt een eerste gemeentelijk werklozenfonds geopend in Beauvais. Andere steden en gemeenten volgen dit voorbeeld.

Zoals uit de onderstaande tabel¹³⁴ blijkt was het indexcijfer dat op 1 januari 1936 nog 441 bedroeg (basis is 1914 = 100) op 1 januari 1938 tot 513 gestegen.

1 januari 1936	441
1 april 1936	448
1 juli 1936	459
1 oktober 1936	489
1 januari 1937	540
1 april 1937	554

¹³⁰ Geboren te Carpentras op 18 juni 1884 en overleden te Parijs op 10 oktober 1970. Hij was Minister van Oorlog geweest in de regering Blum en ook in 1940 maar dan onder Paul Reynaud (1878-1966).

¹³¹ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 101.

¹³² Het aantal viel van 26.452 terug op 24.014 effectieven. In: J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 16.

¹³³ J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 16.

¹³⁴ ADO Beauvais, Mp 4294: *Indices départementaux du coût de la vie, janvier 1936-avril 1937* en opgenomen in : J.-P. BESSE (dir.), *op.cit.*, p. 96.

1 juli 1937	571
1 oktober 1937	611
1 januari 1938	641
1 april 1938	651

Een goed overzicht van de prijzen van de levensmiddelen vinden we terug in een manifest van de *Union des Chômeurs Français*, een rechtse organisatie, die het in de verkiezingen van juni 1936 had moeten afleggen tegen het *Front Populaire*¹³⁵:

Voedingswaren (denrées)	Juni 1936	december 1937
Brood per kilogram	1,60 frank	2,60 frank
Melk per liter	1,30 frank	2,00 frank
Vlees (Pot-au-feu)	4,50 frank	9,00 frank
Aardappelen per kilogram	0,60 frank	1,20 frank

2.3.3 DE OFFICIËLE WISSELKOERS

Vóór 1914 was 1 Franse Frank gelijk aan 1 Belgische Frank. Na de Eerste Wereldoorlog tot de stabilisatie van de Franse Frank op 25 juni 1928 evolueerde de gemiddelde wisselkoers van die valuta (100 Franse frank) als volgt¹³⁶:

1919:	101,99 B. fr.	1923:	116,71 B. fr.	1926: (10 mnd)	95,79 B. fr.
1920:	95,47 B.fr.	1924:	113,03 B. fr.	1926: (laatste 2 mnd)	132,63 B. fr.
1921:	100,05 B. fr.	1925:	100,03 B. fr.	1927:	140,99 B. fr.
1922:	106,78 B. fr.			1928:	140,75 B. fr.

Van 25.06.1928 tot 30.03.1935 waren 100 Fr. fr. gelijk aan 141 B. fr.

Vanaf 31.03.1935	100 FR. fr. = 195,675 B. fr.
Vanaf 01.10.1936	100 FR. fr. = 146,000 B. fr.
Vanaf 21.07.1937	100 FR. fr. = 128,000 B. fr.
Vanaf 12.11.1938	100 FR. fr. = 82,000 B. fr.
Vanaf 29.02.1940	100 FR. fr. = 70,000 B. fr.

¹³⁵ ADO Beauvais, Mp 5134, Affiche de l'Union des chômeurs français, 1938.

¹³⁶ V. JANSSENS, *De Belgische Frank. Anderhalve eeuw geldgeschiedenis*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen-Amsterdam, 1976, p. 429.

3 De migratie

3.1 Frankrijk algemeen

3.1.1 AFBAKENEN VAN HET BEGRIP EN SOORTEN MIGRATIE

In dit deel is het de bedoeling de begrippen ‘buitenlander’, ‘immigrant’ en zelfs ‘vreemdeling’ te definiëren die gebruikt worden om de ‘Ander’ aan te duiden. Ronald Hubscher gebruikt hiervoor *‘la manière de désigner l’Autre’*.

In de Larousse van de twintigste eeuw (uitgave 1931) wordt een immigrant voorgesteld als iemand die zich “in een vreemd land komt vestigen”. In 1939 werd door de geograaf Albert Demangeon (met medewerking van Georges Mauco) een enquête afgenomen bij de buitenlandse landbouwers in Frankrijk. In de enquête, die 18 rubrieken telde, kwam slechts één keer het woord ‘immigrant’ voor, namelijk in rubriek 11. Het woord ‘immigrant’ werd helemaal niet gebruikt *...dans les campagnes où son usage est peu fréquent et ne véhicule aucune connotation sociale*¹³⁷....

De geografen, zowel Demangeon als Mauco, gebruiken de termen ‘immigrant’ en ‘vreemdeling’ nog door elkaar. Het begrip ‘immigrant’ kreeg een devaloriserende bijklank die niet beantwoordde aan de diversiteit van de sociale statuten die de buitenlanders, tewerkgesteld in de landbouw, hadden. Het was beter ‘immigrant’ te gebruiken voor diegenen die een definitief verblijf beoogden en ‘emigranten’ voor hen die zich inschreven en toch de mogelijkheid tot een terugkeer openhielden. Volgens Hubscher is het belangrijk te spreken van ‘migranten’ zeker als we rekening houden met de geografische mobiliteit van een groot deel van de ‘trekkers’, werkzaam in de Franse land- en bosbouw. De economische en sociale werkelijkheid uiteindelijk zal voor de migrant bepalen of een definitief verblijf in het gastland te verkiezen is boven een voortdurend heen- en terugreizen van het moederland naar het land van tewerkstelling.

Volgens artikel 6 van de verordening (*l’ordonnance*) van 2 november 1945 is een vreemdeling iemand ‘die zich in Frankrijk komt vestigen voor meer dan 3 maanden, op geregelde basis (*de façon continue*) en voor een onbepaalde periode’. De geschiedenis leert dat de term ‘immigrant’ met het verstrijken van de jaren en doordat het begrip vaker

¹³⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 20.

gebruikt wordt, enkele connotaties zal krijgen zoals ‘uitsluiting’, ‘gevaarlijke klasse’ enz... In de Grote Larousse Encyclopedie van 1975 wordt een overzicht gegeven van de migratiegeschiedenis van Frankrijk. In de jaren 1980 en in de ogen van de massa wordt het begrip ‘arbeider-immigrant’ gedevaloriseerd en nogal snel verward met ‘immigrant-Noordafrikaan’¹³⁸.

Met de jaren en door nieuw onderzoek is de definitie nogmaals aangepast: *...est immigrée toute personne née étrangère à l'étranger qui vit en France qu'elle ait oui ou non la nationalité française*¹³⁹.... We moeten helaas vaststellen dat, wanneer de origine als criterium voor het klasement genomen wordt, de ethniciteit een perverse rol gaat spelen. Immers, op die manier wordt een ethnische hiërarchie opgesteld die een opdeling maakt tussen de inwijkelingen en hun afstammelingen in functie van de ‘snelheid van hun assimileren’¹⁴⁰.

In 1998 werd de definitie voor de immigrant door het Franse Ministerie van Tewerkstelling en Nationale Solidariteit als volgt omschreven: ‘persoon geboren in het buitenland en in die toestand in Frankrijk gekomen met de bedoeling er zich voor altijd te vestigen’¹⁴¹.

Er waren 3 categorieën werkenden: de permanenten, de tijdelijken en de seizoenarbeiders. Door de wijzigingen die in de landbouwsector van de 20ste eeuw werden doorgevoerd, werden ook telkens weer ‘gepaste’ hulpkrachten gezocht. Het was nodig voor elke nieuwe techniek een ‘gepaste’ werkkraft te vinden.

Met de landbouwenquête van 1929 onderscheiden we twee groepen van loontrekkenden: de permanenten en de tijdelijken. Volgens geograaf Georges Mauco waren er:

De seizoenarbeiders: zij kwamen voor een korte periode werken, bij de oogst en het planten en bleven hooguit een of twee maanden.

De permanenten of de semi-permanenten: zij kwamen voor een periode van 6 maanden tot één jaar naar Frankrijk. Ze hadden een arbeidscontract, bleven voor de gehele duur van de werkzaamheden in Frankrijk, enkelen installeerden zich definitief en kochten

¹³⁸ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 20.

¹³⁹ *Ibid.*, p. 20.

¹⁴⁰ *Ibid.*, p. 20.

¹⁴¹ *Ibid.*, p. 20.

zelfs een kleine eigendom. Een zeker deel van deze permanenten waren dus aanvankelijk seizoenarbeiders die in Frankrijk wilden blijven, om er te werken en te wonen¹⁴².

Volgens Hubscher evenwel was het zeer moeilijk een onderscheid te maken tussen de verschillende categorieën van wat hij noemt: het 'landbouwproletariaat'. Hij vroeg zich af hoe men de permanenten moest noemen die een jaar en zelfs langer in Frankrijk bleven en wat men moest verstaan onder semi-permanenten?

De seizoenarbeiders stonden zeker op de onderste trede van de ladder. Zij waren enkel nodig op die dagen die de landbouwkalender aangaf. De permanenten hadden een hogere positie en waren de werkelijke werknemers. Vermits ze voor langere tijd tewerkgesteld waren, konden ze ook diverse taken vervullen. Onder hen zal zelfs een deel het statuut van zelfstandig exploitant bereiken. Concreet betekent dit dat het behouden van de 3 door Mauco voorgestelde categorieën niet altijd mogelijk is. Op elk niveau zijn verschuivingen merkbaar en telkens weer zorgen de beste krachten van elk niveau ervoor dat ze stijgen op de ladder van de sociale mobiliteit. Volgens Mauco is het de kwaliteit van de landbouwarbeiders zelf die de maat aangeeft van hun graad van afkomst, de hoeksteen voor hun assimilatie¹⁴³.

Door een decreet van 3 april 1945 werden de buitenlanders in twee categorieën onderverdeeld: de vaste (*résidants*) en de tijdelijke arbeiders (*temporaires*). Voor de tijdelijken gold de definitie: 'de buitenlanders die naar Frankrijk komen voor een bepaalde periode zonder de wil zich er te vestigen of die het niet opportuun achten zich er als resident te vestigen'. De tijdelijken werden in 2 groepen onderverdeeld: de seizoenarbeiders en de tijdelijke arbeiders. Een seizoenarbeider kreeg een kaart geldig voor de duur van het te verrichten werk dat niet langer dan 1 jaar mocht duren. Een tijdelijke arbeider kreeg een kaart met dezelfde voorwaarden maar in tegenstelling tot de seizoenarbeider kon zijn kaart worden hernieuwd...

Firmin Lentacker wijst op de '*migration frontalière*' waaronder men de verplaatsing van het woongebied over de internationale grens naar het werkgebied verstaat¹⁴⁴.

¹⁴² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 20.

¹⁴³ *Ibid.*, p. 20.

¹⁴⁴ F. LENTACKER, *op.cit.*, p. 261.

3.1.2 HET WAAROM VAN HET MIGREREN

3.1.2.1 De Push and Pull

Over het waarom van het migreren zijn vele debatten gevoerd. Verschillende oorzaken liggen aan de basis van dit fenomeen. Wordt de migrant, om bepaalde redenen, verjaagd uit zijn vertrouwde omgeving of wordt hij aangetrokken door een buitenland dat voor hem een werkelijk of imaginair beeld van welstand oproept? Volgens Hubscher is het interessant ook het Angelsaksisch concept “Push and Pull” te bekijken en te toetsen aan de studie van de migratie in Frankrijk¹⁴⁵. “Push and Pull” werd vooral gebruikt voor het bestuderen van de uitwijking van Europeanen naar Amerika. “Push” werd veroorzaakt door de situatie waarbinnen een overschot aan mannelijke werkkrachten bestond op een welbepaald gebied (meestal verarmde grond) waar werkloosheid en armoede voorkwamen.

Natuurlijk waren er andere factoren: een slechte familiale verstandhouding, frustratie, een verstikkend gevoel, de zucht naar onafhankelijkheid en zelfs... verveling¹⁴⁶. Hoe de “Push” en de “Pull” ook een niet te scheiden geheel vormen, blijven ze altijd onlosmakelijk verbonden met de economische, sociale en politieke situatie in het land van vertrek en in het land van aankomst.

Voor het land waar de inwijking plaats had, gingen de uitdrukkingen “*ils viennent manger notre pain*” en “*ils contribuent à notre prospérité*” goed samen¹⁴⁷. Ze omschreven enerzijds de schrik om de vreemde inmenging en anderzijds het belang dat de buitenlandse kracht kon hebben. Nancy Green geeft in haar studie *Repenser les migrations* een goed overzicht van de verschillende standpunten die over de migratie bestaan.

3.1.2.2 Une migration de promotion

De migranten geven doorgaans als reden voor hun vertrek: “*trop nombreux*”, “*trop peu de terre*”, “*trop de misère*” etc¹⁴⁸... . In Spanje bijvoorbeeld waren de uitgestrekte landbouwgronden in handen van een kleine minderheid.

¹⁴⁵ J. HEFFNER, “Du ‘Pull’ et du ‘Push’”. In: R. ROUGE (dir.), *Les Migrations européennes aux Etats-Unis (1880-1910)*, Paris, Université Paris-Sorbonne, 1987, pp. 21-48.

¹⁴⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 51.

¹⁴⁷ N. GREEN, *Repenser les migration*, Paris, PUF, 2002, p. 89.

¹⁴⁸ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 52.

Uitwijken is, met andere woorden, voor de ene een bittere noodzaak om in het levensonderhoud van de, vaak uitgebreide, familie te voorzien. Voor de andere is het de aanpassing aan een nieuwe levensstijl ...*qui constitue un habitus et s'inscrit dans le cadre d'une double activité ou d'une pluractivité qui finissent par définir un style de vie*¹⁴⁹ Brengt migratie niet altijd verbetering met zich? Hubscher spreekt dan ook over “*une migration de promotion*”¹⁵⁰.

3.1.2.3 Terra cognita: la chaîne migratoire

Antropologen en later sociologen en historici hebben lang het concept van de netwerken bestudeerd die hebben geleid tot de keuze van de nieuwe vestigingsplaats van de migrant¹⁵¹. Drie types van netwerken werden gedefinieerd: de familiale netwerken, de dorpsnetwerken en het professionele netwerk. Uiteraard was een mengeling van netwerken mogelijk. Al in de 18de eeuw was van het gebruik van deze netwerken sprake. De eerst aangekomenen deden aan prospectie voor de nakomers, die meestal broer, zus, neef of oom waren. De autochtone landbouwers hadden op die manier meer vertrouwen in de aan te werven arbeidskrachten. Vaak ziet een overzicht “*Résumé du motif de la demande*” er als volgt uit: “broer werkt sinds 2 jaar in de gemeente, de zus van X is tewerkgesteld bij landbouwer Y in dezelfde gemeente, een nicht werkte bij landbouwer Z enkele jaren geleden...”. Hubscher spreekt terecht van een “*chaîne migratoire*”¹⁵². De keuze voor het migratieland kon ook gebaseerd zijn op echte en valse informatie van wervers, de “*recruteurs*”.

Het laatste kwartaal van de 19de eeuw was de inwijking in Frankrijk massaal en stopte niet, wel integendeel¹⁵³. In de land- en bosbouw waren de perspectieven meer dan hoopgevend, zowel voor wat de aard van de arbeid als het loon betrof. Na 1914 was het dodencijfer van personen uit de Franse landbouw spectaculair. Hoewel de landbouwgronden na W.O. I in het zuidwesten van Frankrijk vaak als braakland achterbleven, voerde de Franse overheid een mild en liberaal immigratiebeleid door.

¹⁴⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 77.

¹⁵⁰ *Ibid.*, p. 78. ¹⁵¹ *Ibid.*, p. 63. Hubscher verwijst naar het werk van J. KATUSZEWSKI en R. OGIEN, *Réseaux d'immigrés, ethnographie de nulle part*, Paris, Editions Ouvrières, 1981, s.p.

¹⁵¹ *Ibid.*, p. 63. Hubscher verwijst naar het werk van J. KATUSZEWSKI en R. OGIEN, *Réseaux d'immigrés, ethnographie de nulle part*, Paris, Editions Ouvrières, 1981, s.p.

¹⁵² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 65.

¹⁵³ *Ibid.*, p. 59.

3.1.3 DE MIGRATIEGOLVEN

Hubscher verwijst naar een essay van de Amerikaanse historica Nancy Green *Repenser les migrations*¹⁵⁴ die voor het weergeven van de migratiegolven de termen “*flot, vagues, flux, courants, marée humaine*” gebruikt. Volgens Hubscher mag daar, zeker aan het einde van de 19e eeuw de term “infiltratie” aan toegevoegd worden die ook in de 20ste eeuw belangrijk zal worden. Voor de betekenis van de termen die Nancy Green hanteert heeft Hubscher zeker een verklaring. Het gebruik is toe te schrijven ...à *l'essor des traversées transatlantiques et à une perméabilité plus grande des frontières*¹⁵⁵ Zeker dit laatste, de doordringbaarheid van de grenzen, is zeer belangrijk. Ze vergemakkelijkt, volgens het principe van de communicerende vaten, het overhellen van de bevolkingsgroepen, enerzijds gesitueerd in de zones van hoge demografische druk waar een verzadiging van de werkgelegenheid heerst, naar anderzijds een streek waar een kleinere bevolkingsgroep leeft en ook betere economische prioriteiten heersen. In ons collectief bewustzijn worden migraties al te vaak geassocieerd met “vlot verkeer” (*fluidité*) en spontaniteit. Hierbij wordt vaak over het hoofd gezien dat er daardoor een gevoel van dreiging (*le sentiment d'une obscure menace*) kan ontstaan. Een migratiegolf kan, met andere woorden, ook een oncontroleerbare toevloed brengen en de infiltratie bemoeilijken¹⁵⁶.

Emile Blanchard, professor in de landbouw en ingenieur-agronoom merkte in 1913 op dat het voor de Franse arbeider niet onverstandig was zich door een buitenlander te laten vervangen ...*car elle (la main-d'oeuvre étrangère) favorisera la mobilité du premier....* Hij stelde vast dat het rijke Frankrijk zijn “hooggenoteerde” arbeid beter aan het eigen volk overliet en de minderwaardige en onzekere taken aan de buitenlanders kon overlaten¹⁵⁷.

3.1.4 VAN XENOFILIE NAAR XENOFOBIE

De manier en de wil tot aanpassen was een belangrijk gegeven: ...*s'impliquer dans diverses activités de la collectivité est une façon de gommer son altérité*¹⁵⁸ De

¹⁵⁴ N. GREEN, *op.cit.*, pp. 1-2.

¹⁵⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.* p. 31.

¹⁵⁶ *Ibid.*, p. 31. Hubscher verwijst hier naar een werk van A. SAUVY, *L'Europe submergée: Sud-Nord dans 30 ans*, Paris, Dunod, 1987, s.p.

¹⁵⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 86.

¹⁵⁸ *Ibid.*, p. 149.

vreemdeling was anders dan de anderen en de vraag stelde zich in hoeverre hij deel wou nemen aan het sociaal leven in het gastland wat tot ...*un sentiment de xenophilie*... aanleiding kon geven. De wil tot “meedoen” met de plaatselijke gewoonten wat tot een goede integratie kon leiden of een ...*interconnaissance qui est l'un des fondements de la vie sociale*¹⁵⁹.... Voor de autochtoon was er meestal wel die schrik voor de Ander. Een gevoel van superioriteit (gedragen door een golf van vooroordelen) tegenover de indringer kon soms een grote vijandigheid impliceren ...*quand les individus ont l'impression d'une dépossession de la maîtrise des règles de jeu due à une présence et à une influence étrangère dangereuses*¹⁶⁰.... Deze vijandigheid werd gevoed door een xenofob discours, vooral in rechtse kringen. Het weekblad *Le Progrès Agricole* telde in 1925 ongeveer 60.000 abonnees en werd over 12 departementen verspreid. De toon was anti-kapitalistisch, anti-marxistisch en anti-parlementair¹⁶¹.

Wat onderscheidde de migrant van de autochtoon? De migrant had (meestal) een zeer groot aantal kinderen, leidde een onzeker bestaan en vertoonde uiterlijke sporen van armoede. De romanschrijfster Inès Cagnati beschreef dit, in een verslag over haar jeugdijaren, als volgt: ...*je crois que nous étions rejetées plus parce que pauvres que parce que italiennes*¹⁶².... Aan de consumptie van *la polenta*, dat door de Italianen werd ingevoerd, zullen de Fransen wel genoeg hebben beleefd. Dat de naam van het recept een dierlijke connotatie krijgt ...*la nourriture pour les cochons*... accentueert alweer de afstand die tussen de autochtonen en de Italiaanse inwijkelingen bleef bestaan. Een goede inburgering bestond slechts als de lokale gemeenschap open stond voor het “nieuwe” en de migrant bereid was zich tot die gemeenschap een beetje als “*proche de loin*” op te stellen. Toch zal het duidelijk zijn dat vele migranten ...*se replient sur la communauté d'origine*¹⁶³.... Een andere belangrijke term is dan de endogamie: de inwijkelingen plooiden zich sterk terug in hun “eigen” gemeenschappen, gingen om en huwden met landgenoten. Het katholieke geloof, waarbij de Kerk een grote rol speelde, was voor de Belgen, Polen en Italianen zeer belangrijk.

¹⁵⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 149.

¹⁶⁰ *Ibid.*, p. 149.

¹⁶¹ *Ibid.*, p. 151.

¹⁶² *Ibid.*, p. 155.

¹⁶³ *Ibid.*, p. 160-161.

3.1.5 DE PLAATS VAN TEWERKSTELLING IN FRANKRIJK

3.1.5.1 De tewerkstellingsplaatsen in de landbouw: algemeen

Vanaf het begin van de 19de eeuw hebben vele Belgische boeren zonder werk de weg naar Frankrijk gevonden... *où le travail était plus assuré et mieux rémunéré...*¹⁶⁴

Voortvloeiend uit de seizoenarbeid, waarbij boeren voor het eerst kennismaakten met de grond en de rurale structuren in Frankrijk, zouden langzaamaan meer boeren volgen die zich definitief op Franse bodem zouden vestigen. De seizoenarbeiders deden vaak verschillende campagnes bij dezelfde landbouwer.

Voor de jaren 1891 en 1936 werden door Hervé Le Bras enkele kaarten gemaakt (*carte de la répartition géographique de la main-d'oeuvre agricole*) die een goed overzicht geven van de plaatsen van tewerkstelling¹⁶⁵.

De aandachtspunten voor tewerkstelling in de Franse landbouw worden opgedeeld in 3 groepen:

- De zes “Mediterrane” departementen: Alpes-Maritimes, Var, Bouches-du-Rhône, Hérault, Aude en Pyrénées-Orientales (inclusief Corsica);
- Een tweede groep rond Parijs: Seine-et-Marne, Seine-et-Oise, Oise, Aisne, Nord en de Ardennes;
- Tenslotte de 4 departementen van de Garonne: Lot-et-Garonne, Haute-Garonne, le Gers en de Bas-Pyrénées.

Volgens Georges Mauco bleef de arbeider graag op korte afstand van zijn vaderland, hij hoopte in het migratieland hetzelfde werk te vinden dat hij al kende en hij hoopte er bovendien landgenoten aan te treffen¹⁶⁶.

De departementen Nord, Oise, Aisne en Ardennes herbergden de helft van de Belgische “inwijkelingen”¹⁶⁷.

In 1851 waren er 128.100 Belgen op een totaal van 379.300 vreemdelingen in Frankrijk. Voor 1886 werden er 482.000 Belgen in Frankrijk geregistreerd op een totaal van

¹⁶⁴ F. LENTACKER, *op.cit.*, p. 189.

¹⁶⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 66 over “*Lieux et métiers des étrangers en France depuis 1851*”, 20ième siècle, n° 7, juillet-sept. 1985, pp. 27 et 33.

¹⁶⁶ G. MAUCO, *Les Etrangers en France*, p. 353.

¹⁶⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 67.

1.126.500 vreemdelingen (dit is 1/3)¹⁶⁸. Dit was het hoogste aantal Belgen dat ooit in Frankrijk geteld werd¹⁶⁹. In 1968 liep het aantal terug tot 65.200 op een totaal van 2.621.100. Rond 1890 zien we een ‘definitieve’ vestiging van Belgische families in Frankrijk die geheel en al deel gaan uitmaken van de Franse bevolking. De Belgen waren vooral geïnteresseerd in landbouw en textielindustrie. In 1927 werd vastgesteld dat 41% van de Belgen in de landbouw werkte, 25% in de industrie, 15% in de bouw, 14% in de ambachtelijke sector, 20% in de metallurgie en 4% in de mijnen. De Belgen die doorheen de geschiedenis altijd de grootste vreemdelingengroep in Frankrijk waren geweest omvatten slechts 20% meer in 1962¹⁷⁰. Vandaag betekent deze migratie niets meer dan een fenomeen uit het verleden dat niet losgekoppeld kan worden van de industriële evolutie van de 19de eeuw. De meeste migraties situeerden zich in de perioden: 1846-1847, 1849, 1851-1855 en in 1862-1883. De grootste terugkeer naar België vond plaats in 1848 en 1870¹⁷¹.

Tijdens de 19de eeuw beschouwden de Belgen Frankrijk als een land met een hoge levensstandaard en hoge lonen. De Fransen zagen België als een land met een lage levensstandaard en lage lonen. Door sociologische en demografische omstandigheden had Frankrijk voor de Tweede Wereldoorlog een grote behoefte aan buitenlandse arbeiders, zowel in de industrie als op het platteland waren extra krachten nodig. De Belgen vonden in Frankrijk werkzekerheid, huiselijk geluk en een open sociaal leven.¹⁷² De dienstplicht in beide landen speelde een belangrijke rol. Een Belgische soldaat moest twee jaar dienen en mocht na deze periode zijn beroep opnieuw opnemen. Een Franse soldaat diende 5 jaar en mocht pas trouwen wanneer hij 27 jaar was, na zijn diensttijd moest hij opnieuw als leerjongen starten¹⁷³. Vanaf 1945 lagen de Belgische lonen hoger dan de Franse¹⁷⁴.

¹⁶⁸ Volgens Frank Caestecker in *From an Emigration to an Immigration* p. 24 en opgenomen in *Alien Policy in Belgium 1840-1940*, Berghahn Books, New York Oxford, 2000:*In 1861, 204.900 Belgians had been counted in France [...] In 1886 the French population census listed 489.000 Belgians....*

¹⁶⁹ F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 218-256.

¹⁷⁰ *Ibid.*, pp. 218-256.

¹⁷¹ *Ibid.*, pp. 218-256.

¹⁷² *Ibid.*, pp. 218-256.

¹⁷³ *Ibid.*, pp. 218-256.

¹⁷⁴ *Ibid.*, pp. 218-256.

3.1.5.2 De periodes van tewerkstelling in de Franse landbouw

De Belgen trokken de grens over voor de oogsten, de hoppepluk, het wieden van het vlas, het schoffelen en het rooien van de bieten. Na de suikercrisis van 1880 werden de Belgen meesters in de chicorei-cultuur¹⁷⁵. Hubscher stelt dat *...les travaux auxquels se livrent les Flamands leur permettent de développer des stratégies de déplacements complexes allongeant leur parcours et leur séjour afin d'accroître leurs gains*¹⁷⁶.... Met andere woorden: de Belg was tot veel inspanningen bereid als hij zijn welvaart maar kon verbeteren.

Volgens het werk op de Franse boerderijen kunnen we de perioden van tewerkstelling in 3 fases indelen:

- Mei-juni: Het uitdunnen en schoffelen van de bieten. Het was een periode met gevoelige verschuivingen van het personeelsbestand: in mei 1921 werden 3.922 vreemde arbeiders tewerkgesteld tegenover 1.058 in juni 1921 en slechts 410 in april 1921¹⁷⁷.
- Juli-augustus: De oogst. Omdat de oogst niet altijd op hetzelfde ogenblik kon starten, begon de vreemde arbeider soms in de Beauce en de Loiret, werkte verder in Brie om te eindigen met een eventuele latere graan- en haver oogst in Picardië, de Aisne et de Nord¹⁷⁸.
- September-november: Een derde hoogtepunt in de migratie werd bereikt met de bietenoogst, die volgde op de aardappeloogst. Dit gebeurde tussen september en begin november waarbij we ook het werk in de suikerfabrieken niet mogen vergeten¹⁷⁹ (zie ook de lijsten van de plaatsingsbureau's in Feignies of Tourcoing). Om bij de cijfers van 1921 te blijven: 3.654 personen arriveerden in september, 2.445 in oktober en slechts 240 in november. Niet alle arbeiders keerden naar het vaderland terug tussen de oogsten van juli en de bietenoogst later op het jaar. Velen bleven ter plaatse en werkten in de hooischelven of begonnen met het dorsen. Toch verdween het grootste deel van de vreemde arbeiders, na de bietenoogst, richting vaderland¹⁸⁰.

¹⁷⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 69.

¹⁷⁶ *Ibid.*, p. 69.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 69.

¹⁷⁸ *Ibid.*, p. 69.

¹⁷⁹ *Ibid.*, p. 69.

¹⁸⁰ *Ibid.*, p. 69.

3.1.5.3 Het gewicht van de buitenlandse arbeidskracht in de Franse landbouw

Hoe groot was nu het gewicht van de buitenlandse arbeidskracht in de Franse landbouw? Deze cijfers zijn te verwaarlozen als we de volgende percentages in rekening nemen: 1 % (1901), 3,3 % (1931), 3,12 % (1968) en 3,40 % (1974) van de totale bevolkingsgroep tewerkgesteld in de Franse landbouw. Het is belangrijk te onderstrepen dat deze buitenlandse werklui zich in bepaalde regio's manifesteerden: in 1946 was 8 % van de actieve landbouwgroep in de Nord en de Somme een buitenlander. Voor de Aisne was dit 16,2 % en voor de Oise liefst 17,6 %¹⁸¹.

3.1.6 TEWERKSTELLING IN DE OISE

3.1.6.1 Beginsituatie

In de Oise die na de oorlog 701 gemeenten telde, werden 263 gemeenten zwaar en 102 gemeenten bijzonder getroffen: 11.000 huizen werden vernield, 10.000 huizen waren zwaar beschadigd, 62 scholen, 40 gemeentehuizen en 64 kerken helemaal vernield. Van honderden boerderijen bleven slechts puinen over¹⁸².

In Noyon was 90 % van de stad vernield. Dreslincourt, Ville, Passel en Caisnes werden tot puinhopen omgetoverd. Voor wat de industrie betrof: in Picardië werden 1200 fabrieken vernield. Voor de Oise betekende dit: 108 fabrieken totaal vernield, 63 helemaal leeggeroofd en 191 die een behoorlijke schade hadden opgelopen¹⁸³.

Door het dalende geboortecijfer, de verouderde bevolking en de massale uittocht naar de steden liepen verschillende streken in Frankrijk leeg. De *Franshmans* op trektocht kregen de kans om een landbouwbedrijf over te nemen. De prijzen voor de aankoop of de huur van een boerderij lagen hier beduidend lager dan in België. Steeds meer boeren vestigden zich in deze streek en baatten er een boerderij uit waarvan ze later eventueel eigenaar zouden worden. Vanaf 1860 doken in de kranten advertenties op waaruit bleek dat langs beide kanten van de grens contacten werden onderhouden. De verkoop of

¹⁸¹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 70-71.

¹⁸² R. ANDRE, *op.cit.*, p. 125.

¹⁸³ *Ibid.*, p. 125.

verhuur van een Franse boerderij werd vermeld in de Belgische kranten¹⁸⁴. Tussen 1919 en 1929 bereikten de Belgische landbouwers in Frankrijk het maximale aantal aanwezigen: 25.000 landbouwers waren in deze periode in Frankrijk gevestigd. In 1891 was dit nog 15.000. In 1940 bleven er nog 15.000 landbouwers over en in 1955 groeide dit aantal slechts met 7.000 aan¹⁸⁵. Enkel de grote '*fermiers Belges*' bleven gehecht aan de gronden. Door de huwelijken van de dochters was er minder sprake van terugkeer. Vanaf 1930 reikten de Franse autoriteiten minder verblijfsvergunningen uit.

3.1.6.2 De landbouw

In de landbouw waren 107.333 vruchtbare gronden, boomgaarden en kwekerijen getroffen door het oorlogsgebeuren. Er waren de enorme grachten en greppels, de prikkeldraden en verder alle vernielingen door de obussen. Het achtergebleven oorlogstuig bemoeilijkte de situatie. Duizenden fruitbomen waren vernield en tientallen hectaren bos en woud waren verminkt¹⁸⁶.

Voor de Dienst van de Heropbouw van de landbouw (*Service de la Reconstruction Agricole*) was het vruchtbaar maken van de gronden een absolute prioriteit. In 1920 werden 58.600 hectaren heraangelegd, een jaar later waren 95.300 hectaren klaar voor gebruik. In het hele departement van de Oise werden 24.200 fruitbomen aangeplant¹⁸⁷.

Het was wachten op de terugkomst van de mensen, zowel burgers als soldaten, die de streek verlaten hadden door het oorlogsgebeuren. Tot die tijd werd voor de heropbouw een beroep gedaan op mensen uit de kolonies en zelfs gevangenen. Op 1 maart 1921 kwamen 93.000 personen zijnde 28.625 families terug thuis. Liefst 107.208 bewoners waren geëvacueerd geweest. De problemen in verband met de oorlogsschade waren enorm. Duitsland was niet gehaast met geld over de brug te komen wat nochtans overeengekomen was in het vredesverdrag van 28 juni 1919. Frankrijk diende dus zelf een groot gedeelte van de oorlogsschade te vergoeden¹⁸⁸.

¹⁸⁴ F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 189-218.

¹⁸⁵ F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 189-218.

¹⁸⁶ R. ANDRE, *op.cit.*, p. 125.

¹⁸⁷ *Ibid.*, p. 125.

¹⁸⁸ *Ibid.*, p. 125.

3.1.6.3 De landbouwer in de Oise: enkele cijfers

Hieronder de cijfers (*liste nominative*) van 2 grote landbouwbedrijven in de Oise (Chèvreville)¹⁸⁹:

Ferme Garnier:

1906: 15 Fransen, 6 Belgen
1911: 15 Fransen, 6 Belgen
1921: 19 Fransen, 6 Belgen, 4 Polen
1926: 20 Fransen, 2 Belgen, 13 Polen
1931: 25 Fransen, 2 Belgen, 16 Polen
1936: 20 Fransen, 17 Polen, 4 Tsjechoslovaken

Ferme Mollat:

1911: 15 Fransen, 1 Belg
1921: 25 Fransen, 12 Belgen, 21 Polen, 6 Russen
1931: 33 Fransen, 3 Belgen, 37 Polen, 1 Rus, 9 Joegoslaven
1936: 19 Fransen, 1 Belg, 23 Polen, 3 Russen

Besluit: Het is opmerkelijk dat de Franse eigenaars zich bij de aanwerving van arbeidskrachten zowel op de Franse arbeidsmarkt als op de buitenlandse markt bleven richten: *...ils s'efforcent toujours d'avoir deux fers au feu*¹⁹⁰.... In sommige gevallen maakte de werkgever hiervan gebruik door ze tegen elkaar uit te spelen en er, in bepaalde gevallen, zelf voordeel uit te halen¹⁹¹. De Franse werknemers bleven in de 2 hogervernoemde bedrijven altijd het overwicht behouden. Dat de Belgen rond 1909 *...devenus indésirables dans certaines zones de grandes cultures industrielles*¹⁹²... en vervangen werden door Polen valt ook hier op. Voor de Ferme Mollat was een terugval van de effectieven merkbaar (1931-1936). Misschien lag de oorzaak in het feit dat minder gronden te bewerken vielen¹⁹³.

¹⁸⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 88.

¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 90.

¹⁹¹ *Ibid.*, *op.cit.*, p. 90.

¹⁹² A. CHÂTELAIN, *Les Migrations temporaires en France de 1800 à 1914*, Lille, PUL, 1976, 722 p.

¹⁹³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 90.

3.1.7 DE MIGRANTEN IN DE LANDBOUW

3.1.7.1 De landbouw: *Ceux de la terre*¹⁹⁴

Vanaf 1840 kunnen we spreken van een overduidelijke zichtbaarheid bij de migratie van landbouwkrachten. Volgens een telling van 1891 waren 100.000 vreemdelingen werkzaam in de Franse landbouw zonder rekening te houden met de seizoenarbeiders noch de *frontaliers* die ongeveer evenveel personen telden.

In 1914 was 23 % van de vreemde bevolking in de landbouw tewerkgesteld. Rond 1931 was dit nog 15,5 %, seizoenarbeiders niet meegeteld. Deze terugval was te wijten aan de sterke toename van de algemene vreemdelingengroep die tussen 1921 en 1931 arriveerde. Volgens een landbouwenquête (telling) van 1936¹⁹⁵ waren in 1929, 248.853 vreemde *travailleurs de la terre* in Frankrijk actief tegenover 278.850 in 1936. Vooral mannen waren in de landbouw tewerkgesteld en toch was deze sector eveneens de belangrijkste werkgever voor de vrouwen ...*si l'on excepte les services domestiques dont les femmes ont le quasi-monopole*¹⁹⁶.... De komst van de vreemde landbouwkrachten na de Eerste Wereldoorlog en gedurende de periode van de wederopbouw gaf een goed beeld hoe de Franse boeren zich dienden aan te passen aan de omstandigheden en hierbij was ook hun gave om te anticiperen op de voorspelde uitputting van de eigen traditionele arbeidskrachten belangrijk. Hoewel er in 1939 een gevoelige vermindering van de vreemde arbeidskrachten in de Franse landbouwsector viel waar te nemen zou die immigratie - in die bepaalde sector - nooit geheel wegvallen. Vanaf 1941 was de komst van seizoenarbeiders noodzakelijk voor het rooien van de suikerbieten en de Duitse autoriteiten in Frankrijk drongen er bij hun Belgische collega's op aan voldoende arbeiders te sturen¹⁹⁷. Vanaf 1942 zouden ongeveer 7.600 Belgen de toestemming krijgen de grens over te steken om het rooien van de bieten te verzekeren¹⁹⁸.

¹⁹⁴ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 35.

¹⁹⁵ Statistique agricole de la France publiée par le Ministère de l'Agriculture, *Résultats de l'enquête*, de 1929, Paris 1936. Op dat ogenblik wordt het aantal '*exploitants étrangers*' op 44.000 geschat. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 35.

¹⁹⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 35.

¹⁹⁷ *Ibid.*, p. 37.

¹⁹⁸ *Ibid.*, p. 37.

3.1.7.2 De vrouw in de migratiegolf

3.1.7.2.1 De vrouw: de jaren van uitbuiting

Bij de vrouwelijke werkkrachten van vreemde origine onderscheidt Hubscher twee types: een dominant type waar de Italiaanse vrouwen en in sommige gevallen de Spaanse vrouwen in thuishoren. Daartegenover de slaafse types waarbij hij vooral de Poolse, Slovaakse en Joegoslavische vrouwen rekent. De vrouw werd in Frankrijk vooral tewerkgesteld als *vachère*, *bonne de ferme*, *bineuse* en *arracheuse de betterave* en als medewerkster bij de oogsten. De “ouvrières slaves” (de Poolse en Joegoslavische) waren, volgens de studie van Albert Demangeon en Georges Mauco, gegeerd om hun werkkraft. Enkel de Spaanse vrouw werd omschreven als minder werkzaam, babbelziek, minder proper dan de Franse vrouw en zeer impulsief.

In de vroege jaren 1920 stond de Poolse regering alvast weigerachtig tegenover het uitwijken van jonge Poolse vrouwen naar Frankrijk. Niet zelden kwamen meisjes in de prostitutie terecht en ook werden abortussen op niet geringe schaal uitgevoerd. Vanaf 1924 verbood de Poolse regering aan vrouwen onder de 20 jaar naar Frankrijk uit te wijken indien ze niet vergezeld waren van hun ouders. In 1927 werd een Frans-Pools akkoord opgesteld. Jonge Poolse vrouwen konden in Frankrijk voortaan enkel tewerkgesteld worden op plaatsen waar al andere Poolse vrouwen werkten of in de onmiddellijke nabijheid van andere tewerkgestelde Polen. Door een Besluit van 28.12.1928 werd een *Comité d'aide et de protection des femmes immigrantes* opgericht. Slechts 27 % van alle tewerkgestelde vrouwen van vreemde origine was gehuwd zodat een verscherpte controle op de ongehuwde meisjes nodig was. De taak van de inspectrice, door de Prefect aangesteld, was hoogst belangrijk. De tewerkgestelde meisjes hadden aldus een aanspreekpunt en konden hun grieven ook in hun eigen taal voorleggen wat voorheen onmogelijk was. De inspectrice kreeg lovende brieven over de werklust van de jonge vrouwen maar vaak kwamen ook schrijnende zaken aan het licht die gelijke tred konden houden met de verhalen van Zola of de Maupassant. Niet zelden werkte een meisje van 4 uur in de ochtend tot middernacht. Uit schrik voor grotere vernederingen deed ze vaak liever geen beroep op de hulp die haar nu was geboden. De grootste klachten vanwege de vrouwen betroffen de lange werktijden, de uitbuiting, de brutaliteit van de werkgever en de veelal laattijdige betalingen. Bepaalde werkgevers hielden zich niet aan de vastgelegde werktijden zoals die in het contract vastgelegd waren. Het

gebeurde zelfs dat de werkgever aan de tewerkgestelde vrouw, betrokken in een arbeidsongeval, de toestemming weigerde zich in het plaatselijk ziekenhuis te laten verzorgen¹⁹⁹. Niet zelden werden de meisjes seksueel misbruikt door de werkgever. Deze jonge moeders vielen bij het zoeken naar een passende betrekking vaak uit de boot en dienden zich tot de *Assistance Publique* te wenden. Een lichamelijke vermoeidheid gekoppeld aan een geestelijk isolement kon meestal niets anders dan pathologische gevolgen hebben²⁰⁰.

3.1.7.2.2 De Belgische vrouw: vouée à l'invisibilité

Vrouwen hebben over het algemeen een zeer grote rol gespeeld in het migratieproces. Toch zijn ze heel lang transparant gebleven en zelfs helemaal weggecijferd. De migrant was in het collectief bewustzijn altijd een man geweest. Ook de beslissing tot het migreren ...*s'incrit normalement dans le cycle de la vie professionnelle masculine*²⁰¹.... De vrouw moest volgzzaam zijn. Ze moest een keuze maken, voor zover ze die kon maken. Ze kon haar man volgen naar een onbekende en misschien vijandige bestemming. Wanneer ze opteerde voor het achterblijven betaalde ze een hoge prijs: ze stond alleen in voor het beredderen van het huishouden en in afwachting van de terugkeer van haar man vocht ze tegen de eenzaamheid.

Toch moeten we benadrukken dat de vrouw altijd present was. Was zij niet ...*facteur d'unité, d'affection et de progrès. Elle amenait l'ordre [...] physique et morale. C'est elle qui soignait [...] les grands marques de santé morale*²⁰².... Met andere woorden, ze gaf bescherming, gaf leven en is altijd een grote verdediger ervan geweest die het beste van zichzelf aan anderen gaf.

Als achterblijver op het thuisfront had ze een zware verantwoordelijkheid en ook als werkkracht op vreemde bodem, wanneer ze haar man of familie was gevolgd. Als we over migratie spreken is het nuttig de cijfers te bestuderen van de groep vrouwen die in de migratiegolf opgenomen was. In 1926 maakten de Belgische vrouwen in de departementen Nord en Somme 28 % uit van de totale groep Belgen op hetzelfde

¹⁹⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 227.

²⁰⁰ *Ibid.*, pp. 220-223.

²⁰¹ K. WALL, *La face cachée de l'immigration*, Migrants-Formation, n° 105, juin 1996, p. 48. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 231.

²⁰² A. GIRARD et J. STOETZEL, *Français et immigrés, l'attitude française, l'adaptation des Italiens et des Polonais*, *op.cit.*, p. 406. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 229.

departementale grondgebied. Twintig jaar later, in 1946, was dit cijfer ongewijzigd. Volgens Hubscher waren de Belgische vrouwen, die vanaf 1920 hun echtgenoten vervoegden ...*vouées à l'invisibilité*.... De Belgische migrante viel, net als haar mannelijke collega en vaak in tegenstelling tot migranten van andere nationaliteiten, door haar uiterlijke kenmerken niet te onderscheiden van de Franse vrouw. Het is precies dat kenmerk dat deze vrouw en vaak moeder, die bovenop haar huishoudelijke taken ook veldwerk verrichte, transparent maakte in de Franse regio waar ze verbleef²⁰³.

3.1.7.3 **Het kind: van handenarbeid naar intellectuele arbeid**

Door de wet van 9 augustus 1936 werd in Frankrijk schoolplicht ingevoerd voor kinderen van arbeiders van vreemde origine. Het is begrijpelijk dat dit voor de ouders - zeker de landbouwers - niet op gejuich werd ontvangen. Een kind dat in een landbouwgezin opgroeide was, volgens de tradities en van op vaak zéér jonge leeftijd, gehouden ...*à se rendre matériellement utile*²⁰⁴.... Het is belangrijk te vermelden dat de ouders-migranten zelf geen onderwijs hadden genoten en hun kinderen liever direct betrokken zagen in het “actieve” leven, *le travail de la terre*. In tegenstelling tot het kind van Franse boeren, dat in het interbellum vaak ‘ontsnapte’ aan zijn voorbestemde rol doordat de ouders naar ander werk uitkeken, veranderde de rol van het migrantenkind op vreemde bodem helemaal niet. Door de schoolplicht werden de kinderen misschien aan een vroege tewerkstelling onttrokken maar werden ze geconfronteerd met een ander probleem: een taal die ze niet kenden. De nieuwe taal maar ook nieuwe schoolmethodes moesten aangeleerd worden. En wat te zeggen van de afstanden die vaak moesten afgelegd worden ...*pour nombre d'enfants habitant des fermes reculées délaissés par les Français*²⁰⁵.... Als we kijken naar wat de schoolplicht, het aanleren van de nieuwe taal in het familiaal verband²⁰⁶ - waar de taal van het gezag de moedertaal was - heeft aangericht, kunnen we spreken van ...*une migration [qui est] facteur de désordre*²⁰⁷.... Het is bekend dat kinderen uit landbouwgezinnen - eens de verplichte studieduur voorbij - voor verdere studie afhaakten. Hun ouders hadden al die tijd ongeduldig zitten wachten en hoopten dat de opgedane schoolkennis het voor henzelf een beetje “comfortabeler”

²⁰³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 231.

²⁰⁴ *Ibid.*, p. 244.

²⁰⁵ *Ibid.*, p. 246. Ook voor mijn grootvader Georges - voor wie de schooltijd in 1934 nog geen verplichting was - vormde dit probleem reeds het onderwerp van gesprek.

²⁰⁶ Hubscher stelt (*op.cit.*, p. 245) dat de kennis van de nieuwe taal ...*la compétence linguistique acquise par les enfants devient un élément perturbateur*....

²⁰⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 245.

zou maken. Niet alle gezinnen stonden “open” voor de kennis die de kinderen naar huis brachten. Zolang de moedertaal domineerde hielden bepaalde families stevast aan de oude en vertrouwde traditie vast. Toch kwam er een kentering. In alle gevallen waren het de ouders die het kind met de moedertaal vertrouwd maakten. In de migrantengezinnen werden de kinderen nu de pedagogen die hun ouders van het “nieuwe” op de hoogte brachten. Het is dan ook niet onbegrijpelijk dat de landbouwgezinnen de nieuwe taal alsmaar beter onder de knie kregen naargelang hun kinderen opgroeiden. Op administratief vlak, zoals bij het schrijven van brieven en het invullen van formulieren, namen de migrantenkinderen het voortouw. Ze vervingen dan vaak die enige tussenpersoon die voor de buitenlandse (Belgische) families had opgetreden²⁰⁸. Het was niet ongebruikelijk dat het kind de vaste tolk werd in de gesprekken tussen enerzijds de ouders en anderzijds de advocaat, burgemeester, politiecommissaris enz.... Waar de kinderen van landbouwers vroeger veelal uit de directe omgeving van de scholen wegbleven, kregen ze nu stilaan een beroepsgerichte opleiding zoals bij de Broeders van het *Institut Catholique* te Beauvais²⁰⁹.

Volgens de enquête van A. Demangeon en G. Mauco (*Orientation professionnelle des enfants des migrants en %*) zag de toekomst van 100 Belgische kinderen in Frankrijk er als volgt uit²¹⁰: zij vestigden zich in de landbouwsector als exploitant (45), als landbouwarbeider (10), als arbeider (35) en als bediende (10).

In de enquête werd “exploitant” als de verzamelterm gebruikt voor zowel de *agriculteur* als de *cultivateur*. Het verschil tussen beide lag vooral in het feit dat de *agriculteur* meer aanleunde bij de professionele organisaties, dat hij de modernste technieken in de landbouw gebruikte wat hem op die manier een hoger sociaal statuut gaf dan de *cultivateur*. Voor de volledigheid: tegenover *les exploitants* vinden we *les ouvriers agricoles* waarin zowel de dagloners (*journaliers*) als de knechten (*domestiques*) zijn opgenomen²¹¹.

²⁰⁸ Zoals uit het onderzoek van de dossiers Mp 4402-4451 blijkt is het handschrift op documenten die betrekking hebben op (Belgische) personen en wonende in eenzelfde gemeente in de l’Oise, van één (onbekende) schrijver afkomstig.

²⁰⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 312.

²¹⁰ *Ibid.*, p. 250.

²¹¹ *Ibid.*, p. 250.

Het is opvallend hoeveel kinderen in de landbouw bleven werken. Dit was grotendeels te verklaren door de druk van de traditie, de afwezigheid van een degelijk opleidingsniveau en de onkunde als migrant door te breken in de andere sectoren wat hun Franse leeftijdsgenoten wel konden. Verder moet het duidelijk zijn dat een hoger loon in de industrie niet opwoog tegen de voordelen van “het eigen baas te zijn” (*être son propre maître*) op een al dan niet kleine boerderij. Zowel de enquête van Demangeon en Mauco als de enquête van Girard en Stoetzel maken vooral melding van de bevindingen van onderwijzers. Zij waren bevoorrechte getuigen want hadden soms generaties van dezelfde familie op de schoolbanken gehad. Na het interbellum *...passe-t-on de la condition de travailleur de la terre à celle de déchargeur de betteraves dans une sucrerie, puis de manoeuvre dans une usine ou dans le bâtiment*²¹²....

Na Wereldoorlog II brak een nieuwe periode van heropbouw aan. Hoewel de bouwindustrie lokte zagen de landbouwers zich in staat, mede door de voordelige kredieten, hun eigendommen uit te breiden. Zij kregen met andere woorden *...une progression sociale relativement plus rapide*²¹³... dan hun voorgangers in het interbellum. Tot slot kunnen we stellen dat een verandering in het sociaal statuut in de landbouwsector meer zichtbaar was bij de kleinkinderen dan bij de kinderen van de migranten²¹⁴.

²¹² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 256.

²¹³ *Ibid.*, p. 259.

²¹⁴ *Ibid.*, p. 259.

3.2 De Belgische aanwezigheid in Frankrijk

3.2.1 IMMIGRATIE OP FRANS GRONDGEBIED

3.2.1.1 Algemeen: van 1800 tot vandaag

In 1800 waren er minder dan 100.000 migranten in Frankrijk aanwezig. Ruim vijftig jaar later vertegenwoordigden de migranten 1,06 % van de Franse bevolking, zijnde 381.000 personen²¹⁵. Het was precies in 1851 dat in Frankrijk voor het eerst een volkstelling van vreemdelingen werd uitgevoerd. De cijfers spreken voor zich: 655.000 personen in 1866 en één miljoen in 1881. In 1911 werden 1.160.000 allochtonen geteld. De economische crisis op het einde van de 19e eeuw, die de industriële groei deed teruglopen, lag zeker aan de basis van de stabilisatie. Toch moeten we ook rekening houden met een soepelere wetgeving op het gebied van de naturalisatie. De immigratie is met andere woorden nooit gestopt. In 1886 was het aantal allochtonen in Frankrijk verdrievoudigd en daar moeten we nog eens 253.000 “nieuwe” Fransen, die de nationaliteit verwierven, aan toevoegen. Daartegenover stond een bevolkingsachteruitgang in Frankrijk zelf. In 1851 was de bevolking nog 35.389.000 personen groot, in 1911 werden al 37.779.000 Fransen geteld. Dit is een toename van 7 % op een ogenblik dat de bevolking elders in Europa zijn bevolking zag verdriedubbelen²¹⁶.

Na de Eerste Wereldoorlog waren er 1.532.000 vreemdelingen, 2.409.000 in 1926 en 2.715.000 allochtonen op Franse bodem. In een tijdspanne van 10 jaar betekende dit een toename van liefst 77 %. In 1931 vertegenwoordigden de vreemdelingen 6,5 % van de totale bevolking, 7,6 % als men er ook de genaturaliseerden aan toevoegt.

Door de crisis van de jaren 1930 en de woelige wereldpolitiek werd de komst van de migranten enigszins vertraagd²¹⁷.

In 1954 was het aantal vreemdelingen op Franse grond goed voor 3,6 % van de totale bevolking: 1.068.000 individuen. Met de periode van de *Trente Glorieuses*²¹⁸ kwam een omkering van deze tendens: vanaf 1955 kwam er weer een gestadige groei van de

²¹⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 31-32.

²¹⁶ *Ibid.*, pp. 31-32.

²¹⁷ *Ibid.*, p. 33.

²¹⁸ Hubscher spreekt in zijn studie ook over ‘*Les Vingt Glorieuses*’. Dit was dan de periode 1855-1875 gekenmerkt door een grote economische bedrijvigheid.

vreemde arbeiders in Frankrijk. Tussen 1968 en 1973 overschreden jaarlijks 225.000 tot 250.000 arbeiders de Franse grenzen.

Pas in 1975 zou Frankrijk een gelijkaardig cijfer als in 1931 kunnen voorleggen voor wat de bevolkingsgroep van “vreemde origine” betreft: 6,3 % zijnde 3,4 miljoen personen.

Hier moet opgemerkt worden dat de oliecrisis aan de basis lag van een opschorting van de immigratie. De Franse grenzen werden gesloten met uitzondering voor de vreemdelingen uit de landen van de Europese Gemeenschap. Vanaf dat ogenblik was een andere politiek merkbaar *...une politique de regroupement familial qui augmente le nombre de travailleurs en situation irrégulière*²¹⁹.... En hoe zat het met het beeld van de herkomst van de vreemde werknemer? Nog in 1975 vertegenwoordigden de Afrikanen en de Aziaten 41 % van de bevolkingsgroep van vreemde origine in Frankrijk, dit werd 65 % in 1990. Bij het begin van de jaren 1980 telde Frankrijk 3.680.100 vreemdelingen op een totaal bevolkingscijfer van 54.273.200 inwoners²²⁰.

3.2.1.2 Chronologisch overzicht: van de eerste migraties tot de vooravond van W.O. II

De migratiestroom van Belgen naar Frankrijk is altijd een dominante geweest in de Belgische geschiedenis. Er belangrijk onderscheid dat gemaakt dient te worden is dit tussen de tijdelijke en de definitieve migratie. We zullen nooit nauwkeurig ingelicht zijn over het precieze aantal Belgen in Frankrijk; omdat de gegevens die voorhanden zijn vaak onnauwkeurig zijn of volledig ontbreken.

Omdat de wetgeving omtrent het verkrijgen van een visum of een identiteitskaart voor vreemdelingen in Frankrijk doorheen de geschiedenis verschillende keren aangepast werd, is het moeilijk om een duidelijk beeld te geven van het aantal buitenlanders in Frankrijk. In sommige periodes kregen Belgen bijvoorbeeld automatisch de Franse nationaliteit. Omdat er in Frankrijk regelmatig een tekort aan arbeidskrachten was, werd de controle op de instroom van buitenlanders slechts in periodes van crisis ingevoerd. Bovendien is er een voortdurende wisselwerking tussen grensarbeid, tijdelijke en definitieve emigratie²²¹.

²¹⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 32.

²²⁰ *Ibid.*, p. 32.

²²¹ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 190.

Vanaf het einde van de Middeleeuwen waren er vele migranten die zich vooral in de streek van Piémont en de Provence vestigden. In de 17e eeuw en bij elk begin van de winter, verlieten hele families de vallei van de Stura om zich op het platteland te vestigen. Vanaf het einde van de 18e eeuw komen de Vlamingen massaal naar Noord-Frankrijk om de oogsten binnen te halen²²². De mobilisatie van de Europese bevolkingsgroepen werd een structureel fenomeen, maar de intensie ervan hing af van conjuncturele factoren. Oorlogen, politieke strubbelingen, economische crisissen of perioden van grote bloei zullen een grote rol spelen in de geschiedenis van de verschillende migratiegolven²²³.

De globale bevolkingsaan groei van het Département du Nord tussen 1804 en 1901 bedroeg meer dan 1 miljoen. Het jaarlijks gemiddelde van de bevolkingsaan groei zag er als volgt uit:

1804-1822: 4.245

1822-1831: 8.416

1831-1842: 9.537

1842-1851: 8.109²²⁴

Rond 1830 bedroeg het aantal vreemde arbeiders in het *Departement du Nord* 4 à 5 duizend.

Naar aanleiding van de februari revolutie 1848 te Frankrijk werden vele Vlaamse families in Frankrijk verjaagd, ze werden door de Franse werkgevers uitgespeeld tegen de Franse arbeiders (dumping lonen en breken stakingen). Hierdoor kwamen er veel anti-Belgische manifestaties op gang. Firmin Lentacker signaleert dergelijke manifestaties al vanaf 1819 maar vooral tijdens de crisisjaren²²⁵.

In 1850 beklom de burgemeester van Aiguilles (Queyras) zich over het voortdurend komen en gaan van de vreemdelingen op de weg naar Piémont. Hij riep de hulp in van gendarmen te paard om de orde enigszins te bewaren²²⁶.

²²² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 17.

²²³ *Ibid.*, p. 17.

²²⁴ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 193.

²²⁵ *Ibid.*, pp. 195-196.

²²⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 17.

In 1886 was 3 % van de globale bevolking in Frankrijk vreemdeling, 1.115.000 vreemdelingen woonden op dat moment in Frankrijk²²⁷. Er zijn pas cijfers van Belgische uitwijking naar Frankrijk bekend vanaf 1881. Volgens C. Jacquart waren in 1891 het Departement du Nord 289.528 Belgen²²⁸. R. Blanchard baseert zich op de cijfers van de *Préfecture du Nord* om te stellen dat in 1901 te Rijsel 162.723 vreemdelingen woonden, op een totaal van 648.936 Franssen²²⁹. Het is belangrijk om te benadrukken dat het hier vooral om de migratie van Belgen naar het platteland ging, omdat vele Franse boeren naar de stad waren getrokken en hun plaats door Belgen werd ingenomen. Volgens officiële volkstellingen verbleven in 1901: 323.390 en in 1906: 280.000 Belgische staatsburgers in Frankrijk²³⁰.

Vanaf de jaren 1920 werd de aanwezigheid van buitenlanders op Frans grondgebied meer en meer zichtbaar. In sommige gevallen en zeker bij een deel van de Franse bevolking was er onrust en is er sprake van een tegenkanting tegenover het beleid dat vreemdelingen toeliet. Dit kan volgens Ronald Hubscher afgeleid worden uit officiële statistieken en ook de pers, zeker van de rechterzijde, was verantwoordelijk en versterkte dit ongenoegen. Voor alles wat in de jaren 1930 met frustraties en angst in Frankrijk te maken had, werd altijd weer naar de aanwezigheid van de vreemdeling verwezen. Het immigratievraagstuk werd op de politieke agenda geplaatst. De publieke opinie moest nog wennen aan het nieuwe beeld van de immigratie hoewel Frankrijk sinds lang bekend stond als een gastvrij land²³¹.

3.2.2 DE PLAATS VAN DE BELG IN DE MIGRATIEGOLF

Bij de telling van de bevolkingsgroep van vreemdelingen in Frankrijk in 1851 leverde België het grootste aantal migranten: 128.103 Belgen waren vertegenwoordigd. In 1886 werden liefst 482.261 personen, houder van de Belgische nationaliteit, in Frankrijk opgetekend. Tussen de twee wereldoorlogen is er slechts een kleine terugval. Pas in 1946 ziet men hoe de Belgische kolonie in Frankrijk is teruggelopen: er worden nog 153.299

²²⁷ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 194.

²²⁸ *Ibid.*, p. 194.

²²⁹ *Ibid.*, p. 194.

²³⁰ *Ibid.*, p. 195.

²³¹ R. HUBSCHER, *op. cit.*, passim.

personen ingeschreven²³². Stilletjesaan begonnen de Belgen een rol te spelen in het Franse economische leven hoewel de landbouw de grootste slokop was.

Waar de Belgen in de gehele 19de eeuw een dominante rol hadden gespeeld in het Franse vreemdelingenverkeer werden ze, rond 1900, door de Italianen naar de tweede plaats verdreven. Enkele cijfers voor de Italiaanse inwijking: 63.307 (1851), 264.000 (1886) en 419.234 in 1911, of 36 % van de totale vreemdelingenpopulatie. Ook voor de Italianen waren de jaren 1920 *l'âge d'or de l'immigration*²³³. Na 1962 verminderde het aantal Italianen in Frankrijk gevoelig: Duitsland en Zwitserland genoten een grotere aantrekkingskracht door de hogere lonen die er uitbetaald werden.

De Spaanse inwijking in Frankrijk was aanvankelijk eerder bescheiden te noemen. Rond 1911 telde Frankrijk 100.000 Spanjaarden, ongeveer evenveel als het aantal Zwitsers op Franse bodem. Was 1921 goed voor de aanwezigheid van 255.000 Spanjaarden, tien jaar later telde Frankrijk 352.000 personen van Spaanse origine, zijnde 12 % van de bevolkingsgroep van vreemde oorsprong. In 1939 telde de Spaanse kolonie liefst 800.000 personen. Een algehele terugval kwam er in 1946 waar nog 302.000 personen geteld werden. Tussen maart 1946 en februari 1948 sloot Frankrijk zijn grenzen aan de Pyreneeën om het Franco-regime te boycotten. Ondanks deze verscherpte maatregelen bleven vele Spanjaarden als illegalen op Franse bodem komen. In 1968 maakten de Spanjaarden de grootste groep vreemdelingen uit op Frans grondgebied: 607.000. Een hele sterke terugval zien we rond 1990 waar deze groep nog slechts 216.097 effectieven telde²³⁴.

Wat de Polen betrof zagen deze hun aantal van 47.000 in 1921 naar 508.000 stijgen in 1931²³⁵. In 1968 waren ze goed voor 5 % van de totale bevolkingsgroep van vreemde origine in Frankrijk. Andere belangrijke bevolkingsgroepen waren de Portugezen: van 50.000 (1962) over 296.000 (1968) naar 758.325 (1975) personen. Voor de Marokkanen noteren we de volgende cijfers: 33.320 (1962) over 260.025 (1975) naar 572.652 (1990) personen²³⁶.

²³² In het volgende hoofdstuk 'De betekenis van de Belgische aanwezigheid in de landbouw' kom ik uitgebreid terug op deze opgemerkte terugval.

²³³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 33.

²³⁴ *Ibid.*, p. 34.

²³⁵ Zoals uit het volgende hoofdstuk zal blijken, zijn het vooral de Polen die de plaatsen van de Belgen in Frankrijk hadden overgenomen.

²³⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 34.

We kunnen stellen dat - over anderhalve eeuw gezien - het vreemdelingenaantal in Frankrijk steeg in 3 welbepaalde periodes: 1851-1886, 1921-1931 en 1955-1974. Deze periodes kwamen overeen met een grote economische groei en het valt op dat slechts enkele welbepaalde nationaliteiten zich massaal naar Frankrijk begaven. Als de vreemdelingen in Frankrijk hoofdzakelijk in de secundaire en tertiaire sectoren terug te vinden waren, speelden ze een niet onbelangrijke rol in de landbouwsector²³⁷.

3.2.3 DE BETEKENIS VAN DE BELGISCHE AANWEZIGHEID IN DE LANDBOUW

3.2.3.1 De Belg met een groot kwaliteitslabel

De Vlamingen (Hubscher spreekt afwisselend over Belgen en Vlamingen maar beduidend meer over de Vlamingen) hebben in Frankrijk steeds die taken kunnen vervullen waarvoor ze het best geschikt waren. Vanaf het midden van de 19^e eeuw werden ze als oogsters (*moissonneurs*) met open armen in de Beauce ontvangen. Ze kregen een goede reputatie door het introduceren van nieuwe werkmethodes, bv. *le maniement de la sape*. Een *sape* was een soort zeis met een korte steel voorzien van een handgreep (zoals bij een kruk). Een goede *sapeur* kon met dit nieuwe instrument 30 tot 40 aren per dag bewerken tegenover de arbeider die de traditionele sikkel gebruikte en slechts de helft van de opbrengst voortbracht. Bovendien werden de Vlamingen als specialisten beschouwd voor wat de vlascultuur betrof in de departementen Nord en Pas-de-Calais. Bij deze specialiteit waren het schoffelen (*biner*), uitdunnen (*démarié*) en het drogen (*sècher*) hoogst belangrijk. Vooral het laatste - het drogen - was hoogst delicaat en niet ongevaarlijk. De gehele nacht bleef de arbeider waken bij de vuren van de droogovens²³⁸.

In de bietenteelt hadden de Belgen een zeer groot aandeel vanaf 1860. Het gehele productieproces, van het verzorgen van de plant tot de productie van de suiker, was in hun handen. Door hun ervaring werden de Belgen snel als baanbrekers maar vooral ook snel als *instructeurs* beschouwd. Zelfs toen na 1880 - met de suikercrisis - op de productie van chicorei werd overgeschakeld, deden de Fransen alweer beroep op hun

²³⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 34-35.

²³⁸ *Ibid.*, pp. 41-42.

“*migrants voisins*” om de beste “*méthodes de culture*” aan te leren en toe te passen. Ook de hoppekwekers uit de Nord lieten de beste raadgevers uit België komen om vooral het droogproces vakkundig uit te oefenen²³⁹.

Het beeld van de sobere, gehoorzame en hardwerkende Belg kreeg een ferme knauw in de periode die aan de Eerste Wereldoorlog voorafging. Vooral in het departement Seine-et-Marne was sprake van een Belg die een betere voeding eiste, een betere huisvesting wou, om loonopslag vroeg, brutaal kon zijn, drankzuchtig was en er niet voor terugdeinsde in het drukste moment van de arbeid zijn arbeidsplaats te verlaten²⁴⁰.

Dat de Belg minder “kneedbaar” was, kon diverse oorzaken hebben. Zeker was hij op zoek om zijn eigen status te verbeteren. De hardere opstelling van het patronaat mag zeker niet uit het oog verloren worden. Met de stakingen van 1906-1907 in de Seine-et-Oise en de Seine-et-Marne kwam een sociale onrust en liet de gedachte open dat het nu voorgoed gedaan was nog een toegewijde werkkraft te vinden²⁴¹.

Toch waren de buitenlandse arbeiders broodnodig en dit op bepaalde perioden van het jaar. Door de opkomst van de mechanisatie in bepaalde sectoren bij het begin van de 20ste eeuw, waren de loontrekkende ‘rebellens’ vaak verplicht ‘in te binden’. *La Société des Agriculteurs de France*, die het probleem onderzocht, achtte het dan ook wenselijk Poolse arbeiders naar Frankrijk te halen die alvast “kneedbaarder” waren dan hun Belgische voorgangers²⁴².

Pas in de jaren 1930 kwam een positiever beeld van de Belg en zijn verdiensten van weleer terug naar voor. De Belgen werden ook wel omschreven als “*les éleveurs de talent*”²⁴³. In het departement Nord waren enkele gekende Belgische paardekwekers aan het werk. Dat het paard in de landbouw als trekkracht snel het rund zou vervangen, was ook een verdienste van de Belgen. Met de nieuwe ploeg, *la charrue brabant*, de aardappelmachine en het gebruik van de tractor brachten de Belgen het Franse landbouwleven op een hoog peil. In de grote en invloedrijke *Société des Agriculteurs de*

²³⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 41-42.

²⁴⁰ *Ibid.*, p. 42.

²⁴¹ *Ibid.*, p. 42.

²⁴² *Ibid.*, p. 42.

²⁴³ *Ibid.*, p. 317.

l'Oise, dat in 1930, 4.563 leden telde, waren 240 buitenlanders geregistreerd waaronder 180 Belgen²⁴⁴.

3.2.3.2 Op zoek naar een kneedbaarder volk

3.2.3.2.1 De Belgen-Zwitsers tegenover de Polen-Spanjaarden

Tegenover de groep van Belgen-Zwitsers, die het label van “grote kwaliteit” opgespeld kregen, vinden we de groep Polen-Spanjaarden. De Polen moesten de lege plaatsen in de landbouw opvullen die vooral de Belgen en de Fransen hadden achtergelaten. De Polen kwamen massaal naar Frankrijk in het begin van de jaren 1920. Dit was o.m. mogelijk geworden door de Frans-Poolse conventie van september 1919. In het begin liet de Poolse werkkraacht veel te wensen over ...*il laisse beaucoup à désirer au point de vue de la qualité et nécessite une surveillance constante*²⁴⁵.... Met de komst van de Polen waren ook heel wat slechte ‘elementen’ in Frankrijk binnengekomen ...*de sujets mauvais, instables, allant d'une exploitation à l'autre*²⁴⁶.... De luiheid, de drankzucht en de onwil om de Franse taal te leren kleurden de Poolse kolonie. Pas in de jaren 1930 veranderde het beeld van de Poolse arbeider gevoelig: ...*après une courte période d'apprentissage, ils deviennent rapidement de bons ouvriers agricoles [...] sobres, énergiques, courageux, endurants, intelligents et patients*²⁴⁷.... Stilletjesaan werden de Polen *hommes à toute main*: ze slaagden er ook in het werk te verrichten waarvoor ze niet waren opgeleid. Ook in de bietenteelt deden de Polen weldra de Belgen vergeten²⁴⁸. Volgens Demangeon en Mauco was het niet onbelangrijk te onderstrepen ...*que le patron peut mieux exploiter le Polonais que le Français. Ainsi certains Polonais travaillent des heures supplémentaires le soir [...] sans rien gagner de plus*²⁴⁹.... Doordat ze minder betaald kregen, werden de Poolse arbeiders gegeerd. Ze stonden open voor zwaar en vuil werk, hoefden geen vaste werkuren en kloegen nauwelijks²⁵⁰.

²⁴⁴ *Bulletin des Agriculteurs de l'Oise, numéro spécial du 13 novembre 1930*. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 322.

²⁴⁵ *Enquête sur les salaires agricoles van het Ministère de l'Agriculture. Office de renseignements agricole*, Paris 1912, *op.cit.*, p.423. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 43.

²⁴⁶ *Ibid.*, p. 423.

²⁴⁷ A. DEMANGEON & G. MAUCO, *Documents pour servir à l'étude des étrangers dans l'agriculture française*. Paris, Hermann., p. 136. In: R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 44.

²⁴⁸ A. DEMANGEON & G. MAUCO, *op.cit.*, p. 84.

²⁴⁹ A. DEMANGEON & G. MAUCO, *op.cit.*, p. 132. In: R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 47.

²⁵⁰ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 45.

Het leven van de Spaanse arbeider in Frankrijk vertoonde gelijkaardige trekken. Toch stelde Georges Mauco in zijn studie *Les Etrangers en France* van 1932 dat de Spaanse arbeider in de land- en wijnbouw vooral gekozen werd voor de meest ruwe taken, zwaar werk dat soms pijnlijk was van uitvoering²⁵¹. Verder stelde Mauco dat de Spaanse arbeider, door zijn wil, zelfs specialist kon worden bv. bij de verzorging van de fruitbomen: ...*en général, l'ouvrier agricole espagnol manque de spécialité: il sait trop tout faire*²⁵².... Toch is de traagheid (*l'indolence*) voor de Spanjaard kenmerkend: hij flaneerde graag in de zon en misbruikte de *siësta* door een te lange werkonderbreking te nemen. Dit in tegenstelling tot het beeld dat men in Frankrijk van de Spaanse arbeider had bij het begin van de eeuw. Doordat ze vlugger hun werk in de steek lieten, werden de Spanjaarden wel eens *trimars* genoemd of *golondrinas*²⁵³.

3.2.3.2.2 De Italianen

Tussen de twee belangrijke polen Zwitsers-Belgen en Polen-Spanjaarden hielden de Italianen zich op. In het midden van de 19e eeuw was het beeld van de Italiaanse werknemer eerder negatief. Rond de eeuwwisseling (1900) kwamen jaarlijks 400 à 500 Italianen naar Frankrijk voor de olijfplook. Hun arbeid werd hoger aangeschreven dan die van de Spanjaarden en de Fransen ...*moins maniables et plus exigeants*²⁵⁴....Het beeld van de Italiaan uit Noord-Italië (*actifs, robustes, vifs et intelligents*) contrasteerde fel met dat van de Italiaan uit het zuiden van het land ...*taxés de nonchalance, de nomadisme et de malpropreté*²⁵⁵.... Deze laatsten vertoonden trekken, volgens Mauco²⁵⁶, die een gelijkenis met de Arabier konden doorstaan. De Italiaanse vrouwen waren doorgaans wilskrachtiger dan hun echtgenoten.

We mogen spreken van een opvolging van nationaliteiten bij de migratiegolven. Het individu werd altijd bekeken volgens het beeld dat men van een welbepaalde nationaliteit had. Door dit onderzoek van de geograaf-demograaf Georges Mauco is sprake van een ethische verschuiving, die zelfs racistische trekjes vertoonde. Daardoor zou het beeld moeten ontstaan dat, hoe noordelijker de werkkrachten gezocht werden, hoe superieur deze wel zouden zijn. In 1945 werd Mauco secretaris-generaal van het *Haut Comité*

²⁵¹ G. MAUCO, *op.cit.*, p. 390.

²⁵² *Ibid.*, p. 390.

²⁵³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 46.

²⁵⁴ *Enquête sur les salaires agricoles* van het Ministère de l'Agriculture. Office de renseignements agricole, Paris 1912., p.450. In : R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 47.

²⁵⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 47.

²⁵⁶ G. MAUCO, *op.cit.*, pp. 384-385.

Consultatif de la Population et de la Famille. Tevergeefs poogde hij zijn opvattingen over de verschillen in nationaliteiten gekoppeld aan een strenge selectie bij de rekrutering van migranten door te drukken. Mauco bleef lang omstreden. Experts, zoals Alfred Sauvy, en met hem de Franse autoriteiten bleven overtuigd van de noodzaak de grenzen “breed” open te stellen voor buitenlandse werkkrachten, altijd volgens de behoeften en de noodzaak²⁵⁷.

3.2.4 DE BELGEN EN HUN DEMOGRAFISCHE SPREIDING

3.2.4.1 De Belg: herkomst

Waarom gebruikt Hubscher afwisselend de begrippen Belgen en Vlamingen? Afhankelijk van de plaats van herkomst zouden we kunnen stellen dat de Belgen in Frankrijk afkomstig zijn uit Vlaanderen (het gehele Vlaanderen) en de provincie Henegouwen (Walen)²⁵⁸. In België was de demografische druk zeer groot in 1840-1850, de grond verarmd en er was een enorme spreiding van micro-bedrijven. In 1880 telde een gemiddeld landbouwbedrijf in West-Vlaanderen 2,56 hectaren grond tegenover 1,74 hectaren in Oost-Vlaanderen²⁵⁹. Het draadtrekken (*filer*) en het weven als thuisarbeid was verplicht als het gezin een aangepast (lees: voldoende) inkomen wou. De industrialisatie maakte een eind aan deze thuisarbeid, wat migratie en dus seizoenarbeid verplicht maakte om aan de ergste toestanden zoals ondervoeding te ontsnappen²⁶⁰.

3.2.4.2 De Belg: een portret

Bij het begin van de 20ste eeuw schetste de geograaf Raoul Blanchard het portret van de Belgische arbeider ‘*betteravier*’ als volgt:

...Le Franschmann, comme l'appellent ses compatriotes, part au printemps. Son bagage est simple: un bissac bleu en toile à matelas, contenant les vêtements de travail, le linge; à la main il tient une faucille piquée dans un bouchon de liège; sur la tête une casque

²⁵⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 48.

²⁵⁸ *Ibid.*, p. 49.

²⁵⁹ D. PONCHELET, *Ouvriers nomades et patrons briards*, thèse Paris 1987, *op.cit.*, p. 138 après C. Schilkapowski, *Die Belgische Landwirtschaft im 19. Jahrhundert*, Stuttgart 1900, p. 63-64. Ook R. HUBSCHER, p. 413 (notenregister).

²⁶⁰ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 56.

*plate [...] Ils [les travailleurs] voyagent en chemin de fer par groupes, le gouvernement belge leur assurant un prix très réduit jusqu'à la frontière*²⁶¹....

In de grensstreken beschikten de boeren over ongeveer 20 hectaren grond. In de *Bassin Parisien* was het familiale karakter duidelijk aanwezig bij de Vlaamse boeren. Ze gebruikten hun eigen taal, hadden contacten met de Boerenbond en namen deel aan de godsdienstige plechtigheden. De uitgestrektheid van de landbouwgrond kenmerkte de Vlaamse boeren in Frankrijk²⁶². Dertien procent van de boerderijen (groter dan 50 ha) in de Oise werden uitgebaat door Vlamingen, in Aisne was dit 10%. De Belgen werden aangetrokken door de grootte van de boerderijen, die in België zeldzaam waren. In het Zuiden van Picardië waren de Belgen het minst vertegenwoordigd. De inwijking van Belgen stopte aan de grenzen van Bourgondië en Lotharingen.²⁶³

3.2.5 DE ORGANISATIE VAN DE MIGRATIE (PLOEGBAAS)

Zoals reeds aan bod kwam, waren de *Société des Agriculteurs de France* en de *Sociétés d'Agriculture Locales*²⁶⁴ belangrijk bij de organisatie van de migratie.

Hoe verliepen de contacten tussen enerzijds de Vlaamse (Belgische) arbeider en zijn/haar Franse werkgever? De Vlaamse “*betteraviers*” beschikten over een ploegbaas “*chef d'équipe*” die een determinerende rol speelde. Het was meestal een ervaren arbeider die er reeds vele “*campagnes*” in Frankrijk had opzitten en goede contacten was blijven onderhouden met zijn voormalige werkgevers. Zo wist hij precies wat de Franse werkgever nodig had: zijn potentieel aan Vlaamse arbeidskrachten. De ploegbaas regelde alle formaliteiten: loon, huisvesting en voeding. In sommige gevallen had hij inspraak in het onderhoud en de voeding van de arbeiders, onder het waakzame oog van de Belgische vakbonden en de administratie van de twee landen²⁶⁵. De ploegbaas organiseerde ook het vervoer vermits de meeste arbeiders met de trein reisden. De planters en de plukkers in de bietenteelt onderwierpen zich helemaal aan zijn autoriteit²⁶⁶.

²⁶¹ R. BLANCHARD, *La Flandre. Etude géographique sur la plaine flamande en France, Belgique, Hollande*. Paris, 1906, p. 515. In: R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 69.

²⁶² F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 189-218.

²⁶³ *Ibid.*, pp. 189-218.

²⁶⁴ Deze lokale besturen waren meestal ...*composées de notables*.... R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 89.

²⁶⁵ F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 189-218.

²⁶⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 79 en F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 189-218.

3.2.6 DE BETEKENIS VAN DE KOMST VAN DE PACHTER

3.2.6.1 De Pool als pachter

Van de Polen is bekend dat ze niet zomaar aan een pachtcontract konden komen. Soms dienden ze een vol jaar stage te lopen in de *école-ferme* te Villemur (Haute-Garonne). Met hun komst kwamen vooral de eerste protesten op gang. Het Franse ras werd als “proper” beschouwd en de komst van de vreemdelingen liet de kans open dat besmettelijke ziekten zich zouden kunnen verspreiden. De werkgeversorganisaties gingen niet vrijuit waar zij met hun eugenistische visies een *cordon sanitaire* om de buitenlandse werkkrachten wilden leggen²⁶⁷. Zo schreef J. Pluyette in 1930 (vertaling): ...*Er zijn vele elementen met een zwakke constitutie [...], zij hebben breuken, spataders, besmettelijke ziektes en zijn zichtbaar ziek. Zij die minder dan 50 % waard zijn worden onherroepelijk teruggestuurd [...] Volgens het SGI en Professor Bernard zijn in 1924, 34 % van de aangekomen Polen en Tsjechoslovaken weggestuurd*²⁶⁸ Dokter René Martial, hevig voorstander van het eugenisme verweet de laksheid van het SGI (*Société Générale d’Immigration Agricole et Industrielle*) bij de medische “keuringen”²⁶⁹. Of betekende de massale komst van de buitenlandse krachten een goede aanvulling (spijzing) van de financiële kas?

3.2.6.2 De Belg en het pachten (la métairie)

In 1927 waren in Frankrijk 20.457 Belgische pachters actief. Het totaal aantal Belgische landbouwers die een eigendom bezaten bedroeg 4.797 (zie 4.2.1 Belgische eigenaars in de Oise).

3.3 De wetgeving inzake het vreemdelingenbeleid in Frankrijk

3.3.1 WETGEVING VÓÓR EN NA WERELDOORLOG I

Tot de oorlog in 1914 uitbrak was er in Frankrijk geen sprake van een controle op de inwijkelingen. Ze beschikten wel over een paspoort met hun identiteit die hen het land liet binnenkomen. Verder waren ze vrij zich in het land te bewegen. Er bestond geen

²⁶⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 105.

²⁶⁸ J. PLUYETTE, *La Sélection de l’immigration en France et la doctrine des races*. Thèse de droit, Paris 1930, pp. 101-102.

²⁶⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 106.

onderscheid tussen de toerist en de arbeider die werk zoekt. Door de economische crisis van 1880 kwam er een terugkeer naar een economisch protectionisme en toch hield het “*laisser-faire, laisser-passer*” stand, ondanks de afkondiging van de wet van 8 augustus 1893 (uitbreiding decreet van 2 oktober 1888) die verband hield ...*sur le séjour des étrangers et la protection du travail national*²⁷⁰ Vanaf de jaren 1920, met de komst van zovele vreemdelingen, zou daar verandering in komen.

Met de mobilisatie, afgekondigd op 2 augustus 1914, werden liefst 3.700.000 Franse landbouwers onder de wapens geroepen. Dit gebeurde in volle oogst en oudere personen en jonge mannen, vaak adolescenten, waren niet in staat het werk, dat ze doorgaans niet kenden, over te nemen. De gemeentebesturen stonden weigerachtig om hun krijgsgevangenen aan het werk te zetten. De overheid regelde de organisatie van de immigratie op de volgende manier: het “dirigisme” zou voortaan het “liberalisme” vervangen²⁷¹. In 1916 werd op het Ministerie van Tewerkstelling de dienst *Service de la Main-d’Oeuvre Étrangère* opgericht en op het Ministerie van Landbouw kwam *Le Service de la Main-d’Oeuvre Agricole* tot stand. Toch waren het de *Offices Départementaux de Placement* die instonden voor de rekrutering en het plaatsen van de vreemde arbeidskrachten. In volle oorlog kwamen 37.000 Chinezen, 49.000 Indochinezen en 132.000 Noordafrikanen naar Frankrijk²⁷².

Door een akkoord met Portugal (neutraal tijdens de oorlog) werden 20.000 arbeiders naar de Franse landbouwbedrijven, de bosbouw en andere industrieën gehaald. Toch leverde vooral Spanje (eveneens neutraal in de oorlog) het grootst aantal arbeiders. Tussen 1911 en 1918 steeg de Spaanse kolonie in Frankrijk van 105.000 naar 350.000 personen²⁷³.

Door de oorlog trad de Franse staat zowel op als “rekruteur, importeur en plaatser” van de buitenlandse werkkraft. Na de oorlog bleek pas hoeveel buitenlandse werkkraften er nog nodig waren voor de heropbouw. De landbouwers in de landbouw werden “geleverd” door Polen, België, Tsjechoslovakije, Italië en Joegoslavië. Bij de negociaties met deze “nieuwe” naties - vooral ontstaan uit de naoorlogse akkoorden - stelde Frankrijk zich als een machtige overwinnaar op en liet niet na dit duidelijk te laten blijken. Vooral Italië en Spanje lieten zich niet overdonderen en Frankrijk beloofde uiteindelijk een soepelere politiek in verband met zijn immigratiebeleid: voortaan zou de

²⁷⁰ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 95.

²⁷¹ *Ibid.*, p. 96.

²⁷² *Ibid.*, p. 97.

²⁷³ *Ibid.*, p. 97.

buitenlandse arbeider behandeld worden als de autochtone werknemer en eenzelfde bescherming genieten²⁷⁴.

In 1920 werd een interministeriële commissie voor de immigratie opgericht en tevens een Nationale Raad voor de werkkrachten. Vanaf nu waren ook de Ministeries van Binnenlandse Zaken, Justitie, Buitenlandse Zaken en het Openbaar Onderwijs betrokken partij. Deze overvloed van betrokkenen en het gemis van een directie die op het juiste ogenblik de juiste beslissingen kon nemen zorgde er uiteindelijk voor dat er veel wrevel ontstond²⁷⁵. Een en ander had als gevolg dat vele arbeiders op een clandestiene manier in het land gesmokkeld werden.

In 1923 werd het *Office Central de la Main-d'Oeuvre Agricole* als het enige echte professionel syndicaat beschouwd dat instond voor de aanwerving van de migranten. Deze dienst centraliseerde de aanvragen van de bij haar aangesloten exploitanten, stuurde deze aanvragen door naar het Ministerie van Landbouw en verdeelde tenslotte de arbeiders over de verschillende tewerkstellingsplaatsen²⁷⁶. Het *Office Central* beschikte over een wervingsbureau in Polen en had ook een 50-tal bureau's in Frankrijk. In 1924 sloot het *Office Central de la Main-d'Oeuvre Agricole* een verbond met het comité van de mijnwerkers tot een *Société Générale d'Immigration Agricole et Industrielle* (SGI). Dit was vooral nodig om een einde te maken aan de administratieve bureaucratie. De betrokkenen werd vooral incompetentie verweten²⁷⁷. Vanaf het begin van haar werking tot 1930 liet het SGI liefst 406.950 personen naar Frankrijk komen voor de tewerkstelling in de land- en mijnbouw.

3.3.2 EEN NIEUW BELEID NA WERELDOORLOG II

Na Wereldoorlog II rekende het Ministerie voor Wederopbouw en Urbanisme uit dat ruim 500.000 extra personen nodig waren om de woningbouw, mijnbouw en landbouw terug op peil te brengen. Van de 3 miljoen vreemdelingen op Franse bodem per begin 1940 bleven er nog 1,4 miljoen arbeiders over begin 1945. De Franse landbouw had tijdens de oorlog 100.000 migranten zien vertrekken. Kort na de oorlog was de roep om arbeiders van vreemde origine dan ook zeer groot. Een geschikte arbeider werd zeldzaam en was bovendien kostelijk²⁷⁸. Voor de regeringsleider, Generaal De Gaulle, moest de

²⁷⁴ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 98.

²⁷⁵ *Ibid.*, p. 99.

²⁷⁶ *Ibid.*, p. 102.

²⁷⁷ *Ibid.*, p. 103.

²⁷⁸ *Ibid.*, p. 107.

immigratiepolitiek de absolute voorrang krijgen. Door een decreet van 12 april 1945 werd het *Comité Interministeriel de la Population et de la Famille* opgericht en eveneens het *Haut Comité Consultatif de la Population et de la Famille*. Hoewel de debatten hoog opliepen en de voorstanders van zowel een ethnische, een natalistische en een economische politiek tegenover elkaar bracht, waren het toch de economische factoren die de voorrang kregen: ...*la priorité étant donnée aux besoins de main-d'oeuvre*²⁷⁹.... Na de Tweede Wereldoorlog werd de aanpak helemaal anders. In de emigratielanden werden bureau's opgericht, zoals in Doornik. De kandidaten werden medisch onderzocht en ook op hun professionaliteit getest alvorens ze hun kandidatuur konden indienen. Voor de landbouw gold een minder strenge procedure vermits de kandidaten voor deze sector enorm gegeerd waren²⁸⁰. Vooral in Polen werden enorm strenge maatregelen getroffen (een streng medisch onderzoek, vaccinaties, desinfecties enz...), dit alles "in naam van de hygiëne"²⁸¹. Al bij al is de institutionalisering van de migratiepolitiek slechts een half succes geweest²⁸².

3.3.3 WETTEKSTEN EN DECRETEN

3.3.3.1 Algemeen

"*Het is beter ons liberaal op te stellen in het kader van een repressieve reglementering in plaats van repressief te zijn in een liberaler klimaat*", schreef Pierre Guillen in zijn *L'évolution du statut des migrants en France aux XIX-XXième siècle*²⁸³. De vrije toegang tot het Frans grondgebied en de vrije keuze bij het zoeken naar werk was in de 19de eeuw altijd een gekend fenomeen geweest. Rond de jaren 1920 was er nood aan wetten en reglementeringen om de stroom inwijkelingen op een adequate manier te kanaliseren. De stappen van de migrant werden m.a.w. gevolgd zoals mag blijken uit het overzicht hieronder.

²⁷⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 107.

²⁸⁰ *Ibid.*, p. 109.

²⁸¹ Vergeten we niet dat de arbeider reeds een zekere bescherming genoot, zoals was vastgelegd in het Frans-Poolse akkoord van 14 oktober 1920.

²⁸² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 112.

²⁸³ In: *L'Emigration politique en Europe aux XIX et XX siècles*, Ecole française de Rome, 1991, p. 55. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 117.

3.3.3.2 Chronologisch overzicht

Het decreet van 2 oktober 1888 vond zijn oorsprong in het klimaat van de economische crisis gekenmerkt door uitingen van xenofobie. Ook de schrik voor aanslagen van anarchisten zat er goed in. Immers, de bevolking van vreemde origine was tussen 1851 en 1886 liefst verdrievoudigd. Een vreemdeling was vanaf nu gehouden op het plaatselijk gemeentehuis enkele formaliteiten te vervullen. Zo maakte hij nu voor het eerst melding van zijn bestaansmiddelen die zijn verblijf op het grondgebied kon rechtvaardigen. Met de wet van 8 augustus 1893 dienden de vreemdelingen zich in te schrijven in het *registre d'immatriculation*. Voor de vreemdelingen die niet onder het decreet van 1888 vielen, was ontsnappen aan de wet van 1893 niet mogelijk. De inschrijving op het gemeentehuis moest binnen de 8 dagen gebeuren. De vreemdeling kreeg tegen betaling een *récépissé* uitgereikt zonder hetwelk hij geen werk kon uitvoeren op Frans grondgebied²⁸⁴. Op 24.10.1893 verscheen een circulaire als aanvulling op de hogervernoemde wet i.v.m. de vreemdeling die het grondgebied verliet (alinea 10). Telkens wanneer de werknemer van vreemde origine zich verplaatste, diende hij zijn bewijs van immatriculatie op het gemeentehuis te laten viseren. Ook de autochtone werkgever was aan een strenge reglementering gehouden. Met Wereldoorlog I kwam een nog strengere controle van de nationale veiligheid. Door het decreet van 2 april 1917 werd de invoering van de identiteitskaart voor vreemdelingen verplicht voor *...tout allogène au-dessus de quinze ans demeurant en France plus de quinze jours...* Nauwelijks enkele dagen later, op 21.04.1917, regelde een ander decreet nu het statuut van de vreemde arbeiders: zij moesten beschikken over een identiteitskaart én een doorgangsbewijs (*carte de circulation*) *...de couleur chamois pour l'agriculture, verte pour l'industrie...* Vanaf nu was er een strict onderscheid tussen de vreemdeling en de gesalarieerde arbeider van vreemde origine, beide op Franse grond. Ook de werkgever was gehouden, op straffe van boete, een vreemdelingenregister bij te houden waarin de aankomst en het vertrek van de werknemer vermeld werd: *...au niveau local, les cultivateurs deviennent les auxiliaires obligés de l'autorité*²⁸⁵ In een circulaire (nummer 66) van 20.07.1921 werd gesproken over het verval van het immatriculatiebewijs van zodra een identiteitskaart verworven werd. Vanaf 1925 kwam er een economische vertraging op gang die alweer enkele xenofobe stromingen teweegbracht: niet vaak zonder hulp van de pers en opruiende

²⁸⁴ F. LENTACKER, *op.cit.*, p. 385.

²⁸⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 119.

politici werden de buitenlandse werkkrachten al snel als grote concurrenten gezien. Er werd naar een regeling gezocht om de inwijkelingenstroom onder controle te houden. Het resultaat was de wet van 11.08.1926 die de bescherming van de autochtone arbeider vastlegde. Voor de migrant was een arbeidscontract noodzakelijk alvorens hij over een identiteitskaart van vreemdeling kon beschikken. Op de identiteitskaart diende vermeld te worden: *...la mention "travailleur" avec la nature de la profession exercée et la date du contrat....* De bedoeling was duidelijk: het vermijden dat de vreemde arbeider teveel zou aangetrokken worden door 'attractievere' sectoren dan deze waarvoor hij aanvankelijk een aanvraag ingediend had²⁸⁶. Zo diende de arbeider één vol jaar te wachten alvorens van werkplaats te veranderen. De werkgever werd alweer streng aangemaand het inschrijvingsregister strict bij te houden voor de indienstgetreden arbeiders van vreemde origine. Het interministerieel besluit van 20.01.1927 was analoog aan de wet van 11.08.1926_ mits enkele kleinere wijzigingen. Het decreet van 06.02.1935 kwam in een periode die gekenmerkt werd door werkloosheid, een toevloed van politieke vluchtelingen en slachtoffers van raciale vervolgingen. Dit decreet beperkte de bewegingsvrijheid van de vreemdeling gevoelig. Zo was de identiteitskaart enkel nog geldig voor het verblijf in één departement en *...il est nécessaire d'obtenir une autorisation préfectorale pour en changer....* Een ander decreet, van oktober 1935, voorzag zware straffen en zelfs een gevangenisstraf voor hen die de vastgelegde regels niet opvolgden²⁸⁷. Zo bracht een nieuw decreet, eveneens van oktober 1935, een wijziging voor de houder van de identiteitskaart *...le décret supprime le renouvellement automatique de la carte d'identité; une mesure dont bénéficiaient les individus mariés à une Française, ou dont les enfants étaient nés en France, ou bien encore ceux qui y avaient une propriété....* De decreten Daladier van 2 en 14 mei 1938 waren genoemd naar het eminent lid van de *Parti radical*. Het eerste betrof het installeren van een vreemdelingenpolitie en het tweede regelde het verblijf van de vreemdelingen op Franse bodem. Er werd van de vreemdeling niet minder dan een "*conduite exempte de tout reproche*" verwacht. Door het decreet van 14.05.1938 was het veranderen van betrekking, zeker voor de arbeiders uit de landbouw die door de industrie aangetrokken werden, veel moeilijker. Er diende in dat geval een nieuwe identiteitskaart aangevraagd te worden, mits goedkeuring van het plaatsingsbureau.

²⁸⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 119.

²⁸⁷ Ieder die een vreemdeling herbergde was verplicht deze komst binnen de 24 uren te melden.

Een goede politiek van de immigratie is in die periode dikwijls aan banden gelegd door zowel het patronaat, de autochtone arbeiders als de publieke, vaak xenofobe, opinie.

Na Wereldoorlog II regelde een *Ordonnance* van 2 november 1945 de aankomst en het verblijf in Frankrijk. De vreemdeling kon voortaan over één van de vier volgende kaarten beschikken:

- een tijdelijke kaart (1 jaar) geldig voor één departement en hernieuwbaar;
- een gewone kaart met beperkte geldigheid (3 jaar) voor meerdere departementen en hernieuwbaar;
- een gewone kaart met permanente geldigheid voor iemand die 10 jaar ononderbroken in het land verbleef;
- een permanente kaart voor alle loontrekkenden met onbeperkte geldigheidsduur voor iemand die meer dan 13 jaar in Frankrijk verbleef²⁸⁸.

3.3.4 TOEPASSING VAN DE WETGEVING

3.3.4.1 Het gewicht van de papiermolen

Het gemeentebestuur had in het interbellum een dubbele rol, enerzijds hielp het de plaatselijke eigenaars bij de administratieve molen, anderzijds stond het - niet in alle gevallen - de migrant bij. Vermits de burgemeester ook politiebevoegdheid had, verscherpte de controle op de vreemdeling. Drie formulieren moesten ingevuld worden: een *État nominatif et par nationalité des étrangers* (1) voor diegenen die in orde waren met hun verblijfsvergunning volgens decreten van 2 en 27 oktober 1888 en de circulaires van 7 november 1893. Het inlichtingenblad telde 12 kolommen. Een ander document (2) vervulde het eerste en legde de nadruk op de data die de betrokkene ingevuld had. Een individuele fiche (3) met alle bijzonderheden en eventuele opmerkingen vervulde het dossier. Eén dossier bleef op de prefectuur, één werd aan de onderprefect overhandigd en één exemplaar was voor het gemeentebestuur bestemd²⁸⁹.

3.3.4.2 De gevolgen voor de gemeentebesturen

Vanaf 1920 werden de gemeentebesturen nauwer betrokken bij de samenstelling van de dossiers. Het gemeentebestuur had contact met de lokale politiediensten, de prefectuur en de plaatsingsbureau's. Zo was de burgemeester voortaan gehouden aan een

²⁸⁸ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 119.

²⁸⁹ *Ibid.*, p. 122.

vooronderzoek waarbij hij vooral toezag op: de bestaansmiddelen, de houding en het zedelijk gedrag van de betrokkene, de personen met wie de vreemdeling omging en niet te vergeten zijn ...*sentiments francophiles*²⁹⁰ Met het oog op een eventuele integratie waren deze gegevens onontbeerlijk. De migrant werd gedefinieerd volgens zijn plaats in één van de twee grote beroepscategorieën: de industrie of de landbouw. De burgemeester legde verantwoording af aan de prefect en moest regelmatig de vragen van de consuls beantwoorden. De komst van de migrant bracht voor de gemeente een grotere aandacht voor het veiligheidsaspect, méér administratief werk en veel meer verantwoordelijkheden. We kunnen ons dus afvragen of de komst van de migrant wel zo gunstig bekeken werd. De migrant was “ongewenst” en enkel indien hij op voldoening kon rekenen van een eigenaar mét invloed die bijvoorbeeld ook nog in de gemeenteraad zat, was hij geen “last” in de ogen van de gemeenschap.

Zeker niet alle gemeentebesturen hebben de wetgeving nauwkeurig opgevolgd. In de jaren 1930 waren de migranten vaak het onderwerp van discussie in de briefwisseling tussen de prefecturen en de gemeentebesturen. Niet de vreemdeling zelf, maar het uitblijven van de noodzakelijke formaliteiten vanuit de gemeenten bezorgden de prefect heel wat kopzorgen. Van hun kant verzamelden verschillende burgemeesters hun grieven en vroegen ze om een grotere soepelheid²⁹¹. Toch was de rol van de gemeentesecretaris, meestal *l'instituteur du village*²⁹² genoemd, zeer groot. Uiteraard brengen al deze tekortkomingen ons bij de vraag in hoeverre de lijsten opgemaakt met de overzichten van de vreemdelingen in Frankrijk betrouwbaar zijn. In bepaalde gemeentehuizen bleven de aanvragen voor het bekomen van identiteitskaarten gewoon liggen. Zo bleek dat in 1912 liefst 1.832 aanvragen, opgeslagen in diverse gemeentehuizen van de Seine-et-Oise, niet werden doorgestuurd²⁹³. Met de onvrede van de lokale besturen op het vlak van de administratie bij het afhandelen van het vreemdelingendossier, riskeerde de migrant ook altijd het kind van de rekening te worden. Elke laattijdigheid werd hem zwaar aangerekend. Veel hing af van het “*niveau culturel*” van de burgemeester. We mogen niet vergeten dat de grote meerderheid van de burgervaders landbouwers waren die

²⁹⁰ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 122-123. We kunnen deze manier van inschrijven een beetje vergelijken met de gegevens die in onze eerste bevolkingsregisters werden opgenomen.

²⁹¹ Op 14.12.1932 stuurden 14 gemeenteraden van het departement Ardennes een motie aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Op 09.03.1933 volgden nog 11 gemeentebesturen. R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 124.

²⁹² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 126.

²⁹³ A. D. Seine-et-Oise, 5 M 2, *Étrangers, correspondance*, 1881-1914.

amper de lagere school hadden doorlopen²⁹⁴. Behalve de rol van de burgemeester waren andere beslissende factoren zeker de economische conjunctuur en de politiek.

3.3.4.3 Situatie in de Oise

3.3.4.3.1 Briefwisseling

Uit de teksten i.v.m. de vreemdelingen in Frankrijk is het nuttig de briefwisseling door te nemen tussen respectievelijk het Ministerie van Binnenlandse Zaken (*Ministère de l'Intérieur*), de Prefecten van de departementen en de commissarissen van politie.

Brief van de politiecommissaris van Beauvais aan de prefect van de Oise dd. 10.11.1928²⁹⁵:

De commissaris stelde vast dat *...au cours de mes tournées de surveillance...* de voorschriften in verband met het vreemdelingenstatuut, opgemaakt volgens de wet van 8.8.1893, niet nageleefd werden in het departement van de Oise.

Hij vervolgde dat *...depuis plusieurs années les Secrétaires de Mairie ne tiennent plus de registre d'immatriculation des Etrangers. De son côté, la Gendarmerie a cessé de relever les infractions à ladite Loi, ayant reçu, paraît-il, des instructions formelles en ce sens...*

De grote bekommernis van de commissaris betrof het verschil met de andere departementen (*les départements limitrophes*) die zich wel strikt aan de wet van 8.8.1893 hielden wat tot ongeoorloofde situaties kon leiden: *...de sorte qu'un étranger, quittant le département de l'Oise pour aller habiter celui de la Somme, p.ex., ferait l'objet de poursuites pour défaut d'immatriculation, alors que, muni de sa carte d'identité, il pouvait, en toute bonne foi, se croire en règle avec la Loi...*

Vooraf de circulaire nr. 66 van 20.7.1921 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken aan de Prefecten – waaruit de commissaris letterlijk citeerde – deden verschillende vragen oprijzen: wat was belangrijker? De identiteitskaart of een bewijs van inschrijving?

(citaat circulaire 66): *...Le décret du 2.4.1917 créant la carte d'identité étant postérieur à la Loi de 1893 qui avait instituée l'immatriculation, les étrangers peuvent de bonne foi se croire en règle avec la législation française, dès lors qu'ils ont obtenu cette carte d'identité, ou qu'en ont fait la demande dans la forme réglementaire. D'autre part, le*

²⁹⁴ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 128.

²⁹⁵ ADO Beauvais, dossier Mp 4402-4451.

projet de loi sur le statut des Etrangers, soumis aux délibérations du Parlement, supprime purement et simplement l'immatriculation (...). Pour ces motifs et d'accord avec le Ministère des Affaires Etrangères, j'estime qu'il convient de ne pas exercer de poursuites judiciaires contre les Etrangers pour infraction à la Loi du 8.8.1893, s'ils ont satisfait aux prescriptions du Décret du 2 avril 1917, et sont porteurs soit de la carte d'identité elle-même soit du récépissé de demande qui en précède la délivrance. J'en ai avisé M. le Garde des Sceaux, Ministre de la Justice, en le priant de vouloir bien donner aux Magistrats des Parquets les instructions utiles... (einde citaat circulaire 66).

Verder merkte de commissaris op dat het Ministerie wel meer tegenstrijdige uitspraken deed. Zo citeerde hij uit een antwoord dat de minister van Binnenlandse Zaken hem op 24 augustus 1925 gaf op een gestelde vraag:

...la Loi du 8.8.1893 n'ayant pas été abrogée, les étrangers venant en France pour y exercer une profession, un commerce ou une industrie sont toujours tenus de se faire inscrire au registre d'immatriculation...

Voor de commissaris was het duidelijk: *...ce dernier document tranche la question d'une façon catégorique et sans faire d'exceptions. Rien ne s'oppose donc à ce que la Loi du 8.8.1893 reçoive son entière application...* en merkt hij vervolgens op *...qu'une brusque mise à exécution de cette Loi, inappliquée depuis si longtemps, risquerait d'apporter un certain trouble dans le Département où les Etrangers sont très nombreux...*

De commissaris stelde aan de prefect voor zo snel als mogelijk alle burgemeesters in te lichten *...pour qu'ils se munissent des registres d'immatriculation dont ils sont, pour la plupart, dépourvus....* De commissaris wees verder op een andere onregelmatigheid. Het betrof de werkgevers die buitenlandse werknemers in dienst namen en volgens de wet van 11.08.1926 en het interministerieel besluit van 20.01.1927 (gewijzigd art. 64 uit de *Code de Travail*) verplicht waren een register bij te houden: *...certains de ces employeurs en ignorent le modèle; d'autres n'en connaissent même pas l'existence...*

Brief van de Président du Conseil (Ministre de l'Intérieur-direction de la Sûreté Générale-Service Central des Cartes d'Identité des Etrangers, 7 rue Cambécérés Paris 8ième) aan de prefect van de Oise, Parijs dd. 21.12.1929²⁹⁶

Door de circulaire van 24.10.1893 (10e alinea) zou elke vreemdeling ...*soumis à la Loi du 8.8.1893 qui quitte notre territoire doit se faire immatriculer chaque fois qu'après une absence il revient dans notre pays; toutefois s'il est titulaire de la carte d'identité prévue par le décret du 2 avril 1917 et ceux qui l'ont suivi, il est, en fait, dispensé de cette obligation, d'après les dispositions de ma circulaire du 20 juillet 1921...*

Over het gebruik van de identiteitskaart werd in de brief vermeld: ...*la règle principale est la suivante: seul un séjour ininterrompu de plus de 60 jours est exigé pour qu'un étranger soit obligé de solliciter la délivrance de la carte d'identité. Cette règle s'applique à celui qui vient en France plusieurs fois par an, tout en n'y séjournant, chaque fois que moins de deux mois....*

3.3.4.3.2 De inbreuken in definitie en in cijfers

Op 15 november 1940 troffen 2 gendarmen van de brigade Froissy te Bucamps een Belg aan op de hoeve van een Belgische pachter. In het eerste oorlogsjaar was het niet verwonderlijk dat vele geëvacueerden in Frankrijk een toevlucht zochten. De gendarme werd een inlichtingenagent. Door zijn voortdurende controle werd hij voor de migrant "iemand om schrik van te krijgen" in tegenstelling tot wat de taak van de gendarme was: een veilig gevoel te geven. Een ander onveilig gevoel kwam door de verklikking (*la délation*). Onder de vorm van anonieme brieven werden vreemdelingen verraden. Een landbouwer die het minder goed deed of soms een andere politieke gedachte koesterde waren voldoende om iemand bij de overheid aan te geven²⁹⁷.

Ondanks het feit dat de vreemdeling scherp in de gaten gehouden werd en de kleinste misstap grote gevolgen kon hebben ging ook de ambtenaar niet altijd vrijuit. De burgemeester van Saint-Quentin-des-Prés werd op 24 maart 1945, wegens het niet vervullen van zijn administratieve plichten, fel berispt: ...*je vous prie de remédier à cet état (la carence apportée par le secrétaire de mairie) de chose immédiatement et vous*

²⁹⁶ ADO Beauvais, dossiers Mp 4402-4451.

²⁹⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 130-131.

*signale que la responsabilité des étrangers est engagée autant que la vôtre personnellement*²⁹⁸....

De migrant die gestraft werd draaide zowel voor het misdrijf (financieel) op en riskeerde een definitieve uitwijzing. Het was opmerkelijk dat bijvoorbeeld de rechtbank van Senlis clementer was dan deze van Beauvais²⁹⁹. Ook voor het toekennen van de strafmaten golden verschillende termijnen en cijfers. Voor een gelijkaardig delict kon de boete variëren tussen 16 en 100 frank.

In de Oise werden in 1935, 93 strafdossiers opgemaakt voor de vreemdelingen. In 1939 waren er 76 dossiers. In 1939 was het grootste delict en goed voor 47 %, de afwezigheid van de benodigde documenten tijdens de uitgevoerde controles. De andere bekeuringen betroffen diefstal (22 %), geweldpleging (21 %), onrechtmatig verblijf (4 %), landloperij (3 %) en diverse inbreuken (3 %)³⁰⁰. Als we deze cijfers vergelijken met deze van 1935, komen we tot enkele opmerkelijke vaststellingen. Alle inbreuken waren in 1939 gevoelig verminderd t.o.v. 1935 met uitzondering van de afwezigheid van documenten, een vergrijp dat fors, van 16 % naar 47 %, gestegen was. Over het geheel hebben, van alle delicten in 1939 onderzocht, 17 % aanleiding gegeven tot uitwijzing, 45 % bleven bij waarschuwingen en 38 % werden geklasseerd zonder gevolg. In 1935 waren deze cijfers respectievelijk 78 %, 18 % en 4 %³⁰¹.

Waar diefstallen en geweldplegingen in het begin van de jaren 1930 nog goed waren voor 53 % van het totale aantal inbreuken verminderde dit cijfer aanzienlijk naar het begin van de jaren 1940 toe. Na de oorlog en vooral rond 1960-1961 verdwenen de bovenstaande delicten, gepleegd door vreemdelingen op Franse bodem, haast volledig.

3.3.4.3.3 De Belg en zijn transparantie

Op 22 november 1931 werden te Fresneaux-Montchevreuil twee eenden ontvreemd. De daders bleken twee dronken Belgische arbeiders te zijn. Begin december 1931 werden ze door de correctionele rechtbank van Beauvais tot 15 dagen gevangenisstraf veroordeeld. Door de veroordeling werd eveneens een diepgaande studie gemaakt van het dossier van de beide delinquenten. Voor één van de veroordeelden liep dit niet goed af. Uit informatie van de voormalige werkgevers bleek dat hij slecht presteerde. Een van de

²⁹⁸ ADO Beauvais, 121 W 7, *Étrangers, correspondance et affaires diverses, état mensuel des départs, régularisations*, 1941-1946.

²⁹⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 134.

³⁰⁰ *Ibid.*, p. 135.

³⁰¹ *Ibid.*, p. 140.

kenmerken van een minder goede werkkraacht zag Hubscher in de gedwongen mobiliteit van de arbeider: *...changer d'employeur au gré des circonstances est le signe d'un caractère instable*³⁰² De procureur van Beauvais oordeelde, volgens een brief aan de Minister van Binnenlandse Zaken, dat het beter was de vreemdeling uit te wijzen, een standpunt dat door de prefect van de Oise werd onderschreven. Na het afnemen van de identiteitskaart werd de Belg gesommeerd binnen een bepaalde tijdsspanne het land te verlaten³⁰³. Toen de gendarmen zich bij het woonhuis van de betrokkene kwamen aanmelden om de Belg tot de grens te begeleiden, bleek de vogel gevlogen. Een opsporing in het gehele departement werd bevolen. Vrij vlug bleek dat het bevel tot uitwijzing, door het teveel aan diensten die erbij betrokken waren, zijn efficiëntie verloor. Uit het onderzoek zal toch blijken dat de Belg veruit als de beste migrant omschreven werd. Hubscher spreekt over *“la transparence des migrants belges, presque des Français”*³⁰⁴. In de vroege jaren 1930 waren de Spanjaarden, Italianen en de Polen de grootste boosdoeners. Het misdrijf werd *...un délit de nationalité*³⁰⁵

3.3.5 DE NATURALISATIE

3.3.5.1 De jus sanguinis en de jus soli

Het is belangrijk na te gaan in hoeverre de migranten, in de periode 1850-1950 en op Frans grondgebied, gekozen hebben voor de naturalisatie. We zullen vaststellen dat de naturalisatie slechts weinigen kon bekoren. Voor vele migranten was het een droom *...[de] revenir dans son village avec une position supérieure à celle du départ,[d'] acheter de la terre, [de] bâtir une maison ou jouir d'une retraite paisible*³⁰⁶ ... Toch kon het lot er anders over beslissen. De naturalisatie moet gezien worden als een gunst³⁰⁷ die toegekend of verworpen kon worden. Het tijdperk en de omstandigheden speelden hierbij een grote rol. Vanaf de eerste denkpistes die moesten leiden tot het al dan niet toekennen van de Franse nationaliteit speelden twee voorwaarden: de afstamming (*jure sanguinis*) en de geboorteplaats (*jure soli*). In het *Ancien Regime* gold de *jus soli* als belangrijk

³⁰² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 140.

³⁰³ *Ibid.*, pp. 136-137.

³⁰⁴ *Ibid.*, p. 138.

³⁰⁵ *Ibid.*, p. 155.

³⁰⁶ *Ibid.*, p. 263.

³⁰⁷ Volgens Frank Caestecker in *From an Emigration to an Immigration* p. 25 en opgenomen in *Alien Policy in Belgium 1840-1940*, Berghahn Books, New York Oxford, 2000: *...Becoming French was seen as a safeguard against discrimination, street violence, dismissal and expulsion...*

element voor de erkenning terwijl de *Code Civil* veeleer de *jus sanguinis* als basisvoorwaarde had³⁰⁸.

Door de wet van 3 december 1849, in een periode waarin heel wat wantrouwen tegenover de migrant bestond, werd een aanvraag tot naturalisatie mogelijk na een verblijf van 10 jaar op Franse bodem. Pas op het einde van de 19de eeuw werd de wetgeving minder strikt. De wetten van 26 juni 1889 en 22 juli 1893 legden een procedure vast die een zekere terugschroeving inhield van de termijnen die in 1849 waren opgesteld. Het verblijf werd van 10 jaar naar 3 jaar teruggebracht en één jaar volstond zelfs voor een migrant die een Française huwde. Een buitenlandse vrouw die een Frans staatsburger huwde verkreeg die nieuwe nationaliteit automatisch. Een kind, geboren in Frankrijk van een vader-migrant die eveneens in Frankrijk was geboren, verkreeg de nationaliteit bij zijn geboorte. Als, in dit geval, de moeder Frans staatsburger was kon haar kind, van zodra meerderjarig op 21-jarige leeftijd, kiezen voor één van de beide nationaliteiten. Het moet gezegd dat elk kind van ouders-migranten, geboren in Frankrijk, bij meerderjarigheid de Franse nationaliteit bekwam, zo het zich tegen deze “gunst” niet had verzet.

Tussen de twee wereldoorlogen kunnen we spreken van een zeer bescheiden aantal naturalisaties en de oorzaak hiervan lag zeker bij de opzettelijk in stand gehouden langzaam-aan-acties van de betrokken administratieve diensten³⁰⁹.

Vanaf 1924 werden de wetten van 1889 en 1893 herzien. Deze herziening mag gezien worden als een reactie op de herhaalde opmerkingen dat de vreemdelingen teveel voordelen bekwamen en vrijgesteld waren van de lasten die de Franse staatsburgers wel moesten dragen. Door de wet van 10 augustus 1927 werd de notie van “de wil”, de *jus voluntatis*, zelfs beperkt. Een kind van een vader-migrant en een Franse moeder kreeg de Franse nationaliteit zonder dat er opties werden voorzien. De migrant, in het buitenland geboren, kon nu na 3 jaar verblijf een aanvraag indienen terwijl dit vroeger 10 jaar was geweest. De grens tot meerderjarigheid werd van 21 jaar naar 18 jaar teruggebracht. De Franse vrouw die een buitenlander huwde, kon nu en in tegenstelling tot vroeger, bij de voltrekking van het huwelijk opteren haar oorspronkelijke Franse nationaliteit te behouden. De wet van 1927 bracht met andere woorden een grote versoepeling in het

³⁰⁸ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 263.

³⁰⁹ *Ibid.*, pp. 263-264.

naturalisatieproces. Een buitenlander kon, met andere woorden, de Franse nationaliteit verkrijgen hetzij door naturalisatie hetzij door optie. De kinderen van ouders-migranten die in Frankrijk geboren waren kregen het Frans staatsburgerschap bij meerderjarigheid en aan de minderjarige kinderen van genaturaliseerde buitenlanders werd dit staatsburgerschap onmiddellijk toegekend³¹⁰.

3.3.5.2 Aanspraak maken op de erkenning of verzaken

Bij de toekenning van het staatsburgerschap golden enkele, meestal strenge, regels. Slechts nu en dan en afhankelijk van de periode waarin de aanvraag wordt ingediend, is van enige soepelheid sprake. Tot de verzamelde inlichtingen waarbij zowel het verleden als het heden van de migrant werden onderzocht, behoorden: de gezinssamenstelling, zijn verblijfplaatsen, zijn bewijs van goed zedelijk gedrag, zijn militaire dienstverplichtingen, zijn loyaliteit, zijn graad van assimilatie, zijn sociaal nut voor de gemeenschap, zijn vermogen en zijn gezondheidstoestand³¹¹. Een politiek of syndicaal verleden kon het proces belemmeren. Het volledig dossier van de kandidaat belandde tenslotte op het ministerie waar een definitieve goedkeuring, een tijdelijke bevestiging of zelfs weigering werd uitgesproken. Volgens een decreet van 2 november 1945 waren de burgemeesters belast met het aanleggen van een assimilatiestaat van de buitenlander die toeliet de graad van “verfransing” van de kandidaat te peilen³¹².

Reeds van bij de eerste aanvragen tot naturalisatie was de goede reputatie van de kandidaat een belangrijk criterium. Ook de gezondheidstoestand van de kandidaat kreeg een bijzondere plaats in het dossier *...car la grande crainte des autorités est d'avoir à supporter la charge financière de personnes aux confins de l'indigence ou nécessairement vulnérables sur le plan médical*³¹³.... Het was geenszins de bedoeling de nationaliteit toe te kennen aan een individu die voor de Franse samenleving veeleer een last dan een aanwinst betekende. Het sociale nut, het bewijs van “nodig en nuttig zijn” was geen probleem als de te naturaliseren persoon uit de landbouwsector kwam, waar meestal een tekort aan geschikte arbeidskrachten was. Na de Tweede Wereldoorlog

³¹⁰ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 269.

³¹¹ In feite was het aanleggen van dit dossier niet verschillend van de regels die gevolgd werden bij de uitwijzing van een migrant.

³¹² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 269.

³¹³ *Ibid.*, p. 271.

veranderde de situatie in die zin dat personen ...*exerçant des professions utiles à l'économie nationale*³¹⁴ ... zelfs vrijgesteld werden van het betalen van zegelrechten.

Wat weerhield de migrant uiteindelijk van zijn aanvraag tot het bekomen van de nationaliteit? Zeker waren er de hoge kosten (26 %) maar volgens de enquête van Demangeon uit 1939 spelen andere factoren een niet minder grote rol: de militaire verplichtingen (22 %), de te vervullen formaliteiten (15 %), de logge administratie (12 %), de trouw aan de geboortegrond (7 %), de slechte wil van het geboorteland³¹⁵ (7 %), het idee van een snelle terugkeer (6 %) en jawel, de onzin van de procedure (5 %)³¹⁶. Jonge buitenlandse werkkrachten hadden helemaal geen zin om twee volle jeugdijaren aan een militaire dienstplicht in Frankrijk te wijden³¹⁷. Laten we niet vergeten dat de naturalisatie, zeker in het interbellum, geenszins aangemoedigd werd door de katholieke Kerk (zie 3.4 De rol van de Kerk). De migrant werd beschouwd als een spaarder die in de mate van het mogelijke zijn spaarcenten naar zijn geboorteland stuurde wat zijn wil tot terugkeer onderstreepte. Dit hoorde bij “het-niet-helemaal-integreren” wat een verklaring kan zijn voor het feit dat historici zo weinig aandacht hebben geschonken aan de monetaire transferten.

3.3.5.3 De naturalisatie in cijfers

De migrant kon op het vredegerecht, volgens de wet van 1927, het Franse staatsburgerschap eisen voor zijn kinderen die in Frankrijk waren geboren. Bij de migranten-landbouwers kwamen deze procedures heel zelden voor. Veeleer werd gewacht op het automatisch in voege treden van de erkenningen. Enkele cijfers: in 1931 waren 10 % van de vreemdelingen, voor een totaal van 249.646³¹⁸ personen, genaturaliseerd, 13 % in 1936 en 29 % in 1946. Het moet gezegd dat heel wat dossiers, ingediend in de periode 1938-1939 die gekenmerkt werd door een xenofob klimaat (Vichy), werden “verdonkermaand” en zelfs... vernietigd.

³¹⁴ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 276.

³¹⁵ Het land van herkomst kon de procedure gevoelig bemoeilijken, bijvoorbeeld door het niet opsturen of heel langzaam de benodigde officiële documenten (akten burgerlijke stand e.a.) van de kandidaat door te zenden. Zo is er het voorbeeld van het fascistische Italië dat er in de jaren 1930 alles aan doet om de naturalisatie van zijn onderdanen in Frankrijk te belemmeren.

³¹⁶ Opgenomen in het werk van R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 275.

³¹⁷ Volgens Frank Caestecker in *From an Emigration to an Immigration* p. 25 en opgenomen in *Alien Policy in Belgium 1840-1940*, Berghahn Books, New York Oxford, 2000: ...*Belgians established in France were able to escape French military service by invoking their Belgian citizenship...*

³¹⁸ Volgens R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 266 lag dit cijfer op 274.159 volgens een landbouwenquête.

Percentage van genaturaliseerden (mannen) in 1936 in Frankrijk³¹⁹	
Zwitsers	13,5 %
Spanjaarden	12,7 %
Italianen	12,5 %
Belgen	10,4 %
Polen	1,70 %

3.3.5.4 De naturalisatie in de Oise: geen succes

In de periode 1891-1912 waren op een totaal van 82 aanvragen tot naturalisatie, 8 aanvragen afkomstig van landbouwers.

Van het begin van de Eerste Wereldoorlog tot het einde van de Tweede Wereldoorlog hadden slechts 15 landbouwers een aanvraag ingediend. Deze uiterst geringe belangstelling was niet enkel in de landbouwsector zichtbaar: twintig dossiers moesten in 1929 bekeken en goedgekeurd worden, 26 in 1930 en 28 in 1945³²⁰.

Als we de onderstaande tabel bekijken, kunnen we stellen dat het voorrecht tot het indienen van een dossier tot naturalisatie, helemaal aan de belangstellingssfeer van de migrant-landbouwer in de Oise is voorbijgegaan:

Dossiers ingediend door migranten-landbouwers in de Oise	
Periode 1930 tot 1944	2
1945	1
1946	14
1947	0

3.3.5.5 De vervroegde naturalisatie

Op 18 juni 1926 kwam de Vlaamse landbouwer Alphonse De Meulemeester naar het vredegerecht van het kanton Méru met een speciaal verzoek. In het bijzijn van griffier Maurice Delasalle maakte vrederechter Georges Nanty een verklaring op om de toekomstige nationaliteit van de 4 kinderen van het echtpaar De Meulemeester-Verhelle, wonende te Méru, vast te leggen.

In uitvoering van het decreet van 9 september 1925 werd bevestigd dat:

uit het huwelijk te Villeneuve-le-Roi (dép. Val-de-Marne) van 31 januari 1920 tussen Alphonse De Meulemeester, geboren te Tielt op 28 februari 1889 en zijn echtgenote

³¹⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 267.

³²⁰ *Ibid.*, p. 267.

Julie Verhelle, geboren te Langemark, vier kinderen waren geboren te Villeneuve-le-Roi: Maria Augusta (°1921), Margu rite Leona (°1922), Madeleine Aimée (°1923) en Martha Noëlla (°1925)

waarbij de vader voor zijn kinderen, nog minderjarig en *...leur assurer la qualité de français, réclamait au nom de ceux-ci la nationalité de français...* in uitvoering van artikel 9 par. 10 van het Burgerlijk Wetboek. Tevens verklaart hij bij voorbaat te verzaken *...en tant que besoin...* aan de rechten die hen zijn voorbehouden volgens artikel 8 par. 4 van het Burgerlijk Wetboek *...de décliner la nationalité Française dans l'année de leur majorité...*

Bij de *Déclaration de Nationalité*³²¹ werden de huwelijksakte van het echtpaar, de geboorteakte van de vader en de geboorteakten van de kinderen toegevoegd³²². Het volledige dossier werd voor registratie overgemaakt aan het Ministerie van Justitie *...cette formalité exig e par la loi à peine de nullité...*

3.3.6 PARTIR POUR REVENIR

Zoals uit het vorig hoofdstuk (de naturalisatie) blijkt was de migrant in de eerste plaats een persoon die op vreemde bodem geld wou vergaren dat hem later een betere positie moest verschaffen. Het kapitaal dat hij kon verdienen werd bepaald door het inkomensniveau en de regelmatigheid van zijn arbeid. De terugkeer lag geheel in de logica van de migratie. Migreren betekende, althans voor een groot deel, zoveel als een vertrek naar een ballingsoord. Balling zijn wees op een slechte toestand die slechts een einde kon nemen als de oorzaken, die tot deze “verbanning” hadden geleid, waren weggenomen³²³.

Waarom is over deze terugkeer zo weinig geweten? In tegenstelling tot de komst van de migrant werd zijn vertrek niet met argusogen gevolgd. En was dit wel nodig? Het was precies zijn komst op Franse bodem die de hoogste administratieve en gerechtelijke

³²¹ ADO Beauvais, dossiers Mp 4402-4451.

³²² Hier valt op dat de echtgenote en moeder van de kinderen niet aanwezig moest zijn bij het opnemen van de verklaring. Haar geboorteakte was ook niet vereist.

³²³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 285. Hubscher verwijst naar een artikel van E. T mine: *Vieillir en immigration* art. cit. p. 38 zonder verdere duiding.

instanties nauwkeurig bijhielden in het kader van het economisch, demografisch en zelfs politiek beleid. De komst van de migrant, naar aantallen, perioden en afkomsten, waren belangrijk voor de Franse statistieken. Voor de terugkeer van de migranten, al dan niet in grote mate, was behoorlijk minder belangstelling³²⁴. De leeftijd speelde een grote rol. Hoe ouder de migrant, hoe meer de gedachte aan de terugkeer werd gekoesterd. In bepaalde gevallen verliep de terugkeer niet als gepland. Door zijn lange afwezigheid werd de migrant soms niet langer als een deel van de gemeenschap beschouwd. Weg was voor hem of haar het ideaal van de gekende thuishaven ...*loin de l'image idéalisée construite durant l'expatriation*³²⁵....

In bepaalde gevallen werd de terugkeer helemaal geblokkeerd. Enerzijds was de terugkeer geen optie als de familie geen zichtbaar bewijs kon leveren van een zekere welvaart: ...*on accepte de végéter sur place pour s'épargner l'humiliation d'un retour peu glorieux*³²⁶.... Zo waren er de kinderen, al dan niet in Frankrijk geboren maar die er wel opgroeiden, die het idee van de terugkeer verwierpen. De ouders verkozen dan bij hun kinderen en kleinkinderen te blijven.

Het bestuderen van de terugkeer is slechts mogelijk door de lijsten van de geregistreerde buitenlanders, in bepaalde plaatsen opgetekend, over verschillende perioden met elkaar te vergelijken. Helemaal waterdicht is dit onderzoek niet vermits we altijd rekening moeten houden met een mogelijke naturalisatie, een overlijden of een eventueel vertrek naar een andere gemeente in dezelfde regio. Als er sprake is van een echte terugkeer moet dit onderzoek ook in het land van herkomst verdergezet worden. Zoals verder uit mijn persoonlijk onderzoek zal blijken (zie 4.2.4.3.4 Pimprez) waren de cijfers opvallend. In de periode 1929-1930 waren in Pimprez 39 vreemdelingen ingeschreven waaronder een tiental Belgische families³²⁷. In 1934 verbleven nog 5 buitenlanders in deze gemeente, waaronder 4 Belgen³²⁸. De overige landgenoten waren allen naar België teruggekeerd. Samengevat kunnen we stellen dat de migranten, met uitzondering van de personen die een eigendom hadden, voor een terugkeer kozen. De terugkeer was een vast onderdeel

³²⁴ Volgens Hubscher zijn slechts enkele kleinere studies gemaakt over de uittochten en dan ook op regionale basis. Een grote en gekende terugkeer was er zeker aan de vooravond van Wereldoorlog Twee.

³²⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 295.

³²⁶ *Ibid.*, p. 293

³²⁷ ADO te Beauvais, Mp 5009/1, 5009/2 en 5010.

³²⁸ ADO te Beauvais, Mp 5014.

van het migratieprogramma. De duur van de verblijfsperiode speelde uiteraard een grote rol. Soms konden onvoorziene omstandigheden ervoor zorgen dat de plannen tot terugkeer moesten opgeborgen worden. In vele gevallen waren het precies de kinderen van de migranten die de keuze tussen een verlengd verblijf of een eventuele terugkeer hebben beïnvloed.

3.4 De rol van de Kerk

3.4.1 HET WERK DER VLAMINGEN

Het Werk der Vlamingen te Parijs werd opgericht in 1862. De bedoeling was Vlaamse priesters in Frankrijk in te schakelen die zich over de godsdienstige verplichtingen van hun landgenoten moesten ontfermen. De Kerk had een zeer grote invloed op de geïmmigreerde Vlamingen in Frankrijk. De mis werd door Vlaamse priesters verzorgd en werd in het Nederlands gelezen. Ik heb een groepsfoto uit 1934 gevonden van Vlamingen na een Paasviering aan de Saint-Jacqueskerk te Compiègne³²⁹. De kerk was één van de ontmoetingsplaatsen bij uitstek voor de Vlamingen die in de regio woonden. De contacten met de andere Vlamingen en het feit dat de mis in de eigen taal werd gehoord, stimuleerden de Vlamingen niet om de Franse taal te leren. Tussen 1862 en 1897 werden 11.000 huwelijken ingezegend³³⁰. Vanaf 1900 concentreerde *Het Werk* zich vooral op de landbouwers. Dit kwam door de opkomst van de vakbonden waardoor de Kerk minder greep kreeg op de arbeiders. Daarom werd een *Ligue des ouvriers émigrants* opgericht, een Katholieke Belgische vakbond met een eigen spaarkas en een ziekenfonds. In 1920 kwam daar de *Ligue des cultivateurs Belges* bij. In 1922 werd een fusie tussen deze beide verenigingen uitgevoerd. De nieuwe organisatie kreeg de naam *Union Agricole Belge* en kon het Franse broertje van de Belgische Boerenbond genoemd worden³³¹. Geestelijken brachten een bezoek aan alle Belgische landgenoten in de regio en er werd zelfs een krant verspreid: *Het Volk van Vlaanderen*³³².

In het *Werk der Belgische Uitwijkelingen* - een verslag van 1920³³³ lezen we dat de Belgische inwijkelingen in 4 categorieën onderverdeeld werden. Vanaf 1920 vestigden

³²⁹ Zie bijlage 6.

³³⁰ F. LENTACKER, *op.cit.*, pp. 218-256.

³³¹ *Ibid.*, pp. 218-256

³³² *Ibid.*, pp. 218-256.

³³³ In: *Werk der Belgische Uitwijkelingen* – verslag over het jaar 1920.

zich, behalve de vele arbeiders die voor herstelwerkzaamheden naar Frankrijk waren getrokken, meer en meer Belgische landbouwers in Frankrijk.

- Het aantal Belgische vluchtelingen die door de oorlog uit hun woningen verjaagd waren en door het land zwierven werd geschat op 50.000;
- Het aantal Belgische nijverheidswerklieden, die sinds jaren naar de grote Franse steden zoals Parijs trokken, werd om en bij de 100.000 geschat en hun aantal vermeerderde sterk. Zij kozen ervoor zich met hun familie in de streek te vestigen;
- Belgische landbouwers vond men bijna in elk dorp van Picardië, Normandië en zelfs van Bretagne. Na de oorlog van 1914-1918 nam die Belgische landbouwinwijking meer en meer toe en breidde zich uit tot in de meest afgelegen departementen;
- De Belgische landbouwwerklieden tenslotte. Hun aantal werd geschat op 40 à 50.000. Ze gingen al vóór de oorlog naar Frankrijk om er veldarbeid te verrichten: ze vertrokken jaarlijks in de maanden maart-april-mei en verspreidden zich vooral in de departementen Seine et Marne, Seine et Oise, Eure et Loire, Oise, Aisne, Somme, enz... In augustus, na de oogst, keerde een groot aantal terug naar België. In oktober van datzelfde jaar vertrokken velen onder hen terug richting Frankrijk *...voor het uitdoen der beeten en het werk in stokerijen en suikerfabrieken; bij deze soort werklieden mogen ook eenige honderden steenbakkers gerekend worden die ieder jaar gaan werken in de steenbakkerijen van het Noorden, Pas de Calais of omstreken van Reyms...*

3.4.2 DE GEESTELIJKE NODEN VOLGENS DE KERK - DE INVLOED VAN DE KERK OP DE VLAMINGEN IN FRANKRIJK

In de periode 1853-1870 werd Parijs omgetoverd tot een ‘moderne’ stad. Het was meer bepaald Napoleon III³³⁴ die architect Georges Haussmann³³⁵ de opdracht had gegeven Parijs uit haar middeleeuws keurslijf te bevrijden. Rond 1860 werden de oude stadsgedeelten afgebroken en voor de heropbouw van de stad waren veel werklui nodig. Ook van buiten de landsgrenzen werden werklui aangeworven. Vlaanderen werd op dat ogenblik geteisterd door een zware sociale en economische crisis. Er was een grote hongersnood door de mislukte oogsten en door de pest- en cholera-epidemieën.

³³⁴ Napoleon III (°1808 +1873).

³³⁵ Georges Haussmann (°Parijs 1809 +Parijs 1891).

Duizenden Vlaamse arbeiders, metselaars, timmerlieden en vaklui trokken, al dan niet vergezeld van hun gezin, naar de grote bouwwerf Parijs. In 1862 werd hun aantal op ongeveer 20.000 geschat.

In datzelfde jaar zag de katholieke kerk deze Belgen als een groep mensen die leefden ‘in ghetto’s zonder enig religieus en moreel houvast’. Zeker verstonden de Vlamingen de taal van de plaatselijke clerus niet en deze laatste had ook geen inzicht in de specifieke ‘problemen’ (dixit de katholieke kerk) zoals het concubinaat van deze Vlaamse gastarbeiders. Elke grote Vlaamse emigratiebeweging naar Frankrijk toe werd gekenmerkt door de kerkelijke bezorgdheid: *...tous ces enfants de la Belgique vont à Paris dans l'intention de soigner leurs intérêts matériels et beaucoup y perdent malheureusement leur âme. Ne comprenant pas les instructions religieuses ils sont privés de la nourriture spirituelle qui leur est indispensable. Ils s'affaiblissent tous les jours dans la vertu, s'éloignent des Sacrements, oublient les pratiques de piété et tombent dans les plus déplorables égarements. La foi est pour plusieurs le seul trésor surnaturel qui leur reste et cette foi même court souvent les plus grands dangers*³³⁶

De stichting in 1862 van het Werk der Vlamingen was voor de kerk ook niet meer dan tegemoetkomen aan een schreeuwende zedelijke nood: *...une oeuvre de préservation, de moralisation, sous la haute approbation de Son Eminence le Cardinal-Archevêque de Malines et la direction de Nosseigneurs les Evêques de Bruges et de Gand*³³⁷.... In 1863 werd in Rijsel gestart met het *Werk der Vlamingen in het Noorden van Frankrijk*. Dit Werk werkte autonoom en los van de stichting te Parijs. In 1866 werden door het Werk der Vlamingen 249 huwelijken inzegend³³⁸. In 1867 werd het aantal Vlamingen in Frankrijk geschat op 65.000.

In 1851 waren 6,7% van de inwoners in het Département du Nord Belgen, namelijk 77.674 Belgen op een totaal van 1.158.285 inwoners³³⁹.

³³⁶ In: *Œuvre des Flamands*, maart 1867.

³³⁷ *Ibid.*

³³⁸ 69 huwelijken afkomstig uit het aartsbisdom Mechelen, 86 (Gent), 64 (Brugge), 18 (Doornik), 5 (Limburg), 5 (Luxemburg) en 21 (Holland). Het Werk der Vlamingen verzorgde ook de correspondentie om de nodige bewijsstukken van de burgerlijke stand in België op te vragen.

³³⁹ L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 194.

Een Franse priester, P. Felix, was midden de 19de eeuw op het idee gekomen het Werk op te richten. Hij had contact genomen met de bisschop van Gent, Monseigneur Delebecque en hem verzocht *...de s'occuper du soin spirituel des nombreux Flamands...* die in Parijs woonden. In maart 1862 waren de bisschoppen Delebecque en Malou van Brugge akkoord om de Vlaamse priester Pierre De Mey uit Ronse naar Parijs te sturen. Op zondag 30 maart 1862 verzorgde deze zijn eerste mis in de kerk Saint-Eloi (Saint-Antoine). In deze voorstad leefden ongeveer 20.000 Vlamingen op een totaal van 65.000 Vlamingen in Frankrijk.

In een brief uit 1866 van Monseigneur Bracq, bisschop van Gent aan de bisschop van Parijs werd het doel van het Werk der Vlamingen omschreven als *...consistant à venir en aide aux Flamands, qui ne connaissent pas la langue du pays, sont exposés à mille dangers*³⁴⁰.... In 1873 leefden bij benadering 50.000 Vlamingen in Parijs, vooral geconcentreerd in de voorstad Saint-Antoine³⁴¹.

Op 17 april 1887 werd het 25-jarig bestaan van het Werk gevierd. Naar aanleiding van diverse geldinzamelingen, vooral in 1889 en 1891, wezen de betrokkenen steeds op het nut van het Werk: *...dans les secours matériels et moraux donnés aux Flamands qui visitent l'Oeuvre et fréquentent la salle de réunions, dans les visites faites aux Belges malades dans les hôpitaux de Paris et dans la régularisation des malades...* Naar schatting werden in het 25-jarig bestaan van het Werk 11.500 kerkelijke huwelijken voltrokken³⁴².

In 1900 werd een nieuw Werk opgericht dat heel dicht aanleunde bij het Werk der Vlamingen te Parijs. De initiatiefnemers waren nauw verbonden met de Gentse krant *Het Volk*. De naam van het nieuw Werk was: *Beschermkomiteit der Tijdelijke Uitwijkelingen van Oost-Vlaanderen*³⁴³ en richtte zich vooral *...aux nombreux ouvriers flamands, qui se rendent chaque année en France pour faire les récoltes et pour d'autres travaux saisonniers...* De eerste aalmoezenier werd in 1902 aangesteld en benoemd als

³⁴⁰ Brief dd. 11.08.1866 en opgenomen in *Historique de l'Œuvre des Flamands à Paris 1862-1940* door F. Claeys Bouuaert Gand, 1950.

³⁴¹ Volgens Franse statistieken bedroeg dit aantal vóór de oorlog van 1870: 60.000. Opgenomen in: *Godsdienstige Week*, 1874-75, p. 236.

³⁴² Idem brochure van 1887: *Le jubilé de l'œuvre des Flamands*.

³⁴³ Oppericht onder de bescherming van Monseigneur Stillemans, bisschop van Gent.

bestuurder: Frans Seijssens, leraar aan het Sint-Hendrikscollege te Deinze³⁴⁴. De voornaamste verwezenlijkingen in de beginperiode waren de oprichting van een vakbond voor de arbeidersmigranten en een eigen krant *Het Volk van Vlaanderen*. Later kwamen daar nog een spaarkas en een ziekenfonds bij. Het nieuwe Werk richtte zondagmissen en Paasvieringen in, bezocht de arbeiders en hielp hen bij het recupereren van achterstallige betalingen en het vorderen van schadevergoedingen. In het bisschoppelijk paleis van Gent werden lijsten bijgehouden van de Belgische gemeenten en ook de namen van de actieve leden, de weldoeners, die het Werk met raad en daad maar vooral financieel steunden³⁴⁵.

Tijdens Wereldoorlog I vielen alle contacten tussen het niet-bezette België en de Belgen die in Frankrijk woonden, geheel weg. Het Werk der Vlamingen was voor zijn inkomsten afhankelijk van het Belgisch Gouvernement in Le Havre. Het Werk en het Beschermkomitee raakten in financiële problemen. Frans Seijssens bekleeg zich bij de Belgische Minister van Financiën dat alle financiële middelen rechtstreeks aan het Werk der Vlamingen te Parijs werden doorgestuurd. In maart 1918 kwam er een voorstel om drie aalmoezeniers aan te stellen: één voor het Werk der Vlamingen en twee voor het Beschermkomitee der Tijdelijke Arbeiders. In januari 1920 stelde Frans Seijssens een rapport op waarin hij voorstelde de twee Werken onder één directie te plaatsen. Een maand later maakte hij een studiereis met een reporter van de krant *Het Volk* en beschreef de droeve toestand van de werklieden zodanig ...*dat er onze bevolking door bewogen werd*³⁴⁶....

3.4.3 INSTALLATIE VAN DE EERSTE POSTEN VAN HET WERK DER BELGISCHE UITWIJKELINGEN

Frans Seijssens werd gevraagd de inrichting en het bestuur van deze posten te verzekeren. Zijn hoofdverblijfplaats was te Gent, in de Wellinckstraat gelegen. Twee priesters uit het aartsbisdom Mechelen, Dams en Theyskens vestigden zich in maart 1920 in Amiens, de hoofdstad van Picardië. Amiens werd aldus de eerste post van de aalmoezeniers voor het Werk der Belgische Uitwijkingen. Achtereenvolgens werden

³⁴⁴ In 1906 en 1907 kreeg Seijssens twee adjunct-aalmoezeniers ter beschikking.

³⁴⁵ In de brochure *Comité de Protection des Ouvriers-émigrants de la Flandre Oriëntale* (1919) werden voor de gemeente Oosterzele 83 *membres actifs* opgenomen voor het jaar 1913. Voor het jaar 1914 is dit: 80.

³⁴⁶ In: verslag van het Werk der Belgische Uitwijkingen – verslag over het jaar 1920.

posten ingericht te Reims, Arras, St-Quentin, Laon, Douai en Compiègne. Louis Theyskens kreeg, bijgestaan door twee adjunct-aalmoezeniers de verantwoordelijkheid over 4 departementen rond Parijs.

Pas in 1930 werd het Werk der Vlamingen te Parijs en het Werk van de Migranten onder één directie geplaatst. Moyersoën, voormalig directeur van het Werk der Vlamingen te Parijs, werd belast met de algemene directie.

3.4.4 VOORBEELD VAN WERKING VOOR HET DEPARTEMENT VAN DE OISE

Hierbij een verslag van de aalmoezeniers: *...In 1932 hebben de aalmoezeniers van het Werk der Vlamingen te Parijs twee missie-omreizen gedaan in de verschillende departementen rond Parijs. Elke Belgische familie werd op voorhand verwittigd van de komst van den aalmoezenier. Na de biecht werd, onder de Communiemis, een vlaamsche preek gehouden, en in den loop van den dag, elke familie ten huize bezocht door den aalmoezenier...(...) Er waren Paaschomreizen en op bepaalde dagen was een priester ter beschikking dezer biechtelingen. In het lokaal van 't Werk werden de Vlamingen van Parijs en omliggende uitgenodigd tot gezamenlijke Paasch-communie...Verder de Winter-omreizen met het horen van biechten...*

3.4.5 VOOR HET DEPARTEMENT OISE

- a) Paasch-omreizen: 73 missiedagen in 73 parochiën = 1.175 biechten
- b) Winteromreizen: 48 missiedagen in 48 parochiën = 582 biechten (zie onder)
- + eene zending van 5 dagen te Auneuil: 70 Vlamingen hebben gebiecht en zijn te communie geweest
- + eene bedevaart had plaats naar heiligdom van Sint-Jozef te Beauvais: 120 deelnemers, 20 biechten
- + eene bedevaart naar Onze Lieve Vrouw van Gannes
- + biechtdag voor de Vlamingen van Beauvais, elken eersten zaterdag der maand. Telkens een twintigtal biechten (samen: 220 biechten).

Totaal van de biechten en communiën voor het departement Oise: 2.067

In 1932 verder opgetekend:

Dep. Seine et Oise: 522 biechten (34 missiedagen)
Dep. Seine et Marne: 1.117 biechten (67 missiedagen)
Dep. Eure et Loire: 312 biechten (28 missiedagen)
Dep. Aisne: 115 biechten (8 missiedagen)
Dep. Yonne: 20 biechten (4 missiedagen)

Totaal:

270 missiedagen (= 262 missiedagen + zending 5 d + 2 bedevaart + 1 biechtdag
Beauvais)

4.243 biechten (waarschijnlijk werden 90 Vlamingen = 70 Auneuil + 20 biechten
Beauvais dubbel geteld!)

3 bedevaarten

en eene zending van 5 dagen

In 1932 was er ook een Winter-omreis in de Oise:

Gestart op 30.10.1932 te Songeons en beëindigt op 01.01.1933 te Apremont.

Per gemeente werd het aantal biechten genoteerd. In de Oise werden 32 gemeenten
bezocht en er waren 582 biechten.

3.5 De invloed van de vakbonden

3.5.1.1 De eerste kernen van verzet: het socialisme

Op het einde van de 19de eeuw kwamen in de Italiaanse Po-vlakte, waar zich een groot arbeiderspotentieel bevond, de eerste arbeidersbewegingen tot stand die zich in 1901 samenvoegden tot *La Fédération Nationale des Travailleurs de la Terre*. Als de politiek een minder grote rol heeft gespeeld dan de socio-economische factoren bij de migratie, dan kunnen we toch niet aan de sterke opkomst van het socialisme voorbij dat, nog vóór W.O. I, in de arbeiderskringen binnendrong. Vooral de kolonisten en arbeiders voelden zich tot deze nieuwe bewegingen aangetrokken terwijl de (grote) eigenaars en landbouwers weldra steun vonden bij rechtse en zelfs fascistische groeperingen. Deze laatsten deinsden er niet voor terug met geweld de coöperaties aan te vallen en brand te stichten in de *Maisons du peuple* waar de arbeiders vergaderden. Intimidaties en mishandelingen waren niet uit de lucht gegrepen. Ook in Spanje braken vanaf de zomer

van 1918 grote stakingen uit en de *Maisons du peuple* schoten als paddenstoelen uit de grond³⁴⁷.

Rond 1894 betoogden de “Fransmans” rond Kortrijk. Zij eisten de tussenkomst van de Belgische regering om een reductie te bekomen voor hun treinreizen met het Franse spoor. Verder vroegen ze om betere arbeidsvoorwaarden zoals de oprichting van werkbeuzen onder de auspiciën van de consulaten³⁴⁸. Hoe weinig of hoe groot de invloed van de socialistische vakbonden bij de Belgische landbouwarbeiders ook was ...*ces derniers sont surtout sensibles au courant du christianisme social*³⁴⁹.... Zoals gezegd was de invloed van de Kerk groot. De Belgische arbeider zocht zijn heil vooral bij de *Comités de protection*. Een van de meest dynamische comités stond onder de voogdij van abt Denijs, de aalmoezenier van de arbeiders afkomstig uit het aartsbisdom Brugge in West-Vlaanderen. Zijn weekblad *De Franschman*, dat tussen 1904 en 1914 onder de titel *Stem uit het Vaderland* verscheen, bereikte een oplage van 76.000 exemplaren. Los van het nieuws uit het vaderland en de oproep tot het niet verzaken aan de godsdienstige plicht ...*la rédaction montre un sens pratique de la défense des ouvriers*³⁵⁰.... De werknemer kreeg instructies in verband met zijn arbeidscontract en de vastgelegde lonen. Verder kreeg de lijst met werkaanbiedingen zijn volle aandacht. De jaren 1900 brachten een grondige mentaliteitswijziging bij de Belgische landbouwarbeiders. We kunnen stellen dat het syndicalisme ...*et à plus forte raison l'action militante [française]*... nooit diep in de kern van de migrantengroep is doorgedrongen³⁵¹.

3.5.1.2 De landbouwcongressen in het interbellum

Op een andere plaats heb ik al gewezen op de menigvuldige protesten die de arbeider van vreemde origine in Frankrijk opwekte. Toch is het interessant een overzicht te geven van de congressen die door het Federaal Verbond van Landbouw en Bosbeheer (*Fédération Nationale des Travailleurs et des Forêts*) werden ingericht³⁵². Het eerste congres had plaats te Limoges (van 6 tot 8.8.1920). De conclusie was dat de Belgen (en meer bepaald de Vlamingen) veruit de grootste groep arbeiders leverden en dat deze uit arme en

³⁴⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 201.

³⁴⁸ F. LENTACKER, La Situation des travailleurs Belges en France, 1871-1914, in: *Relations franco-belges*, Actes du colloque de Metz, 1975, p. 178. Opgenomen R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 360-361.

³⁴⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 361.

³⁵⁰ *Ibid.*, p. 361.

³⁵¹ *Ibid.*, p. 362.

³⁵² *Ibid.*, p. 201.

dichtbevolkte streken kwamen. Vastgesteld werd dat om en bij de 40.000 Belgen jaarlijks de grenzen overschreden, een tendens die - voor wat de Belgen betrof - rond 1820 was begonnen. De algemene conclusie van dit eerste congres was dat de arbeider van vreemde origine een “noodzakelijk kwaad” was. De pers speelde een niet geringe rol. Volgens de krant *Le Travailleur de la Terre*, het orgaan van het Nationaal Verbond van Landbouwarbeiders in 1923, bleef de Franse arbeider superieur aan de vreemdeling³⁵³. De socialistische vakbond ging nog verder en beschuldigde de grote bazen, waaronder edellieden, ervan neer te kijken op de Franse werkkraacht door massaal buitenlanders in dienst te nemen³⁵⁴. De vakbonden keken toe en bepaalden soms waar en wanneer buitenlandse krachten nodig waren, hoe de lonen berekend werden, of er rechtvaardig opgetreden werd en of iedereen van de toegekende voordelen kon genieten.

Van internationale solidariteit was tot 1926-1927 geen sprake. In *La Voix Paysanne* van 28 november 1925, van communistische strekking, lezen we *...la besogne la plus sérieuse, c'est la lutte à organiser pour éviter de nouvelles rentrées d'étrangers en France. Que partout l'agitation commence....* Pas vanaf 1927-1928 was van een ommekeer sprake. Jules Bornet (1881-1948) was één van de charismatische leiders van het landbouwsyndicalisme. In 1929 werd hij secretaris van de *Fédération Nationale Unitaire de l'Agriculture*. In juni 1931 liet hij in het weekblad van de Federatie, *Le Travailleur Agricole*, een artikel verschijnen onder de rubriek *La Main-d'oeuvre étrangère dans l'Agriculture*. Bornet schreef dat de migrant een gevaarlijke concurrent geworden was door enerzijds een vernieuwde en strengere opmaak van de arbeidscontracten door het patronaat en de immigratiediensten en anderzijds de lage lonen en langere werktijden die de migrant zonder al te veel problemen aannam en aldus een verrechtvaardiging was voor zijn aanwezigheid op Franse bodem³⁵⁵. Bornet schroomde zich niet de Fransen op hun xenofobische kantjes te wijzen die ze tegenover “*nos camarades étrangers*” ontwikkelden. Hij stelde dat het vooral de autochtonen waren die van de vreemdeling een slachtoffer van het kapitalisme hadden gemaakt: *...pour nous le danger de la main-d'oeuvre étranger réside moins dans le nombre de bras qu'elle apporte au patronat que dans l'incompréhension, l'abandon, l'indifférence - quand ce n'est hostilité - que nous observons vis-à-vis d'elle*³⁵⁶.... Niet het aantal

³⁵³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 201. De krant was van socialistische strekking.

³⁵⁴ *Ibid.*, p. 202.

³⁵⁵ *Ibid.*, p. 203.

³⁵⁶ *Ibid.*, p. 204. *Le Travailleur Agricole*, juin 1931.

buitenlanders bracht een gevaar maar de houding die de autochtoon tegenover de buitenlandse arbeider aannamen: wat begon met een onverschilligheid kon eindigen in een vijandschap. Het was dus een noodzaak de dooddoener *Du travail pour les Français d'abord* om te buigen naar een *Du travail pour tout le monde*. De vreemde arbeider was nu niet alleen een ongeluksbrenger meer maar werd nu voor het eerst als een slachtoffer van het economisch systeem voorgesteld. De autochtoon werd verantwoordelijk geacht voor de gerezen conflicten *...qui peuvent éclater avec eux en raison du principe de solidarité auquel ils sont tenus*³⁵⁷.... Op het congres van Narbonne (van 29 februari tot 1 maart 1936) werden alle plooiën tussen de verschillende rivaliserende takken in de landbouwwakbonden gladgestreken. Voortaan werden gelijke lonen en dezelfde rechten en plichten bij zowel de autochtone als de vreemde arbeiders nagestreefd. Toch zou het gekende ongenoegen van weleer, dat de Fransen tegenover de komst van de migrant ventileerden, opnieuw op de voorgrond komen aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog en zoals uit het congres van Saint-Quentin (van 17 tot 19.2.1939) zou blijken³⁵⁸.

³⁵⁷ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 204.

³⁵⁸ *Ibid.*, p. 204.

4 Casus Ribécourt-Oosterzele

4.1 Casus Oosterzele

4.1.1 HET KANTON OOSTERZELE

Het kanton Oosterzele behoort tot het arrondissement Gent en omvat 19 gemeenten: Baaigem, Balegem, Bottelare, Dikkelvenne, Gavere, Gijzenzele, Gontrode, Landskouter, Lemberge, Melle, Melsen, Merelbeke, Moortsele, Munte, Oosterzele, Schelderode, Scheldewindeke, Semmerzake, Vurste. Dit kanton ligt in het zuid-oostelijke deel van het arrondissement Gent en wordt in het oosten begrensd door het arrondissement Aalst en in het zuiden door het arrondissement Oudenaarde³⁵⁹. De meeste dorpen van het kanton behoren tot het type ‘hoopdorp’. Dit soort dorpen bestaat uit een combinatie van geconcentreerde bebouwing in de kleine dorpskernen of gehuchten en een lintbebouwing langs de wegen. Geografisch gezien liggen deze gemeenten in het Scheldegebied en op de grens van twee streken in Binnen-Vlaanderen, de Vlaamse Vallei en de Vlaamse Heuvelstreek³⁶⁰. Bovendien strekt het gebied zich uit over vier natuurlijke streken: de zandstreek, de zandleemstreek, de leemstreek en het alluviaal gebied van de Schelde. Het landschap wordt gekenmerkt door een ‘*open field*’ waar de restanten van het drieslagstelsel nog duidelijk zichtbaar zijn. In de 19de eeuw ontwikkelde zich in dit kanton een belangrijke tuinbouwactiviteit die zich vooral op sierbloementeelt concentreerde. Tijdens de Eerste Wereldoorlog heeft dit gebied beperkte oorlogsschade geleden, vooral in de dagen voor de bevrijding werd veel verwoest en de Schelgedorpen kregen het hard te verduren. Tot het midden van de 19de eeuw was het kanton Oosterzele uitsluitend op landbouw gericht. De ambachtelijke bedrijfjes waren gericht op de lokale behoeften.

4.1.2 DE GESCHIEDENIS VAN DE GEMEENTE

De gemeente Oosterzele beslaat een oppervlakte van 1.175 hectaren³⁶¹ en telde 3.261 inwoners in 1981³⁶². De naam van deze gemeente duikt voor het eerst op in een charter

³⁵⁹ MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP. Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, provincie Oost-Vlaanderen, arrondissement Gent, kantons Destelbergen, Oosterzele. Inventaris van het cultuurbezit. Deel 12 n 2. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Turnhout, De Fabrieken Brepols n.v., 1989, p. XI.

³⁶⁰ *Ibid.*, p. XII.

³⁶¹ 1.175 hectaren 24 aren en 90 centiaren.

³⁶² *Ibid.*, p. 431.

van 1084³⁶³. Tijdens de landbouwtelling van 1846 werden 505 landbouwbedrijven³⁶⁴ geteld en 1.055 hectaren³⁶⁵ werden voor landbouw gebruikt. In de gemeente Oosterzele is de landbouw altijd een belangrijke constante gebleven, de industrie is hier nooit van grote betekenis geweest³⁶⁶. Andere bedrijfstakken waarvoor te Oosterzele ook een zekere interesse bestond waren de veeteelt en de linnennijverheid³⁶⁷.

4.1.3 ONDERZOEK BEVOLKINGSBOEKEN

Mijn onderzoek over de migratie van mijn voorouders begon bij de gemeente Oosterzele, omdat mijn voorouders vanuit deze gemeente vertrokken naar Frankrijk. De bevolkingsboeken van de periode vóór 1920 bevinden zich in het Rijksarchief te Gent. Voor de periode 1918-1920 was ik dus aangewezen op de registers in het Rijksarchief. Voor de periode 1920-1940 kon ik in het gemeentehuis van Oosterzele terecht. Toen ik ongeveer klaar was met de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele, bleek het onderzoek in de andere boeken van de gemeenten - die deel uitmaken van Groot Oosterzele³⁶⁸ - onmogelijk. Door waterinsijpeling in het archief werden de boeken naar een andere locatie overgebracht³⁶⁹. Hier volgen de resultaten van de studie van de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele, periode 1918-1940.

Periode 1918-1920

In het register 1910-1920 vond ik gegevens over de familie Waeytens³⁷⁰, een landbouwersfamilie die woonde in de Dries 319 te Oosterzele. Camiel Waeytens was een landbouwer³⁷¹ die op 5 mei 1881 was gehuwd met de kantwerkster Marie Leonie Brackman³⁷². Samen hadden ze acht kinderen. Prosper (°1888), Marie Emilie (°1890),

³⁶³ F. POTTER & J. BROECKAERT. *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen. Eerste Reeks – Arrondissement Gent, zesde deel*. Gent, Drukkerij C. Annoot-Braeckman, Koornmarkt, 1864-1870, p. 7.

³⁶⁴ Waaronder één van ongeveer 45 ha en twee van 30 tot 45 ha. In: F. POTTER & J. BROECKAERT, *op.cit.*, p. 4.

³⁶⁵ Waarvan 417 hectaren 11 aren in eigendom en 637 hectaren en 91 aren in pacht. Bron: F. POTTER & J. BROECKAERT, *op.cit.*, pp. 4-5.

³⁶⁶ H. HASQUIN (red.). *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief geografisch woordenboek*. Deel 2. S.l., La Renaissance du Livre, 1980, pp. 804-805.

³⁶⁷ F. POTTER & J. BROECKAERT, *op.cit.*, p. 5.

³⁶⁸ Op de gemeente Oosterzele zijn aanwezig: de bevolkingsboeken van de gemeenten Oosterzele, Scheldewindeke, Balegem, Moortsele en Gijzenzele.

³⁶⁹ In april 2007 zijn de boeken nog steeds niet terug op de gemeente.

³⁷⁰ Boek 3, blad 0343.

³⁷¹ °11.03.1847

³⁷² °1859 +1918

Alfons (°1894), Gustaaf (°1896), Marie Louise (°1897), Prudence (°1899), Marie Clothilde (°1901) en Remi (°1902). Alfons Waeytens vertrok op 6 december 1920 naar Roubaix (Rue de Congres 107). Op 19 december 1921 vestigden zijn broers Remi en Gustaaf zich eveneens te Roubaix bij hun broer.

Ook de familie Van Der Heyden³⁷³ week uit. Landbouwer Alphonse-Richard Van Der Heyden (°Oosterzele 08.12.1873) huwde op 03.05.1909 te Oosterzele met de huishoudster Marie Florine Van den Broecke (°Oosterzele 19.11.1894). Samen kregen ze negen kinderen, waarvan 3 vóór hun huwelijk: Marie Julia (°Oosterzele 05.05.1906), Marie Emma (°Lemberge 29.03.1907), Franciscus (°Lemberge 29.06.1908), Hippolyte-Cyrille (°Lemberge 22.07.1909), Prosper (°Lemberge 30.07.1911), Emiel Joost (°Lemberge 06.11.1912), Romain Raymond (°Lemberge 22.06.1914), Emma Adolphina (°Lemberge 01.01.1916) en Romaan Lodewijk (°Oosterzele 10.06.1918).

Het is vooral belangrijk te weten waarom Alphonse-Richard Van Der Heyden niet in de lijst der kiezers (1915-1916) van Oosterzele opgenomen is. Uit het bevolkingsboek³⁷⁴ leer ik dat de familie pas op 12 oktober 1917 naar Oosterzele kwam. Hun vorige verblijfplaats was Lemberge. Als we de lijst met de kinderen bekijken zien we dat moeder haar eerste kind in Oosterzele kreeg (1906). We kunnen dus stellen dat moeder en haar toekomstige echtgenoot tussen mei 1906 en maart 1907 (geboorte tweede kind) naar Lemberge verhuisden en pas in 1917 naar hun geboorteplaats terugkwamen waar het laatste kind geboren werd. Voor het huwelijk (1909) kwam het echtpaar wel naar de geboorteplaats van de beide ouders.

In het bevolkingsboek is eveneens vermeld dat het volledige gezin op 31 oktober 1921 naar Frankrijk, Remy (Oise) vertrok. Verder kreeg Emma Adolphina (°Lemberge 01.01.1916) de Franse nationaliteit door naturalisatie op 2 april 1976.

Periode 1921-1930

In de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele is dus sprake van de familie Waeytens, een gezin dat uit 11 personen bestond. De schoondochter Marie Nathalie Van Bever (°Gontrode op 20 april 1884), zonder beroep, bleef na de scheiding van haar man

³⁷³ Boek 5, blad 0677 / 1910-1920.

³⁷⁴ Boek 5, blad 0677 / 1910-1920.

bij de familie van Camiel Waeytens inwonen. In 1922 trouwde ze opnieuw te Lille met Georges Jules Schohy.

Theophiel Maurice Van Bever (°Oosterzele 16 oktober 1898), een dagloner, verhuisde naar Charlerloi op 24 april 1924 waar hij trouwde op 23 april 1924.

Waeytens Remi (°Oosterzele op 27.11.1902), ongehuwd, dagloner, wonend in de Driesstraat nr. 317, verhuisde naar Roubaix (Rue des Anges nr 107), hij vertrok op 19.12.1921. Hij was soldaat milicien in het 13de regiment artillerie. Waeytens Gustaaf (°Oosterzele op 29.03.1896), ongehuwd, dagloner, verhuisde eveneens naar Roubaix (Rue des Anges nr 107) en vertrok op 29.06.1921. Hij volbracht zijn legerdienst als soldaat milicien bij de Jagers te voet.

In het derde bevolkingsboek (periode 1921-1930) vind ik opnieuw de gegevens van de familie Alphons Richard Van Der Heyden terug, wonend in de Heistraat nr. 565. Zoals reeds vermeld vertrok de familie op 31 oktober 1921 naar Remy (Oise) met hun 9 kinderen: Marie Julia, Marie Emma, Franciscus, Hippolyte-Cyriel, Prosper, Emiel Joost, Romain Raymond, Emma Adolphina en Romaan Lodewijk.

Uiteindelijk vond ik ook de gegevens van mijn eigen familie terug, toen wonend in de Steenstraat op nr. 573. Jean-Baptiste Verschooris (°Brussel 26.01.1854) was landbouwer en gehuwd met Marie-Philomena De Rouck (°Oosterzele 03.03.1844). Samen met hun zonen Remi Verschooris (°Oosterzele 13.12.1883 en gehuwd) en Juliaan Verschooris (°Oosterzele 06.03.1886 en ongehuwd) vertrokken ze naar Frankrijk (Pimprez) op 5 januari 1929. Remi Verschooris, de vader van mijn grootvader Georges was in 1928 te Oosterzele gehuwd met Marie-Alice Matthijs (°Sint-Lievens-Houtem 27.04.1897).

Ze waren allemaal landbouwers van beroep. Een andere zoon van Jean-Baptiste, Emiel Verschooris (°Oosterzele 20.01.1882 en gehuwd³⁷⁵) volgde de familie naar Frankrijk op 12 januari 1929 samen met zijn vrouw en zoon Michel Arthur die op 1 februari 1911 te Bavegem was geboren.

³⁷⁵ Hij huwde Marie Theresia De Keyser (°Bavegem 07.06.1880) te Bavegem op 19 maart 1920.

Verder vond ik nog enkele gegevens van andere migranten. Dionis Jean Verbruggen (°Oosterzele 29.01.1892) was metser. Op 28.10.1922 vertrok hij naar Frankrijk en vestigde zich in Isles (Somme).

Franck Gustaaf Remi (°Scheldewindeke 26.08.1893) was werkman. Met zijn echtgenote Marie Anna Alberta Bequé (°Oosterzele 29.10.1896) verhuisde hij eveneens naar Isles (Somme) op 28.10.1922.

Gustaaf Joseph Pitaels (°Ledeberg 15 mei 1905) was slachter en met zijn echtgenote Irène Van der Spieghel en kind José Joseph (°Oosterzele 30 juni 1928) vertrok hij naar Frankrijk, Toury (Eure et Loir), op 1 september 1920.

Periode 1930-1947

Dertien werkmannen verhuisden in deze periode naar Wallonië.

Maria Julia Van Der Heyden, dochter van Alphons Van Der Heyden, die in 1921 met haar ouders naar Frankrijk was getrokken, keerde terug. In november 1934 huwde ze te Oosterzele met Robert Joseph Verschueren (°Oosterzele 18 maart 1910). Ruim een half jaar na hun huwelijk vertrokken ze naar Frankrijk. Op 27.06.1935 vestigden ze zich te Fontenay-Mauvoisin (Sur et Oise). In 1938 kwam Robert alleen terug uit Fremainville (Sur et Oise) en liet zich opnieuw te Oosterzele inschrijven. In 1944 verhuisde hij naar Gent.

Besluit onderzoek bevolkingsboeken Oosterzele

Na de bevolkingsboeken van de gemeente Oosterzele te hebben doorgenomen voor de periode 1918-1940 kan ik concluderen dat naast mijn eigen familie nog enkele andere (landbouw)families naar Frankrijk trokken vanuit dezelfde gemeente. Volgens de teksten van mijn grootvader is het wel mogelijk dat de familie Van Der Heyden, die ze goed kenden, een aanzet heeft gegeven tot het vertrek van mijn voorouders. Het is wel belangrijk om te vermelden dat de seizoenarbeiders, die voor een korte periode uitweken, niet vermeld werden in de bevolkingsboeken, en we dus geen goed beeld krijgen van de niet-permanente verhuis naar Frankrijk.

4.1.4 SITUERING EIGEN FAMILIE

4.1.4.1 De plaats van de familie Verschooris in Oosterzele

Voor de situering van mijn eigen voorvaderlijke familie in Oosterzele maak ik gebruik van een “*Lijst der Kiezers voor Senaat, Provincie, Kamer van Volksvertegenwoordigers en Gemeente van 1 Mei 1915 tot 30 April 1916*”. Op deze lijst werden 1070 stemmen uitgebracht door 617 (uitsluitend mannelijke) kiezers. De familie van mijn grootvader Georges Verschooris kwam uit Oosterzele, ook de familie van zijn latere echtgenote Suzanne Rigaux woonde er:

Georges Verschooris		Suzanne Rigaux	
zoon van		dochter van	
Remi Verschooris	Marie Matthijs	Ernest Rigaux	Mathilde Cosijn
zoon van	= niet Oosterzele ³⁷⁶	kleinzoon van	dochter van
J.-B. Verschooris		Jozef Rigaux	Domien Cosyn

De namen uit de onderste rij van deze tabel staan dus vermeld in de hogervernoemde kiezerslijst wat mij de gelegenheid geeft een nieuwe tabel uit te werken die de graad van inkomen weergeeft:

Namen	Adres in Oosterzele rond 1915	Aantal stemmen voor de Provincie	Aantal stemmen voor de Gemeente
Verschooris Jean-Baptiste	Steenstraat 466	2	2
	a)* -		
	b)* 644 27,37 fr		
Cosyn Domien	Voordries 106	3	4
	a)* 88-1449 179,10 fr		
	b)*88 14,50 fr		
Rigaux Jozef	Voordries 93	3	3
	a)* 427-738 74,23 fr		
	b)* 427 14,17 fr		

*a) ligging der onroerende goederen - artikel van het kadaster en kadastraal inkomen; nummer van de rollen der grondbelasting.

*b) artikel van de rollen en bedrag der personeele belasting voor het loopend jaar en bovendien van het vorige jaar, indien de kiezer gedurende de 2 jaren niet werd aangeslagen in dezelfde gemeente of in dezelfde wijk eener gemeente.

³⁷⁶ Was geboren te Sint-Lievens-Houtem.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de familie Verschooris geen eigendom bezat in tegenstelling tot de familie van mijn grootmoeder. Ook de 3 zonen van Jean-Baptiste Verschooris: Emiel, Jules en Remi kregen elk één stem voor de Provincie en één stem voor de Gemeente. Van de families Rigaux en Cosyn zou ook een boeiende studie kunnen gemaakt worden. Toch koos ik ervoor om de familie Verschooris te belichten omdat zij uitweken.

4.1.4.2 Het vertrek van de familie Verschooris naar Frankrijk

De familie Verschooris bezat geen eigen boerderij. In de jaren 1920 bewerkten ze in de Steenstraat te Oosterzele gronden die eigendom waren van Oscar Janssens³⁷⁷. Op het land werden vooral graan, aardappelen en bieten gekweekt. Ook de varkenskweek kreeg veel aandacht. Verder waren er 15 melkkoeien, 3 stieren en 10 kalveren. De twee paarden waren tijdens de Eerste Wereldoorlog door de Duitsers opgeëist en Jean-Baptiste had het - althans in de beginfase - moeten stellen met twee zwarte ezels die hij als “schadevergoeding” had gekregen³⁷⁸.

In de jaren 1920 waren er al moeilijkheden gerezen tussen pachter Jean-Baptiste Verschooris en eigenaar, *conseiller* Oscar Janssens die kost wat kost de pacht wou verhogen. Jean-Baptiste bleef onverzettelijk en weigerde ook maar één frank meer te betalen. Janssens stond in de gemeente bekend als een norske, moeilijke en soms tirannieke man die wel meer problemen had met de dorpsbewoners. Jean-Baptiste sprak met Jozef Quatacker, de notarisklerk van notaris de Vuyst uit Borsbeke, die als bijverdienste bemiddelde tussen (jonge) landbouwers uit Vlaanderen en Franse hofeigenaars. Hij zocht in Frankrijk eigenaars op die hun hof wilden verhuren aan Vlaamse boeren. Vooral de streek van Picardië, gekend om zijn veeteelt en suikerbietproductie, was erg in trek. Achtendertig procent van de Franse suikerproductie was immers Picardisch. De overige specialiteiten waren vooral de aardappelen, koolzaad, peulvruchten *les petits pois* en andijvie. De geïnteresseerde huurders hadden vooral oog voor de streek, de perceelliging, de bodemstructuur en de bewerking. In Pimprez stond

³⁷⁷ Geboren te Hundelgem dd. 21.09.1856 en overleden te Oosterzele dd. 30.07.1939. Hij was ereraadsheer bij het Hof van Beroep te Gent en gemeenteraadslid van de Gemeente Oosterzele.

³⁷⁸ Uit: teksten grootvader Georges Verschooris en ten dele bevestigd door Ghislain Van de Putte.

de hoeve *Saint-Marc* te huur. De familie Verschooris was tot dit avontuur en een pachtcontract van 9 jaar, bereid.

4.1.4.3 Het leven op de *ferme Saint-Marc*

In januari 1929 werden de drie zonen van Jean-Baptiste te Oosterzele uitgeschreven: Jules op 5 januari, Emiel en zijn vrouw op 12 januari en Remi en zijn echtgenote op 21 januari³⁷⁹. De weinige bezittingen die ze meenamen waren: 2 paarden, de hond, wat meubels en plantaardappelen.

L'Extrait du registre d'immatriculation opgemaakt te Pimprez op 2 februari 1929 leert ons dat de familie Verschooris precies één dag eerder in de bevolkingsboeken van Pimprez werd opgenomen. In tegenstelling tot de Vlaamse hoeven waren de Franse hoeven soberder naar structuur en wat het interieur betrof moesten de bewoners meestal genoegen nemen met het strikt noodzakelijke. De *ferme Saint-Marc* was een semi-gesloten complex. Staande voor de ingang zag men aan de linkerzijde het woonhuis, aan de overzijde van de ingang waren de stallen waar onder meer konijnen en andere kleinvee werden gehouden en rechts de stallen voor het groot vee. Het woonhuis van de *Saint-Marc*-hoeve bezat slechts enkele kamertjes op het benedenverdiep. Onder het pannendak bevond zich de zolder. De woning was van het woenerf uit slechts te bereiken mits het gebruik van twee gemetste trappen, één voor de keuken en één voor de centrale woonkamer. Beide trappen waren ongeveer 1,20 meter hoog en telden ieder vier treden. De slaapvertrekken bevonden zich tegenover de keuken en de woonkamer en gaven uit op de straatzijde³⁸⁰.

Pas in het najaar 1929 kon Remi zijn ouders Jean-Baptiste en Philomène De Rouck, die bij hun oudste dochter Madeleine te Oosterzele waren achtergebleven, overhalen om zich op de *Saint-Marc* te Pimprez te vestigen. Het Franse bedrijf groeide snel uit. Er waren niet minder dan 40 melkkoeien op het hof. 's Morgens kwam dan de melkwagen en haalde het grootste deel van de melk op. Een andere bedrijvigheid betrof het bereiden van de boter, Marie-Alice en Thérèse karnden de melk. In de boter, in pakjes verdeeld, werd de stempel van het hof geplaatst. Het was een tekening van een koe met eronder de naam

³⁷⁹ GAO Bevolkingsboeken 1920-1930.

³⁸⁰ Uit: familiearchief Georges Verschooris en persoonlijk bezoek in april 2006.

van het hof: *St.-Marc*. Jean-Baptiste reed dan met Thérèse naar Ribécourt en leverde de boter af bij diverse huizen³⁸¹.

Een van de belangrijkste taken betrof de bietenteelt. Hierbij een tekst over “de beet” opgenomen in *De verhandeling over de Belgische moeshovenierdery*³⁸² dat door de familie werd gebruikt:

...Hare voornaemste rol (van de grove soort) speelt zy in den akkerbouw, waer zy tot het voedsel der dieren en tot het raffineren van suiker dienen moet; maer sprekende van de hofsoorten is haer gebruik in de keuken, om na gebraden te zyn, met de koornsalade en krulandyvie gegeten te worden; ook dienen zy somtyds om de schotels te versieren, ter oorzake harer levendige bloedkleur. Zy worden in de hoven ten kleinen gedeelte gezaeid in april, in eenen vruchtbaren diepomgespitten grond, en indien het mogelyk is, van het vorige jaer gemest, verder wiedt en kuischt men ze, en in den loop van den zomer geeft men haer eene brave bering, zy mogen omtrent eenen halven voet van elkander blyven staen; zy worden in't begin van den winter uitgedaen, na dat men hare bladeren heeft afgesneden; zy zyn des winters aen de vorst eenigzins onderhevig, daerom zal men ze buiten beluik van de vorst wegtafelen, of in een klein putje leggen; doch men heeft zorg ze eerst een weinig te laten opdroogen. Er zyn ook eenige hoveniers die ze zaeijen met het inzicht, om, als de wortele en vinger dikte hebben, verplant te worden: ook plant men soms de zaden omtrent eenen halven voet van elkander, leggende twee granen in iederen put, om daarna de flauwste uit te trekken; men beweert dat men daer door schoonere en zuiverder knollen bekomt.

Om zich zaed te verschaffen, plant men in maert of april de schoonste en zuiverste vrucht, op eenen wel bewerkten, vruchtbaren en eenigzins zwaren grond, en als de zaedpylen beginnen op te schieten, steekt men er eenig ryshout tusschen om het te ondersteunen. Haer zaed blyft vier of vyf jaren goed, indien men hetzelfde med goede zorg bewaert....

Bij de aardappeloogst ondervond men nogal wat hinder van de silexknollen³⁸³. Op de *Saint-Marc*-hoeve kwamen nogal dikwijls *trimars*³⁸⁴ langs. Het was gebruikelijk dat ze slechts enkele dagen op een bepaalde boerderij bleven - uitzonderlijk bleven ze 14 dagen tot 3 weken - en nadat ze hun loon uitbetaald hadden gekregen waren ze meestal in de café's in de buurt terug te vinden. Wanneer ze “platzak” waren klopten ze alweer bij het eerstvolgende hof aan. Op de hoeve *St-Marc* kwamen dezelfde mannen steeds weer terug: Edgard Poulain en François ‘père’ Vervaecke. Na de oogsttijd deed de familie

³⁸¹ Uit: teksten grootvader Georges.

³⁸² Verhandeling over de Belgische moeshovenierdery. Hoofdstuk 3: *de aenkweeking van ieder groenselpiant in 't byzonder*, pp. 120-121. Waarschijnlijk van de hand van Fr. Burvenich uit Gent die op het eind van de 19de eeuw boeken over moeshovenierdery, boomteeltkunde en bloementeel publiceerde.

³⁸³ “Silex” waren koolzuurachtige algen die ooit tot knollen waren versteend en door de prehistorische mensen als wapen (pijl, bijl of mes) werden gebruikt.

³⁸⁴ Betekent zoveel als werkzoeker, ook zwerver.

beroep op Léon Tarwe - een Vlaming die door de Fransen *Taruwé* werd genoemd - en die met zijn dorsmachine in een precieze volgorde de Vlaamse boeren bediende³⁸⁵.

Op 22 juli 1929 beviel Marie-Alice op het hof van een zoontje, Georges. Op 28 oktober 1930 werd een tweede zoon, Jules geboren. Philomène de Rouck, geboren te Oosterzele op 3 april 1844 overleed op 86-jarige leeftijd, op 3 februari 1933 te Pimprez.

4.1.4.4 De definitieve terugkeer

De familie had in Frankrijk voldoende geld verdiend om zich een eigen boerderij te kunnen veroorloven. En toch besloot de familie naar het thuisfront terug te keren. Door een mogelijke wijziging van de Franse pachtwet bestond voor de buitenlandse boeren de mogelijkheid om het pachtcontract vroegtijdig te verbreken³⁸⁶. Ook de schooltijd van de kinderen kwam ter sprake. De perikelen over de aangekondigde schooltijd, de onmacht tot communicatie in een andere taal, heimwee en een eventuele wijziging van de pachtwet hebben voor de familie van mijn voorouders een definitieve streep getrokken onder hun migratieperiode.

In het vroege voorjaar van 1934 kwam Remi Verschooris naar Scheldewindeke en sloot een overeenkomst met Germain de Ridder met de bedoeling van deze laatste over te kopen voor de som van 50.000 frank *...eene hofstede en aanhoorigheden zooals haag, boomgaard, draad, electriek en al wat vast is gestaan en gelegen te Scheldewindeke in d'Ettingen groot twee en zeventig aren veertig centiaren*³⁸⁷.... De som moest betaald worden *...den helft bij het verlijden van den akt en den anderen helft bij het bewonen van de hofstede (rond november 1900 vier en dertig)*.... De verkoper verbond er zich tevens toe *...zijn land zijnde rond de drij Ha. in gebruik te geven aan den koper aan den prijs van drij frank de roede. Jaarlijksche verandering bij tijdsomstandigheid. Deze pacht is voor den duur van vijf en twintig jaren*³⁸⁸....

³⁸⁵ Uit: teksten grootvader Georges.

³⁸⁶ Volgens mijn grootvader was dit één van de redenen die tot de terugkeer aanleiding heeft gegeven. Over deze zogenoemde wijziging vond ik tijdens mijn onderzoek geen gegevens.

³⁸⁷ De Steenputhoeve is kadastraal bekend sectie A nr 847.848.849.849/2. Uit: familiearchief.

³⁸⁸ Handgeschreven ongedateerde overeenkomst tussen Remi Verschooris en Germain De Ridder. Uit: familiearchief.

Scheldewindeke was, net als Oosterzele, gekend om zijn vruchtbare landbouwgronden. Scheldewindeke ligt in zandlemig Vlaanderen met een oppervlakte van 1.180 hectare en 3.068 inwoners³⁸⁹. Gelegen in het laag interfluvium tussen Schelde en Dender met een uitgesproken heuvelachtig landschap. De Kersenbeek in het noord-westen vormt de grensstreek tussen Munte en Baaigem. De hoeve Steenput die de familie Verschooris kocht, was eveneens een hof van semi-gesloten type. Het was een U-vormige hoeve met een overzolderde doorgang en de bedrijfsvleugel situeerde zich aan de straatkant. Het ijzeren toegangshek bevond zich tussen zware, gemetste hekpijlers. In de zijpuntgevel aan de straatzijde bevonden zich jaarankers van 1774. Dit jaar was eveneens in een balk gekerfd in de overbouwde doorgang. Het huis was opgetrokken in witte bakstenen en het dak bestond uit Vlaamse pannen. In de woonkamer was een brede haard en de vloer was belegd met rode en grijze tegels. Interessant was het bakhuis met een rechthoekig venster met tralies voor en een versteende overkap³⁹⁰.

4.2 Casus Kanton Ribecourt

4.2.1 BELGISCHE EIGENAARS IN DE OISE: SIGNE DE RÉUSSITE

4.2.1.1 Situatie

Het bleef een opperste betrachting voor vele migranten: “zijn eigen baas te worden” *...largement partagée dont témoigne le nombre non négligeable de propriétaires pour lesquels l’acquisition d’un petit domaine reste un signe de réussite*³⁹¹....

Op 27 februari 1922 stuurde de Minister van Binnenlandse zaken een telegram naar de prefecten en vroeg opheldering in verband met de talrijke landbouwbedrijven die door buitenlanders gekocht werden. Met het doel een goed overzicht te krijgen van die buitenlandse aanwezigheid vroeg hij, per gemeente, lijsten op te maken³⁹². Nauwelijks enkele maanden later, op 18 mei 1922 berichtte de prefect van de Seine-et-Oise dat 150 boerderijen, waarvan 40 zeer grote (elk 100 hectaren groot) in het bezit waren gekomen van buitenlanders. Hoe was die situatie nu te verklaren? Een van de redenen was dat vele personen, die tijdens 1914-1918 als vluchtelingen op Frans grondgebied hadden verbleven, na de oorlog terugkeerden. Waarom ze dit deden lag voor de hand: ze kenden

³⁸⁹ 1981. In: *Bouwen door de eeuwen heen: inventaris van het cultuurbezit van België*. p. 691.

³⁹⁰ *Bouwen door de eeuwen heen: inventaris van het cultuurbezit van België*. p. 691.

³⁹¹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 178.

³⁹² *Ibid.*, p. 172.

het landbouwleven en ze konden zich in Frankrijk een al dan niet kleine eigendom veroorloven waar ze in België slechts konden van dromen.

Rond 1921-1922 vertegenwoordigden de Belgen 83 % van het totale aantal buitenlandse eigenaars in Frankrijk. Liefst 72 % van die Belgische landbouwers beschikten in Frankrijk over terreinen van meer dan 20 hectaren. We kunnen dus stellen dat na de oorlog van 1914-1918 de Belgen veruit de grootste vertegenwoordiging hadden in de totale groep van landbouwers-eigenaars van vreemde origine in de Parijse kom³⁹³.

Schematisch:

République Française - Préfecture du Département de l'Oise -
Propriétés Urbaines 1924

Nombre total de maisons de département	Nombre de maisons possédées par des étrangers	Valeur locative
110.979 dont 1.700 usines	631	220.900 fr environ

Van alle buitenlanders met een eigendom in de Oise in 1924 (Hubscher spreekt over een totaal van 601 vreemdelingen) ziet de verdeling er als volgt uit: 78 % (Belgen), 9 % (Engelsen), 6 % (Zwitsers en Italianen) en 1 % (Nederlanders)³⁹⁴.

Dat de naoorlogse periode de grootste groep Belgen naar Frankrijk bracht zien we in onderstaand schema:

Aankopen in Frankrijk door Belgen in percentage	Periode
4 %	1880-1890
3 %	1890-1900
5 %	1900-1910
8 %	1911-1914
4 %	1915-1919
11 %	1920

Zoals hierboven vermeld waren de gunstige aankooprijzen en de terugkeer naar een gekend gebied voor de Belg beslissende factoren. Toch speelde ook de plaats van

³⁹³ C. PIERRE, *Histoire de l'immigration et des étrangers dans les Ardennes des années de reconstruction aux années de crise, 1919-1939, thèse*, Reims, 1996. In : R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 177.

³⁹⁴ R. HUBSCHER, *op.cit.*, pp. 174-175.

aankoop een grote rol. Meestal was het onroerend goed een totaal vernield erf dat de Franse eigenaar, eenmaal zijn schadeloosstelling op zak, graag verruilde voor een andere woonplaats, bijvoorbeeld in de dichtstbijgelegen stad. Ook in België werd *Le Progrès Agricole* gelezen waarin Franse immobiënkantoren via advertenties allerlei Franse boerderijen in de aanbieding hadden. Op 4 september 1921 verscheen de volgende aankondiging: “*Ferme à louer, libre de suite, on louera de préférence à des Belges*”.

Belangrijk zijn de cijfers naar aanleiding van de enquête van 1927 door de *Service de la main d'oeuvre et de l'immigration agricole* door het Ministerie van Landbouw. De resultaten van dit onderzoek werden in 1929 vrijgegeven. Per departement en per nationaliteit werd nagegaan hoe de verhouding was tussen de landbouwers-eigenaars en pachters van vreemde origine. Over het hele Franse grondgebied gezien bezetten de Belgen de derde plaats³⁹⁵:

	Landbouwer-eigenaar		Pachters		Totaal
	Absoluut	%	Absoluut	%	100
Belgen	4.797	19	20.457	81	100
Spanjaarden	8.045	52	7.356	48	100
Italianen	14.719	38	24.433	62	100

4.2.1.2 De onrust in brieven

Door het decreet van 26 september 1924 waren de burgemeesters verplicht de eigendommen van de buitenlanders zorgvuldig te registreren. De prefect verwees in zijn brieven aan de burgemeesters naar de Minister van Binnenlandse Zaken: ...*L'attention de M. le Ministre de l'Intérieur a été appelé sur l'augmentation constante du nombre des immeubles et des propriétés immobilières achetés en France par les étrangers au cours de ces dernières années*³⁹⁶.... De prefect onderstreepte het belang van dit onderzoek: ...*L'importance de cette question, tant au point de vue de la sécurité du pays que du danger économique qui en résulte, n'a pas échappé à M. le Ministre qui ont résolu à provoquer toutes les mesures susceptibles de la résoudre*.... Meer nog dan het aanleggen

³⁹⁵ In dit schema heb ik enkel de drie belangrijkste nationaliteiten opgenomen. Hubscher heeft in de tabel p. 177 ook aandacht voor de Nederlanders, Luxemburgers, Polen en Zwitsers die als eigenaar of pachter in Frankrijk vertegenwoordigd zijn.

³⁹⁶ ADO Beauvais, Mp 1715. Brief Prefect van de l'Oise dd. 13.11.1924 aan burgemeesters i.v.m. eigendom buitenlanders.

van de lijsten opperde de prefect dat het onderzoek “met kennis van zaken” diende uitgevoerd te worden. Een gemakkelijke opgave was het zeker niet. Behalve de namen van de buitenlanders en hun nationaliteit was het onderzoek naar de aard van het onroerend goed belangrijk: *...La valeur locative devra être recherchée pour les immeubles habités par le propriétaire et le prix du loyer pour les immeubles donnés en location par les propriétaires étrangers. Pour les propriétés rurales, l'indication de la superficie sera en outre donnée. Enfin, dans tous les cas, il y aura lieu de faire rechercher la date à laquelle l'achat aura été effectuée...*

P. Linarès, prefect van de Oise besloot zijn brief door te wijzen op het delicate van de opdracht maar rekende steevast op de toewijding van de burgemeesters.

Dat de burgemeesters geen of zelfs onvolledige lijsten doorstuurden, mocht blijken uit de herinneringsbrief die in de maand november 1924 naar verschillende gemeentebesturen van de Oise werd gestuurd³⁹⁷.

Uit het antwoord van de burgemeester van Trie Château van 18 december 1924 mag blijken dat het beslist geen sinecure was de gegevens binnen een korte tijdsspanne te verzamelen: *...Cette affaire n'est pas perdue de vue, mais l'absence des matières cadastrals qui sont chez le contrôleur, ne me permettent pas de donner des renseignements exacts, j'ai retardé l'envoi de ces renseignements jusqu'à la rentrée des dites matières. Il y a 2 propriétaires Mr Simon et Mr Vandebroucke...* Het is opmerkelijk hoe bepaalde gemeentebesturen soms niet op de hoogte waren van de identiteit van vreemdelingen-eigenaars (zie ook bijlage 4). Zo was de oppervlakte en ligging van het eigendom van Schenckel Marguérite uit Varesnes wel bekend: 1 are grond bezit en *1 maison détruite par faits de guerre*. Voor de nationaliteit werd toegevoegd: *...ignorée mais probablement allemande*³⁹⁸....

Zelfs tot begin januari 1926 werd een doorgedreven correspondentie gevoerd tussen de directie van de *Sûreté Générale (Service Central des Cartes d'identité des Etrangers)* en

³⁹⁷ ADO Beauvais. De herinneringsbrief was een ongewijzigde versie van de originele brief waarbij enkel het poststempel vervangen werd.

³⁹⁸ ADO Beauvais. Attest van de burgemeester van Varesnes dd. 24.11.1924 en overgemaakt aan de Prefectuur.

de Minister van Binnenlandse Zaken: ...*Pour répondre à la demande continue dans votre dépêche circulaire en date du 26.9.1924, rappelée les 11 décembre et 3 janvier courant, j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint: 1) le relevé nominatif des propriétés possédées dans le département de l'Oise par des étrangers; 2) les deux tableaux récapitulatifs établis conformément au modèle consigné dans notre dépêche du 11 décembre*³⁹⁹

Zo werd in de brief van de *Sûreté Générale* eveneens verwezen naar de gemeentesecretaris van Nanteuil-le-Haudouin, die een rapport had opgemaakt over de toenaderingspogingen van buitenlandse firma's en hun wensen om meer onroerend goed in de streek aan te kopen: ... *ci-annexé, un rapport très documenté émanant de M. Venèque, secrétaire de Mairie à Nanteuil-le-Haudouin, exposant les offres, qui lui ont été faites par diverses firmes d'origine étrangère à l'effet de servir d'intermédiaire pour la vente de propriétés sises dans cette région....*

De wetgeving werd strikter toegepast en het gaan en komen van de buitenlander werd grondig gevolgd. Door het decreet van 6 februari 1935 werd van de burgemeester verwacht ...*de vouloir bien indiquer si le nommé... réside dans sa commune et ce, depuis quelle date....* Van zodra de burgemeester het verblijf van de buitenlander op het grondgebied van zijn of haar gemeente bevestigd had, werden van de buitenlander enkele administratieve verplichtingen geëist: ...*Dans l'affirmative, il y aurait lieu d'inviter cet étranger à produire, dûment visé par le Service des Etrangers de la Préfecture de l'Oise, la demande qu'il a dû former en conformité des prescriptions du décret du 6 février 1935 et tendant à obtenir l'autorisation de fixer son domicile dans le département de l'Oise*⁴⁰⁰

4.2.1.3 Overzicht Belgische eigenaars in de Oise in het interbellum

Wat de aankopen van de Belgen in de Oise betrof, bleven deze uiterst bescheiden. Tussen 1880 en 1914 waren 63 % van de 27 geregistreerde transacties, aankopen van minder dan 5 hectaren groot, 11 % waren percelen tussen 5 en 10 hectaren. Pas na 1918 en tot 1924 werd voor grotere percelen gekozen. Toch bleef de aantrekking voor de kleinere

³⁹⁹ ADO Beauvais. Brief van de *Sûreté Générale* aan de Minister van Binnenlandse Zaken dd. 20 januari 1926.

⁴⁰⁰ ADO Beauvais. Brief van de prefect (3ième Division - 2ième Bureau - Service des étrangers) aan de burgemeesters van de l'Oise.

eigendommen bestaan. Ze vertegenwoordigden in die periode 54 % van de 93 geregistreerde transacties⁴⁰¹.

In 1922 werden een 40-tal landbouwbedrijven van meer dan 100 hectaren in de Oise uitgebaat door Belgen. In die periode waren in het arrondissement Versailles 5 bedrijven van dezelfde grootte in handen van Vlamingen⁴⁰². Uit een enquête van 1945, opgemaakt door het Ministerie van Landbouw⁴⁰³, zal blijken dat ondanks vele “moeilijkheden”⁴⁰⁴ de Belg zich perfect wist te handhaven in de streek. In 1945 bezaten 31 Belgen en 2 Nederlanders bedrijven van meer dan 100 hectaren in de Oise. Hoe groot het aandeel van de “echt geslaagden” ook was ...*la réussite sociale dans le monde agricole reste sur la longue durée le fait d'une minorité*⁴⁰⁵....

Toch is het belangrijk op te merken dat - mede door de komst van de migranten - de prijs van de gronden opmerkelijk steeg. Tussen 1926 en 1930 steeg de prijs per hectare braakland van 800 naar 1.200 en zelfs 1.500 frank. Pas na 1930 - de economische crisis speelde hier een grote rol - was er een terugval. In 1939 werd voor een achtergelaten, “verwilderde” hectare grond (*les terres délaissées*) 1.000 frank betaald, de bewerkte hectare (*les bonnes terres*) was het dubbele waard⁴⁰⁶.

4.2.1.3.1 Belgen in de 4 kantons van het arrondissement Compiègne

In 1925 telde het arrondissement Compiègne 140 eigenaars van vreemde origine. Samen bezaten ze eigendommen ter grootte van 650 hectaren 85 aren en 46 centiaren.

Het totaal van de Belgische eigenaars in dit arrondissement was 81. Het kanton Ribécourt telde 18 Belgische eigenaars.

In bijlage 4 werden de Belgische eigenaars uit het kanton Ribécourt gearceerd (10 %) weergegeven.

⁴⁰¹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 336.

⁴⁰² R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 311. Hubscher geeft ook enkele cijfers voor de arrondissementen Mantes (8 Vlamingen), Pontoise (5 Vlamingen), Corbeil (4 Vlamingen) en Rambouillet (7 Vlamingen).

⁴⁰³ A.D. Seine-et-Oise, 1 W 1474-1476: *Enquête agricole du printemps 1945*, Ministère de l'Agriculture.

⁴⁰⁴ Uiteraard denken we aan Wereldoorlog Twee maar evengoed aan de discriminaties die de buitenlanders in het interbellum soms te verduren kregen.

⁴⁰⁵ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 305.

⁴⁰⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 339. Overgenomen uit: A. Demangeon et Mauco, *op.cit.*, p. 491. Deze cijfers werden opgetekend in het departement Gers.

4.2.1.3.2 Belgen in het kanton Ribécourt

Voor de volledige lijst zie bijlage 5⁴⁰⁷.

Hieronder de lijst, opgemaakt door de prefectuur van de Oise, met het aantal vreemdelingen per gemeente van het kanton Ribécourt, arrondissement Compiègne voor 1929-1930. Alle ingeschreven personen betalen 20 frank, ook de pachters. De eigenaars betalen 100 frank gemeentebelastingen.

ARRONDISSEMENT DE COMPIEGNE - KANTON DE RIBECOURT

(tussen haakjes het aantal ingeschreven vreemdelingen in 1929-1930)

BAILLY	23
CAMBRONNE LES RIBECOURT	89
CARLEPONT	50
CHEVINCOURT	21
CHIRY OURSCAMPS	36
DRESLINCOURT	53
LE PLESSIS BRION ⁴⁰⁸	-
LONGUEIL ANNEL	115
MACHEMONT	42
MAREST SUR MATZ	5
MELICOCQ	52
MONTMACQ	25
PIMPREZ	39
RIBECOURT	326
SAINT LEGER AUX BOIS	17
THOUROTTE	173
TRACY LE VAL	9
VANDELICOURT	15

⁴⁰⁷ ADO Beauvais Mp 5009/1 (A à L) 5009/2 (V) et 5010 (M à T).

⁴⁰⁸ Niet gevonden. Waarschijnlijk werd de inschrijving van de vreemdelingen in een ander boek met een andere opvolging, opgenomen.

4.2.2 BELGISCHE NIET-EIGENAARS IN DE OISE

4.2.2.1 Overzicht Belgische aanwezigheid (algemeen)

4.2.2.1.1 Tableau statistique des étrangers en résidence dans l'Oise au 31.12.1930

De Oise telt 4 arrondissementen.

Hieronder een overzicht van de arrondissementen - kantons - gemeenten en aantal ingeschreven vreemdelingen per 31.12.1930.

Arrondissement	Kantons	Gemeenten	Vreemdelingen
Beauvais	11		5.896
Clermont	8		5.106
Compiègne	8:		8.158
	Attichy		
	Compiègne		
	Estrées St Denis		
	Guiscard		
	Lassigny		
	Noyon		
	Ressons-sur-Matz		
	Ribécourt		1260 verdeeld:
		Bailly	36
		Cambronne	121
		Carlepont	95
		Chevincourt	23
		Chiry Ourscamps	25
		Dreslincourt	75
		Longueil Annel	90
		Machemont	55
		Marest	8
		Mélicoq	41
		Montmacq	29
		Pimprez	62
		Le Plessis Brion	26
		Ribécourt	372
		St Léger aux Bois	25
		Thourotte	155
		Tracy le Val	1
		Vanélicourt	21
Senlis	7		16.240

4.2.2.1.2

Belgische aanwezigheid in de Oise

Situation numérique semestrielle département de l'Oise⁴⁰⁹

(Pièce à retourner à la Préfecture pour l'arrondissement chef-Lieu et dans les Sous-Préfectures avant le 10.1.1911).

DATUM	BELGEN IN OISE	TOTAAL AANTAL VREEMDELINGEN
01.01.1912	10.566	14.907
01.07.1912	10.361	
01.01.1913	11.728	16.282
01.07.1913	8.131	
01.01.1914	12.150	
01.07.1914	11.341	
01.01.1915	Considérés comme réfugiés	
01.07.1915	Considérés comme réfugiés	
01.01.1916	7.565	
01.07.1916	9.823	
01.01.1917	9.202	
01.07.1917	9.383	
01.01.1918	11.179	
01.07.1918	8.815	
01.01.1919	8.938	
01.07.1919	9.843	
01.01.1920	11.221	14.945
01.07.1920	(zie uitwerking hieronder) 14.775	19.433
01.01.1921	12.632	17.975
01.07.1921	13.430	19.073
01.01.1922	12.595	17.976
01.07.1922	Ontbreekt	Ontbreekt
01.01.1923	12.927	20.242
01.07.1923	13.837	20.618
01.01.1924	13.411	25.649
01.07.1924	14.227	28.139
01.01.1925	13.195	28.503
01.07.1925	14.914	30.943
01.01.1926	14.834	30.276
01.07.1926	15.299	31.236
01.01.1927	13.584	28.899
01.07.1927	14.808	29.895

⁴⁰⁹ ADO Beauvais, Mp 1703: Recensements numériques semestriels par nationalité 1911-1927.

Overzicht van de Belgische aanwezigheid in de Oise en hun percentage van de vreemdelingenpopulatie voor de periode 1851-1911 volgens Jean-Pierre Besse⁴¹⁰

Année	Nombre de Belges	% de la population étrangère
1851	1.539	55,78
1891	11.200	67,50
1911	7.282	61,90

Per 01.01.1911 zijn **1.223 Belgen** in het kanton Ribécourt aanwezig: 765 mannen, 186 vrouwen en 272 kinderen. Het **totaal aantal vreemdelingen in de Oise bedraagt op dat ogenblik 1.891**⁴¹¹.

Situation numérique semestrielle des Etrangers résidant dans le département de l'Oise - 1 juillet 1920	
Nationaliteit	Aantal personen ingeschreven in de Oise
Duitsland & Elzas-Lotharingen	154
Amerika	41
Engeland & Ierland	1.443
Oostenrijk & Hongarije	11
België	14.775
Denemarken	3
Spanje	512
Griekenland	23
Holland	84
Italië	576
Luxemburg	157
Portugal	94
Rusland	88
Zweden	2
Zwitserland	785
Turkije	15
Noorwegen	6
De onderstaande nationaliteiten komen pas vanaf 1920 naar Frankrijk (met handschrift bijgevoegd):	
Argentinië	6
Armenië	2
Brazilië	1
Bulgarije	1
Chili	2
Cuba	2

⁴¹⁰ J.-P. BESSE, L'immigration dans l'Oise entre les deux guerres. In: *Population*, 46ième année, n° 5 (sept.-oct. 1991), p.1259.

⁴¹¹ ADO Beauvais, Mp 1703: Recensements numériques semestriels par nationalité 1911-1927.

Egypte	1
Colombia	1
Mexico	2
Polen	608
Peru	3
Rhutènes	2
Tsjechoslovakije	3
Joegoslavië	26
Israëlieten uit de Levant	4
T O T A A L	19.433
	Verdeeld in:
	Mannen 10.263
	Vrouwen 4.227
	Kinderen 4.943
	De Belgen maken 76% uit van de totale groep vreemdelingen in de Oise in 1920

4.2.2.2 Belgische aanwezigheid in de landbouw in de Oise (1926)

SITUATIE VAN DE BELGEN IN DE LANDBOUW IN DE OISE IN 1926⁴¹²

Eigenaars-exploitanten	243
Landbouwers of pachters	2.750
TOTAAL	2.993
Te bewerken grond als eigenaar	2.911 Ha 43
Te bewerken grond als landbouwer of pachter	40.668 Ha 53
Totaal aantal arbeiders	2.804

SITUATIE VAN DE BELGISCHE KINDEREN IN DE OISE IN 1926⁴¹³

Belgische kinderen in Franse publieke scholen	1.162
Belgische kinderen in Franse privé-scholen	81
Belgische kinderen in scholen voor vreemdelingen	2
Belgische kinderen die niet naar school gaan	44

⁴¹² ADO Beauvais, Mp 1703: Recensements numériques semestriels par nationalité 1911-1927.

⁴¹³ ADO Beauvais, Mp 1703: Recensements numériques semestriels par nationalité 1911-1927.

4.2.3 FORMALITEITEN TE VERVULLEN BIJ BELGISCHE AANWEZIGHEID IN HET KANTON RIBÉCOURT

Uit de teksten i.v.m. de vreemdelingen in Frankrijk is het nuttig de briefwisseling door te nemen tussen respectievelijk het Ministerie van Binnenlandse Zaken (*Ministère de l'Intérieur*), de Prefecten van de departementen en de commissarissen van politie.

Uit de onderstaande samenvattingen⁴¹⁴ valt op dat enkele data zéér belangrijk zijn:

- 1) de wet van 8 augustus 1893: vreemdelingen moeten ingeschreven zijn in het *registre d'immatriculation*
- 2) circulaire van 24.10.1893 (10e alinea) als aanvulling op hogervernoemde wet: i.v.m. de vreemdeling die het grondgebied verlaat
- 3) decreet van 02.04.1917: invoering identiteitskaart voor vreemdelingen
- 4) circulaire nummer 66 van 20.07.1921: verval immatriculatie in geval van verwerven identiteitskaart
- 5) wet van 11.08.1926: invoeren register en bij te houden door werkgever die arbeiders van vreemde origine in dienst heeft
- 6) interministerieel besluit van 20.01.1927: idem als wet dd. 11.08.1926

Uit deze brief van 10 november 1928 van de politiecommissaris van Beauvais aan de prefect van de Oise bleek dat lang niet iedereen zich aan de uitvoering van de wetten hield:

De commissaris stelde vast dat *...au cours de mes tournées de surveillance...* de voorschriften in verband met het vreemdelingenstatuut, opgemaakt volgens de wet van 8.8.1893, niet nageleefd werden in het departement van de Oise.

Hij stelde vast dat *...depuis plusieurs années les Secrétaires de Mairie ne tiennent plus de registre d'immatriculation des Etrangers. De son côté, la Gendarmerie a cessé de relever les infractions à ladite Loi, ayant reçu, paraît-il, des instructions formelles en ce sens...*

⁴¹⁴ ADO Beauvais, Mp 4644: Généralités – Circulaires.

De grote bekommernis van de commissaris betrof het verschil met de andere departementen (*les départements limitrophes*) die zich wel strikt aan de wet van 8.8.1893 hielden wat tot ongeoorloofde situaties kon leiden: *...de sorte qu'un étranger, quittant le département de l'Oise pour aller habiter celui de la Somme, p.ex., ferait l'objet de poursuites pour défaut d'immatriculation, alors que, muni de sa carte d'identité, il pouvait, en toute bonne foi, se croire en règle avec la Loi...*

Vooral de circulaire nr. 66 van 20.7.1921 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken aan de Prefecten – waaruit de commissaris letterlijk citeerde – deden verschillende vragen oprijzen: wat was belangrijker? De identiteitskaart of een bewijs van inschrijving?

Zoals uit het onderstaand citaat blijkt, konden door de opeenvolging van wetten en decreten misverstanden opduiken. Uiteindelijk bleek dat het decreet van 2 april 1917 voorrang had op de wet van augustus 1893:

...Le décret du 2.4.1917 créant la carte d'identité étant postérieur à la Loi de 1893 qui avait instituée l'immatriculation, les étrangers peuvent de bonne foi se croire en règle avec la législation française, dès lors qu'ils ont obtenu cette carte d'identité, ou qu'en ont fait la demande dans la forme réglementaire. D'autre part, le projet de loi sur le statut des Etrangers, soumis aux délibérations du Parlement, supprime purement et simplement l'immatriculation (...). Pour ces motifs et d'accord avec le Ministère des Affaires Etrangères, j'estime qu'il convient de ne pas exercer de poursuites judiciaires contre les Etrangers pour infraction à la Loi du 8.8.1893, s'ils ont satisfait aux prescriptions du Décret du 2 avril 1917, et sont porteurs soit de la carte d'identité elle-même soit du récépissé de demande qui en précède la délivrance. J'en ai avisé M. le Garde des Sceaux, Ministre de la Justice, en le priant de vouloir bien donner aux Magistrats des Parquets les instructions utiles⁴¹⁵....

Verder schroomde de commissaris zich niet te vermelden dat het Ministerie wel meer tegenstrijdige uitspraken deed. Zo citeerde hij uit een antwoord dat de minister van Binnenlandse Zaken op 24 augustus 1925 gaf op een gestelde vraag:

...de wet van 8.8.1893 die nog steeds geldt, verplicht de buitenlanders die naar Frankrijk komen om werk te zoeken, een ambacht uit te voeren in de handel of in de industrie, zich te laten inschrijven in het immatriculatieregister....

Voor de commissaris was het duidelijk: *...ce dernier document tranche la question d'une façon catégorique et sans faire d'exceptions. Rien ne s'oppose donc à ce que la Loi du*

⁴¹⁵ ADO Beauvais. Uit: brief dd. 10.11.1928 van de politiecommissaris van Beauvais aan de prefect van de l'Oise.

8.8.1893 *reçoive son entière application....* Een onmiddellijke uitvoering van deze oude wet, sinds lang niet meer toegepast, riskeerde volgens de commissaris *...d'apporter un certain trouble dans le Département où les Etrangers sont très nombreux....*

De commissaris stelde aan de prefect voor zo snel als mogelijk alle burgemeesters in te lichten *...pour qu'ils se munissent des registres d'immatriculation dont ils sont, pour la plupart, dépourvus....* Verder wees de commissaris op een andere onregelmatigheid. Het betrof de werkgevers die buitenlandse werknemers in dienst namen en, volgens de wet van 11 augustus 1926 en het interministerieel besluit van 20 januari 1927 (het gewijzigde artikel 64 uit de *Code de Travail*), verplicht waren een register bij te houden: *...certains de ces employeurs en ignorent le modèle; d'autres n'en connaissent même pas l'existence....*

In een brief van de voorzitter (*Président du Conseil*) van de *Sûreté Générale* bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken⁴¹⁶ aan de prefect van de Oise dd. 21.12.1929 werd het verlot van de buitenlander geregeld:

Volgens de circulaire van 24 oktober 1893 (10e alinea) was elke vreemdeling, onderhevig aan de wet van 8 augustus 1893 verplicht zich telkens opnieuw, bij het verlaten van het grondgebied en de daaropvolgende terugkeer, te laten inschrijven... *toutefois s'il est titulaire de la carte d'identité prévue par le décret du 2 avril 1917 et ceux qui l'ont suivi, il est, en fait, dispensé de cette obligation, d'après les dispositions de ma circulaire du 20 juillet 1921...*

Pas als de duur van het verblijf op Franse bodem een ononderbroken periode van meer dan 60 dagen betrof was de aanvraag van een identiteitskaart vereist: *...seul un séjour ininterrompu de plus de 60 jours est exigé pour qu'un étranger soit obligé de solliciter la délivrance de la carte d'identité. Cette règle s'applique à celui qui vient en France plusieurs fois par an, tout en n'y séjournant, chaque fois que moins de deux mois...*

⁴¹⁶ *Ministre de l'Intérieur-direction de la Sûreté Générale-Service Central des Cartes d'Identité des Etrangers, 7 rue Cambécérès Paris 8ième.*

4.2.3.1 **Instruction générale concernant l'application des dispositions du décret du 25.10.1924**

Met het decreet van 25 oktober 1924 werd de reglementering van het verblijf van vreemdelingen op Frans grondgebied aangepast⁴¹⁷. Immers, door het decreet van 2 april 1917, dat de invoering van een identiteitskaart had geregeld, bleken er nog tal van onvolkomenheden te bestaan ...*nombre des ses prescriptions sont peu à peu devenues caduques*⁴¹⁸.... Elke vreemdeling, ouder dan 15 en met het vast voornemen langer dan 15 dagen op Frans grondgebied te verblijven, was tot de aanvraag van de identiteitskaart verplicht. Met het nieuwe decreet van oktober 1924 werd het verschil tussen de vreemdelingen, zij die kwamen ...*pour leurs affaires ou leur plaisir...* en ...*les travailleurs...* weggewerkt. Er werd nog slechts één identiteitskaart voorzien, geldig voor alle categorieën van vreemdelingen. Enkel voor de vreemde arbeiders lagen de kaarten nog gunstiger ...*et [ils] bénéficieront de quelques facilités pour entrer en France et recevoir rapidement leur titre de séjour*⁴¹⁹.... Verder werden ook enkele wijzigingen doorgevoerd die de reglementering van het verblijf van de toerist versoepelden⁴²⁰. Met het bepalen van de periodieke vernieuwingen van de identiteitskaart werden de grote lijnen van het decreet vastgelegd. Slechts de vreemdeling, die volgens de wet van 16 juli 1912 als een *nomade* werd beschouwd en over een *carnet anthropométrique*⁴²¹ beschikte⁴²², was niet gehouden tot de aanvraag van een identiteitskaart.

4.2.3.2 **Wetgeving i.v.m. de identiteitskaart (wet 30.03.1929) voor *ouvriers agricoles* en *ouvriers industriels***

Brief van de prefect van de Oise aan de burgemeesters (1936)⁴²³:

...De wet van 30 maart 1929 voorziet, in artikel 27, dat elke vreemdeling die gehouden is een identiteitskaart aan te vragen of deze te vernieuwen binnen de voorziene tijd, tot het betalen van een boete van 20 frank zal beboet worden bij elke nalatigheid ...par mois ou

⁴¹⁷ In de brochure is een lijst opgenomen met de namen van 74 landen: *Liste des nationalités officiellement reconnues par le Gouvernement de la République*.

⁴¹⁸ *Instruction générale concernant l'application des dispositions du décret du 25 octobre 1924 relatif à la carte d'identité des étrangers*, Melun, imprimerie administrative, 1924, 44 p. p. 3.

⁴¹⁹ *Décret du 25 octobre 1924 relatif à la carte d'identité des étrangers*, chapitre II p. 13.

⁴²⁰ *Ibid.* Chapitre III, p. 16.

⁴²¹ Antropometrisch: volgens de antropometrie, de toegepaste antropologie, de vaststelling van de afmetingen en verhoudingen van het lichaam.

⁴²² *Ibid.* p. 22.

⁴²³ ADO Beauvais, dossiers Mp 4644: *Généralités circulaires*.

fraction de mois de retard s'il est astreint à la taxe pleine de 100 francs; ce taux est réduit à 5 francs par mois de retard ou fraction de mois pour l'étranger bénéficiant de la taxe réduite de 20 francs....

Overigens maak ik u erop attent dat le ressortissant(e) belge ... (naam) die het voorwerp uitmaakt van een dossier in onderzoek waarbij de vreemdeling gehouden is tot de aanvraag/hernieuwing van zijn/haar identiteitskaart sinds ... (datum) en die zich enkel met uw diensten in verbinding heeft gesteld op heden ... (datum) schuldig is aan de Schatkist een boete van ... franken (of ... maandelijkse betalingen van ... franken).

Ik verzoek u aan de hogervernoemde mee te delen dat hij gehouden is binnen de 48 uren tot deze betaling van de boete over te gaan op het volgend adres: Régisseur des Recettes du Service des Etrangers titulaire du compte chèque postal Paris - 120.56.

Wilt u, op het hierbij ingesloten mandaat ...comportant application de cette pénalité... de vermelding "Montant de la Taxe" schrappen en deze vervangen door "Boete". Het ontvangstbewijs dat afgeleverd wordt na de storting van de boete moet in ieder geval bij het dossier gevoegd worden.

Mag ik u er tevens op wijzen in de toekomst zelf de nodige stappen te doen in geval sprake kan zijn tot het betalen van een boete ...au moment même de la demande de la première carte d'identité ou de son renouvellement et ne pas laisser ce soin à mes services qui, régulièrement, ne doivent intervenir que comme «instrument de contrôle» et non comme «organe direct d'application»....

Het spreekt voor zich dat een récépissé tot het bekomen van een identiteitskaart ...destiné à un étranger pénalisé ne devra être établi que lorsqu'il aura satisfait pleinement à toutes ses obligations....

Briefwisseling in verband met de aanvraag van een identiteitskaart van een andere categorie. Brief van de prefect van de Oise aan de burgemeesters dd. 13.03.1937⁴²⁴.

Hierbij stuur ik, prefect van de Oise, aan de burgemeester van ... het dossier terug voor de aanvraag van een identiteitskaart op naam van Graag maak ik van de gelegenheid gebruik u te melden dat de betrokkene gehouden is steeds een aanwervingscontract voor te leggen dat door de Services de la Main d'Oeuvre Etrangère bij het Ministerie van Tewerkstelling moet worden goedgekeurd.

De volgende personen zijn tot het voorleggen van dit document verplicht:

- *de kinderen die de leeftijd van 15 jaar bereikt hebben en die een betrekking willen als loontrekkende;*
- *buitenlanders in het bezit van een identiteitskaart ...à validité réduite... die een verlenging of hernieuwing van hun verblijfsvergunning vragen;*

⁴²⁴ ADO Beauvais, dossiers Mp 4644: Généralités circulaires.

- *de buitenlanders die om een wijziging van de arbeidscategorie verzoeken: de niet-loontrekkenden die een kaart van loontrekkende vragen, landbouwarbeiders ...désirant passer dans l'industrie ou vice-versa....*

De vreemdeling zal voor deze regularisatie steeds contact moeten nemen met het plaatsingsbureau (l'Office départemental de placement de l'arrondissement).

Bij elke nalatigheid zal de betrokkene een boete van 70 frank opgelegd krijgen.

Op 5 september 1938 schreef de prefect van de Oise aan de politiecommissaris van Noyon⁴²⁵:

...In het bijgaand dossier laat ik u weten dat het decreet van 14 mei 1938 voorziet dat elke vreemdeling bij de aanvraag van zijn identiteitskaart gehouden is foto's af te leveren "du profil droit oreille dégagée et sans chapeau" minstens 4 op 4 centimeter groot, recent genomen et... parfaitement ressemblantes⁴²⁶. Foto's die niet beantwoorden aan deze voorschriften zullen geweigerd worden⁴²⁷

4.2.3.3 Certificat d'embauchage (aanwerving)⁴²⁸:

4.2.3.3.1 Algemeen

Hieronder is een voorbeeld opgenomen van een arbeidscontract dat de inlichtingen bevat van 2 Vlaamse werknemers en hun werkgever en dat eveneens de precieze arbeidsvoorwaarden vastlegde waaronder de te verrichten arbeid, de duur van de arbeid, de verloning, het logement:

Ministère de l'Agriculture
Service de la Main d'œuvre

Contrat pour travailleurs agricoles saisonniers de nationalité Belge:

Het arbeidscontract moet goedgekeurd worden door de Minister van Landbouw, bij de *Service de la Main d'œuvre et de l'Immigration agricole ...avant transmission aux ouvriers....* Het is aanbevolen - teneinde de afhandeling van het dossier te bespoedigen - een gefrankeerde briefomslag bij te voegen met het adres van de werkgever *...auquel le contrat visé doit être retourné....*

M.....Delalul. J..... (cultivateur)

⁴²⁵ ADO Beauvais, dossiers Mp 4644: *Généralités circulaires.*

⁴²⁶ Tijdens mijn persoonlijk onderzoek heb ik ervaren dat *sauf-conduits* van mannen, ouder dan 25, soms voorzien waren van kinderfoto's wat aantoonde dat de voorschriften vaak met voeten werden getreden.

⁴²⁷ Vertaling van de nota uit *Recueil des actes administratifs N° 4 de 1938* (ADO Beauvais).

⁴²⁸ ADO Beauvais dossiers Mp 4402-4451: *demande de carte d'identité.*

*Demeurant àRemerangles..... département d'Oise
Gare d'arrivée sur le grand réseau: ...Bresles..... Lieu d'emploi: Remerangles.
Engage par le présent contrat...deux... travailleurs saisonniers.*

De duur van de werkzaamheden in het bedrijf is vastgelegd op ongeveer ... *sept mois*.
De werkgever verzekert hierbij ...*à dater du lendemain de leur arrivée et pendant toute la durée du contrat, que le travail continu aux travailleurs faisant l'objet de la présente demande...*

Het werk zal uitgevoerd worden rekening houdend met de lokale gewoonten (*conformément aux coutumes locales*) en onder dezelfde voorwaarden als de Franse werknemers:

Uit te voeren werken:

*Démariage et binages des betteraves:
Arrachage des betteraves (avec ou sans chargement):
Fenaison, moisson:*

Recruterings:

De werknemer werd ~~aangesteld~~/niet aangesteld door het immigratiebureau van Feignies/Tourcoing. De werknemer kwam in Frankrijk ...*par le bureau de Feignies/Tourcoing...*

Samenstelling:

De genaamde M.....*René Moreels*
Gedomicilieerd te*Nederbrakel.....*(België) vergezeld van mannen en vrouwen met vermelding van de namen:

1 Léopold Blauwaert	5	9
2	6	10
3	7	11
4	8	12

Lonen:

Schrappen wat niet past	LONEN BEREKEND PER HECTARE, PER MAAND BETAALD OF PER DAG MET INBEGRIJF VAN VERBLIJF EN SLAAPGELEGENHEID
	Met inbegrip van volledige maaltijden, met of zonder drank frank
	Met inbegrip van gedeeltelijke maaltijden, met of zonder drank ... <i>225 frank...</i>
	Zonder voeding, met of zonder drank frank

Rayer les indications inutiles	SALAIRES À L'HECTARE, AU MOIS ET À LA JOURNÉE AVEC LOGEMENT ET COUCHAGE
	Avec nourriture complète, avec ou sans boisson.... francs
	Avec demi-nourriture (soupe et légume), avec ou sans boisson...

	225 francs...
	Sans nourriture, avec ou sans boisson francs

Algemene opmerkingen:

Te bewerken hectaren:13 hectare 50.....

Aantal uit te voeren "façons":deux.....

Per decameter worden30 bieten voorzien

Tussen de rooilijnen is een vrije ruimte voorzien van ...0 m 42.... centimeter

De werken beginnen rond ... 10 mai.....

De reiskosten voor het spoor (à demi-tarif) zullen terugbetaald worden:

à l'aller? au retour?

Hoe verloopt het werkschema in geval van slechte weersomstandigheden?

.....aan de normale voorwaarden zoals gebruikelijk in de streek.....

Kan de werknemer, na het schoffelen, verder tewerkgesteld worden?Oui....

Zo ja, welk is de uit te voeren arbeid en tegen welke voorwaarden?

...arrachage lin - moisson volgens de gebruiken in de regio....

Alle misverstanden en moeilijkheden die zich tussen de werkgever en de werknemers kunnen voordoen moeten onmiddellijk overgemaakt worden aan het Ministerie van Landbouw, *Service de la Main-d'œuvre et de l'Immigration agricole*, 32 boulevard Raspail, te Paris.

De werkgever verzekert hierbij dat de totale te bewerken oppervlakte ...150... hectaren groot is waarvan ...17... hectaren... met ...bieten..... Jaarlijks maakt de werkgever gebruik van ...twee... buitenlandse seizoenarbeiders.

Opgemaakt te Remerangles op 30 maart 1935.

Ondertekend: Delalul

Op 30 maart 1935 bevestigde de burgemeester van Remerangles dat het contract geldig werd verklaard en bevestigde de echtheid van de handtekening van de werkgever (*certifie l'exactitude de la déclaration ci-contre*).

Op 16 april 1935 voegde het Ministerie van Tewerkstelling te Parijs de volgende verklaring toe aan het arbeidscontract:

Avis favorable pour ...2... personnes.

Autorisées à entrer en France dans les trois mois.

Op 24 mei 1935 werd een laatste stempel aangebracht door het immigratiebureau (*le bureau d'immigration pour les travailleurs contrôlés*) te Tourcoing.

4.2.3.3.2 Een contract door Belgische (Vlaamse) bemiddeling

Hieronder een voorbeeld van een arbeidscontract opgemaakt op 5 september 1935, waarbij een Vlaming bemiddelde tussen de suikerfabrieken te US (Frankrijk) en een Vlaamse arbeider.

Aanwervingscontract (certificat d'embauchage) n° 23⁴²⁹

De heren Pierre CORBIN & Cie – Suikerfabrikanten te US (S-&O) verzekeren dat zij op heden in dienst nemen: (*door bemiddeling van Cosyns Camille de Machelen-les-Deynze*)

Monsieur (nom et prénoms): *De Schrijver Alberic*

Né le 28 – 1 – 1892 à *Wacken*

Demeurant à *Marckeghem*

Voor de duur van de suikerproductie,

En qualité de *déchargeur de betteraves, bascule de La Villeterte*

Au salaire de *20 francs par jour + 3 francs par jour en fin de campagne + la moitié des frais de campagne*

De werknemer zal slaapgelegenheden krijgen in het *Etablissement*

De werknemer zal zelf voor zijn maaltijden zorgen

De werknemer zal, na het einde van de werkzaamheden, naar België terugkeren

Opgemaakt te US op 5 september 1935 en ondertekend door directeur Adrien Obert.

Plaats van tewerkstelling: *Sucrierie de US – Département de Seine-et-Oise*

Station: US (S – et – O).

Een *sauf-conduit* zal uitgereikt worden door het immigratiebureau van Tourcoing waar de werknemer zich zal laten registreren.

Tussen de partijen:

Eenzijds, de heer OBERT Adrien, *Directeur de la Sucrierie d'US (S-&O)*

FRANCE, hierbij vertegenwoordigd door ploegbaas COSYNS Camille

en anderzijds, de heer *De Schrijver Alberic*

arbeider van Belgische nationaliteit en wonende te *Marckeghem*

is overeengekomen wat volgt:

De heer *De Schrijver Alberic*

wordt aangeworven bij de *Sucrierie d'US*, voor de volledige duur van de volgende *campagne sucrière prochaine*, in de hoedanigheid van arbeider en verantwoordelijk voor de *Bascule de la Villeterte* tegen de hieronder opgesomde voorwaarden:

⁴²⁹ ADO Beauvais dossiers Mp 4402-4451: demande de carte d'identité.

Van de werknemer wordt, voor de gehele duur van zijn verblijf, een onberispelijk gedrag verwacht, goede prestaties en een voorkomen ...*sobre, poli et respectueux*....

In dubbel opgemaakt te MACHELEN-nabij-DEYNZE op 5 september 1935.

Ondertekend:

Adrien Obert (directeur van de suikerfabriek)

Camille Cosijns (ploegbaas)

Alberic De Schrijver (werknemer)

4.2.3.4 Renseignements à fournir (inlichtingenblad)

Een voorbeeld van een inlichtingenblad⁴³⁰:

Questionnaire:

Préfecture de l'Oise

3ième Division

Service des étrangers

De prefect van de Oise verzoekt de burgemeester⁴³¹ van het bijgevoegde inlichtingenblad behoorlijk in te vullen betreffende de genaamde

Date et lieu de naissance	
Nationalité	
Domicile en France	
Point et date d'entrée en France	
A-t-il produit un passeport s'il n'est ni belge ni luxembourgeois?	
Libellé intégral du visa consulaire français apposé sur ce passeport (pour les étrangers astreints à cette formalité)	
Motif et durée du séjour en France	
Séjours antérieurs en France (Dates et localités)	
Moyens d'existence (leur nature, leur provenance, leur montant) produire justification	
Profession exercée en France	
Nom, profession, adresse de l'employeur	
Date du visa du Ministère du Travail l'autorisant à occuper un emploi salarié	
N°, date et lieu de délivrance, validité de la carte d'identité (indiquer si c'est une carte de non salarié ou de travailleur)	
N° du récépissé (indiquer date et lieu de délivrance)	
Pour les commerçants:	Dispose-t-il effectivement d'un domicile réel, d'une résidence certaine, et non pas d'une simple chambre d'hôtel ou d'un logement

⁴³⁰ ADO Beauvais dossiers Mp 4402-4451: *demande de carte d'identité*.

⁴³¹ Het is niet altijd de burgemeester die de formulieren invulde. Meestal werd de naam van de plaatselijke politiecommissaris vermeld.

	loué en garni	
A-t-il un établissement commercial stable, un magasin ou dépôt où il peut se réapprovisionner et non pas un simple local où sont entreposées quelques marchandises?		
Est-il immatriculé au registre du commerce?		
Est-il patenté? N° et date de la patente.		
Est-il imposé aux bénéfices industriels et commerciaux?		

4.2.3.5 **Sauf-conduit volgens decreet 10.07.1929 afgeleverd in Tourcoing of Feignies**

Zie bijlage 7.

4.2.3.6 **Ontvangstbewijs als voorlopig bewijs (*récépissé*)**

In afwachting van de uitreiking van de identiteitskaart kreeg de buitenlandse arbeider een *récépissé de travailleur* overhandigd. De richtlijnen waren vastgelegd in het decreet van 23 oktober 1933: elke buitenlander die een betrekking als loontrekkende op het Franse grondgebied zocht diende een *certificat sanitaire* en een *contrat d'embauchage*, goedgekeurd door de *Services de la Main d'œuvre étrangère* bij het Ministerie van Tewerkstelling of bij het Ministerie van Landbouw, voor te leggen: ...*Le récépissé de travailleur ne pourra donc être délivré à l'intéressé qu'autant qu'il aura satisfait à ces prescriptions*⁴³²

Elke buitenlandse arbeidskracht die zijn woonplaats in het departement verliet ...*sans esprit de retour (ou quittant la France dans les mêmes conditions)*... diende, vóór zijn vertrek, het *récépissé* te laten viseren door de plaatselijke politiecommissaris of, bij afwezigheid, door de burgemeester.

Bij aankomst in de nieuwe woonplaats of bij zijn eventuele terugkeer in Frankrijk was de buitenlander verplicht, binnen een tijdsspanne van 48 uren, zijn *récépissé* opnieuw te laten viseren op het politiecommissariaat of het gemeentehuis.

De buitenlander die zich niet aan deze voorschriften hield was strafbaar volgens de artikelen bepaald in het Strafwetboek, artikel 471 paragraaf 15.

⁴³² ADO Beauvais, Mp 4402-4451. Richtlijnen van de prefect voor de burgemeesters van het departement. Opgemaakt te Beauvais op 25 april 1934.

4.2.3.7 Arbeiders (tijdelijk tewerkgesteld)

Een seizoenarbeider bood zich rond half september, na de ontvangst van zijn *contrat d'embauchage*, aan op het *Commissariat Spécial* van Tourcoing of Feignies. In welbepaalde gevallen beschikte hij ook over een medisch attest⁴³³: *...est en bonne santé et qu'il n'y a aucune maladie contagieuse*⁴³⁴ Hij kreeg een *sauf-conduit* uitgereikt en kon, in de eerste dagen van zijn tewerkstelling, via het gemeentebestuur een *carte d'identité d'étranger* aanvragen bij de Prefectuur. Zolang bleef hij in het bezit van een *récépissé*, een ontvangstbewijs dat een bewijs was van het betalen van de verschuldigde belasting. Maurice De Clercq uit Ouwegem (°1913) kreeg zijn *sauf-conduit* uitgereikt op 21.09.1935 voor zijn eerste tewerkstelling en precies een jaar later, op 21.09.1936 een tweede. Hij was een “vaste klant voor 4 maanden” in de suikerfabrieken van Wavignies net als Julianus De Clercq uit Asper (°1918) die hem op 21.09.1936 naar Tourcoing vergezelde (zie bijlage 1). Julianus meldde zich eveneens op 1 oktober 1938 opnieuw te Tourcoing aan.

4.2.3.8 Landbouwers (Belgen)

De landbouwer, eigenaar of pachter, hoefde niet langs het *Commissariat Spécial* van Tourcoing of Feignies. Hij had een *bail de fermage* op zak en het enige wat hem of haar na de vestiging te doen stond was het aanvragen van een *carte d'identité d'étranger*. Een landbouwer-eigenaar genoot nooit van een *taxe réduite*. Van een belastingvermindering genoot enkel de pachter die een *bail de fermage* kon voorleggen, een bewijs van het gemeentebestuur dat bevestigde dat de pachter(s) voor eigen rekening werk(t)en en geen andere dan zijn of haar eigen kinderen als werkkrachten in dienst hadden. In dat geval werd door de burgemeester een bijkomend attest voorgelegd met de tekst: *...n'employant habituellement et en dehors des travaux saisonniers aucune main d'œuvre étrangère. Tous les travaux de la ferme sont effectués par eux-mêmes...* of: *...que les époux Bervoet exploitent leur ferme eux-mêmes avec le concours de leurs enfants et n'occupent aucun salarié*⁴³⁵

⁴³³ Soms wordt het medisch onderzoek in Frankrijk uitgevoerd. Zie de doktersattesten in bijlage 1.

⁴³⁴ Zie voorbeelden in bijlage 1.

⁴³⁵ ADO Beauvais, Mp 4402-4451.

4.2.3.8.1

De rol van de bemiddelaars

De gegevens van Belgische seizoenarbeiders vinden we, zoals elders vermeld, vaak terug in de suikerfabrieken US, gelegen in de Seine-et-Oise. Deze fabriek was in de jaren 1930 ook bekend onder de naam *Pierre Corbin & Fils*. De directeur, Adrien Obert schakelde zijn meesterghost (*chef d'équipe*), Camille Cosyns uit Machelen bij Deinze, in voor de aanwerving van zijn (doorgaans) Belgische werknemers.

Ook in het migratieplan van mijn eigen familie speelde de bemiddelaar een grote rol. Volgens mijn grootvader was een zekere Quatacker, bediende bij notaris De Vuyst uit Borsbeke als bemiddelaar opgetreden. Door de kennis van deze informatie nam ik contact met het kantoor van notaris Pierre-Michel De Vuyst te Borsbeke die de kleinzoon bleek te zijn van Joseph De Vuyst te Borsbeke die er een studie had van 1899 tot 1935. Uit de verklaring van de notaris kon ik opmaken dat de archieven uit die ambtsperiode berusten in het Rijksarchief te Ronse. Volgens de notaris handelde de “klerk” van zijn grootvader, Jozef Quatacker⁴³⁶ volledig op eigen houtje. Documenten die verwijzen naar zijn bemiddelaarsrol bestaan niet meer. Na zijn werk op de studie van notaris De Vuyst vestigde Jozef Quatacker zich later als makelaar⁴³⁷. Graag had ik voor mijn persoonlijk onderzoek *een bail de fermage* teruggevonden dat werd opgemaakt tussen mijn voorouders en de eigenaar(s) van de *ferme Saint-Marc* te Pimprez⁴³⁸. Volgens notaris De Vuyst uit Borsbeke was het beslist niet zijn grootvader op wiens kantoor dit pachtcontract was verleden maar wel bij een Franse collega. Na onderzoek door de *Conservation des Hypothèques* te Compiègne blijkt van mijn familie niets bewaard te zijn gebleven. Maar was het contract er wel geweest? Volgens de ambtenaar was het in de periode vóór de Tweede Wereldoorlog zelfs niet verplicht het contract te laten registreren. Toch las ik in de teksten van mijn grootvader dat hun terugkeer in 1934 onder meer te maken had met een wijziging in de pachtwet die toeliet dat een pachtcontract, afgesloten voor 9 jaar, voortijdig kon afgebroken worden. Is dit ook de reden geweest dat vele Belgen uit Pimprez in diezelfde periode naar België terugkeerden?

⁴³⁶ Jozef Quatacker overleed te Brussel op 19.04.1992.

⁴³⁷ Op 29.01.2007 had ik telefonisch contact met zoon Jean-Pierre Quatacker in het Hotel Bedford, rue du Midi te Brussel. Volgens hem is van het makelaarschap van vader niets bewaard gebleven. Een verwant van de familie, Jozef De Visscher, kon mij enkele namen en adressen bezorgen van familieleden van de familie Quatacker, die momenteel in Frankrijk wonen.

⁴³⁸ In het boek van Hubscher vind ik terug dat deze documenten wel bestaan voor de Seine et Oise: A.D. 5 M 39, *Exploitations agricoles achetées ou prise à bail par les étrangers*, 1922.

4.2.3.8.2

Extrait d'immatriculation

In uitvoering van de wet van 8 augustus 1893 lieten mijn overgrootouders, Remi Verschooris en zijn echtgenote Marie-Alice Matthijs zich op 2 februari 1929 inschrijven in de *Régistre d'immatriculation* van de gemeente Pimprez. Voor het optekenen van de inlichtingen in verband met hun burgerlijke stand legden ze hun Belgische identiteitskaarten en het huwelijksboekje aan de amtenaar voor. Hun medische attesten bleven op het gemeentehuis achter en vervulde hun dossier (Zie bijlage 6).

4.2.3.8.3

Bail de Fermage

De initiatie: *Promesse de bail*

Hieronder een voorbeeld van een belofte tot afsluiten van een pachtcontract⁴³⁹:

Robert Walton Goelet, eigenaar van het familiedomein te Sandricourt, vertegenwoordigd door zijn intendant de heer Paul Delacour, wonende te Sandricourt, chaussée d'Amblainville (Oise).

Doet hierbij een belofte tot pacht aan de heer Clément Richard, landbouwer, wonende te Mortefontaine en Thelle (Oise) voor wat betreft een kleine boerderij, gelegen te Mortefontaine, rue d'Audeville, 40 hectaren groot waarvan de gronden zich bevinden ...sises sur le même territoire et territoires limitrophes....

Opgemerkt wordt dat door de slechte staat van de gronden, onbeheerd en verwaarloosd achtergelaten door de vorige pachters, de heer Clément zelf volledig zal kunnen beschikken over de opbrengsten van de oogsten van het jaar 1934.

Een definitief pachtcontract zal opgemaakt worden vanaf de oogst van 1935 tegen de prijs van 150 frank per hectare. De belastingen zullen volledig ten laste zijn van de heer Goelet en ...la chasse exclusivement réservée par ce dernier avec les modalités et charges habituelles acceptées par les fermiers du domaine en matière de chasse....

Voor wat de oogst van 1935 betreft zullen de heren Delacour en Clément in juni 1935 een expertise maken van de bewerkte gronden ...pour décider s'il y avait lieu de faire un abattement sur le loyer de cette récolte... . De heer Clément aanvaardt bij voorbaat de beslissing die door de heer Delacour zal genomen worden.

⁴³⁹ Uit persoonsdossiers Mp 4402-4451, ADO, Beauvais.

Na deze expertise zal een definitief pachtcontract mogelijk zijn en ten laatste opgemaakt worden op 1 juli 1935, geldig voor een termijn van 9 oogsten met inbegrip van de oogst 1935.

Opgemaakt te Sandricourt op 15 januari 1934

Anne-Marie Goelet⁴⁴⁰

Het definitieve pachtcontract: *Bail en général*

BAILLETTE DU DOMAINE DE ROYALLIEU PAR COMPIEGNE⁴⁴¹

Tussen de heer A. de Bayser en de heer Louis Badan, is overeengekomen wat volgt:

De heer de Bayser, eigenaar, stelt als pachtboer⁴⁴² de heer Badan aan tegen de volgende voorwaarden:

1) hij zal aan de heer Badan evenals aan zijn echtgenote Madame Jeanne Kalblus, wonende te Genève, 3 rue du Vélodrome; logement verschaffen;

2) de eigenaar blijft de directie en het beheer van het domein verzekeren, alles wat binnenkomt of buitengaat, elke aankoop of verkoop kan slechts geschieden met de uitdrukkelijke toestemming van de eigenaar. De eigenaar kan zich, naar eigen goeddunken, laten vervangen;

3) het voorliggende contract wordt aangegaan voor de duur van één jaar en zal stilzwijgend verlengd worden. Toch zullen beide partijen het recht hebben het contract op elk moment op te zeggen mits het respecteren van een opzeggingstermijn van minimum één maand;

4) de pachtboer moet de weilanden en gronden naar best vermogen bewerken. Hij mag zich geen schade of inbreuken op de goede staat veroorloven zonder de eigenaar hiervan op de hoogte te brengen dit op straffe zelf verantwoordelijk te worden gesteld voor de schade. Het is de pachtboer niet toegelaten ...d'avoir des pensionnaires, de donner à boire, de nourrir ou loger qui que ce soit en dehors de sa famille...;

5) Het fruit en de andere opbrengsten van het domein, wat de aard en de hoeveelheid ook zijn, wordt tussen de eigenaar en de pachtboer verdeeld. De pachtboer mag, na verdeling, slechts datgene weggeven of verkopen wat tot zijn eigen deel behoort. Al het

⁴⁴⁰ Artikel in The New York Times van 12.05.2007 en gepubliceerd op <http://query.nytimes.com>: “Anne-Marie Goelet, overleed in januari 2007 in Manhattan op 88-jarige leeftijd. Zij werd na de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk onderscheiden voor haar rol die ze tijdens de oorlog had vervuld zoals o.m. het verstrekken van medische zorgen aan de inwoners rond Sandricourt. Haar echtgenoot, Robert Walton Goelet, een New Yorkse landeigenaar overleed in 1941”.

⁴⁴¹ Uit persoonsdossiers Mp 4402-4451, ADO, Beauvais.

⁴⁴² Pachtboer is hier de letterlijke vertaling van *colon*.

gebruikte hooi, veevoer en groenten die op het domein worden verbruikt ...seront évalués et considérés comme si ils étaient vendus...;

6) *De aankoop van dieren, van landbouwtuigen, van kalk, van meststoffen, van veekoeken⁴⁴³, van zemelen, van granen en zaden, alsook het herstel van de karren en landbouwtuigen zijn voor rekening van de eigenaar. Zo zal deze laatste ook de kosten betalen wanneer eventueel en voor een bepaalde duur, een bijkomende werkkraft moet ingeschakeld worden.*

Bail Belgische landbouwer

Voorbeeld inlichtingen i.v.m. huurcontract (bail) Belgische landbouwers in de Oise⁴⁴⁴:

Ville de Clermont

Geachte heer,

Hierbij bevestig ik het pachtcontract dat tussen u en de eigenares, Madame Desclève werd overeengekomen. Volgens de akte verleden op mijn kantoor op 9 januari 1937 pacht u een boerderij genaamd ferme de Pérel gelegen te Balagny sur Thérain, ongeveer 18 hectaren groot.

Dit pachtcontract werd opgemaakt voor de duur van drie, zes of negen volle jaren en dit met ingang van 11 november 1936.

Met de meeste hoogachting (notaris).

Brief notaris Guérin aan René De Coninck in Pimprez (op vraag burgemeester)⁴⁴⁵

Edmond Guérin, notaris te Ribécourt
Successieur de Maître Corbeau

Ribécourt le 24.11.1936

Geachte heer,

Als gevraagd stuur ik u hierbij de gegevens over uw pachtcontract. Volgens dit contract hebt u de beschikking over:

- 1) een boerderij gelegen te Pimprez tegenover la rue du Moulin, ongeveer 45 aren groot;*
- 2) grond, 59 aren groot ...au bout des Arcs...;*

⁴⁴³ Letterlijke vertaling van *tourteau*: *gâteau cylindrique fait d'un résidu de graines (dont on a extrait l'huile) servant d'aliment pour le bétail ou d'engrais*. In: A. REY & J. REY-DEBOVE (dir.). *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue Française*. Paris, Le Robert, 1981.

⁴⁴⁴ Uit persoonsdossiers Mp 4402-4451, ADO, Beauvais. Het was niet ongebruikelijk dat pachters bij de notaris te rade moesten gaan als ze, voor hun administratieve verplichtingen, niet over de vereiste inlichtingen i.v.m. hun pachtcontract beschikten.

⁴⁴⁵ Uit persoonsdossiers Mp 4402-4451, ADO, Beauvais.

3) een weiland, 1 hectare 57 aren groot waarvan een deel met appelbomen is beplant;
 4) gronden en kleinere weilanden, samen 8 hectaren, 29 aren en 40 centiaren groot, verspreid ...sur terroir de Pimprez à divers lieux dits en 18 pièces....

Eigendom toebehorend aan de konsoorten Poirée.

René De Coninck was afkomstig uit Huise (Oost-Vlaanderen). Hij woonde sinds 1935 met zijn echtgenote Anna Van den Heede en dochter Irène in Pimprez⁴⁴⁶.

Voorbeeld van een overname van een pachtcontract⁴⁴⁷:

In bepaalde gevallen kon de pachter een einde maken aan zijn verplichtingen, vastgelegd in het pachtcontract, mits hij nieuwe pachters kon aanbrenge.

Op 1 februari 1933 maakten de Belgische broers Cyriel en Jules Syrin een einde aan hun pachtcontract dat ze met eigenaar Georges Marlu uit Beaugies-sous-Bois op 1 oktober 1927 hadden gesloten⁴⁴⁸. De overnemers van het contract waren eveneens Belgen, het echtpaar Petrus Berckx en Mathilde Wouters. Zij namen niet alleen het contract over dat liep tot en met de oogst van 1936⁴⁴⁹. De nieuwe overnemers (*preneurs*) keken beslist verder dan de nabije toekomst. Na overleg met de eigenaar besloten ze tot ...*un nouveau bail d'une durée de 9 nouvelles années à compter du 1 octobre 1936 jusque y compris la récolte de 1945*⁴⁵⁰

Pachtcontracten periode 1935-1938 uit eigen onderzoek⁴⁵¹:

Eigenaar	Pachter	Plaats	Periode
Georges Marlu	Cyriel Syrin et Jules Syrin	Beaugies-sous-Bois	1927-1933
Georges Marlu	Petrus Berckx en Mathilde Wouters	Beaugies-sous-Bois	1933-1936 1936-1945
onbekend	Matthijs Prosper (Sint-Lievens-Houtem)	Pimprez	1936
Monsieur Bequet et sa fille	Germain Deschrijver et son épouse Maria Julia Verschelde	Marest-sur-Matz (Marcel Chobeaux, notaire à	1936

⁴⁴⁶ René was geboren te Huysse op 4 januari 1897, Anna Van den Heede te Cruyshoutem op 20 maart 1897. Irène was geboren te Huysse op 24 september 1921. Hier werd de schrijfwijze van de geboorteplaatsen behouden zoals ze in de dossiers Mp 4402-4451 werden opgenomen.

⁴⁴⁷ Uit persoonsdossiers, Mp 4402-4451, ADO Beauvais.

⁴⁴⁸ De boerderij en de te bewerken gronden waren in dezelfde gemeente gelegen.

⁴⁴⁹ In het contract werd de datum 20 oktober 1936 als einddatum opgenomen.

⁴⁵⁰ Ook opgenomen in bijlage 1.

⁴⁵¹ Uit persoonsdossiers, Mp 4402-4451, ADO Beauvais. Enkel in deze dossiers werd uitdrukkelijk verwezen naar het bestaan van een pachtcontract.

	(Leisele)	Machement)	
onbekend	De Smet Sidonie Marie (Olsene)	Valescourt, rue de Beauvais	1937
<i>konsoorten Poirée</i>	De Coninck René (Huise)	Pimprez (Edmond Guérin, notaris te Ribécourt)	1935
<i>Jules Monard (Paris)</i>	Bogaerts Irma, veuve Cool	Troissereux	1934
<i>onbekend</i>	Cornelis Suzanne	Verneui	1936
<i>Robert Walton Goelet (Sandricourt)</i>	Clement Richard	Mortefontaine en Thelle	1935
<i>Onbekend</i>	De Brackeleer Hector	St-Aubin-en-Bray	1935
<i>Onbekend</i>	Decan Marthe, épouse Firmin Cailliau	Beaurepaire	1935
<i>M. Delannoy (Campdeville)</i>	Castelain Louis	Bonnières (notaire Petit à Beauvais)	1935
<i>Madame Veuve Duquesne et Monsieur et Madame Gelain (Paillart)</i>	Claeys Aloïs	Paillaert (M. Perreau notaire à Bonneuil-les-Eaux)	1929-1938

4.2.4 DE EIGENLIJKE TEWERKSTELLING VAN DE BELGEN IN RIBÉCOURT

4.2.4.1 Algemeen

Voor wat de archieven in *Les Archives Départementales de l'Oise* in Beauvais betreft, beschikte ik over een lijst met de te raadplegen stukken die mij per post was toegestuurd. De enige zorg was nu precies uit te zoeken waar ik de meeste informatie kon vinden over de tewerkstelling van de Belgen in de Oise. Vrij snel kwam ik tot de conclusie dat de dossiers Mp 4402-4451 (*L'obtention d'une carte d'identité Française par les Belges pour une durée de deux ans*) mij een schat aan informatie konden bezorgen. Hoewel deze documenten enkel beschikbaar zijn voor de periode 1935-1938 bevatten ze heel wat relevante informatie. Opgenomen zijn: *Certificat d'embauchage* (bewijs van aanwerving), *Certificat de travail* (arbeidscontract), *Renseignements à fournir* (inlichtingenblad), *Sauf-conduit* (doorgangsbewijs) en een *Récépissé* (ontvangstbewijs of reçu). Een eerste vaststelling is dat de Belgen veruit het grootste deel uitmaken van de groep die een aanvraag indienen. Slechts hier en daar komt een andere nationaliteit voor en dan betreft het doorgaans Joegoslaven.

Uiteraard was ik benieuwd of ook mijn voorouders in deze dossiers waren opgenomen zodat ik - eenmaal begonnen met de archieven A-D - de laatste dozen van het alfabet diende op te vragen. Na enkele uren kwam ik tot de vaststelling dat van mijn familie

geen documenten of aanvragen waren ingediend. Het bleek dan ook snel dat deze bewaarde documenten dateerden uit de tijd die volgde op het vertrek van mijn grootvader en zijn familie, in 1934. Zoals ik in mijn inleiding heb vermeld heb ik alle aanvragen (zowel van arbeiders tewerkgesteld in de landbouw en industrie en de landbouwers) verwerkt. De studie van de Belgische landbouwers in de Oise is, zoals zal blijken, niet helemaal los te koppelen van de andere werknemers die, meestal uit dezelfde Belgische regio's afkomstig, in Frankrijk hun heil zochten in andere beroepscategorieën, zoals de industrieën die afhankelijk zijn van de landbouwsector. Het onderzoek in het archief te Beauvais (Mp 4402-4451) leverde voor mij uiteindelijk als resultaat dat 892 dossiers van Belgen werden bestudeerd: 654 mannen en 238 vrouwen. Van dit cijfer moeten we 177 personen, die zich als pachter of landbouwer-eigenaar in de Oise gevestigd hadden, in mindering brengen. Dit betekent dat 715 personen tewerkgesteld waren als arbeid(st)ers en dus loontrekkenden.

4.2.4.2 De arbeider

4.2.4.2.1 Herkomst

De Belgische (Vlaamse) arbeiders kwamen via de plaatsingsbureau's in Feignies of Tourcoing in de Oise. Meestal kwamen ze voor 4 maanden naar de tewerkstellingsplaats. In sommige gevallen werd een verlenging aangevraagd en (meestal altijd) toegestaan. Het is beslist belangrijk na te gaan uit welke regio's deze personen kwamen, hoe ze in Frankrijk kwamen en in welke mate ze hun activiteiten herhaalden. Het valt op hoeveel arbeiders in Oost-Vlaanderen gerekruteerd werden en hoe de jonge mannen zich in groep verplaatsten (zie bijlage 1).

Achille Brossé (°1900) en Georges Cosijns (°1902) uit Munkzwalm (Oost-Vlaanderen) boden zich op 20.09.1935 samen te Tourcoing aan voor hun werk in de suikerfabriek van Barbery.

Michel De Backer (°1911) en Henri De Bruycker (°1914), beide uit Vurste passeerden op 01.10.1937 voor het Speciaal Commissariaat en vroegen een *sauf-conduit* voor hun tewerkstellingsplaats in Coudun.

Leon De Moor (°1913) uit Gavere en Michel Demasure (°1908) uit Dikkelvenne vroegen op 13.10.1937 in Tourcoing een *sauf-conduit* voor de *sucrieries* in Saint-Just-en-Chaussée.

In tegenstelling tot hun Vlaamse collega's passeerden Alfred Degand (°1873) uit Basècles en Louis Brunin (°1920) uit Tourpes via het *Commissariat Spécial* van Feignies op 27.09.1935. Ze waren op weg naar Villeroy (Nogéon).

Een grote aantrekking had ook de suikerfabriek van Port Salut Verberie. René Defromont (°1913) uit Houtaing, Sylva Depelchère (°1911) uit Arc-Ainières en Auguste Coupleur (°1874) uit Ligne lieten zich samen in het commissariaat te Tourcoing voorbij.

4.2.4.2.2 Tewerkstelling in de landbouw

Overzicht tewerkstelling in de Franse landbouw 1918-1926:

Nationaliteit.	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Italianen	1.474	1.720	10.564	4.682	7.704	10.542	15.274	13.263	11.317
Span/Port.	36.089	55.084	41.442	28.162	41.851	27.386	32.265	17.941	7.827
Belgen	-	5.313	15.212	20.737	14.334	10.122	16.477	21.354	21.945
Polen	-	-	3.693	2.241	9.077	25.797	17.749	13.080	19.177
Tsjechosl.	-	-	-	-	-	3.224	5.939	3.313	1.654
Divers	-	-	-	-	-	-	223	2.833	1.240
Totaal	37.563	62.117	70.911	55.822	72.966	77.071	87.927	71.784	63.160

Zoals uit de bovenstaande tabel (Hubscher, pagina 36) blijkt, zijn in de jaren 1921 en 1926 het hoogste aantal Belgische arbeiders vertegenwoordigd in de Franse landbouw in tegenstelling tot de Italianen die hun aantal zien teruglopen. Volgens de *Statistique de l'Immigration* kwamen voor de periode 1918-1926 liefst 853.019 arbeiders van vreemde origine naar Frankrijk voor tewerkstelling in de secundaire en tertiaire sectoren terwijl 599.332 personen in dezelfde periode in de landbouwsector ingeschreven werden.

Bij Franse hofeigenaars

Uiteraard vinden we in de periode 1935-1940 Belgische werknemers terug bij enkele, sommige zeer grote Franse hofeigenaars. Deze belangrijke hofeigenaar valt niet alleen op door de grote te bewerken percelen grond. In welbepaalde gevallen beschikt deze eigenaar over een zelf ontworpen briefpapier. Enkele namen: Robert Claye (Cramoisy), Leon Vuatbled (Nanteuil-le-Haudouin), Robert Courtier (Villers-Saint-Genest), Philippe Marin "Ferme de la Ballastière" (Conflans-Sainte-Honorine S/O), Jacques Ouachee (Le Transloy) en Georges Duchesne (Borest)⁴⁵².

Bij Belgische eigenaars of exploitanten

In heel wat gevallen zochten arbeiders een tewerkstelling bij landgenoten: ...*ils [les migrants] paraissent aussi trouver leur compte à se faire embaucher chez un patron*

⁴⁵² ADO Beauvais, Mp 4402-4451.

*compatriote*⁴⁵³ Uiteraard was de taal een belangrijk gegeven en temperde een mogelijke cultuurschok: ...*l'usage de la langue maternelle pratiquée par les deux parties évite une déracinement trop brutal*⁴⁵⁴

Ook Belgische landbouwers stelden absoluut prijs op de tewerkstelling van landgenoten. Uit mijn persoonlijk onderzoek (Mp 4402-4451) blijkt dat in de periode 1935-1938 liefst 30 Belgische landbouwers in de Oise landgenoten in dienst hadden (zie bijlage 2). Het was niet uitzonderlijk dat dit gebeurde. In Chantilly resideerden heel wat Engelse edellieden (zie eveneens bijlage 2). Het valt op hoe ze Engelse staljongens (hier genoemd: *palefrenier, lad, lad d'écurie*) lieten overkomen. Een groot nadeel is dat in de dossiers Mp 4402-4451 niet te achterhalen is uit welke (Belgische) regio de werkgever afkomstig was. Het moet gezegd dat de Belgische landbouwer of pachter in Frankrijk zich veiliger mocht voelen dan de seizoenarbeider, die een scherpere controle moest ondergaan.

⁴⁵³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 324.

⁴⁵⁴ *Ibid.*, p. 324.

4.2.4.2.3

Tewerkstelling in de industrie: de suikerfabrieken

Een belangrijke industrietak was de suikerindustrie. Volgens mijn persoonlijk onderzoek (zie bijlage 1) waren de suikerfabrieken hoofdzakelijk gelegen in de volgende gemeenten⁴⁵⁵:

GEMEENTE	KANTON	ARRONDISSEMENT
Berneuil-sur-Aisne, Pierrefonds	Attichy	Compiègne
Antilly	Betz	Senlis
Lierville	Chaumont-en-Vexin	Beauvais
Froyères (près d'Avrigny)	Clermont	Clermont
Vauciennes, Russy, Vez	Crepy-en-Valois	Senlis
Longueil-Sainte-Marie, Francières, Chevrières	Estrées-Saint-Denis	Compiègne
Sérifontaine	Le Coudray-Saint-Germer	Beauvais
Saint-Leu-D'Esserent	Montataire	Senlis
Baron	Nanteuil-le-Haudouin	Senlis
Bresles, Fouquerolles	Nivillers	Beauvais
Beaurains-les-Noyon	Noyon	Compiègne
Brasseuse, Port Salut Verberie	Pont-Sainte-Maxence	Senlis
Coudun, Monchy-Humières	Ressons-sur-Matz	Compiègne
La Neuville-Roy, Saint-Just-en-Chaussée, Wavignies, Montiers	Saint-Just-en-Chaussée	Clermont
Barbery	Senlis	Senlis

Een eerste vaststelling is dat het grootste deel van de suikerfabrieken in het arrondissement Senlis gelegen waren, in afnemende orde gevolgd door de arrondissementen Compiègne, Beauvais en Clermont.

⁴⁵⁵ Volledigheidshalve moet ik vermelden dat in sommige dossiers geen gegevens waren opgenomen van de plaats van tewerkstelling.

Van de 892 Belgen, opgenomen in door mij bestudeerde dossiers (MP 4402-4451) waren in de periode 1935-1938, 316 personen, voor een eenmalige of herhaalde tewerkstelling, in de suikerfabrieken werkzaam. Dit gaf het volgende resultaat:

Berneuil-sur-Aisne, Pierrefonds	22
Froyères	11
Vauciennes, Russy, Vez	49
Longueil-Sainte-Marie, Francières, Chevrières	59
Saint-Leu-D'Esserent	2
Bresles, Fouquerolles	12
Beaurains-les-Noyon	39
Port Salut Verberie, Brasseuse	21
Coudun, Monchy-Humières	11
La Neuville-Roy, Saint-Just-en-Chaussée, Wavignies, Montiers	43
Barbery	8
Lierville	2
Antilly	5
Baron	2
Sérifontaine	1
Villeroy (Seine et Marne)	13

Arbeiders die zich tijdelijk in de Oise vestigden vonden ook meestal een tewerkstelling in de suikerfabrieken van Villeroy (Seine et Marne) of US (Seine et Oise). Ook zij kwamen via het *Commissariat Spécial* van Tourcoing of Feignies in Frankrijk. De suikerfabriek van US was in handen van Pierre Corbin. Voor de aanwerving van zijn (doorgaans) Belgische werknemers deed hij beroep op zijn *chef d'équipe*, Camille Cosyns uit Machelen (zie ook bij de rol van de bemiddelaar).

Omdat Port Salut Verberie niet was opgenomen in de index van de gemeenten van de Oise kwam ik via *Google* op het spoor van een oude postkaart met een foto van een suikerfabriek en de vermelding: Verberie (Oise) Port-Salut: *Usine E. Chauvet: Amidonerie - féculerie - glucoserie*. Belangrijk is hier ook even naar de aardappelmeelfabriek te verwijzen, bijvoorbeeld *La Féculerie* in Baugy (kanton Ressons-sur-Matz).

In oktober 1936 waren precies 77 Belgen tewerkgesteld in de suikerfabrieken SAY te Saint-Just-en-Chaussée. Het gemeentebestuur schreef op 13 november 1936 aan de *Service des Etrangers*: *...nous vous adressons en 2 paquets recommandés 77 dossiers de demandes de carte d'identité de belges travaillant à la sucrerie Say de Saint-Juste pour*

la campagne sucrière. Ci-joint le reçu collectif de la poste n°274 de 2.695 francs (77 x 35 francs)⁴⁵⁶....

4.2.4.2.4 Tewerkstelling in de andere sectoren

Met uitzondering van de grote bedrijvigheid in en om Chantilly (waar overigens geen Belgen waren tewerkgesteld) vinden we onze landgenoten-werknemers vooral terug in enkele grotere industrieën (zie bijlage 3).

Uit mijn persoonlijk onderzoek van de 892 dossiers kan ik besluiten dat het overgrote deel van de arbeiders en arbeidsters in de landbouw tewerkgesteld was of in industrietakken die aan de landbouw gerelateerd waren. Toch heb ik hieronder een tabel opgenomen waarin de vele andere beroepen opgenomen zijn die - in zeer beperkte mate - door de Belgen werden uitgeoefend. Het cijfer tussen haakjes vermeldt het aantal personen dat zich rond 1935 in die beroeps categorie liet registreren:

Mannen en vrouwen niet in landbouw tewerkgesteld	
Mannen (op totaal 654)	Vrouwen (op totaal 238)
Manoeuvre (9), Charretier (12), Pilote de navigation (3), Porteur de sacs (1), Chef turbineur (1) Conciërge (1), Fondeur de zinc (2), Pilonnier ⁴⁵⁷ (1), Teilleur de lin (3), Etudiant (3), Livreur (1), Charpentier (2), Jardinier (3), Régleur de métier à tisser (1), Coloriste (3), Mécanicien (1), Gardien de propriété (1), Menuisier (1), Tourneur (1), Chauffeur pour fours continus (1), Maçon (2), Contremaître de culture (2), Comptable et agent d'assurance (1), Tailleur (1), Terrassier (2), Domestique (2), Représentant de commerce (1), Hôtelier (1), Vacher (5), Garçon boucher (1), Bourrelier ⁴⁵⁸ (1), Loueur de taxis (1), Bûcheron (1), Champignoniste (1), Dresseur (1), Epicier (1), Tabletier (1), Enfourneur ⁴⁵⁹ (1), Briquetier (1), Apprenti électricien (1), Mouleur (1), Apprenti charcutier (1), Opticien (1), Négociant en grains (1), Chaudronnier (1), Garçon de cave (1), Basculeur (1), Tareur (1), Verrier (1) en Chanteur (1) ⁴⁶⁰ .	Bâtelière ⁴⁶¹ (1), Etudiante (2), Femme de chambre (2), Teilleuse de lin (1), Herbagère (1), Fille de salle de clinique (1), Monteuse de brosse à dents (1), Cuisinière (1), Apprentie de teinture (1), Femme de ménage (4), Ouvragère (1), Aide vachère (1), Briquetière (1), Restauratrice (1), Mécanicienne (1), Manoeuvrière (1), Bonne à tout faire (2) en Soudeuse (1).

⁴⁵⁶ ADO Beauvais, Mp 4402-4451.

⁴⁵⁷ Pilonner = vaststampen.

⁴⁵⁸ Bourrelier = zadelmaker.

⁴⁵⁹ Enfourneur = iemand die iets in de oven giet.

⁴⁶⁰ De Belg Alzire Croibien, geboren te Gerin op 6 februari 1878, was zanger in de Sint-Jacqueskerk te Compiègne. Zijn werkgever was kanunnik Deloigne. Uit: ADO Beauvais, Mp 4402-4451.

⁴⁶¹ Bâtelière = werkt op de binnenscheepvaart.

Helemaal waterdicht is deze tabel niet. Mannelijke beroepen als *Charretier*, *Contremaître de culture*, *Vacher* en *Négociant en grains* en vrouwelijke beroepen als *Femme de chambre*, *Cuisinière*, *Femme de ménage*, *Aide vachère* en *Bonne à tout faire* zijn ook aan de landbouw gerelateerd. Op de tweede plaats komt, na de landbouw, de industrie. In Villers-St-Paul bevond zich de chemische fabriek *Etablissements Kuhlmann - Compagnie Nationale de Matières Colorantes et Manufactures de Produits Chimiques*, de grootste fabriek van het departement met 1.500 arbeiders⁴⁶². Vele buitenlandse arbeiders waaronder enkele Belgen verdienden er als *coloriste* hun brood.

Toch valt het op dat van het geheel van deze tewerkgestelde Belgen rond 1935 weinig of geen personen in de bouwnijverheid bedrijvig zijn. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de heropbouw in die periode toen al jaren achter de rug was. De arbeiders-migranten die met de heropbouw belast waren, waren teruggekeerd of hadden voor een andere bedrijfstak gekozen.

Toch is het belangrijk even stil te staan bij enkele beroepen die in de bovenstaande tabel zijn opgenomen. Volgens Hubscher bestond de groep knechten (*domestiques*) uit 2 categorieën⁴⁶³:

Vooreerst *les hommes à toute maine*, ook wel *valets de cour* genoemd. Deze groep telde 3 soorten arbeiders: de arbeider die over een zekere werkkracht beschikte maar geen initiatief kon nemen (1), de werknemer die ingeschakeld werd voor de opkuis van het hof, de voeding van de dieren en het klaarmaken en sturen van het gespan (2) en de loontrekkende die meer verantwoordelijkheid kreeg omdat hij alle taken kon vervullen met uitzondering van deze waarvoor een geschoolde kwalificatie was vereist (3)⁴⁶⁴.

De voermannen, *les charretiers*, behoorden tot de tweede categorie die eveneens in 3 soorten werd opgedeeld: de werknemer die wel een gespan kon sturen maar hem, door zijn minieme opleiding, verhinderde een trapje hoger te klimmen in de hiërarchie van het arbeiderspotentieel (1), de werknemer die een zekere scholing had gekregen om een gespan te sturen en zelfs de dagelijkse leiding van het bedrijf op zich kon nemen (2) en

⁴⁶² J.-P. BESSE, *op.cit.*, p. 54.

⁴⁶³ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 354.

⁴⁶⁴ *Ibid.*, p. 354.

tenslotte de bestuurders van de tractoren die hun intrede hadden gedaan in het landbouwmilieu (3). Van deze laatste werd immers een hogere graad van professionalisme verwacht⁴⁶⁵.

In bepaalde gevallen werd niet de scholingsgraad van de knecht maar de grootte van de veestapel gebruikt als criterium. Zo werd een werknemer die het beheer aankon van een koeienstal met 15 tot 20 dieren, een schaapskooi met 200 tot 300 dieren en een varkensstal met 50 tot 100 dieren, bij de eerste (de laagste) categorie gerangschikt. Van zodra de “dierenpopulatie” groeide kreeg de arbeider, die met dit beheer was belast, de mogelijkheid op te klimmen in de rangorde van de loontrekkenden, tewerkgesteld op het bedrijf⁴⁶⁶.

4.2.4.2.5 Huisvesting en lonen

Het verblijf

Zoals uit de dossiers Mp 4402-4451 blijkt werden de Belgen meestal opgevangen in “gehuchten”, *Hameaux* genoemd. Deze term werd onder meer gebruikt voor de verzamelplaatsen waar de arbeiders voor de suikerfabrieken werden gehuisvest (zie bijlage 1 en 2). Een *hameau* werd ook wel een *écart* genoemd: een afgelegen gedeelte van een dorp of stad.

Hieronder een opsomming van enkele *hameaux*⁴⁶⁷:

Verblijf in Hameaux voor tewerkstelling in de suikerfabrieken			
Benaming Hameau	Plaats	Werkgelegenheid	Kanton
Hameau de Mermont	Crépy-en-Valois	suikerfabrieken Vauciennes	Crepy-en-Valois
Hameau de Bouillaux	Crépy-en-Valois	suikerfabrieken Vauciennes	Crepy-en-Valois
Hameau de Vaux	Cambronne-lés-Clermont	-	Mouy
Hameau de Beaumarchais	Othis (Seine et Marne)	suikerfabrieken US (Seine et Marne)	arrondissement Meaux (Seine et Marne)

⁴⁶⁵ *Ibid.*, p. 354.

⁴⁶⁶ *Ibid.*, pp. 354-355.

⁴⁶⁷ In mijn persoonlijk onderzoek komen uitsluitend deze *hameaux* voor (zie bijlage 1 en 2).

In andere gevallen werd de term *Hameau* ook gebruikt voor de omschrijving van een landbouwbedrijf. In bepaalde gevallen, wanneer een echtpaar op hetzelfde landbouwbedrijf was tewerkgesteld, kregen zowel de man en zijn echtgenote kost en inwoning in de *hameau*⁴⁶⁸:

Hameaux als beschrijving voor landbouwbedrijven			
Benaming Hameau	Plaats	in bezit van eigenaar of pachter	Kanton
Hameau de Châteaurouge	Cauvigny	familie François Daelemans	Noailles
Hameau de la Housoye	Crevecoeur-Le-Grand	familie Joly	Crevecoeur-Le-Grand
Hameau de la Chaussée	Gouvieux	-	Chantilly
Hameau de Longavesne	Escames	familie Camille Decoene	Songeons
Hameau de la Fresnoye	Savignies	familie Aloïs Remi Decouttere	Beauvais-Nord-Ouest
Hameau de Colagnies	St-Arnoult	-	Formerie

De beloning voor gepresteerde arbeid

Op 20 juli 1936 werd in het gemeentehuis van Chaumont-en-Vexin onder het voorzitterschap van Amédée Bussière, de prefect van de Oise; Alexandre Goré, senator en voorzitter van de *Société des Agriculteurs de l'Oise* en twee raadgevers een collectieve arbeidsovereenkomst ondertekend⁴⁶⁹. Deze overeenkomst, die de daglonen van de landbouwarbeiders uit de regio vastlegde, was er gekomen na overleg met de vakbondsafgevaardigden en kon pas worden afgedwongen nadat ook de financiële mogelijkheden van de werkgevers waren bestudeerd. Overeengekomen werd de daglonen voor de regio aan te passen als volgt⁴⁷⁰:

Dagloners: 23 fr. maaltijd niet inbegrepen	Prijs van de maaltijden 12 fr. per dag
Voermannen*: 25 fr. maaltijd niet inbegrepen	
Jongeren tussen 14 en 16 jaar: 12 à 15 fr.	Voeding minimum 6 fr.
Jongeren tussen 16 en 18 jaar: 15 à 20 fr.	Voeding minimum 8 fr.
Vrouwen: 15 à 18 fr.	Voeding minimum 7 fr.
Personen op leeftijd: 10 à 20 % vermindering	

⁴⁶⁸ In bepaalde gevallen is de man als *charretier* of landarbeider tewerkgesteld terwijl zijn echtgenote als *femme de ménage* aan de slag kon.

⁴⁶⁹ ADO Beauvais, Mp 4285: *Contrat de travail (arbitrage du 20 juillet 1936)*.

⁴⁷⁰ *Ibid*, Mp 4285.

Op zon- en feestdagen werden gratis maaltijden verstrekt. De voermannen waren gehouden 's morgens 1 ¼ uur vóór de andere werknemers aanwezig te zijn (en 's middags en 's avonds de paarden te verzorgen).

In bepaalde gevallen was het uitbetalen van een dag- of maandloon niet mogelijk wegens de aard en de duur van het werk. Dan werden de volgende richtlijnen gegeven⁴⁷¹:

<i>Bottelage</i> (samenbinden)	10 tot 11 fr. per 100
<i>Binage de betteraves</i> (schoffelen)	250 tot 300 fr.
<i>Arrachage et chargement</i> (trekken)	280 tot 325 fr.

In de oogsttijd werden de daglonen met 50 % (*non nourris*) of 100 % (*nourris*) verhoogd.

De onderstaande cijfers werden berekend aan de hand van de gegevens uit mijn persoonlijk onderzoek (bijlage2).

Lonen voor de arbeiders tewerkgesteld in de industrie periode 1935-1938 ⁴⁷²	
	Gemiddeld
Uurloon (mannen)	4,27 frank
Dagloon (mannen)	26,50 frank
Dagloon (vrouwen)	12,50 frank
Maandloon (mannen)	898,00 frank

Het laagste uurloon bij de mannen bedroeg 3 frank per uur, het hoogste 6 frank. Het laagste dagloon (mannen) was 20 frank en het hoogste 36 frank. Het laagste maandloon bedroeg 650 frank en het hoogste 1.074 frank.

Lonen voor de arbeiders tewerkgesteld in de landbouw periode 1935-1938 ⁴⁷³	
	Gemiddeld
Uurloon (mannen)	niet vermeld
Dagloon (mannen)	17,46 frank
Dagloon (vrouwen)	13,00 frank
Maandloon (mannen)	412,22 frank
Maandloon (vrouwen)	164,00 frank

⁴⁷¹ *Ibid*, Mp 4285.

⁴⁷² Voor dit onderzoek baseerde ik mij op de uitbetaalde uur-, dag- en maandlonen opgenomen in bijlage 2. Vijfentwintig dossiers werden hiervoor gebruikt.

⁴⁷³ Voor dit onderzoek baseerde ik mij op 53 dossiers opgenomen in bijlage 2.

Het laagste dagloon bij de mannen was 5 frank en het hoogste 25. Voor de vrouwen lagen de verschillen tussen 10 en 20 frank. Het maandloon van de mannen schommelde tussen 175 en 750 frank. Bij de vrouwen was dit 100 en 250 frank.

Lonen voor de seizoenarbeiders tewerkgesteld in de landbouw periode 1935-1938 ⁴⁷⁴	
	Gemiddeld
Loon per hectare (mannen)	230,00 frank
Loon voor een periode van 2 weken ⁴⁷⁵	225,00 frank

Besluit: uit de bovenstaande tabellen blijkt dat de vrouwen beduidend minder verdienden dan hun mannelijke collega's. Zo waren de Belgen René Bassier en zijn echtgenote Léonie Pattyn tewerkgesteld bij de landbouwer Ferdinand Proot te Apremont. René werkte als *vacher* en zijn vrouw als *aide vachère*. Zij verdienden respectievelijk 750 en 250 frank per maand, inclusief kost en inwoon. In de industrie verdiende een man gemiddeld het dubbele van zijn vrouwelijke collega. Uiteraard speelde de aard van het werk hierbij een rol. Het valt op dat in bepaalde industriële sectoren de lonen hoger lagen dan in andere. Léon Pecquereau uit Leuze, tewerkgesteld als *chef turbineur* in La-Neuville-Roy, verdiende 35 frank per dag. Wat de totale werktijd betrof vermeld ik hier de gegevens uit het dossier van Anita Bosson. Als *monteuse de brosses à dents* verdiende zij 1,40 frank per uur of 11,20 frank per dag. Dit betekent dat haar werkdag bestond uit 8 werkuren. Het is belangrijk te vermelden dat in sommige gevallen de arbeidskrachten bij hun loon ook kost en inwoon kregen. Dit verklaart onder meer waarom de verschillen in dag- en maandlonen zo groot waren. Opmerkelijk is het verschil in de gemiddelde daglonen die de arbeiders in de industrie (26,50 frank) en de landbouw (17,46 frank) uitbetaald kregen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat sommige arbeiders, tewerkgesteld in de landbouw, na verloop van tijd voor een andere beroepscategorie kozen⁴⁷⁶.

⁴⁷⁴ Voor dit onderzoek baseerde ik mij op 8 dossiers opgenomen in bijlage 2.

⁴⁷⁵ Dit komt dus ongeveer overeen met het loon dat voor 1 hectare werd uitbetaald.

⁴⁷⁶ Deze verandering van beroepscategorie was merkbaar bij de hernieuwde aanvragen van identiteitskaarten.

4.2.4.3 De landbouwers

4.2.4.3.1 Herkomst

Zoals vermeld leverde het onderzoek in het archief te Beauvais (Mp 4402-4451) een totaal van 892 door mij bestudeerde dossiers van Belgen op⁴⁷⁷. In dit cijfer horen 177 landbouwers die of een eigendom bezitten of een hoeve in pacht hadden⁴⁷⁸ (zie bijlage 1). Uiteraard was het interessant na te gaan hoeveel Belgische landbouwers uit het kanton Oosterzele in de Oise werkzaam waren. Hier moet alweer aan toegevoegd worden dat uit de dossiers Mp 4402-4451 blijkt dat de geboorteplaats of voormalige woonplaats van de Belgische landbouwer-pachter niet altijd is weergegeven (zie bijlage 1). In mijn onderzoek vond ik drie 3 personen terug die uit het kanton Oosterzele afkomstig waren:

Prosper Matthijs (°St-Lievens-Houtem 19.04.1891 +Chiry 26.02.1970).

Raymond Buyl (°Bavegem 28.04.1908).

Léon Buyle en Zulma François (resp. Nederzwalm 20.01.1906 en Scheldewindeke 29.10.1905).

Twee personen oefenden het beroep van landbouwer uit: Prosper Matthijs en het echtpaar Léon Buyle en Zulma François. Raymond Buyl uit Bavegem werkte in de aardappelmeelfabriek *La Féculerie* te Baugy in het kanton Ressons-sur-Matz.

Als ik de migratie van het kanton Oosterzele naar het kanton Ribécourt in overweging neem, voldoet slechts één persoon aan deze voorwaarde: de oom van mijn grootvader, Prosper Matthijs die in de jaren 1930 in Pimprez woonde en later in Chiry een eigen boerderij had.

Het echtpaar Buyle-François was landbouwer-eigenaar in Mortefontaine (kanton Senlis). Na hun huwelijk te Montgeroult (Seine et Oise) op 18.05.1935 vestigden ze zich in Mortefontaine.

⁴⁷⁷ Van de 892 dossiers hebben 654 betrekking op mannen en 238 op vrouwen.

⁴⁷⁸ 715 personen waren als loontrekkende tewerkgesteld in de landbouw of in andere industrietakken.

Grote families waren in de Belgische landbouwmilieu's geen uitzonderingen. Toch waren zeer grote gezinnen tijdens mijn onderzoek (Mp 4402-4451) naar de Belgische gezinnen in de Oise eerder uitzonderingen dan regel.

Victor de Keukelaere vestigde zich met zijn echtgenote Alma Vlaeminck en hun 3 kinderen Albert, Louise en Nathalie als *cultivateurs* te Fléchy.

Médard Blontrock⁴⁷⁹ uit Aartrijke kwam in de jaren 1920 met zijn kinderen Rachel, Camille, Esther en Lazarie naar Juvincourt, in het departement Aisne. Rond 1935 trok hij met zijn kinderen Rachel en Camille naar een leegstaande hoeve in Villers-Saint-Barthelemy. Esther en Lazarie streken ook definitief in de Oise neer, zij konden een hoeve in Laboissière pachten.

In de periode 1929-1935 konden Camillus De Clercq uit Aspelare en zijn zoon Robert aan de slag als seizoenarbeiders bij landbouwer Alfred Goré te Serans. Het waren harde werkers die door hun prestaties jaar na jaar mochten terugkomen. Als we de geboorteplaats van zoon Robert bekijken, namelijk Marchienne-au-Pont in 1913, kunnen we ons inbeelden hoe vader Camillus een lange weg seizoenarbeid had afgelegd. Ook de lijst van arbeiders uit het kanton Oosterzele die in de periode 1910-1930 naar Marchienne-au-Pont, Montignies-sur-Sambre, La Louvière en Haine-Saint-Paul trokken, was indrukwekkend.

Zoals in de studie aangetoond kwamen Vlaamse boeren graag terug naar een streek die ze voorheen, en niet altijd uit vrije wil, hadden verkend. Hector De Brackeleer uit Zottegem verbleef in 1915 met zijn echtgenote Marie Baeskens in Parijs⁴⁸⁰. Daar werd op 24 mei hun dochter Madeleine geboren in het 12de arrondissement. Na de oorlog en terug in het Oost-Vlaamse Erwetegem kregen ze nog een zoon Alfred in maart 1919. Vrij kort na deze geboorte vestigde de familie zich als *cultivateurs* in de Oise en meer bepaald te St-Aubin-en-Bray. In september 1920 breidde de familie uit met een dochtertje Marie

⁴⁷⁹ Médard was geboren te Aartrijke op 28 mei 1886. Zijn oudste kind was in Aartrijke en zijn jongste kinderen in Eernegem geboren.

⁴⁸⁰ Hector was geboren te Zottegem op 18 augustus 1880, zijn vrouw Marie te Erwetegem op 16 januari 1884. Of deze personen eventueel als vluchteling in Parijs verbleven werd niet onderzocht.

Anaïs. In april 1923 werd hun zoon Romain geboren⁴⁸¹. In 1935 was de familie onveranderd in St-Aubin-en-Bray aanwezig én in het bezit van een pachtcontract⁴⁸².

Gezinsdrama's, die het leven van families overhoop haalden, gebeurden wel vaker. Constance Van Pelt kwam in 1925 met haar 13 jaar oudere echtgenoot Corneille De Poorter en haar 5-jarig dochtertje Jeanne vanuit Brussel naar Frankrijk⁴⁸³. Corneille kon aan de slag als *coloriste* in de Etablissements Kuhlmann te Villers-St-Paul. Het gezin kreeg nog 4 kinderen: Auguste (1929), de tweeling Constance en Andrée (1931) en Liliane (1934). Constance en Andrée leefden hooguit één maand⁴⁸⁴. Toen ook vader Corneille in oktober 1937 overleed, vroeg Constance de omwisseling van haar kaart *de non-salariée* in een kaart van *salariée*. Zij werkte evenals haar dochter Jeanne voortaan als *coloriste* bij Kuhlmann.

In andere gevallen “boerde” een weduwe noodgedwongen met haar kinderen verder. In 1937 baatte de 68-jarige Louise Calmeijn, weduwe De Brabandere en afkomstig uit Langemark met haar drie kinderen Marie, Henri en Madeleine een hoeve uit te Avrigny⁴⁸⁵.

Aan een pachtcontract kon niet zomaar een einde gemaakt worden. Als vader wegviel was de moeder gedwongen, de eindjes voor haar en de kinderen aan elkaar te knopen en door te wroeten. Weduwe Irma Bogaerts was *cultivatrice* en werkte in 1937 met haar dochters Marie-Ange, Alice en Andrée Cool op een hoeve te Troissereux. Door het voorleggen van het pachtcontract dat tussen haar en Jules Monard, eigenaar uit Parijs, was afgesloten, genoot zij een belastingvoordeel van 35 frank. Of deze tegemoetkoming het zware leven op de boerderij draaglijker maakte, blijft de vraag.

Als het pachten niet altijd naar wens verliep kon in bepaalde gevallen ook een kroostrijk gezin zwaar wegen op het budget. Het viel dan op hoe bepaalde kinderen (meestal de

⁴⁸¹ Marie Anaïs, geboren op 10 september 1920 en Romain Joseph op 8 april 1923.

⁴⁸² ADO Beauvais, dossiers Mp 4402-4451.

⁴⁸³ Constance was geboren te Rumst op 1 november 1900, Corneille en Jeanne te Brussel, resp. op 30 juni 1887 en 26 februari 1920.

⁴⁸⁴ Constance en Renée De Poorter, geboren te Villers op 17 februari 1931, overleden respectievelijk op 19 maart en 29 maart van datzelfde jaar.

⁴⁸⁵ Louise was geboren te Langemark op 14 juli 1869. Haar kinderen, Marie, Henri en Madeleine waren allen te Zillebeke geboren, respectievelijk in 1899, 1901 en 1903. Zie bijlage 1.

oudste) voor een ander werk kozen, niet in het minst in de industrie, waar soms een beter loon te rapen viel. Een enige zoon stond er meestal beter voor. Een groot voordeel was ...*que son père le met à l'ouvrage dès son plus jeune âge*⁴⁸⁶

Als het geluk niet meezat was de kans groot dat men in de armoede belandde. Ook timmerman Emile Boudrie uit Cambronne-lès-Clermont was in 1935 op financiële steun aangewezen: ...*je certifie qu'il est indigent, qu'il ne possède aucun meuble de quelque valeur et qu'il se trouve privé de ressources malgré la bonne volonté de ses trois enfants eux-mêmes chargés de famille et dans le besoin*⁴⁸⁷ Ook voor Emile's echtgenote, Adèle Barbaix, maakte de burgemeester een *certificat d'indigence* op. In 1937 was de situatie niet verbeterd, wel integendeel. Burgemeester Moïse Laignel bevestigde ...*que le dit Boudrie Emile est inscrit sur les listes d'Assistance Médicale Gratuite et d'Assistances aux vieillards*⁴⁸⁸

Over het uitzicht op een andere en liefst “betere” toekomst werd ook nagedacht. In Frankrijk was de term *mariage en gendre* welbekend. Bij het “schoon huwelijk” (*le beau mariage*) liet de (jonge) landbouwer, praktisch altijd zelf uit een landbouwmilieu afkomstig, zijn oog vallen op een meisje, dochter van een collega-landbouwer. Hij hoopte aldus op een huwelijk met het meisje en... het “kapitaal”: ...*on épouse la fille et la ferme du beau-père, ou son capital social*⁴⁸⁹

Camille Beeuwsaert⁴⁹⁰ uit Kachtem-Izegem werkte sinds 1919 als landbouwer in Etouy. Bij een aanvraag om de vernieuwing van zijn identiteitskaart in maart 1935 schreef de burgemeester: ...*l'attitude au point de vue national n'a jamais donné lieu à aucun observation [...] 3 de ses fils ont épousés des françaises, un quatrième marié également à une française et s'est fait naturaliser l'an dernier...*

⁴⁸⁶ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 347.

⁴⁸⁷ In: brief van de burgemeester aan de prefect van de l'Oise dd. 29.03.1935. ADO Beauvais, MP 4402-4451.

⁴⁸⁸ In: brief van burgemeester Laignel van Cambronne aan de prefect van de l'Oise dd. 9 maart 1937. ADO Beauvais, Mp 4402-4451.

⁴⁸⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 346. Uit het onderzoek van Demangeon en Mauco blijkt dat deze “fenomenen” meermaals voorkwamen.

⁴⁹⁰ Camille was geboren te Cachtem (nu Kachtem-Izegem) op 18 december 1870.

4.2.4.3.3

De migratie volgens categorie

De emigranten die zich in Frankrijk vestigden of zij ...*qui finissent par y parvenir*⁴⁹¹ ... volgden verschillende trajecten, grotendeels ingegeven door hun sociale afkomst. De ene groep veranderde werkelijk niets aan de “manier van leven” in vergelijking met deze in het land van afkomst. Een andere groep leunde dicht aan bij het proletariaat of was van een zeer bescheiden komaf. Geen van beide groepen kon, bij aankomst in Frankrijk, aan het salariaat ontsnappen. Vanuit sociaal oogpunt liet dit toe een nieuwe opdeling te maken: een groep kwam naar Frankrijk, zonder één frank, met de uiteindelijke bedoeling het brood te verdienen en een andere groep, voorzien van een klein kapitaal, zocht een welvaartsverbetering⁴⁹². De *cultivateurs* werden aldus, volgens het exploiteren van de grond, opgedeeld in drie categorieën: de *propriétaires agriculteurs*, de *fermiers* en de *métayers*⁴⁹³. Toch hadden allen een gemeenschappelijk doel: een productiesysteem uitbouwen gebaseerd op een intensieve arbeid (*intensive labour*) gekoppeld aan de nodige financiële investeringen⁴⁹⁴.

4.2.4.3.4

Pimprez: les petits Belges parmi les Pimpreziens

Pimprez⁴⁹⁵ behoort tot het kanton Ribécourt-Dreslincourt en ligt op 10 kilometer van Noyon. De totale oppervlakte van de gemeente bedraagt 949 hectaren. Het ligt op een hoogte van 41 tot 52 meter boven de zeespiegel. In 1906 telde de gemeente 305 inwoners, in 1999 bedroeg dat aantal 685.

Verschillende gronden van het dorp waren lange tijd in handen van de abdijen van Noyon (Sint-Elooi) en Ourscamp. De graftombe van de priester Noël Moyen, die in 1701 overleed, bleef een bedevaartsoord voor de kinderen die niet of moeilijk konden lopen. Rond 1900 telde het dorpje 6 café's en 3 kruidenierszaken. Het kasteel van Pimprez werd tijdens Wereldoorlog I volledig verwoest. De kleine Sint-Médardkerk uit 1920 ligt er vandaag vervallen bij⁴⁹⁶. In het dorp werd in 1700 de bekende fysicus Abbé Jean-Antoine Nollet⁴⁹⁷ geboren, de uitvinder van de eerste elektroscop waarvoor hij in 1739

⁴⁹¹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 342.

⁴⁹² *Ibid.*, p. 342.

⁴⁹³ *Ibid.*, p. 324.

⁴⁹⁴ *Ibid.*, p. 324.

⁴⁹⁵ In 1667 was de naam van de gemeente: Prinples.

⁴⁹⁶ Bij mijn bezoek in de zomer van 2006 moest ik de sleutel van de kerk afhalen in het gemeentehuis.

⁴⁹⁷ Nollet schreef verschillende werken, onder meer *Leçons de physique expérimentales*. Hij overleed in Parijs in 1770.

in de Académie des Sciences werd opgenomen. De spoorlijn Parijs-Valenciennes doorkruist het dorp. Ook vandaag worden als drie belangrijkste boerderijen (*hameaux* of *écarts*) vermeld: *la Verrue*, *Ferme de la Freneuse* en het door mijn voorouders bewoonde *Saint-Marc*⁴⁹⁸.

Uit mijn persoonlijk onderzoek heb ik toch enkele zaken over dit dorpje tijdens het interbellum - dat mijn volle aandacht genoot - samengesteld. In 1929 arriveerden mijn voorouders er ...*iedereen in de passagierstrein en vader Remi enkele dagen later met “het groot gerief”. Hij had ook enkele dieren meegenomen en verkoos er bij te blijven in de “beestenwagon”*⁴⁹⁹.... Bij elke treinreis vanuit België was Noyon een stopplaats. Daar werd overgestapt op een trein richting Ribécourt. Na een voettocht van 4 kilometer kwamen ze in Pimprez aan. Behalve de familie Verschooris waren de volgende Belgische families er ingeschreven: Rotsaert, Verstegen, Catrysse, Coopmans, Breemersch, Sempels en Cotart. Met uitzondering van de familie Cotart - die sinds 1924 een eigendom van 24 aren 29 ca bezat (één deel van de *ferme Saint-Marc*), waren alle Belgen als pachters bedrijvig. Het lag in mijn bedoeling kinderen of kleinkinderen van deze families op te sporen. Daar ben ik gedeeltelijk in geslaagd.

Met de 92-jarige Berthe Mélique-Coopmans had ik een uitvoerig en zeer interessant onderhoud⁵⁰⁰. Tijdens het gesprek, dat af en toe stakte doordat ze met tranen in de ogen refereerde naar haar 74-jarige zoon die enkele maanden voordien was overleden (“*lui qui avait tout pour être heureux*”), wist ze mij toch nog vele details uit die kleine leefgemeenschap van toen op te roepen: ...*In 1920 kwam ik met mijn ouders en zusje Victoire vanuit Tubize naar Bailly. Ik was 6 en mijn zusje 3 jaar oud. Vader en moeder waren uit Sint-Truiden afkomstig. In Tubize had vader het beroep van bakker uitgeoefend. Toch had Frankrijk een grote aantrekkingskracht, vooral voor vader. Hij verbleef er tijdens Wereldoorlog I en toen hij na de oorlog terug in Tubize kwam stelde hij moeder, die niet zo enthousiast was, voor de keuze: een andere man zoeken of meegaan....* Op mijn vraag waarom de familie die verre stap had gezet, kon ze slechts één antwoord geven: ...*mon père était sûrement le plus malheureux de sa famille....* De

⁴⁹⁸ DELATTRE (D.), (E.) & (N.), *L'Oise, art, histoire et patrimoine des 693 communes*, p. 296.

⁴⁹⁹ Uit teksten grootvader Georges Verschooris.

⁵⁰⁰ Het gesprek had plaats op 5 april 2006.

familie Coopmans leefde tussen 1920 en 1929 in Bailly en Ribécourt⁵⁰¹ ...à Bailly nous étions logés dans les ruines.... In 1929 nam de familie een intrek in een leegstaande boerderij achter de kerk van Pimprez ...nous sommes élevées d'une façon très très dure.... De dochtertjes werden ook aan het werk gezet en bekommerden zich vooral om de paarden: ...Ik wou onderwijzeres worden of muziklerares en ik herinner me hoe de schooljuf van Ribécourt bij mijn ouders aandrong om mij verder te laten studeren. Mijn vader was onverbiddelijk.... Aan de Vlaamse families bewaarde ze de beste herinneringen: ...In de gemeente woonden in 1929 ongeveer 250 mensen dus iedereen kende elkaar. Michel Verschooris, de neef van uw grootvader, kwam regelmatig op ons erf en had waarschijnlijk een oogje op mij. Toen hij naar België moest voor zijn dienstplicht verdween hij voor lange tijd⁵⁰². Prosper Matthijs hertrouwde hier met de meid van de oud-burgemeester van Pimprez.... Toen ik opmerkte dat mijn grootvader op 11 augustus 1929⁵⁰³ in Ribécourt gedoopt was vervolgde ze: ...dat moet zeker abbé Richard geweest zijn die er in het begin van de jaren dertig ook mijn huwelijk heeft ingezegend. De kerk was toen nog een ruïne en de vieringen gebeurden in een inderhaast opgetrokken houten” kerk”.... Over het leven van de Belgen in Pimprez maakte Berthe een idyllisch portret: ...op zondag werd biljart of met de kaarten gespeeld, de Belgen legden bezoeken af bij hun landgenoten, alle Belgen hadden hun eigen voorgeschiedenis en hielpen elkaar. Mijn vader werd niet Joseph maar “boulanger” genoemd, il nous faisait des bonhommes à Noël. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft mijn vader zich veel “geriskeerd”. Dankzij De Cock van de ferme St-Marc werd vader door de Duitsers niet gefusilleerd! En tout, à Pimprez on n’a jamais jamais eu des histoires....

In tegenstelling tot wat ik vermoedde had vader Coopmans geen verleden in de landbouw. Ook zijn toekomst lag niet in die bedrijfstak. Voor een korte tijd woonden Joseph en Julia Coopmans⁵⁰⁴ aan de Frans-Belgische grens bij Henri Antoine, een broer van Joseph Coopmans. Uiteindelijk vestigde het echtpaar zich opnieuw te Ourscamps nabij Pimprez zodat ze in de buurt bleven van hun inmiddels gehuwde dochters. Volgens Berthe waren van de tien Belgische families in Pimprez, 4 families naar België

⁵⁰¹ Uit bijlage 4 blijkt dat de familie toch al een kleine eigendom had te Ribécourt in het jaar 1921.

⁵⁰² Michel was geboren te Bavegem op 1 februari 1911. Hij volbracht zijn legerdienst, die één jaar duurde, in 1931. Michel overleed te Letterhoutem op 21 februari 2005.

⁵⁰³ Uit: *Extrait du registre des actes de baptême* Ribécourt, dd. 20.11.1934 en getekend door abbé Richard. De familie had dit uittreksel, na terugkeer in België, opgevraagd.

⁵⁰⁴ Joseph Coopmans (1889-1974) en Julia Coopmans (1894-1977).

teruggekeerd. Contacten tussen de achtergebleven families en zij die waren teruggekeerd bleven nauwelijks bestaan⁵⁰⁵. Als die er waren, waren ze zeer hartelijk. Zo deed de familie Verschooris in de jaren 1970 gratis afstand van de aangekochte grond op het kerkhof van Pimprez waar Philomène De Rouck in 1933 begraven was ten voordele van Berthe Mélique-Coopmans die de wens had uitgedrukt haar laatste rustplaats te krijgen naast het graf van haar ouders⁵⁰⁶.

In deze historiek van Pimprez verdient Prosper Matthijs, de oom van mijn grootvader, zeker een speciale plaats. Hij was geboren in het Oost-Vlaamse Sint-Lievens-Houtem op 19 april 1891. Na zijn huwelijk te Courbevoie op 6 december 1919 met de 17-jarige Charlotte Hélène Richard⁵⁰⁷ uit Parijs woonde hij een tijdlang in Brussel. In Sint-Gillis⁵⁰⁸ baatte Charlotte een *crêmerie* uit en zelf trok Prosper van deur tot deur met verse melk en boter. Toen zijn huwelijk op de klippen liep zag hij nog een uitweg: hij wou zijn zus Marie-Alice, de moeder van mijn grootvader, vervoegen te Pimprez⁵⁰⁹. Dat Prosper zich niet of nauwelijks bekommerde om zijn administratieve verplichtingen speelde hem zeker parten. Zo had hij nooit stappen ondernomen om zijn scheiding wettelijk te laten registreren. De verschillende kinderen die Charlotte Richard uit haar tweede huwelijk kreeg, werden dus allen op het huwelijksboekje van... Prosper en Charlotte ingeschreven⁵¹⁰. Pas op 22 september 1964 en onder druk van de vriendin van Prosper, Marie-Berthe Ludart⁵¹¹, werd de scheiding van Prosper en Charlotte wettelijk geregeld te Compiègne⁵¹². Op 24 september 1966 huwde Prosper te Chiry met Marie Berthe Ludart⁵¹³. Mijn grootvader Georges verbleef 4 maanden bij zijn oom en tante in 1948⁵¹⁴.

⁵⁰⁵ Uit de gesprekken met de kinderen kon ik opmaken dat alle families na W.O. II minstens één keer terug naar Pimprez trokken om de plaats te bezoeken waar ze in het interbellum hadden verbleven.

⁵⁰⁶ Volgens de teksten van mijn grootvader gaven hijzelf, zijn broer Jules en neef Michel hun akkoord.

⁵⁰⁷ Geboren te Parijs 7ème op 20 april 1902 en overleden te Nanterre op 5 mei 1971.

⁵⁰⁸ Het echtpaar woonde in de Berkmanstraat 48 te Sint-Gillis. In: bevolkingsboeken Sint-Lievens-Houtem. Deze gegevens heb ik opgezocht tijdens het academiejaar 2002-2003 voor mijn kandidatuurstaaak familiegeschiedenis bij prof. dr. Gita Deneckere.

⁵⁰⁹ Een andere zus van Alice en Prosper, Céline, was reeds in 1921 met haar man Philemon De Bruyne naar het Franse Rouvroy getrokken. Ook deze familie zou zich later terug in België vestigen.

⁵¹⁰ Uit: teksten van mijn grootvader. Charlotte had het huwelijksboekje steeds in haar bezit gehad.

⁵¹¹ Geboren te Solente (Oise) op 1 september 1895 en overleden te Noyon op 4 februari 1970. Zij was de dochter van Marie Cornélie Ludart die op 26 februari 1970, enkele weken na haar dochter, te Chiry overleed.

⁵¹² Décision de résidence séparée du 09.06.1964 et mentionné le 11.01.1965.

⁵¹³ In een brief dd. 3 april 1965 vroeg Berthe aan mijn grootvader Georges, toen bediende op het gemeentehuis te Oosterzele, dringend een uittreksel van de geboorteakte van Prosper op te sturen.

⁵¹⁴ Reispas Georges Verschooris geldig van 12 mei 1948 tot 11 mei 1950. Uit de stempel 'Mouscron 16.9.1948' kan ik afleiden dat grootvader op die dag terug naar België kwam.

Op 26 februari 1970 overleed Prosper in zijn woonhuis, rue Saint-Antoine te Chiry-Ourscamps.

De broers Cyriel en Jérôme Breemersch⁵¹⁵ kwamen uit Leffinge: ...*grootvader Constant woonde tijdens de Eerste Wereldoorlog met zijn 10 kinderen*⁵¹⁶ in Kaaskerke. Nadat hun boerderij totaal vernield werd, waren ze naar Frankrijk gevlucht. Na de oorlog hadden ze zich in Leffinge gevestigd⁵¹⁷.... Tijdens de jaren 1920 kozen 3 zonen van Constant namelijk Cyriel, Jérôme en Georges Breemersch ervoor hun geluk in Frankrijk te beproeven. Enkel Cyriel en Jérôme Breemersch vestigden zich samen in het plaatsje Pimprez.

Cyriel Breemersch en Octavie Vergauwe traden in het huwelijk te Leffinge op 24 september 1924⁵¹⁸: ...*vader had een diploma van slager behaald in Brussel. Toen heeft hij pleuritis opgedaan en voor de boerenstiel moeten kiezen*⁵¹⁹.... Eind 1924 vertrok Cyriel met Octavie naar Pimprez. Geruime tijd en in afwachting van de herstellingswerken die aan de kapotgeschoten woning moesten uitgevoerd worden, leefde het echtpaar in een houten barak⁵²⁰ Hun kinderen Edith en Michel werden te Pimprez geboren, respectievelijk op 5 februari 1926 en 13 april 1927. Ook de broer van Octavie Vergauwe, Auguste, vestigde zich rond die periode met zijn echtgenote in Frankrijk.

Jérôme Breemersch volgde zijn broer en vestigde zich eveneens in Pimprez, vrij kort na zijn huwelijk met Philomena T'Jonck op 9 februari 1926 te Leffinge⁵²¹. Het echtpaar kreeg drie kinderen: Germaine (°Pimprez 2.10.1926), Irène (Pimprez °24.8.1928) en

⁵¹⁵ De gegevens van deze familie kon ik verzamelen door een brief te sturen naar alle personen met de familienaam Breemersch uit de streek van Leffinge - Oostende - Torhout. Met dank aan Georges Breemesch (deze schrijfwijze van de naam is het gevolg van een verkeerde interpretatie door een ambtenaar, wat meer gebeurde), Ooststraat 8 te Veurne: georges.breemesch@telenet.be.

⁵¹⁶ Volgens het onderzoek van Georges Breemesch kreeg de familie in totaal 13 kinderen. Enkele kinderen stierven op zeer jonge leeftijd.

⁵¹⁷ Gesprek met de jongste dochter van Cyriel, Christiane Breemersch te Lombardsijde op 18.05.2007.

⁵¹⁸ Cyriel was geboren te Kaaskerke op 20.09.1897 en overleed te Mannekensvere op 31.01.1983. Zijn echtgenote Octavie Vergauwe, geboren te Leffinge op 10.02.1900 overleed te Roeselare op 16.12.1993.

⁵¹⁹ Gesprek met Christiane Breemersch, dd. 18.05.2007.

⁵²⁰ Gesprek met Christiane Breemersch, jongste dochter van Cyriel, op 1 mei 2007. Zie ook foto bijlage 8.

⁵²¹ Jérôme was geboren te Kaaskerke op 08.06.1900 en overleed te Wilrijk op 07.09.1961. Zijn echtgenote Philomena, geboren te Antwerpen op 28.08.1899 overleed er op 26.12.1976.

Maurice (°Pimprez 12.05.1933)⁵²². Jérôme was tevens de eerste werkgever van Prosper Matthijs, de oom⁵²³ van mijn grootvader.

Met de komst van de broers Breemersch in Pimprez was de stap voor twee andere jonge koppels uit Leffinge snel gezet. Camille Verstegen en zijn echtgenote Irma Catrysse konden hun respectievelijke zus en broer, het echtpaar Marie Verstegen en Louis Catrysse ervan overtuigen hun blikken eveneens richting Pimprez te werpen. Camille en Irma Verstegen kregen drie kinderen. Mariëtte, Rogette en Robert werden allen te Pimprez geboren, respectievelijk in 1926, 1927 en 1931.

De familie Cotart tenslotte bestond uit vader Jules Cotart en zijn echtgenote Alphonsine Cambier uit Henegouwen, meer bepaald uit het plaatsje Ogy. Ook bij hun beroep staat vermeld: *cultivateurs ferme Saint-Marc*. Ze waren dus eigenaar van één deel van de *ferme Saint-Marc* en woonden vlak naast de boerderij die mijn familie bewoonde en huurde van een zekere... Dubois⁵²⁴. Ook vandaag bestaat de *ferme Saint-Marc* nog steeds uit 2 boerderijen⁵²⁵. De eerste gegevens die ik van de familie Cotart in Beauvais terugvond betroffen de aanvragen voor hun identiteitskaarten. Hun zoon Omer, geboren in Ogy (België), huwde op 9 december 1924 te Pimprez met de Française Claire Bonnet die haar Franse nationaliteit behield⁵²⁶. Uit dit huwelijk werden 2 kinderen geboren⁵²⁷. In 1937 vroeg Omer een nieuwe identiteitskaart aan en verzocht tevens om een wijziging van de beroepscategorie: hij “ruilde”⁵²⁸ zijn kaart van *agriculteur* voor een kaart van *travailleur*. In deze aanvraag maakte Omer melding van een broer: *...frère naturalisé et chef d'équipe - usine sucre Ribécourt...*. Ook Omer zette het werk van zijn ouders niet verder. In 1937 werkte hij als chauffeur in dienst van Alfred Laplante, directeur van de entrepôt Carnot te Noyon.

⁵²² Deze drie kinderen overleden respectievelijk te Antwerpen op 18.03.2006 (Germaine), Mortsel 06.12.1973 (Irène) en Berchem op 13.11.2004 (Maurice).

⁵²³ Prosper Matthijs bezat een *carte d'ouvrier agricole* AA 65676. In mei 1935 vroeg hij een wijziging van zijn kaart: *de petit cultivateur*.

⁵²⁴ Gesprek op 2 mei 2007 met Jacques De Cock (°1952), gemeenteraadslid en de huidige bewoner van de voormalige Cotart-hoeve te Pimprez.

⁵²⁵ De boerderij waar mijn familie woonde, wordt nu uitgebaat door de familie Denis Brehon.

⁵²⁶ Omer Cotart geboren te Ogy (B.) op 2 november 1902 en Claire Bonnet geboren te Evricourt (Fr.) op 12 augustus 1906.

⁵²⁷ Claude (°Pimprez 15.05.1930) en Irène (°Pimprez 19.10.1933).

⁵²⁸ In 4.2.3.2 (Wetgeving i.v.m. de identiteitskaart) vermeldde ik reeds hoe de arbeiders voor een andere beroepscategorie konden kiezen.

Na het vertrek van mijn voorouders op de *ferme Saint-Marc* kwam een einde aan het Franse avontuur en kwam de boerderij in andere handen⁵²⁹. Voor hun directe burens, de familie Cotart, kwam het vertrek iets later. In 1938 verkochten ze de boerderij aan “nieuwe” Vlamingen, de familie Georges De Cock uit Deftinge⁵³⁰.

Een Belg die vooral in Pimprez veel aandacht heeft gekregen is Louis Jean Clotuche. Hij was een *fermier de culture travaillant chez ses parents*⁵³¹. Omwille van zijn verdiensten tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in Pimprez een straat naar hem vernoemd⁵³².

4.2.4.3.5 Aanpassingsmogelijkheden of -moeilijkheden

Eind 1931 kwam voor het echtpaar Camille Verstegen en zijn vrouw Irma Catrysse de terugkeer naar Gistel, waar nog 3 kinderen werden geboren, André in 1932, Maurice in 1934 en Germain in 1935: *...ik moet benadrukken dat grootvader Catrysse in Leffinge, een zeer diepgelovig man, nooit genoeg had genomen met het feit dat zijn kinderen al die tijd in dat goddeloze Frankrijk waren gebleven. Hij had al zijn krachten aangewend om ze terug naar België te lokken en had daarvoor zelf in de regio naar geschikte boerderijen gezocht*⁵³³....

Terwijl Gistel de eindbestemming was voor het gezin van Camille Verstegen kwam het gezin Cyriel Breemersch in 1931 ook naar België terug en vestigden ze zich in Mannekensvere waar ze een eigen hoeve kochten: *...ik hoor mijn moeder nog zeggen dat het rendement hier hoger lag, ze vertelde altijd dat men ginder [Pimprez] 2 hectaren moest afwerken tegenover 1 hectare hier [Mannekensvere]*⁵³⁴... vertelt de jongste dochter Christiane die in 1937 in Gistel werd geboren⁵³⁵. Michel, de zoon van Cyriel en Octavie Vergauwe, overleed te Gistel op 13 april 1944.

Het kinderloze echtpaar Louis Catrysse-Verstegen kwam in 1933, net zoals het gezin van Cyriel Breemersch twee jaar eerder had gedaan, naar Mannekensvere: *...Louis Catrysse*

⁵²⁹ Volgens Jacques De Cock in een gesprek op 2 mei 2007 bezat Mijnheer Dubois een 3-tal grote boerderijen die hij na de oorlog, jaren 1950-1960, verkocht.

⁵³⁰ Vandaag is de kleinzoon van de familie, Jacques, nog steeds actief op de boerderij.

⁵³¹ Uit: *demande de renouvellement de la carte d'identité d'étranger* dd. 25.07.1935 (Mp 4402-4451).

⁵³² Over meer gegevens van deze persoon beschik ik niet, de Belgische regio waaruit hij afkomstig was heb ik niet kunnen achterhalen.

⁵³³ Gesprek met Maurice Verstegen (°1934) dd. 18 mei 2007.

⁵³⁴ Gesprek met Christiane Breemersch dd. 18 mei 2007.

⁵³⁵ Christiane werd geboren te Gistel op 30 september 1937. Op 18 mei 2007 had ik een ontmoeting met haar in Lombardsijde.

*kocht er later een kleine boerderij. Mijn vader Camille heeft na zijn terugkeer in Gistel een hoeve gepacht en dit tot 1961, het jaar dat ik het pachtcontract heb overgenomen*⁵³⁶

Van de Vlamingen met optie op terugkeer hield Jérôme Breemersch het langst stand op Franse bodem. Hij vestigde zich na zijn terugkeer in Antwerpen waar hij een winkel in kruidenierswaren en groenten uitbaatte.

Volgens de korte teksten die mijn grootvader over de doorgebrachte tijd in Pimprez (1929-1934) neerschreef, werkten de mannen op het land en hielden de vrouwen zich onder meer bezig met het huishouden en de boterbereiding. In tegenstelling tot wat Hubscher schrijft: *...les femmes semblent avoir une plus grande ouverture sur la société environnante et davantage de contact avec elle que les hommes*⁵³⁷ ... komt een geheel ander beeld in de familie van mijn voorouders naar voor. Volgens Hubscher zal de vrouw *...qui s'occupe de sa famille l'oblige à aller immédiatement vers l'extérieur*⁵³⁸ ... Volgens mijn grootvader waren het vooral de mannen die bereid waren zich “buiten het erf” te wagen, contacten te leggen en als nodig de Franse taal te spreken. Waarschijnlijk moet hier aan toegevoegd worden dat de familie hoogstwaarschijnlijk de gebruiken uit Oosterzele meenam naar de nieuwe streek. Zo was het niet ongevoen dat op zondag, na het bijwonen van de mis, de mannen in de plaatselijke café's bleven napraten en zich daarbij meestal tegoed deden aan het voorgezette geestrijke vocht. Ook in mijn familie bleef de vrouw dus onzichtbaar. Volgens Hubscher waren het precies de vrouwen *...qui doivent faire preuve à la fois d'une conduite conforme aux rôles traditionnels et des capacités de “se débrouiller” dans la société d'accueil*⁵³⁹ In mijn familie waren het waarschijnlijk ook de vrouwen die aan de basis lagen van het definitieve vertrek van de familie uit Frankrijk in 1934. Precies in dat jaar kwam de eerste schooltijd van mijn grootvader, *le petit Georges de la ferme Saint-Marc*⁵⁴⁰, ter sprake. De vrouwen waren - mede door het vele werk - niet van plan de kleine kinderen (mijn grootvader kreeg in 1930 een broertje Jules) naar de school te vergezellen. Het traject naar het plaatselijk

⁵³⁶ Gesprek met Maurice Versteegen dd. 18 mei 2007.

⁵³⁷ Met zijn uitspraak weerlegt hij de stellingen van Demangeon en Mauco, die in hun enquête tot andere bevindingen kwamen.

⁵³⁸ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 233.

⁵³⁹ R. HUBSCHER, *op.cit.*, p. 237.

⁵⁴⁰ Over straatnamen spreekt men tot op vandaag nog helemaal niet. Dit wijst op de kleine omvang van de gemeenschap waar iedereen, iedereen kent. Op een plaatsnaambordje vond ik wel de naam van de boerderij terug. De boerderij ligt op de route de Bailly.

dorpschooltje was ruim 2 kilometer lang en een “grote hindernis” bleek het bruggetje dat over de Oise liep.

Waarschijnlijk was het niet de mogelijke wijziging van de pachtwet, waarbij de familie de kans kreeg het pachtcontract voortijdig te verbreken, die hen een definitieve streep onder hun migratieperiode liet trekken. Met het gespaarde geld hadden ze in Frankrijk misschien “veel beter kunnen varen”. De aangekondigde schooltijd, de onmacht tot communicatie in een andere taal en heimwee lijken mij de doorslaggevende factoren die de definitieve terugkeer van mijn familie hoog op de agenda hebben geplaatst.

In de jaren 1929-1930 waren in Pimprez 39 vreemdelingen ingeschreven, waaronder een 30-tal Belgen⁵⁴¹. In 1934 verbleven nog 5 buitenlanders in deze gemeente, waaronder 4 Belgen⁵⁴². Is het verwonderlijk dat de familie van Jules Cotart en de familie Coopmans in de regio zijn gebleven? Ze waren eigenaars (beide) en uit Wallonië afkomstig (Cotart) of hadden aldaar verbleven (Coopmans).

Van de 10 Belgische families die in de jaren 1920-1930 in Pimprez verbleven kon ik acht families in een breder perspectief plaatsen. Een kleinzoon van Walter Rotsaert beloofde hulp bij mijn onderzoek⁵⁴³. Van de familie Sempels is vandaag helaas elk spoor verdwenen. Prosper Matthys, de familie Cotart en de familie Coopmans bleven in Frankrijk. Precies de helft van de Belgische families keerden naar Vlaanderen terug: Breemersch Cyriel, Breemersch Jérôme, Catrysse-Verstegen, Verschooris en Verstegen-Catrysse. Vier families kwamen uit West-Vlaanderen, twee uit Oost-Vlaanderen, een uit Limburg, een uit Henegouwen en van de twee resterende families ontbraken alle sporen. Waar de beweegreden die mijn familie tot een terugkeer aanspoorde de taal en de zorgen voor de schooltijd van de kinderen was, speelde voor een andere familie ook de familiale druk een rol (Catrysse). Waar de terugkeer naar het vaderland enerzijds ingegeven kon zijn door een rendementsverbetering (Cyriel Breemersch) was een totale omschakeling naar een ander beroepenveld ook mogelijk (Jérôme Breemersch).

⁵⁴¹ ADO Beauvais, Mp 5009/1, 5009/2 en 5010.

⁵⁴² ADO Beauvais, Mp 5014. De boeken voor het jaar 1933 zijn in Beauvais ook beschikbaar. Pimprez telde toen 42 vreemdelingen waaronder een zeer groot aantal Belgen.

⁵⁴³ Via het internet kwam ik op 29.01.2007 op het spoor van Ludovic. Zijn voorstel tot het opzoeken van gegevens en herinneringen, bleef jammer genoeg uit. Ook na wat e-mailverkeer in februari 2007 met de achterkleindochter van Walter, Julie Rotsaert, kwamen geen nieuwe gegevens aan het licht.

4.2.5 PERSOONLIJK ONDERZOEK NAAR DE BELGISCHE AANWEZIGHEID VAN LANDBOUWERS IN HET KANTON RIBÉCOURT

4.2.5.1 Gemeentelijk vlak

Op 8 juli 2006 stuurde ik brieven naar de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt met de vraag om inlichtingen betreffende de buitenlanders die in het interbellum werden geregistreerd. In de daaropvolgende maanden kreeg ik welgeteld 7 antwoorden. Uit de brieven geschreven door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenten Cambronne-lès-Ribécourt, Tracy-le-Val en Montmacq bleek dat in de gemeentearchieven geen informatie betreffende de buitenlanders terug te vinden was.

De ambtenaar van Thourotte vermeldde dat er bepaalde documenten aanwezig zijn in het plaatselijke gemeentearchief in verband met de vreemde arbeidskrachten⁵⁴⁴: *...les archives possèdent les carnets à souche d'immatriculation des travailleurs étrangers pour la période 1916-1940 mais dans un état lacunaire*⁵⁴⁵.... In de brief werd al nadrukkelijk verwezen naar een kleine groep Belgen die zich in Thourotte vestigde en beduidend kleiner was dan de grote groep van Portugezen die er ooit verbleef: *...après une étude rapide des documents il est apparu que le nombre de ressortissant Belges était minime comparé aux travailleurs Portugais*⁵⁴⁶....

Ook vanuit Carlepont kwam geen hoopvol nieuws. De ambtenaar verwees wel naar de bewoners - van Vlaamse afkomst - op de boerderij St-Marc⁵⁴⁷ te Pimprez..

Burgemeester James Canselet van Chiry-Ourscamp vermeldt niet in het bezit te zijn van immigratieregisters maar stelt *...qu'à ma connaissance, deux habitants sont flamands. Je leur transmets votre courrier, leur demandant de vous contacter s'ils le désirent*⁵⁴⁸....

⁵⁴⁴ Mijn oorspronkelijk plan deze archieven in Thourotte te raadplegen liet ik achterwege vermits ik in Beauvais (ADO) meer informatie kon vinden.

⁵⁴⁵ Brief Laurent Fournier dd. 21.07.2006.

⁵⁴⁶ *Ibid.*

⁵⁴⁷ Mijn overgrootouders pachtten een deel van de boerderij St-Marc in Pimprez van 1929 tot 1934. Mijn onderzoek heeft uitgewezen dat de ambtenaar, waar ze spreekt over de bewoners van Vlaamse afkomst te Pimprez, naar de familie De Cock verwijst.

⁵⁴⁸ Brief James Canselet dd. 24.07.2006. De Vlamingen waarvan sprake hebben op het schrijven van de burgemeester en mijn ingesloten verzoek niet gereageerd.

Op 1 augustus 2006 ontving ik een brief van de burgemeester van Ribécourt-Dreslincourt, Jean-Guy Letoffe⁵⁴⁹. In de brief werd verwezen naar de *maire délégué* van Dreslincourt, Michèle Berleux, die mogelijk meer inlichtingen kon verschaffen⁵⁵⁰.

De brief van Jacques Uleyn uit Chevincourt was een reactie op mijn verzoek aan het gemeentebestuur. De 61-jarige Jacques, geïnteresseerd vermits zelf van Vlaamse origine, stuurde me een deel van zijn levensverhaal. Zelf was hij geboren in het West-Vlaamse Watou. Zijn vader Cyrille Uleyn was geboren op 24 februari 1905 te Staden bij Ieper. Op 3 december 1945 had hij zich als *petit fermier* in Chevincourt gevestigd. Jacques' moeder *...était de nationalité française mais ses parents était des flamands*⁵⁵¹.... Jacques had vele Vlamingen gekend die in de regio woonden: *...j'ai connu de nombreux flamands qui aujourd'hui la plupart sont décédés, il y a beaucoup de leurs descendants qui ne parlent pas le Flamand*.... Jacques was zeer behulpzaam *...je vais faire une liste de tous les Flamands que j'ai connu et de leurs descendants que je vous transmettrai et j'irai à la mairie de la commune consulter les archives*⁵⁵²....

Uit deze correspondentie valt op te merken dat de gemeenten niet over een relevante documentatie beschikken wat het verblijf van de buitenlandse werkkrachten (arbeiders, pachters en eigenaars) in hun gemeenten betreft. Ook valt een zekere onverschilligheid op te merken als het gaat over een mogelijke interesse die voor dat onderwerp zou kunnen bestaan. Slechts in één geval komt een antwoord van een geïnteresseerde persoon die, mede door zijn eigen (Vlaamse) afkomst, bereid is een eindje in mijn onderzoek mee te stappen. Zoals ik elders in deze studie beklemtoon is de transparantie van de Belg in de Oise zo groot geworden, dat een studie over de Belgische emigranten hem vandaag minder interesseert en hem (soms) liever uit dit onderzoek verwijderd ziet. Als een integratie probleemloos moet verlopen, zijn de herinneringen aan een al dan niet armoedig verleden in bepaalde gevallen misschien zelfs storende factoren⁵⁵³.

⁵⁴⁹ Brief van Jean-Guy Letoffe dd. 1 augustus 2006.

⁵⁵⁰ Op mijn brief dd. 15.09.2006 kwam geen antwoord.

⁵⁵¹ Brief Jacques Uleyn dd. 4 augustus 2006. De moeder van Jacques was een kind van Belgische ouders. Bij haar meerderjarigheid had ze voor de Franse nationaliteit gekozen. Zie ook verder in deze studie bij nationaliteitskeuze.

⁵⁵² Ondanks de vriendelijke toon van deze brief kreeg ik verder geen correspondentie meer van Jacques.

⁵⁵³ Dit is persoonlijke conclusie. We kunnen ons de vraag stellen in hoeverre de afstammelingen van de Belgen in de l'Oise zich nog Belg noemen.

4.2.5.2 Kantonaal vlak (Beauvais)

4.2.5.2.1 Schriftelijke enquête

Door de uitwerking van de dossiers Mp 4402-4451 en Mp 5009/1, Mp 5009/2 en Mp 5010 kon ik via Internet (Pagesblanches.fr) ongeveer 35 familienamen traceren van kinderen en/of kleinkinderen die nog in dezelfde of naburige Franse gemeenten wonen (woonden). Ik maakte een gepersonaliseerde brief en voegde een enquêteformulier bij (zie hieronder). In bepaalde gevallen schreef ik meerdere brieven naar personen met dezelfde familienaam omdat ik mij ervan bewust was dat bepaalde personen helemaal niet zouden reageren. Op 12 februari 2007 stuurde ik deze families een brief en een vragenlijst waarop 11 personen (op een totaal van 35) reageerden.

Nom de famille	
Composition de famille (avec ou sans enfants)	
Lieu d'origine en Belgique	
Dans quelle commune en France (Oise) la famille s'est installée?	
Date (année) d'entrée en France	
Profession du père (agriculture, industrie o.a.)	
Propriétaire ou locataire?	
En cas d'agriculture, par qui (notaire ou autre intermédiaire) le bail est-il passé? (éventuellement)	
Raison d'émigration (éventuellement)	
Est-ce que la famille s'est installée définitivement ou est-ce qu'un retour éventuel était prévu?	
Est-ce qu'ils existent encore des contacts avec la famille en Belgique?	

4.2.5.2.2 Uitwerking resultaatverwerking persoonlijke enquête

Etienne De Ridder (86): *“Je suis toujours resté Belge et Flamand dans le coeur et non naturalisé”*

Familienaam	Woonplaats Oise	Herkomst België	Periode, plaats en reden migratie	Contacten België
De Vuyst Eric	St-Leu-d'Esserent	Onbekend	De familie vestigde zich eerst in het Oosten en dan Bourgogne en vervolgens Auxerre: 150 km van Parijs. Rest onbekend. Vader was eigenaar in Frankrijk en <i>directeur de société</i> . Sinds 5 generaties maar reden onbekend.	Geen
Mignon-Declerck, Pierre	Longueil-Annel	Familie Declerck afkomstig van	Vader was eigenaar in Frankrijk.	Laatste contacten in 1962 met België

		Aartrijke, Ichtegem en Torhout. Moeder Louise-Marie Van Overbecke is geboren in Tielt.		omdat familie geen Frans sprak (laatste familiefoto uit 1962 bijgevoegd): <i>...Contacts rares depuis le décès des parents....</i> Familie kreeg in 2002 doodsbericht van familie uit België (Maria Declerck °1919 +2002).
Spitaels Bernard (geboren in november 1938 te Ponchon in Oise)	Hermes	Grootvader geboren in België maar onbekende plaats. Vader Maurice geboren in 1891 in Prémont (Aisne)	Onbekend	Geen
De Wilde Julien (geboren in 1940)	Ribécourt-Dreslincourt	Zoon van Pierre (1901-1982) en Lucie Van De Wiele (1901-1994) uit Uitbergen. Broer Roger 1930-1983. Vader Pierre was eigenaar.	In 1926 van Uitbergen naar Dreslincourt omwille van de moeilijkheden om werk te vinden en belangrijke veranderingen in de textielindustrie. Pierre tewerkgesteld in <i>briqueterie</i> tijdens winter en als <i>ouvrier agricole</i> tijdens zomer.	Julien brengt vele vakanties in België door. Pierre De Wilde kwam uit gezin van 10 kinderen, moeder Lucie uit gezin met 6 kinderen.
Verhofstadt Marie Therèse épouse Michel Jeanty (beantwoordt mijn brief die ik aan een nicht in St-Vaast-les-Mello gestuurd had)	Dreslincourt	Uitbergen	Na W.O. I rond 1920 omdat de streek niet onbekend was door reeds gedane seizoenarbeid. Dreslincourt lag in 1914 op de frontlinie waardoor de verwoestingen enorm waren, veel Vlamingen kwamen naar hier om de plaatsen in te nemen die waren vrijgekomen na de oorlog: <i>...les flamands étaient les bien-venus pour la remise en état des terres....</i> Vader huurde een huis.	Geen contacten meer. Somt alle namen op van Belgen die in 2006 in Dreslincourt wonen.
Colman Eric	Thourotte	Zoon van landbouwarbeider Honoré Colman (°Oostakker 20.5.1899) en Marie Nimmegeers (Zaffelare 29.8.1900). Zij huwden in Thourotte op 25.10.1924.	Hebben boerderij gepacht in Montigny (commune de Machemont). Familie had geen eigendom en had een boerderij gepacht.	Contacten met de zus van Marie Nimmegeers en haar echtgenoot bestaan nog (Zelzate). Bij de brief werden kopies van overlijdensaktes, geboorteaktes en huwelijksaktes gevoegd.
Coquille Jean (brievenbesteller van beroep die rond de jaren 1960 ook de post in Pimprez ronddeelde).	Beauvais	Schoonzoon van Jérôme Joseph Demeulenaere (°Gits 14.06.1911 +Songeons 09.04.1986). Echtgenote Bernadette Henriette Delande, met wie hij op 20.10.1934 te St-Samson-la-Poterie huwde, woont nog steeds in Songeons en is	Jérôme Demeulenaere is de zoon van Demeulenaere Victor (°Torhout 26.09.1883 +1912) en Casteleyn Bertha, (°Gits 06.07.1882). Bertha hertrouwde met Callens René, (°1885 +1963). Samen hadden ze een	Geen contacten met België. In de streek van Mureaumont wonen veel afstammelingen van Vlamingen, in de brief worden er verschillende opgesomd. Een adres wordt bijgevoegd van

		89.	zoon André Callens, geboren in 1921. Jérôme Demeulenaere en zijn broers waren zich met hun ouders in Frankrijk komen vestigen in Mureaumont waar ze rond 1925 als landbouwers werkten. Vandaag wonen ze nog allemaal in de regio.	een familie die reeds een onderzoek heeft gedaan naar de herkomst van Vlaamse families.
De Ridder Etienne (geboren te Zottegem op 31.03.1921)	Chiry	Vader De Ridder kwam uit gezin van 5 kinderen: 2 vestigden zich in Amerika, 2 in Frankrijk en één dochter bleef in België.	Aangekomen in 1925 met ouders in Chiry Ourscamp en hoeve gepacht. In 1937 vertrok de familie naar Brunoy (Seine et Oise) ... <i>pour reprendre une ferme-laiterie</i> Toch kwamen ze naar Chiry terug.	<i>...Je suis toujours resté Belge et Flamand dans le coeur et non naturalisé.... Etienne vertelt over hun zondagse bezoekjes aan de familie Breemersch ...dont l'un est parti en Belgique du côté d'Ostende.... En wat voor mij belangrijk is: ...il y avait à Pimprez un nommé Prosper Mathys (Belge) qui s'était marié plus tard avec une femme française et qui s'était installé dans une petite ferme à Dreslincourt toujours près de Chiry et Pimprez⁵⁵⁴</i>
Dumez Elisabeth (per e-mail dd. 25.02.2007)		dochter van Jacqueline Nimmegeers		<i>...je vais approfondir mes connaissances et vous répondre dans un prochain courrier...</i> Begin mei geen verdere inlichtingen ontvangen.
De Geyter Bernadette, épouse Bonhomme Christian (per e-mail 01.03.2007)		nicht van Michel De Geyter (+). Haar grootvader Joseph De Geyter woonde op de boerderij "La Ferme du Paradis" in Dreslincourt (die nog bestaat). Haar vader was Bernard De Geyter (+). Een tante van Bernadette woont nog in Drogenbos (België)		<i>...Vers 1920 il y a eu une migration flamande vers Ribécourt pour remettre en état un édifice qui se prénomme "Chateau des mutilés de Guerre" (aujourd'hui: Lycée Horticole de Ribécourt). Beaucoup de corps de métiers sont venus pour rénover cet édifice tels que charpentiers, tailleurs de pierre etc. ...</i>

⁵⁵⁴ In de teksten van mijn grootvader lees ik hoe hij, in de jaren 1980 en op bezoek in de streek, bij het huis van Etienne De Ridder aanbelde en hem niet thuis trof.

Juvénielle Patricia (per e-mail 21.02.2007)	Giraumont	kleindochter van Louise Plasman (92 jaar)		<i>...mon grand-père était Belge et il était de Braine-l'Alleud.... Zij voegt eraan toe: ...les enfants n'ont pas désiré vous remplir le questionnaire, ils ont pensé qu'ils ne vous connaissaient pas et qu'ils n'avaient pas à vous communiquer ces informations. De plus étant originaire de la Wallonie, ces éléments ne vous seraient d'aucune utilité....</i>
---	-----------	--	--	---

4.2.5.2.3 Bijkomend onderzoek families uit Pimprez

Vooral voor de familie Breemersch, die eveneens naar Pimprez uitweek in de jaren 1920 en analoog met mijn voorouders in de jaren 1930 naar België terugkeerde, had ik grote belangstelling. De oom van mijn grootvader was in dienst bij Breemersch en verder bestonden er zeer goede contacten tussen de beide families. Op 13.02.2007 stuurde ik een tiental brieven naar personen met de naam Breemersch die ik in de telefoongids voor de regio Middelkerke-Oostende gevonden had. Ik had op die manier het geluk⁵⁵⁵ in contact te komen met Georges Bremeesch (Veurne) en Ingrid Sanders⁵⁵⁶ (Oostende), twee personen die zich bezighielden met stamboomonderzoek van de familie. Georges Bremeesch stuurde me precies dat gedeelte van de stamboom dat ik nodig had en me – evenals mijn later contact met Christiane Breemersch - zou toelaten een impressie te maken van Pimprez (zie 4.2.4.3.4.) en de aanpassingsmogelijkheden -en moeilijkheden van deze Vlaamse families te bestuderen (zie 4.2.4.3.5.).

4.2.5.3 Algemeen besluit

Er is niet veel informatie bewaard gebleven, over de redenen van migratie is bij de meeste families niets bekend. De meeste personen weten niet waar hun *roots* precies liggen. Wat helemaal niet beantwoord kan worden is het al dan niet bestaan van een pachtcontract (*bail de fermage*). Uit het aantal reacties (11 op de 35 verstuurde brieven) zou ik kunnen besluiten dat de mensen niet geïnteresseerd zijn in deze materie. Zij die

⁵⁵⁵ De brieven van Flor Breemersch (Oostende) dd. 13.02.2007 en de e-mails van Michel en Yolande Breemersch (Drongen-Gent) dd. 14.02.2007 hebben mij daartoe op het juiste spoor gezet.

⁵⁵⁶ Op 10.03.2007 stuurde Ingrid Sanders mij een uitgewerkte kwartierstaat van de familie Breemersch.

antwoorden tonen een grote interesse (op één uitzondering na). Of is er meer aan de hand? Ik zou kunnen stellen dat de kinderen en kleinkinderen helemaal “Fransman” geworden zijn. Toch vind ik het vreemd - in een tijd waarin haast iedereen met genealogie bezig is - dat mensen die iets niet weten, ook de moeite niet nemen, mits een kleine inspanning, deze lacune op te vullen.

5 Conclusie

Migreren gaat gepaard met een scheiding. Deze scheiding is van tijdelijke of permanente aard. Een scheiding kan, zeker de eerste keer, een psychologische schok veroorzaken. Anderzijds is een afwezigheid van langere duur voor jonge mensen ideaal om aan het ouderlijke juk te ontsnappen. We spreken dan over de emancipatie van het individu, die zijn persoonlijkheid ontwikkelt en vooral ervaring kan opdoen. Voor de vrouw en de man, elk op hun manier op weg naar een al dan niet gekende bestemming, werden de rolpatronen grondig door elkaar geschud. De man was noodgedwongen zijn eigen was te doen, eigenhandig zijn potje te koken en aldus zijn keuken op een behoorlijke manier te onderhouden. Het is opmerkelijk hoe de vrouw in deze hele immigratiestroom zo transparant kon blijven. Ze bleef, voor zover ze kinderen had, een moederlijke taak vervullen. Verder streed ze, als ze alleen achterbleef, tegen de eenzaamheid. Niet voor niets kreeg ze het etiket “*veuve de vivants*” opgespeld. Voor de vrouw die mee in de migratiestroom stapte waren de haar toebedeelde taken doorgaans nog zwaarder. We zien haar meestal, buiten de huishoudelijke taken en de algemene bereddering inclusief de administratieve verplichtingen, ook op het veld terug.

Voor de arbeiders die, naar jaarlijkse gewoonte, vanuit België richting Frankrijk trokken bleef er een vast ritueel. De arbeider zorgde door zijn arbeid “in den vreemde” voor de noodzakelijke financiële middelen om in de levensbehoeften van zijn gezin, dat vaak een grote kinderschare telde, te voorzien. De breuk met de familie was van tijdelijke aard voor de seizoenarbeider. Uit mijn onderzoek blijkt dat de rekrutering van de al dan niet gehuwde seizoenarbeiders zich doorgaans rond bepaalde plaatsen in Vlaanderen en Wallonië concentreerde. Als de vader een seizoenarbeider was gingen zijn zonen, eens de leeftijd van 18 jaar bereikt, meestal dezelfde weg. Ze kregen m.a.w. van vader een goede introductie. Het blijkt overduidelijk uit dit onderzoek dat de mannen samen naar de plaatsingsbureaus in Tourcoing of Feignies trokken. Samen waren ze meestal, in hun verbale onmacht, sterk. Uit de documenten valt waar te nemen dat ze de Franse taal niet machtig waren. Het valt op hoe groot de rol van de, meestal Belgische, bemiddelaar is geweest. Tijdens het onderzoek viel mijn oog op de geboorteplaatsen van de arbeiders. Niet zelden waren deze geboorteplaatsen in Wallonië of in Noord-Frankrijk te situeren. In sommige gevallen waren de broers en zussen op verschillende plaatsen geboren wat

aantoonde hoe ook vader - om allerlei redenen - op diverse locaties tewerkgesteld was geweest.

Voor wat de Belgische landbouwers betreft legt deze studie de klemtoon op twee onderscheiden groepen: de landbouwers-eigenaars en de pachters in Frankrijk. Van de Belgen die - zeker na Wereldoorlog I - een al dan niet kleine eigendom konden kopen moeten we onthouden dat ze tussen de twee wereldoorlogen in Frankrijk “meer waar voor hun geld” konden vinden. De “boerenstiel” was hen niet vreemd. Ze waren bereid de handen uit de mouwen te steken in een meestal desolate streek en ze deinsden er niet voor terug de enorme schade te herstellen die de Eerste Wereldoorlog er had aangericht. Het is precies door die grote ijver en hun vakmanschap dat de Franse hofeigenaar, die zijn eigendom liever behield doch voor een bepaalde periode liet verpachten, naar Belgen zocht: “*Ferme à louer, libre de suite, on louera de préférence à des Belges*”. Deze pachters kwamen in grote getale naar de Parijse kom afgezakt.

Wat we vooral moeten onthouden van de Belg in het gastland Frankrijk is dat het beeld van de sobere, gehoorzame en hardwerkende Belg in de 19e eeuw een ferme knauw kreeg in de periode die aan de Eerste Wereldoorlog voorafging. De vakbonden en de socialistische leiders riepen de arbeiders op tot stakingen om betere leef- en werkomstandigheden te eisen. Hoe goed de Belgische arbeider ook naar meer welvaart hunkerde en hoe terecht soms een einde kwam aan uitbuiting, toch werd hij omwille van zijn eisen snel van de eerste plaats van geschikte buitenlandse werkkraft verdreven door de Italianen en de Polen. Pas rond 1930 kwam de Belg weer als een uitermate geschikte arbeidskracht naar voor en werd hij opgenomen in het klassement van de *bons étrangers*. In Frankrijk was men niet vergeten hoe groot het kwaliteitslabel van de Belg was geweest. Was het niet de Belg die door zijn werklust bepaalde nieuwe arbeidsmethoden had ingevoerd die de productie almaar had verhoogd? Niet voor niets werden de Belgen ...*voués à l'invisibilité*... genoemd.

Tot slot kom ik tot het vertrekpunt van mijn onderzoek. De reden van deze studie was mijn eigen familiegeschiedenis. Waarom en hoe waren mijn voorouders als pachters naar Pimprez - een van de 18 gemeenten van het kanton Ribécourt - getrokken? Deze studie heeft mij in ieder geval heel wat bijkomende informatie bezorgd. Door het onderzoek kreeg ik de kans de karige maar waardevolle gegevens die mijn grootvader Georges over

deze periode had bewaard, in een bredere context te plaatsen. Zijn familie bestond sinds enkele generaties uit landbouwers die het nooit breed hebben gehad⁵⁵⁷. Vóór 1928 had de familie in Oosterzele altijd een erf gepacht. Begin 1929 vertrok de gehele familie, 8 personen groot, naar de Oise. Mijn grootvader werd er in datzelfde jaar in Pimprez geboren. Het onderzoek heeft aangetoond dat Pimprez een aantrekkelijke plaats bleek te zijn voor de Belgen en dat er meer Belgen, waaronder veel Vlamingen, “resideerden”. Dat de namen van de Vlaamse priesters, die eens per maand de misvieringen verzorgden te Compiègne, nooit uit de hoofden van de Belgische “Fransmans” verdwenen, zegt veel over de invloed die de kerk op de migranten uitoefende. Ook in mijn familie werden de verkondigers van het Godswoord als weldoeners hoger ingeschat dan de vakbondsmilitanten die voor de *travailleurs de la terre* o.m. betere prijzen van de landbouwproducten nastreefden. Opvallend is het vertrek van de Belgische boeren uit Pimprez in 1931-1935. Dat de familie Verschooris in 1934 naar het kanton Oosterzele terugkeerde en zich in Scheldewindeke een eigen grote boerderij kon aanschaffen, zegt misschien iets over een zekere welvaart. Misschien lag de terugkeer geheel in de logica van de migratie. Migreren betekende altijd een vertrek naar een ballingsoord, wat wees op een slechte toestand die slechts een einde kon nemen als de oorzaken, die tot deze “verbanning” hadden geleid, werden weggenomen.

Dit onderzoek heeft mij nochtans enkele opvallende zaken geleerd. Bij de terugkeer van mijn familie in 1934 naar België kunnen we enerzijds spreken van een zeker succesverhaal. Enkel het verblijf op Franse bodem had hen toegelaten na 1934 van een zekere maar toch grotere welstand te kunnen proeven. De periode waarin dit verblijf op Franse grond viel (1929-1934) mogen we niet uit het oog verliezen. Waar de familieleden vóór het vertrek uit Oosterzele in 1929 slechts als pachters hun brood verdienden, kwamen ze in een land dat pas enkele jaren later aan de economische crisis ten prooi viel. De familie was er dus in geslaagd het kleine verworven kapitaal in een gezond bedrijf maar vooral in de juiste periode te investeren. De bescheidenheid die hen als pachters kenmerkte, had hen geen windeieren gelegd. Ongetwijfeld had de besteding van hun vermogen op Frans grondgebied hen een groter aanzien kunnen geven. Dat ze tenslotte voor een terugkeer hebben gekozen - die terecht geslaagd mocht genoemd worden - wijst op een combinatie van factoren die voor hen doorslaggevend waren: de

⁵⁵⁷ Uit de teksten van mijn grootvader blijkt dat ook zijn overgrootvader Judocus reeds de *campagnes* deed in Noord-Frankrijk.

aandacht voor de scholing van de kinderen in de eigen moedertaal en de terugkeer naar de eigen vertrouwde omgeving. Anderzijds heb ik mij afgevraagd of de familie een langer verblijf op Franse bodem had aangedurfd en aangekund. Na de Tweede Wereldoorlog en vooral in de jaren 1960-1980 slonken de grote landbouwexploitanten zienderogen. Zij die 20 of minder hectaren grond bewerkten verdwenen snel als ze niet bereid waren uit te breiden of zich te specialiseren. Zeker was het voor de landbouwers na de Tweede Wereldoorlog niet meer mogelijk zich voor weinig geld te installeren en als gevolg daarvan, bescheiden te starten. Misschien was mijn familie, als ze langer op Franse bodem was gebleven, wel het slachtoffer geworden van *la fin des paysans*?

Wat opvalt, is dat het precies mijn grootvader geweest is die zich krachtdadig tegen het beroep dat door zijn voorouders - misschien eeuwenlang - werd uitgevoerd, heeft afgezet. Voor hem kwam de studie op de eerste plaats. In 1944 verloor hij, als 14-jarige en door het manipuleren van een achtergelaten oorlogstuig op de akker van zijn ouders, enkele vingers van zijn rechterhand. Niet zonder moeite leerde hij opnieuw schrijven. Zijn vader die in datzelfde jaar door een beroerte getroffen werd bleef voor de helft van zijn lichaam verlamd. Het leven op de boerderij was nu plots helemaal verstoord. Mijn grootvader besliste eens en voor goed met het 'landbouwleven' te kappen. Tussen 1944 en 1965, in een periode dat hij overdag als arbeider aan de slag was en later drie kinderen grootbracht, verwierf hij door avondleergangen de diploma's van het lager en hoger secundair onderwijs en tenslotte het diploma in de bestuurswetenschappen. Tot 1994 vervulde hij de taak van secretaris van het O.C.M.W. (voorheen Commissie Openbare Onderstand) en van gemeentesecretaris. Over zijn jeugd jaren vertelde hij graag, de streek waar hij geboren was kende hij goed. Zijn oom Prosper was zelfs nooit uit Chiry, een buurgemeente van Pimprez, weggegaan. Tot 1970, het jaar waarin Prosper overleed, bleef mijn grootvader een zeker contact met de regio onderhouden. Aan het verblijf van de familie Verschooris hebben de Franse streekgenoten vandaag - door de korte duur van het verblijf van de Vlaamse familie - geen herinneringen overgehouden. Wel aan Prosper en telkens weer wordt deze laatste als een hardwerkende Vlaming voorgesteld, die zich met een "verschrikkelijk accent" uitdrukte. Dat beeld toont perfect aan hoe groot de transparantie was van de Belg of Vlaming die in Frankrijk leefde. Het was niet zijn kledij of andere uiterlijke kenmerken die hem - in tegenstelling tot migranten van andere nationaliteiten - van de Franse boer onderscheidde. Zelfs tot op heden en zoals uit mijn onderzoek blijkt, blijft die transparantie doorwerken. Mensen lieten hun desinteresse

blijken. Als ze onwetend waren deden ze geen moeite om die kennis te verwerven. Toch moeten we rekening houden met het verloop van het integratieproces. Als iemand deel wil uitmaken van een “nieuwe” gemeenschap en bovendien succesvol is wordt hij of zij misschien liever niet meer herinnert aan de moeilijke momenten die de persoonlijke familiegeschiedenis, in een ver verleden, hebben gekleurd.

Mijn grootvader was zeker niet iemand die zijn verleden zou verloochend hebben maar ergens voelde ik wel hoe hij het grote belang van de studie - weg van die plaatsen die voor hem altijd ongeluk en ramspoed konden meebrengen - telkens weer benadrukte. Ik herinner me hoe ongelukkig hij was te horen dat mijn nicht en neef hun studies hadden afgebroken. Wat ik van mijn grootvader heb geleerd - hij overleed in 2001 - is zijn grote interesse voor andere culturen. Hij beklemtoonde vaak dat we verder moesten kijken dan onze eigen *roots*. Volgens hem diende de afwijzing van de ander, *le mépris des autres*, met klem bestreden te worden. Volgens hem had iedereen wel wortels die aan een ander land, streek of cultuur gebonden waren. Door deze studie heb ik zijn teksten in een groter geheel kunnen plaatsen. Ik had hem het resultaat heel graag kunnen voorleggen. Ik ben er zeker van dat hij bij leven het project met grote interesse op de voet zou hebben gevolgd.

6 Inhoudsopgave

1	INLEIDING	2
1.1	WOORD VOORAF	2
1.2	INLEIDING	4
1.3	PROBLEEMSTELLING EN DOELSTELLING	9
1.4	AFBAKENEN VAN HET ONDERZOEKSDOMEIN	10
1.5	TOELICHTING BIJ DE BRONNEN	14
1.5.1	<i>Toelichting bij de bronnen in België</i>	<i>14</i>
1.5.2	<i>Toelichting bij de bronnen in Frankrijk</i>	<i>15</i>
1.5.3	<i>Mondelinge en schriftelijke overlevering</i>	<i>20</i>
1.5.4	<i>Archieven in België</i>	<i>21</i>
1.5.5	<i>Archieven in Frankrijk</i>	<i>21</i>
1.5.6	<i>Gebruikte afkortingen</i>	<i>21</i>
1.6	BRONNEN	22
1.6.1	<i>Bronnen in België</i>	<i>22</i>
1.6.1.1	Bevolkingsboeken	22
1.6.1.2	Bronnen Bisdom (brochures)	22
1.6.1.3	Familiearchief Verschooris	23
1.6.2	<i>Bronnen Frankrijk</i>	<i>24</i>
1.6.2.1	Archives départementales te Beauvais	24
1.6.2.2	Getuigenissen	25
1.6.2.3	Correspondentie	26
1.7	LITERATUUR	29
1.8	BIBLIOGRAFIE	32
1.8.1	<i>Geraadpleegde Bibliografieën, Tijdschriften en Woordenboeken</i>	<i>32</i>
1.8.2	<i>Vlaanderen tijdens het interbellum: landbouw</i>	<i>33</i>
1.8.3	<i>Migratie</i>	<i>35</i>
1.8.4	<i>Literatuur over Oosterzele en Ribécourt</i>	<i>37</i>
2	DE LANDBOUW IN BELGIË EN FRANKRIJK	40
2.1	OVERZICHT VAN DE LANDBOUW IN BELGIË - OOST-VLAANDEREN	40
2.1.1	<i>1750-1880</i>	<i>42</i>
2.1.2	<i>1880-1950</i>	<i>45</i>
2.2	OVERZICHT VAN DE LANDBOUW IN FRANKRIJK - OISE	48
2.2.1	<i>De situatie in de landbouw na W.O. I</i>	<i>48</i>
2.2.2	<i>De landbouwers: une aristocratie ouvrière</i>	<i>49</i>
2.3	DE ECONOMISCHE EN POLITIEKE SITUATIE IN BELGIË EN FRANKRIJK	50
2.3.1	<i>België</i>	<i>50</i>
2.3.1.1	Een kort overzicht	50
2.3.1.2	Het politieke klimaat in het interbellum	51

2.3.1.3	Het leven wordt duurder en duurder	53
2.3.2	<i>Frankrijk</i>	54
2.3.2.1	L'îlot de prospérité.....	54
2.3.2.2	Le Front Populaire in de Oise	55
2.3.2.3	De werkgelegenheid en de koopkracht in de Oise	59
2.3.3	<i>De officiële wisselkoers</i>	60
3	DE MIGRATIE	61
3.1	FRANKRIJK ALGEMEEN.....	61
3.1.1	<i>Afbakenen van het begrip en soorten migratie</i>	61
3.1.2	<i>Het waarom van het migreren</i>	64
3.1.2.1	De Push and Pull.....	64
3.1.2.2	Une migration de promotion	64
3.1.2.3	Terra cognita: la chaîne migratoire	65
3.1.3	<i>De migratiegolven</i>	66
3.1.4	<i>Van xenofilie naar xenofobie</i>	66
3.1.5	<i>De plaats van tewerkstelling in Frankrijk</i>	68
3.1.5.1	De tewerkstellingsplaatsen in de landbouw: algemeen	68
3.1.5.2	De periodes van tewerkstelling in de Franse landbouw	70
3.1.5.3	Het gewicht van de buitenlandse arbeidskracht in de Franse landbouw	71
3.1.6	<i>Tewerkstelling in de Oise</i>	71
3.1.6.1	Beginsituatie	71
3.1.6.2	De landbouw.....	72
3.1.6.3	De landbouwer in de Oise: enkele cijfers.....	73
3.1.7	<i>De migranten in de landbouw</i>	74
3.1.7.1	De landbouw: Ceux de la terre.....	74
3.1.7.2	De vrouw in de migratiegolf	75
3.1.7.2.1	De vrouw: de jaren van uitbuiting	75
3.1.7.2.2	De Belgische vrouw: vouée à l'invisibilité.....	76
3.1.7.3	Het kind: van handenarbeid naar intellectuele arbeid	77
3.2	DE BELGISCHE AANWEZIGHEID IN FRANKRIJK	80
3.2.1	<i>Immigratie op Frans grondgebied</i>	80
3.2.1.1	Algemeen: van 1800 tot vandaag.....	80
3.2.1.2	Chronologisch overzicht: van de eerste migraties tot de vooravond van W.O. II	81
3.2.2	<i>De plaats van de Belg in de migratiegolf</i>	83
3.2.3	<i>De betekenis van de Belgische aanwezigheid in de landbouw</i>	85
3.2.3.1	De Belg met een groot kwaliteitslabel	85
3.2.3.2	Op zoek naar een kneedbaarder volk	87
3.2.3.2.1	De Belgen-Zwitsers tegenover de Polen-Spanjaarden.....	87
3.2.3.2.2	De Italianen	88
3.2.4	<i>De Belgen en hun demografische spreiding</i>	89
3.2.4.1	De Belg: herkomst	89
3.2.4.2	De Belg: een portret.....	89

3.2.5	<i>De organisatie van de migratie (ploegbaas)</i>	90
3.2.6	<i>De betekenis van de komst van de pachter</i>	91
3.2.6.1	De Pool als pachter	91
3.2.6.2	De Belg en het pachten (la métairie).....	91
3.3	DE WETGEVING INZAKE HET VREEMDELINGENBELEID IN FRANKRIJK.....	91
3.3.1	<i>Wetgeving vóór en na Wereldoorlog I</i>	91
3.3.2	<i>Een nieuw beleid na Wereldoorlog II</i>	93
3.3.3	<i>Wetteksten en decreten</i>	94
3.3.3.1	Algemeen.....	94
3.3.3.2	Chronologisch overzicht.....	95
3.3.4	<i>Toepassing van de wetgeving</i>	97
3.3.4.1	Het gewicht van de papiermolen.....	97
3.3.4.2	De gevolgen voor de gemeentebesturen.....	97
3.3.4.3	Situatie in de Oise.....	99
3.3.4.3.1	Briefwisseling	99
3.3.4.3.2	De inbreuken in definitie en in cijfers	101
3.3.4.3.3	De Belg en zijn transparantie	102
3.3.5	<i>De naturalisatie</i>	103
3.3.5.1	De jus sanguinis en de jus soli	103
3.3.5.2	Aanspraak maken op de erkenning of verzaken.....	105
3.3.5.3	De naturalisatie in cijfers	106
3.3.5.4	De naturalisatie in de Oise: geen succes	107
3.3.5.5	De vervroegde naturalisatie	107
3.3.6	<i>Partir pour revenir</i>	108
3.4	DE ROL VAN DE KERK	110
3.4.1	<i>Het Werk der Vlamingen</i>	110
3.4.2	<i>De geestelijke noden volgens de Kerk - de invloed van de Kerk op de Vlamingen in Frankrijk</i>	111
3.4.3	<i>Installatie van de eerste posten van het werk der belgische uitwijkelingen</i>	114
3.4.4	<i>Voorbeeld van werking voor het departement van de oise</i>	115
3.4.5	<i>Voor het departement oise</i>	115
3.5	DE INVLOED VAN DE VAKBONDEN.....	116
3.5.1.1	De eerste kernen van verzet: het socialisme.....	116
3.5.1.2	De landbouwcongressen in het interbellum	117
4	CASUS RIBÉCOURT-OOSTERZELE	120
4.1	CASUS OOSTERZELE.....	120
4.1.1	<i>Het kanton Oosterzele</i>	120
4.1.2	<i>De geschiedenis van de gemeente</i>	120
4.1.3	<i>Onderzoek bevolkingsboeken</i>	121
4.1.4	<i>Situering eigen familie</i>	125
4.1.4.1	De plaats van de familie Verschooris in Oosterzele.....	125
4.1.4.2	Het vertrek van de familie Verschooris naar Frankrijk.....	126

4.1.4.3	Het leven op de <i>ferme Saint-Marc</i>	127
4.1.4.4	De definitieve terugkeer.....	129
4.2	CASUS KANTON RIBECOURT	130
4.2.1	<i>Belgische eigenaars in de Oise: signe de réussite</i>	130
4.2.1.1	Situatie.....	130
4.2.1.2	De onrust in brieven.....	132
4.2.1.3	Overzicht Belgische eigenaars in de Oise in het interbellum	134
4.2.1.3.1	Belgen in de 4 kantons van het arrondissement Compiègne	135
4.2.1.3.2	Belgen in het kanton Ribécourt	136
4.2.2	<i>Belgische niet-eigenaars in de Oise</i>	137
4.2.2.1	Overzicht Belgische aanwezigheid (algemeen)	137
4.2.2.1.1	Tableau statistique des étrangers en résidence dans l'Oise au 31.12.1930.....	137
4.2.2.1.2	Belgische aanwezigheid in de Oise	138
4.2.2.2	Belgische aanwezigheid in de landbouw in de Oise (1926).....	140
4.2.3	<i>Formaliteiten te vervullen bij Belgische aanwezigheid in het kanton Ribécourt</i>	141
4.2.3.1	Instruction générale concernant l'application des dispositions du décret du 25.10.1924.....	144
4.2.3.2	Wetgeving i.v.m. de identiteitskaart (wet 30.03.1929) voor <i>ouvriers agricoles</i> en <i>ouvriers industriels</i>	144
4.2.3.3	Certificat d'embauchage (aanwerving):.....	146
4.2.3.3.1	Algemeen	146
4.2.3.3.2	Een contract door Belgische (Vlaamse) bemiddeling.....	149
4.2.3.4	Renseignements à fournir (inlichtingenblad).....	150
4.2.3.5	Sauf-conduit volgens decreet 10.07.1929 afgeleverd in Tourcoing of Feignies	151
4.2.3.6	Ontvangsbewijs als voorlopig bewijs (<i>récépissé</i>)	151
4.2.3.7	Arbeiders (tijdelijk tewerkgesteld).....	152
4.2.3.8	Landbouwers (Belgen).....	152
4.2.3.8.1	De rol van de bemiddelaars	153
4.2.3.8.2	Extrait d'immatriculation	154
4.2.3.8.3	Bail de Fermage	154
4.2.4	<i>De eigenlijke tewerkstelling van de Belgen in Ribécourt</i>	158
4.2.4.1	Algemeen.....	158
4.2.4.2	De arbeider	159
4.2.4.2.1	Herkomst.....	159
4.2.4.2.2	Tewerkstelling in de landbouw	161
4.2.4.2.3	Tewerkstelling in de industrie: de suikerfabrieken.....	163
4.2.4.2.4	Tewerkstelling in de andere sectoren	165
4.2.4.2.5	Huisvesting en lonen	167
4.2.4.3	De landbouwers	171
4.2.4.3.1	Herkomst.....	171
4.2.4.3.2	Gezinssamenstelling: winst en verlies.....	172
4.2.4.3.3	De migratie volgens categorie	175
4.2.4.3.4	Pimprez: les petits Belges parmi les Pimpreziens	175
4.2.4.3.5	Aanpassingsmogelijkheden of -moeilijkheden.....	181

4.2.5	<i>Persoonlijk onderzoek naar de Belgische aanwezigheid van landbouwers in het kanton Ribécourt</i>	184
4.2.5.1	Gemeentelijk vlak	184
4.2.5.2	Kantonaal vlak (Beauvais)	186
4.2.5.2.1	Schriftelijke enquête	186
4.2.5.2.2	Uitwerking resultaatverwerking persoonlijke enquête	186
4.2.5.2.3	Bijkomend onderzoek families uit Pimprez	189
4.2.5.3	Algemeen besluit	189
5	CONCLUSIE	191
6	INHOUDSOPGAVE	196